DET KGL. DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB
HISTORISK-FILOLOGISKE MEDDELELSER, BIND XXX, NR. 3

VṚTRA

DET RITUELLE DÆMONDRAB I DEN VEDISKE SOMAKULT

AF

LEO BUSCHARDT

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS EJNAR MUNKSGAARD
1945

Indhold.

Printed in Denmark
Bianco Lunos Bogtrykkeri A/S

Forkortelser og Tekstudgaver.

R. V.	= Rigveda. Fr. Max Müller: The Hymns of the Rig-Veda in the Saṃhita Text and in the Pada Text, 1—2, 1873.
Taitt. S.	= Taittiriya Saṃhita, hrsg. v. A. Weber, 1—2, Indische Studien, Vol. 11—12, 1871—72.
Ath. V.	= Atharva Veda Saṃhita, hrsg. v. R. Roth u. W. D. Whitney, 1856.
Ait. Br.	= Aitareya Brāhmaṇa, hrsg. v. Th. Aufrecht, 1879.
Kauṣ. Br.	= Kauṣītaki Brāhmaṇa, hrsg. v. B. Lindner, 1887.
Çat. Br.	= Çatapatha Brāhmaṇa, ed. by A. Weber: The White Yajurveda, Pars 2, 1849.
Taitt. Br.	= Taittiriya Brāhmaṇa, ed. by Rājendralāla Mitra, 1—3, 1859—70.
Pa. Br.	= Tāṇḍyamahā or Pañcaviṃça Brāhmaṇa, ed. by Anandachandra Vedāntavāgīça, 1—2, 1870—74.
Bṛhaddevatā	ed. by A. A. Macdonell, 1904.

INDLEDNING

Indien er det Land, der fremfor noget andet rummer en Rigdom af Typer indenfor det religiøse Liv. Man har her Lejlighed til at iagttage mange forskellige religiøse Erfaringskredses Fødsel, Udvikling og ofte ogsaa deres Undergang.

Det har sin Grund i Indernes enestaaende Ærbødighed for religiøs Tradition og Evne til at bevare en Overlevering. Der har i Indien været mange dybe Omvæltninger i Kulturens Erfaringsgrundlag. Men man bryder aldrig af, man kasserer ikke Fortiden.

Derved er en enestaaende rig religiøs Tradition kommet Nutiden i Hænde og aabner for Forskeren et vidtrækkende Perspektiv over en Kulturs religiøse Virksomhed helt fra den tidligste Tid, da denne Kultur blev til.

Navnlig Studiet af den tidligste Epoke har været af brændende Interesse for den videnskabelige Forskning. Ja, man kan til en vis Grad sige, at den religionshistoriske Videnskab under Beskæftigelsen dermed er vokset ud af Indologien. Denne Epoke er ogsaa Baggrunden for nærværende Undersøgelse.

Den ældste religiøse Type i Indien er den primitiv-antike. Den ældste Del af den religiøse Overlevering fører midt ind i en antik Kultur. Her ser man det indoariske Erobrerfolk, medens det endnu var bosat i Induslandet og Punjab og var paa Krigsfod med Landets mørkhudede urindfødte. Det var delt i mange smaa Stammer og boede i Landsbyer. Den overvejende Næringsvej var Kvægavl, men Agerbrug omtales ogsaa. Stammerne beherskedes af Høvdingslægter, der udgjorde en Krigeradel, og ved deres Side stod der allerede en professionel Præstestand.

I denne antike Kultur var Livets samlende og skabende Midtpunkt Kultofferfesten, der var af lignende arisk Form som her i Norden, Slagtoffer med Maaltid og Drikkelag, en Bekræftelse af Livets Sejr over det onde og golde.

I en saadan antik Kultur gaar al Erfaring gennem Kulten. Der findes intet, som ikke gaar ind i Kulten, faar sin Repræsentation der, og spiller med i Folkets store Drama. Kulten er i en antik Kultur det store og omfattende Receptaculum, hvor alt gaar ind og faar Liv. Gennem Kulten bevares alt, hvad Folket ejer, og det formeres derved og udfoldes paany. Derfor udtømmer en antik Kultur hele sin praktiske og kunstneriske Ydeevne i Kulten.

Det kultiske Drama bestaar af Handling og Ord, rituelle Formler og Hymner, der gaar sammen med Handlingerne. Tilsammen er de en virksom Kraft, der sætter det i Gang og skaber det Resultat, som der sigtes paa ved Udførelsen. Handlingerne i sig selv stammer alle fra Hverdagslivet, man indretter en Plads, tænder Ild, slagter, tilbereder Mad og Drikke, og man samles til Maaltid og Drikkelag. Men under disse hverdagslige Funktioner oplever man store Ting, thi de har alle i Kulten faaet en symbolsk dramatisk Betydning.

Denne overordentlige Betydning kommer frem i de Ord, alle nøje bestemte og uforanderlige, som siges under Kulten. Ved den rituelle Formel fastslaar man en Tings eller Handlings Betydning, bekræfter, at dens særlige Indhold af Kræfter er til Stede og virker. Under Hymnen giver man Kultens høje Kræfter Rum, lader deres Storhed, Ære og Bedrifter fylde og passere sit Sind, som den samtidig fylder og passerer den Ritus, som Hymnen knytter til. Man aabner derved for det tredje Element i Kulten — det allervigtigste og det sværeste at trænge ind i — nemlig det Indhold, som underforstaaet i Deltagernes Sind skiftende følger hvert Handlingsmoment af den udførte Kultus.

Dette særlige Element, det aandelige Indhold i Kulthandlingerne, har sit eget selvstændige Udtryk i de til Kulten hørende Legender og deraf videre udformede Myter. Det er en Udtryksform, der helt er ejendommelig for de primitiv-antike Kulturer, man refererer en Ting ved at krystallisere dens Liv i en handlingspræget tematisk Fortælling, der ligesom i levende Glimt aabenbarer dens Originalitet. Det er en Aandsform, hvori antike Folk ogsaa rummer andet end det specifikt kultiske, men Formens Oprindelse, Grundstammen for al senere Mytekunst, er de kultiske Legender.

Disse magtfulde Fortællinger er Kulten selv, omsat i en uhaandgribelig Form — ligesom Ritualerne er den haandgribelige Kult — men dertil bringer de et meget betydningsfuldt Supplement, nemlig det Indhold, der er i Deltagernes Sind, det som man forstaar ved Handlingen.

Legenden eller Myten er saaledes en Genfortælling af det kultiske Drama. Dog er den ikke en refererende fremadskridende Fortælling. Den bevarer den kultiske Sammenhæng, Kultscener og Billeder fra Kulten forekommer ofte i den.

Den gengiver saaledes ikke Kulten fortløbende, men har en momentvis Karakter, knytter sig til Detaljer fra Kulten. En Legende er en Genfortælling af et kultisk Moment, orienteret ud fra og gengivende det Indhold, der under paagældende Kultmoment findes i Kultdeltagernes Sind.

Selve Handlingen, Ritualet, indenfor den vediske Somakult er blevet beskrevet og fremstillet i sin Grundform af W. Caland og V. Henry i Værket »L'Agniṣṭoma«, Bd. 1—2, Paris 1906—07.

Naar man vil vide, hvad der ligger bag en primitiv-antik Kult, er det imidlertid ikke nok at have den blotte Kultbeskrivelse, selv om den er nok saa pietetsfuld overleveret og detaljeret fremstillet. Der er i Virkeligheden ingen anden Vej end at gaa i Gang med Legenderne og søge at fatte Meningen i dem; de skal jo udtrykke det, der skete.

Dette Arbejde er da tænkt som et Led i Forsøget paa at trænge ind i det Indhold, som Ritualet rummer. Det begrænser sig til Kultens Hovedmotiv. Det er saaledes et Supplement til Fremstillingen af Ritualet, og man maa stadig have dette som Forudsætning, før man kan trænge ind i dets aandelige Side.

Materialet for et saadant Forsøg bliver Legenderne og Myterne. Disse findes spredt indenfor de forskellige Grene af Overleveringen. Talrige findes indenfor Hymnesamlingen, Rigveda. De fleste af Rigvedas 1028 Hymner er Myter udtrykt i en kunstfuld Form til Brug for den Sangkunst, der havde udviklet sig indenfor Kulten. Mange, og nogle af de vigtigste, findes i Brahmanaerne, Præsternes Haandbøger i Offervidenskab, rummende

Fremstillinger af Kulten med Forklaringer om, hvorfor man bærer sig saadan ad, og hvad det betyder. Man plejer at regne disse Kilder for gennemgaaende yngre end Rigveda. Men selv om dette absolut gælder, hvad Redaktion og Sammenfatning angaar, saa gælder det ikke for det deri optagne Stof. Dele af dette er saa gammelt som det ældste i Rigveda. Dette gælder, selv om Sprogformen i Brahmanaerne er yngre end Rigvedas Sprog. Man kan jo udmærket godt udtrykke gamle Tanker og gammel Overlevering i en nyere Sprogform. Specielt for de vediske Myters Vedkommende er det tydeligt, at de i mange Tilfælde netop i Brahmanaerne er overleveret i en mere legendarisk bundet Form end den, de har faaet i Rigvedas Hymner, hvor den originale Myteform ofte er brudt til Fordel for den kunstneriske Udtryksmaade.

Det dominerende kultdramatiske Motiv hos de indo-ariske Folk er Kamp, Striden mellem de guddommelige livgivende Magter og Dæmonerne, der stadig ligger paa Lur efter en Lejlighed til at saa Død og Ødelæggelse og forvandle Verden til et mørkt kaotisk Vildnis. Nyskabelsen af Livet sker under en Kamp med de nedbrydende Magter, der besejres. I Kulten kæmper Guderne, Livets kendte gode og positive Magter, med Dæmonerne, de onde ukendte og negative Kræfter.

Denne Kamp er faktisk indeholdt i hvert lille Led af Ritualet, foruden at den udspilles i de store ritualdramatiske Scener. Den raser mellem Gudernes og Dæmonernes almindelige udifferentierede Skarer, foruden at den vokser til et Tema om Hovedguddommens specielle Kamp med en bestemt Dæmon. Mellem denne specielle Dæmonkamp og den almindelige er der naturligvis ingen Forskel, de er identiske, to Udtryk for samme Realitet.

Fælles for arisk Kultus er som det store Tema: Gudens Kamp med et dæmonisk Uhyre, en »Drage«. Det kendes fra de germanske Folk, Thors Kamp med Midgaardsormen, Sigurds Kamp med Fafner, fra de hellenske, Apollons Kamp med Python, og det kendes fra det ældste Indien.

Den vediske Kults Hovedtema er Hovedguddommen Indras Kamp med det dæmoniske Uhyre Vṛtra. Dette Tema er i sin Oprindelse ikke nogen poetisk Forestilling. Det er heller ikke et naivt Udtryk for en naiv Opfattelse af Naturfænomener (Tordenvejr). Det maa stedfæstes paa det kultiske Dramas Jordbund. Det er Fortællingen om de onde Magter, der vil frarøve Menneskene Lykken og Velsignelsen, som kæmper med de gode Magter. Det er en Kamp, der finder Sted paa den kultiske Festplads, den er Ritualets Indhold.

Under Kulten er denne Kamp, Dragekampen, blevet fremstillet. Det vil sige, den er ikke blevet fremstillet ved en enkelt Lejlighed en Gang for alle, men den er Ideen, der gaar gennem Kulten i hvert enkelt Moment, og som under det centrale Ritusmoment svulmer op til sin højeste Fuldbyrdelse. Derfor genfortælles den i Kultlegenderne, saavel i mange smaa Rituallegender, der f. Eks. blot skal begrunde Anvendelsen af et bestemt Versemaal o. lgn., som i de store centrale Myter, der grupperer sig om det store centrale Ritusmoment.

Det er nævnt, at den vediske Kultofferfest var af den fælles ariske Type: Slagtoffer med Maaltid og Drikkelag. Baade Slagtofferet og Drikkelaget har til Tema, at Indra dræber Vṛtra. Slagtofferet er dog — ligesom i Norden — ganske traadt i Baggrunden til Fordel for Drikkelaget. Dette er i Tidens Løb blevet det centrale Ritusmoment, og Indras Kamp med Vṛtra — Kultens gennemgaaende Motiv — ses derfor i ganske særlig Grad fuldbyrdet ved den vigtigste af Drikkelagets rituelle Handlinger: det Moment, da man pressede de hellige Somastængler for af dem at udvinde den Saft, der blandet med Mælk udgjorde den sakrale Offerdrik, der skabte Kommunionen mellem Guder og Mennesker. Legenden er mærket deraf.

Myterne om Indra og Vṛtra maa da hovedsageligt være Genfortællinger af Drikkelagets Ritus, grupperet om Somapresningen, gengivende det Indhold og den Betydning, som dette Ritual havde for de fungerende Mennesker.

Det bliver da Opgaven at paavise Forbindelsen mellem Ritual og Legende, vise Identiteten af Somapresning og Vṛtradrab, idet man samler alle de spredte legendariske Træk, der henhører til dette Motiv, og saaledes forsøger at genskabe den Realitet, der greb og bevægede Sindene under dette, den vediske Kultofferfests højeste og stærkeste Øjeblik.

Kulten.

Før man beskæftiger sig med det rituelle Dramas Indhold, maa man imidlertid klargøre sig, hvilken Betydning, der er i Kulten, — hvad der i det hele taget menes med kultisk Tilstand, Kultpladsen, Kulten som saadan, og hvad der forstaas ved Guder og Mennesker indenfor Kulten.

Netop i de gamle indiske Kilder foreligger der et udmærket Tekstmateriale til at danne sig en Forstaaelse deraf, og til dette Formaal skal der her indledningsvis fremføres nogle enkelte vigtige Punkter.

Den vediske Kultfest foregaar under aaben Himmel paa et Sted, der under Iagttagelse af mange Regler vælges for hvert enkelt Tilfælde og indrettes og udstyres med Alter (*vedi*), forskellige Offerilde, Ritualhytte, Pressested o. s. v., som det beskrives i Ritualet.

Selv om Kultpladsen saaledes er ny for hver Gang, saa er den ikke et tilfældigt Sted, men erhverver en ganske særlig Betydningsfuldhed.

Festpladsen repræsenterer symbolsk den hele Verden, som det siges i Çat. Br. 3,7,2,1: »Sandelig, saa stor som Vedien er, saa stor er Jorden«.

Denne Plads er Verdens Midtpunkt. Naar Somavognene køres ind, hilses de med følgende Formel, Çat. Br. 3,5,3,20: »Glæd jer her paa Jordens Tinde (*varṣman*)«. Og i Taitt. Br. 3,9,5,5 forekommer blandt en Serie Spørgsmaal og Svar følgende: »»Jeg spørger dig om [hvad der er] det yderste af Jorden?«, siger han. Vedien er Jordens yderste Grænse; [ved dette Svar] vinder han just Vedien. »Jeg spørger dig om [hvad der er] Verdens Navle (*bhuvanasya nābhi*)?«, siger han. Offeret er Verdens Navle; [ved dette Svar] vinder han just Offeret«.

Og dette Midtpunkt er tillige et Kraftcentrum, Pa. Br. 16,13,6: »Vedien er frugtbart [dyrket] Land; det er det mest kraftfyldte [Omraade] af denne [Jord]; ved Kraft gør han Offeret fuldkomment«.

Kultpladsen er et Kraftcentrum, der rummer alt, hvad der udfoldes og lever, hele Universet er potentielt inkluderet i Kultpladsen, Çat. Br. 12,8,2,36: »Hans (Offerbringerens) Vedi er denne Jord, hans Uttaravedi er Luftrummet, hans Offergræs er Himlen, hans Præster er Verdenshjørnerne, hans Offerbrænde er Træerne, hans Offersmør er Vandene, hans Offerbringelser er Planterne, hans Ild er Agni selv«.

Saaledes hæver Festpladsen sig højt over Dagliglivets Scene ved sit aandelige Indhold. Skabningerne og Tingene gaar ind i Kulten i Kraft af en Intensificering af det Liv, der er i dem, ofte jævnsides med at deres naturlige Aabenbaringsform omsættes i en symbolsk Form.

Et Eksempel — tilfældigt valgt blandt den store Mangfoldighed — kan maaske bedst illustrere dette. Paa Kultpladsen skal rejses et Skur (*sadas*). Det bæres oppe af en Pæl, som staar i dets Midte, og Pælen rejses i et Hul, som først graves. Dette er jo rent praktiske Foranstaltninger, men de faar i Kulten en langt videre Betydning i Kraft af en real Symbolik. At rejse Pælen bliver lig med at etablere Universet paa Kultpladsen; Jord, Luft og Himmel glider ind deri og faar saaledes deres symbolske Repræsentation, hvori deres Kraft og Liv intensificeret er til Stede. Det fremgaar af følgende, Çat. Br. 3,6,1,11-15: »Dernæst bestænker han [Pælen med Vievand]. Betydningen af Bestænkningen er en og samme, det er, at han gør [Pælen] offerren (*medhya*). 12: Han bestænker den [øverst, paa Midten og nederst med Ordene]: »dig for Himlen, dig for Luftrummet og dig for Jorden«. Derved forlener han disse Verdener med Kraft og Livssaft, lægger Kraft og Livssaft i disse Verdener. 13: Det Vievand, som bliver tilovers, det gyder han dernæst i Hullet[, hvori Pælen skal rejses, med Ordene]: »rene skal de Verdener blive, hvori Fædrene bor«. Et gravet Hul er nemlig helliget Fædrene, det gør han saaledes offerrent. 14: Dernæst strør han Offerstraa deri med Spidserne mod Øst og Nord [med Ordene]: »du er Fædrenes Sæde«. Helliget Fædrene er nemlig den [Del] af denne [Pæl], som er nedgravet; som om den var [rod-]fæstet blandt Planterne og ikke nedgravet, saaledes bliver den baseret blandt disse Planter. 15: Han oprejser den [med Ordene]: »Himlen skal du støtte, Luftrummet skal du fylde, staa fast paa Jorden«. Derved forlener han disse Verdener med Kraft og Livssaft, lægger Kraft og Livssaft i disse Verdener«.

Himmel, Luft og Jord er da i denne Pæl, den bærer og støtter Verdensrummet. I Teksten omtales ogsaa et andet symbolsk

Moment: Hullet i Jorden symboliserer Fædrenes Verden, som jo er under Jorden. Verdensbilledet omfatter foruden Himlen, Luften og Jorden ogsaa Gravriget under Jorden, og hele denne Verden er da intensificeret til Stede paa Kultpladsen, naar Pælen under de tilbørlige rituelle Former er rejst.

Denne Intensificering gælder ogsaa Tiden, Çat. Br. 11,1,7,4: »Nu forener alle Nætter sig i disse to Nætter; de Nætter, som hører til den tiltagende Maane, de forener sig alle i Fuldmaanenatten, og de Nætter, som hører til den aftagende Maane, de forener sig alle i Nymaanenatten«. Teksten hører til Ny- og Fuldmaaneofferet, men det gør ingen Forskel, det Princip, der ligger til Grund, er alment for hele Kulten.

Kulten er selv tidløs, men den er det ved, at alle Tider er vendt tilbage i den, baade Fortid og Fremtid. Derfor spiller Folkets Historie en saa stor Rolle for Kultens Indhold og Form, Fortidens Bedrifter udfoldes paany og Forfædrene er til Stede (det antike Herosbegreb er de afdøde Fædre som kultiske Størrelser). Men ogsaa Fremtiden er tilstede, derfor er alt under Kulten varslende.

Alt, hvad Folket ejer og har baade af praktiske og aandelige Værdier, skal have sin Repræsentation indenfor det kultiske Drama for at fornyes i dets Kraft.

Dette, at alt fornyes, er den dybeste Mening med Kulten, den er den store Skabelsesakt, hvorfra alt har sin Oprindelse og sit Udspring, og det er en Skabelsesakt, som ikke er foregaaet en Gang for alle i en fjern Fortid, men som man stadig kan gentage, og maa gentage, for at gøre Verden og Tingene ny og levende igen og gengive dem deres fulde Modstandskraft mod de nedbrydende og ødelæggende Magter.

Heraf følger, at hvad der udelukkes fra Kulten, det udelukkes fra Livet, det gives Ødelæggelsens Magter i Vold og gaar tabt. Disse Tanker finder deres tydelige Udtryk i følgende Tekst, Çat. Br. 3,6,2,26: »Men de Skabninger, som ikke faar Del i Offeret, de er fortabte. Da det nu forholder sig saaledes, saa giver han de Skabninger, som ikke er fortabte, Del i Offeret; jævnsides med Menneskene [staar] Kvæget, jævnsides med Guderne [staar] Fuglene, Planterne og Træerne. Hvadsomhelst der er her [paa Jorden], det faar saaledes altsammen Del i Offeret; ja, baade Guder og Mennesker, foruden Fædrene, drikker sammen, og

det er deres [fælles] Drikkelag; i fordums Tid drak de sammen i synlig Tilstand, men nu er de usynlige«.

Denne Tekst er uhyre interessant. Den er i sig selv Eksempel paa, hvordan den gamle Erfaring levede videre og fandt sin trofaste Overlevering gennem Menneskesind, der selv tilhørte nyere Tider, for den sidste Sætning er Tegn paa, at den antike Erfaring var ved at blive usikker paa det Tidspunkt, da Teksten fik sin Form. Foruden de tydelige Udtryk om Kulten som Skabelsesakten, der er den nødvendige Forudsætning for, at Livet kan gaa videre, giver Teksten yderligere Oplysninger, der er overordentlig betydningsfulde til Forstaaelse af den kultiske Tilstands Art.

Den primitiv-antike Kulturerfarings Livsfølelse har tre Dimensioner, det intensive, det expansive og det passive. Livet rækker over tre Aabenbaringsformer: Gudernes Liv (Kulten), Menneskenes Liv (den udfoldede Hverdag, som er Kultens Resultat) og Fædrenes Liv (Livet i Graven). Det er en Udtalelse, der ofte forekommer i Brahmanaernes Udlægninger, at der er tre Verdener, Guders, Menneskers og Fædrenes, for at citere en enkelt Tekst, Taitt. Br. 1,6,8,6: »Thi Fædrenes Verden er adskilt fra Menneskenes Verden; hvad der i et Led er afdelt [derfra], det er Gudernes; hvad der ligger imellem, det er Menneskenes«. Det er samme Liv, der gaar gennem disse tre Sfærer, men i forskellig Styrkegrad og Aabenbaringsform. Disse tre Tilstandsformer for Livet smelter sammen og erfares i en Syntese under Kulten, det er Betydningen af Ordene i ovennævnte Tekst: »ja, baade Guder og Mennesker, foruden Fædrene, drikker sammen, og det er deres [fælles] Drikkelag«.

Alle disse Elementer forener sig nu om at skabe den kultiske Tilstand, Stemningen til de rituelle Akter, den psykologiske Tilstand, som for Deltagerne er lig med Kultpotensen, Festfølelsen.

Man er paa Kultpladsen udenfor Tid og Rum, for al Tid og al Rum er her koncentreret. Man er i Verdens Midtpunkt, et Kraftcentrum, der som et Brændpunkt har tiltrukket sig Kraftlinier fra hele Universet og sender dem tilbage igen. Man er gaaet ud af Hverdagen og bevæger sig i en intensiv Sfære, man er fyldt af Livet i en højere og mere omfattende Syntese.

Hvorledes er saa Forholdet mellem denne Tilstand og den almindelige Tilværelse? Jo, Kulten er den sande Virkelighed, i Forhold til den er Hverdagen sekundær og uvirkelig. Dette er formet i en klar og skarp Sentens, der forekommer flere Steder, Çat. Br. 1,1,1,4 og 3,9,4,1: »Sandelig, tofoldigt er dette, noget tredje eksisterer ikke, det sande (*satya*) og det usande (*anṛta*); og det sande, det er Guderne, og det usande, det er Menneskene«.

Sand og usand, her forekommer disse to Udtryk dækkende, hvad der før nævntes som det intensive og det expansive.

Denne mægtige Betydning ligger saa i alt, hvad der sker paa den kultiske Festplads, og forvandler de tilsyneladende praktiske Anliggender, som det er at slagte og spise, at presse Soma og drikke, til ganske overordentlige Begivenheder.

De kultiske Handlinger er de evige og virkelige Handlinger, i Kulten sker de egentlige Ting. Hvad man saa oplever og foretager sig i Hverdagen, er en Følge af disse. Kulten er det skabende Moderskød, som Hverdagen udgaar fra. Derfor er Kultens Handlinger Oprindelse og Forbillede for, hvad man almindeligt foretager sig, oplever eller ejer.

Kulthandlingerne er, hvad man forstaar ved prototypiske. Der er mange tydelige Udtryk for dette i Brahmanaerne, f. Eks. Çat. Br. 3,3,3,1: »Han handler om Kongen (Soma); og fordi han handler om Kongen, derfor kan man købslaa om alt her [paa Jorden]«. Ligeledes Çat. Br. 3,3,2,9: »Derpaa udmaaler han Kongen (Soma); og fordi han udmaaler Kongen, derfor er der Maal, baade det Maal, der er blandt Mennesker, og hvad andet Maal, der ellers er«, (jvnf. Çat. Br. 3,9,4,8). Som det ogsaa kan siges, Çat. Br. 3,4,1,5: »For som Gudernes Maade er, er Menneskenes i Overensstemmelse dermed«.

Ved Udførelsen af de rituelle Handlinger instituerer og skaber man disse Handlingers Genpart med deres Virkninger i det daglige Liv.

Følgende Tekst er et Eksempel derpaa, indeholdende Betydningen af en rituel Pløjning og Saaning, Çat. Br. 7,2,4,17: »Han saar paa pløjet Grund; derfor modnes Afgrøde (*anna*) paa pløjet Grund. Hvis han saar kun paa pløjet Grund og ikke paa upløjet, saa modnes Afgrøde kun paa pløjet, men ikke paa upløjet Grund. Og hvis han saar kun paa upløjet Grund og ikke paa pløjet, saa modnes Afgrøde kun paa upløjet, men ikke paa pløjet

Grund. Nu saar han baade paa pløjet og upløjet Grund, derfor modnes Afgrøde baade paa pløjet og paa upløjet Grund«.

Et andet Eksempel er følgende, Çat. Br. 9,4,2,1: »Dernæst bringer han Ofringer af Luft (i sine sammenlagte hule Hænder). Disse Verdener er denne Agni (for hvem Ildalteret bygges), Luftofringerne er Vinden; han anbringer saaledes Vinden i disse Verdener, og derfor er der Vind i disse Verdener«. Agni er identisk med Ildalteret, dette med Verdenerne, ved at nedlægge Vind i Alteret bringer han Vind ind i Verden.

De kultiske Handlinger rækker altsaa uendelig langt ud over, hvad der tilsyneladende praktisk udføres paa Kultpladsen. De er skabende Kraftgerninger. Derfor er det saa uhyre betydningsfuldt, at de rituelle Foretagender udføres rigtigt og nøjagtigt. En forkert udført Ritus bringer Forstyrrelser og Uorden ind i Verden. Derfor er Kultus, samtidig med at den er noget ophøjet, noget uhyre farligt, en Fejl begaaet med denne Stunds Kraft kan vælte Verdensordenen. I Çat. Br. 12,9,3,5 siges der til en af Personerne i en legendarisk Fortælling, medens han staar i Begreb med at foretage et Offer: »Hvis du ofrer Surā i Āhavanīya-Ilden, vil du skabe Uorden«. Surā skal nemlig ofres i Dakṣiṇa-Ilden, der ganske vist er taget fra Āhavanīya, og saaledes i en vis Forstand er identisk med denne, hvilket Motiv Fortællingen spiller over.

Offerfejl, forkert udført Ritus, er en stor Ulykke, som det fremgaar af Teksten Taitt. Br. 3,1,2,1-2: »Indra følger Konstellationen Jyeṣṭhā (18. Maanehus); hvor han overvandt Vṛtra i Vṛtrakampen, gid ogsaa vi der, malkende Udødelighedsdrikken, maa overvinde Sult, Ulykke og Fejl i Offeret (*duriṣṭi*)«.

Her er der Tale om ufrivillige Fejl. Langt værre er Resultatet, naar der foreligger bevidst forkert eller bagvendt udført Ritus. Saa er der Tale om Trolddom, d. v. s. at man skaber dæmoniske Kræfter i Stedet for gavnlige og lykkelige Ting. Som det senere skal ses, danner dette Motiv Baggrunden for Legenden om Dæmonen Vṛtras Fødsel.

At gaa ind i Kulten er for de menneskelige Deltagere at fylde sig med et højere og stærkere Liv. Det er det, som den omstændelige Indvielse betyder. Den erfares som en Opløften, en Ophøjelse, Çat. Br. 3,1,4,1: »Alle Formler, der hører til Indvielsen,

er *audgrabhaṇa* (opløftende), eftersom han, der bliver indviet, hæver sig fra denne Verden til Gudernes Verden (*devaloka*); han hæver sig just i Kraft af disse Formler, og derfor siger man, at alle Formler, der hører til Indvielsen, er *audgrabhaṇa*«. Ligesom ogsaa de indledende Kulthandlinger fører op dertil, Ait. Br. 1,7: »Derved, at man nærmer sig Himmelverdenen (*svarga loka*), foreligger Indledningsofferet (*prāyaṇīya*); thi det er denne Betydning af at indlede (nemlig at nærme sig), der er karakteristisk for Indledningsofferet«.

I disse Tekster siges, at det man kommer til gennem Indvielsen og gennem Indledningsofferet er Gudernes Verden eller Himmelverdenen. Denne ældste antike Himmel er naturligvis langt fra alle senere Himmelforestillinger, den er ikke en eskatologisk Størrelse, men noget praktisk og reelt foreliggende. Himlen er nemlig efter den ældste vediske Opfattelse identisk med Kultstedet med dets særlige Indhold af Kræfter og med den Livsfylde, som der er koncentreret. Det udtrykkes saaledes i Çat. Br. 8,6,3,6: »Vedien er sandelig Gudernes Verden (*devaloka*)«. Og i Taitt. Br. 3,3,7,7: »»Viṣṇus Sted (*sthāna*) er du«, siger han; Offeret er Viṣṇu; hvad der er Offeret, det er i Sandhed Gudernes ubesejrede Hjemsted (*āyatana*); han staar saaledes paa selve Gudernes ubesejrede Hjemsted; »her udførte Indra sine Heltebedrifter«, siger han«. Pa. Br. 10,5,15: »Tolvdages-Offeret er Gudernes Hjem. Ligesom Menneskene har fæstet Bo i denne Verden, saaledes har Guderne fæstet Bo i Tolvdages-Offeret. Den som i Besiddelse af denne Viden udfører Tolvdages-Offeret, han ofrer med et Tolvdages-Offer ved hvilket Guderne er til Stede«.

Hvad der sker under Indvielsen er Indledningen til Forstaaelse af, hvad Guderne er efter den primitiv-antike Erfaring. Menneskene glider i Kulten ind i en potentiel Sfære af særlig betydningsfuld Eksistens. Denne Krafttilstand er, hvad man forstaar ved Hellighed, eller med et andet Udtryk Guddommelighed. Den betoner alt i Kulten, beliver alt med sit særlige Indhold, og er ogsaa Sjælen i de primitiv-antike Guddomsforestillinger. Thi mellem denne Guddommelighed og de enkelte Guder er der intet Skel. Guddomspotenserne fremstaar som Momenter af den almene Kultkraft svarende til Kultens forskellige Handlingsmomenter og Perspektiver. Det menneskelige forlænger sig under den rituelle Handlens Potensering i det guddommelige uden mærkbar Overgang. Guddomsforestillingerne har deres historiske og psykologiske Oprindelse og Realitet ved at være den menneskelige Psykes, den menneskelige Energi og Viljes Forlængelse under den kultiske Tilstands Intensificering. Der er intet Skel mellem menneskeligt og guddommeligt.

Man kan saaledes finde Udtryk for, at Kultens Hensigt og Handlen udspringer af den menneskelige Vilje. Beslutningen om at udføre Offer kan f. Eks. siges saaledes, Çat. Br. 1,6,3,32: »Han maa til rette Tid (ved Fuldmaane) paabegynde Fasten i den Tanke: nu skal jeg ihjelslaa Vṛtra, nu skal jeg dræbe den hadefulde Fjende«. Jævnfør Ait. Br. 1,4: »Den, i hvis Lod Offeret falder, dræber Vṛtra«.

Derved omstødes den Kendsgerning ikke, at det er Guden Indras særlige Opgave og Betydning, at han dræber Vṛtra. Thi Offerbringerens Vilje forlænger sig under det kultiske Aspekt i Guddommen Indra. Det udtrykkes — set fra den anden Side og i legendarisk Form — saaledes i Çat. Br. 9,2,3,4: »Det, som bringes til Udførelse, er hvad Guderne [i sin Tid] udførte; ganske vist er disse Dæmoner nu besejrede af Guderne selv, men naar han (Offerbringeren) gør dette (foranstalter et Offer), saa gør han det i den Tanke: hvad Guderne udførte, det skal ogsaa jeg udføre«.

I denne Tekst gives klart Udtryk for den Tanke, at den guddommelige og den menneskelige Vilje og Hensigt er identiske. Der gives samtidig Udtryk for den Indstilling, som før er omtalt: Dæmondrabet, Sejren over det onde, Skabelsen, er ganske vist noget, der er sket engang, men ikke en Gang for alle, det maa udføres igen, det vender stadig tilbage og maa udfoldes paany for at blive ved med at bestaa.

Det guddommelige er blot en steget Form for det menneskelige. Det udtrykkes legendarisk paa følgende Maade i Taitt. S. 7,4,2,1: »Som Menneskene er, saadan var Guderne i Begyndelsen«.

Der er altsaa ingen Væsensforskel mellem Mennesker og Guder, og indenfor Kultsfæren er de sideordnede Væsener. Ofte er det guddommelige direkte identisk med og Udtryk for det menneskelige iklædt legendarisk Udtryksform, som det f. Eks. fremgaar af Çat. Br. 4,6,9,1: »Engang sad Guderne under et Sattra-Offer med den Tanke: gid vi maa naa Lykken, gid vi

maa vinde Ære, gid vi [altid] maa have Føde at spise«. Denne Tekst skal sammenholdes med 4,6,9,3: »Og paa samme Maade sidder disse (Mennesker der udfører Sattraet) under Sattraet med den Tanke: gid vi maa naa Lykken, gid vi maa vinde Ære, gid vi [altid] maa have Føde at spise«. Gudernes Tanker repræsenterer altsaa her den menneskelige Forventning overfor Offeret. Dette Træk, at Guderne repræsenterer Menneskenes Stræben og Forventning, genfindes i talrige af de smaa legendarisk prægede Fortællinger, der ofte danner Optakten til Ritualforklaringerne i Brahmanaerne.

Der er intet i Vejen for, at Kultpotensen, Guddommeligheden, foruden at den alment ligger til Baggrund for alt i Kulten og fylder alle i Kulten, ogsaa kan bero specielt i en enkelt Kultdeltager, enten momentvis eller til Stadighed. Det er netop Tilfældet indenfor den vediske Somakult, idet dennes højeste og ledende Guddom, Indra, identificeres med Offerbringeren. Som det siges i Çat. Br. 8,5,3,8: »Sandelig, ved sit eget Offer er Offerbringeren Indra«.

Lejlighedsvis spiller han i ritualdramatiske Scener Rollen som Indra, f. Eks. ved Modtagelsen af Soma straks efter Købet, Çat. Br. 3,3,3,10: »Dernæst tager han (Adhvaryu) Kongen (Soma) med Ordene: »kom til os som en Ven, skænkende os gode Venner«, hvormed han siger: kom til os, venlig og fredelig. Efter at han har trukket Klædningen tilbage paa Offerbringerens højre Laar, lægger han den (Soma) [derpaa] med Ordene: »sæt dig paa Indras højre Laar«, for han, Offerbringeren, er i dette Moment (*atra*) Indra, derfor siger han: »sæt dig paa Indras højre Laar«; »den villige paa den villige«, hvormed han siger: den elskede paa den elskede; »den blide paa den blide«, hvormed han siger: den venlige paa den venlige«.

Ligeledes Çat. Br. 3,4,2,15, hvor der er Tale om Indvielsen til et Sattra; alle de officierende Præster indvies og gøres til »Offerbringere« (*yajamāna*), den egentlige Offerbringer »Husherren« (*gṛhapati*) bliver altsaa primus inter pares: »Derfor, hvis mange skal indvies, saa skal de række [Tānūnaptra-Smørret], efter at de har gydt Fastemælken (*vrata*) i, netop til Husherren, eftersom han blandt dem er Repræsentanten for Indra (Sāyaṇa: *indrasthānīya*). Og hvis han foretager Vielsen ved et [Offer], der inkluderer Dakṣiṇā (Offer, Honorar til Præsterne), saa skal de række [Smørret], efter at de har gydt Fastemælken i, til Offerbringeren alene, thi dette siger man: Offerbringeren er Indra«.

At Offerbringeren er identisk med Indra gentages flere andre Steder, f. Eks. Çat. Br. 4,5,4,8 og 5,2,5,11: »Offerbringeren er Indra«. Ligeledes Çat. Br. 5,1,4,3 lig med 5,4,3,4: »Dernæst henter han Vognen frem med Ordene: »du er Indras Tordenkile«; thi Vognen er en Tordenkile, og Offerbringeren er Indra, derfor siger han: du er Indras Tordenkile«.

Et Sted udlægges det paa særlig Maade, Çat. Br. 5,3,5,27: »Dernæst spænder han (Adhvaryu) Buen med Ordene: »du er Indras Vṛtradræber«. For Buen er sandelig en Vṛtradræber, og Offerbringeren er Indra — ja, paa tofoldig Vis er han Indra, nemlig som Kṣatriya og som Offerbringer — derfor siger han: du er Indras Vṛtradræber«. Teksten stammer fra Rājasūya, Kultfesten hvorunder Fyrsten salves, og den er derfor præget af det Synspunkt, som imidlertid er en senere Udvikling, at Indra er Kṣatriya- eller Adelstandens særlige Værneguddom[1].

Det gaar som en rød Traad gennem den vediske Somakults Ritual, at Offerbringeren er Indra. Det siges dog ogsaa ved andre Lejligheder, at Offerbringeren er identisk med Agni, saaledes Çat. Br. 9,2,3,19: »Med to [Strofer] anbringer han [Stenen, *açman pṛçni*]; to Fødder har Offerbringeren, og Offerbringeren er Agni«; 9,2,3,33: »Med to [Strofer] gyder han en Ofring [af Mælk] paa Ilden; to Fødder har Offerbringeren, og Offerbringeren er Agni«; 9,4,4,14: »Med to [Strofer] fraspænder han [Alteret]; to Fødder har Offerbringeren, og Offerbringeren er Agni«.

Der foreligger dog ingen Modsigelse. Disse Tekster tilhører Agnicayana, en særlig Ritus, hvorved man opbygger et Ildofferalter, og Agni er her den ledende Guddom. Det afgørende ligger da deri, at Offerbringeren rummer Kultens mest virkende Potens. I Somaritualet er det Indra, men set ud fra et andet Kultmoment kan det lejlighedsvis være Agni.

[1] Dette Synspunkt rummes f. Eks. i flg. Tekster: Çat. Br. 5,3,1,3: »Den følgende Dag bringer han hjemme i Huset hos ham, der skal vies (Kongen), et Offer bestaaende af en Offerkage paa elleve Skaale. Den er til Indra. Indra er Herskermagten (*kṣatra*), og han, der skal vies, er Herskermagten; derfor er den til Indra. For dette er Offerlønnen en Tyr, eftersom Tyren hører til Indra«. Çat. Br. 5,3,5,33: »»Nærværende er Indra, den vidt berømte«, — Indra er Herskerklassen (*kṣatra*); saaledes proklamerer han ham for Herskerklassen«. Foruden det storstilede Stykke Ait. Br. 8,12 om Indras Salving til Konge og Prototype paa alt, hvad *kṣatra* er.

Indrapotensen rummes altsaa i Offerbringeren under Kulten. Det kan lade sig gøre, fordi der i Kulten ikke er noget Skel mellem Mennesker og Guder.

Men hvad er saa Indra, naar man ser bag om den udformede Gudeskikkelse, som den mytiske Fantasi har skabt, den som træder en i Møde fra Legenderne. Hvilket Element repræsenterer Indra i Kultens Psykologi?

Derom er der ingen Tvivl. Indra er identisk med den aktive Kraft, den handlende Styrke indenfor Kulten. Det siges talrige Steder, f. Eks. Çat. Br. 3,9,1,15: »Dernæst [et Offerdyr] til Indra; for Indra er Kraft (*indriya*) og Styrke (*vīrya*)«; 5,2,3,8: »Agni er Glød (*tejas*), og Indra er Kraft (*indriya*) og Styrke (*vīrya*)«; 12,7,2,6: »Indra er Tale (*vāc*) og Styrke (*bala*); og forsaavidt der er et [Offerdyr] til Indra, saa skænker han til denne [Offerbringer] Tale og Styrke, og ligeledes Sind (*manas*), for Tale og Sind er lig med hinanden«; 12,7,2,16: »Man siger: Offerdyrene har jo deres specielle Guddomme, og Offerkagerne har deres specielle Guddomme, altsaa er dette i Strid med Grundreglerne; hvorledes bliver det i Overensstemmelse dermed? — Til Indra hører det sidste af Offerdyrene, og til Indra hører den første af Offerkagerne; og Indra er Kraft (*indriya*) og Styrke (*vīrya*); ved [Indras] Kraft overfører han saaledes til ham Kraft og Styrke; og ved [Indras] Kraft erhverver han Kraft og Styrke«; Pa. Br. 9,7,5: »Indra er Styrke (*vīrya*), Offeret er Viṣṇu; i Styrke og i Offeret bliver han saaledes befæstet«; 9,7,8: »Indra er Styrke (*vīrya*), Offeret er Viṣṇu; i Styrke og i Offeret bliver han saaledes befæstet«.

Indra er den drivende Kraft, der som en Forudsætning gaar gennem hele Offeret og virker direkte — idet den ved Samspil af det menneskelige og det guddommelige tager personlig Form — under de store centrale Ritusmomenter, hvor den højeste Handlen er paakrævet, som netop under Somapresningen.

Herfra har den mytiske Fantasi taget sit Udgangspunkt, over denne kultisk-psykologiske Realitet har den udformet den Indraskikkelse, som findes i Legendernes Genfortælling af Kulten, og i de overfor Kulten lidt friere staaende Myter. Det næste endnu friere Trin i Udviklingen, hvor Motivet staar helt fri af den kultiske Baggrund, nemlig Eventyret, findes ikke repræsenteret

i de vediske Kilder. Men det indtraadte i det senere Indien. I de buddhistiske Kilder er Indra en udpræget Eventyrskikkelse, og Mahābhāratas Skildring af Indra er ogsaa i Eventyrstil.

Indra er altsaa Personificeringen af Kultens kraftfuldeste Øjeblikke. Offerbringeren fungerer dog ikke ved nogen af disse Lejligheder, hvad der heller ikke er nødvendigt, thi de, der fungerer, fungerer jo for ham. Offerbringeren er Indra, netop fordi han er den, der handler — er den aktive — par excellence, idet han har iværksat det hele Offer.

Den samlede Helhed af rituelle Handlinger opfattes dramatisk, der er en stærk indre Bevægelse i alt, hvad der udføres paa Kultpladsen, og denne Bevægelse er Kampens Ide. Kulten er en Kamp, hvor Guder og Mennesker kæmper mod de nedbrydende Magter, der tager Skikkelse af dæmoniske Væsener. Kampen skal naturligvis indebære Sejr for den menneskelige Verdensorden. Dog er det langtfra nogen formel Kamp, Legenderne giver klare Udtryk for netop dette Motivs umiddelbare Styrke, det er blevet følt med direkte Intensitet, selv om det udfoldedes i formelle Former. Dette Kamp- og Sejrsmotiv er Ritualets Liv og Spænding, det gaar gennem hele Ritualet, er indeholdt i hver lille Detalje, foruden at der er særlige rituelle Momenter — Slagtning af Offerdyret og Somapresning — hvor det svulmer op og udspilles i hele sin Vælde.

Talrige af de legendariske Tekster bærer Vidnesbyrd om Kampen som Kultens almene Ide. F. Eks. Çat. Br. 1,5,3,6: »Han (Adhvaryu) maa ikke træde tilbage fra det Sted, hvor han staar, naar han proklamerer Forofringerne. En Kamp (*saṃgrāma*) foreligger der, hvem der end udfører Offer med Forofringer; og hvem af de to Kombattanter, der lider Nederlag, han trækker sig tilbage, medens den sejrende kommer nærmere. Han (Adhvaryu) kan derfor [være tilbøjelig til at] komme nærmere og nærmere og udgyde Ofrene nærmere og nærmere«. Ligeledes Ait. Br. 1,24,1: »Upasad[-Ceremonierne i Somaofferet] kaldes Sejre (*jiti*); i Kraft af dem vandt Guderne en modstandsløs Sejr«.

Denne Kampide bestemmer lejlighedsvis ens Holdning under Udførelsen af Ritualet, Çat. Br. 3,4,4,14.21-22: »Naar han ofrer staaende paa et og samme Sted og ikke gaar til og fra, som ellers her, naar han udfører [Offer], er det fordi han tænker:

»for en fuldendt Sejr vil jeg sejre«. Og hvorfor han ofrer til disse Guddomme, er fordi han [derved] danner Tordenkilen: Agni [gør han] til Spidsen (*anīka*), Soma til Skaftet (*çalya*), og Viṣṇu til det Stykke, der forbinder disse (*kulmala*). 21: Naar han udfører [Offer] om Aftenen og om Morgenen, saa er det, fordi der alene paa denne Maade opnaaes Opfyldelse (*sampad*). Naar han udfører [Offer] om Morgenen, saa vinder han Sejr; og naar han udfører [Offer] om Eftermiddagen, er det, for at det skal blive en god Sejr; og naar han udgyder Offeret, saa [er det som] kæmper man for en Fæstning her og betræder den som sin egen, efter at man har erobret den. 22: Naar han udfører [Offer, nemlig Upasad-Ofringerne], saa kæmper han; og naar [Offeret] fuldføres, saa vinder han Sejr; og naar han udgyder Offeret, saa er det, som betræder han [Fæstningen] som sin egen«.

Denne Kamp udkæmpes da paa den kultiske Festplads, og Angriberne er de dæmoniske Væsener. De har talrige Navne, de to mest anvendte er Asuraer og Rakṣaser. Disse optræder altid kollektivt i ikke nærmere angivne Skarer. Foruden omtales der i Legenderne navngivne Dæmoner, der optræder enkeltvis. Der er principielt ingen Forskel mellem Dæmonernes almindelige Mængde og de individuelle Dæmoner. Grunden til, at Dæmonbegrebet kan udkrystallisere sig i bestemte Individualiteter, er analog med den, hvorved den kultiske Guddommelighed kan udvikle sig til afgrænsede Gudeskikkelser. Det er Dæmonbegrebet set ud fra bestemte kultiske Momenter eller Aspekter.

Ofte ligger dog ogsaa historiske Forhold til Grund for saadanne Dannelser. Begrebet Fjender er nemlig inkluderet i Dæmonbegrebet, og visse Navne for Dæmoner — Dāsaer og Dasyuer — har netop denne Oprindelse, det er øjensynligt Navne paa Folk af den uariske urindfødte Befolkning, som Arierne har kæmpet med og overvundet.

Det historiske kan ogsaa gøre sig gældende paa anden Maade. Den overleverede vediske Kult er øjensynlig en Samlingskultus, der har udviklet sig af en Række ligeartede ariske Stammekulte. Ligesom Stammerne voksede sammen til et Folk, saaledes smeltede Stammekultene sammen og fik en fælles Form. Men det originale lokale Præg afsætter sig Spor i Mytologien. Visse individuelle Dæmoner som Vala, Namuci og Viçvarūpa stammer saaledes sikkert fra selvstændige ariske Stammekulte, er Dæmonen fra oprindeligt selvstændige Kultdramaer.

Der findes nu i Brahmanaerne Udtryk for, at Guderne og Dæmonerne er af samme Oprindelse. Saaledes Taitt. Br. 1,4,1,1: »Sandelig, begge disse er udgaaede fra Prajāpati, baade Guder og Asuraer«; 2,2,3,3: »Prajāpati skabte Guderne og Asuraerne«; 2,2,7,2: »Prajāpati skabte Guderne og Asuraerne«; Ait. Br. 2,31: »Hvad Guderne gjorde ved Offeret, det gjorde Asuraerne ogsaa; de var lige stærke og var [endnu] ikke adskilte«.

At Prajāpati skabte disse to Slags Væsener er en sen Form. Prajāpati er en teologisk Skabergud, der tilhører den senere Periode, men selve Grundtanken, den fælles Oprindelse, er sikkert en gammel Tradition. Det er straks værd at lægge Mærke til, at der i disse Tekster udelukkende anvendes Udtrykket Asuraer.

Dette Udtryk har sin særlige Historie. I selve Rigveda forekommer Asura kun faa Gange med Betydning af et dæmonisk Væsen. Der bruges Ordet for det meste til at betegne Guddomme, hvis særlige Karakter det er at være i Besiddelse af hemmelighedsfulde Kræfter (*māyā*), som Varuṇa og Mitra-Varuṇa. Dette staar sikkert i Forbindelse med, at Udtrykket i Formen Ahura blandt de eranske Folk betegner netop Guddommen. Men bortset fra disse ældste Spor betegner Asura ellers i hele Veda Gudernes Modstandere, de onde Magter. Hvordan Betydningsændringen har udviklet sig, kan ikke følges. At der er en forhistorisk Forbindelse mellem de ariske Stammer i Indien og i Iran er sikkert. Det er et bevaret Præg af disse historiske Forhold, naar Asuraerne omtales som lige med Guderne, hvad Oprindelse angaar.

Naar en saadan Tradition bevares, er det dog ikke alene i Kraft af et historisk Indhold, den maa ogsaa have en aktuel Betydning, være et levende Udtryk for et Moment af Kultens aktuelle Psykologi. Dette er heller ikke svært at faa Øje paa. At Guder og Dæmoner er af samme Oprindelse betyder, at de begge har deres Plads i Kulten, bliver til, hvergang Kulten udfoldes. Sejren over Dæmonerne er jo ikke erhvervet en Gang for alle, de dukker op under hver ny Kultfest, Kampen udkæmpes atter og Sejren fornyes til atter at vare. Guder og Dæmoner er begge kultiske Fænomener. Ait. Br. 2,31,1 har Udtrykket: »De var [endnu] ikke adskilte«. Det er Livet før og uden Kulten.

Og »adskilte«, det er netop det, de bliver under Kulten, der føres godt og ondt ud i de yderste Konsekvenser, der bliver det Guder og Dæmoner, og der opstaar Kamp mellem dem.

Dæmonernes Hensigt er det at ødelægge Offeret eller bemægtige sig det. Det udtrykkes til Tider legendarisk paa den Maade, at Dæmonerne havde vundet Sejr, f. Eks. Taitt. Br. 1,6,3,8: »Dæmonerne slog Offeret ihjel«.

Dette er et Eksempel paa legendarisk Udtryksmaade. Hvad der vilde ske, hvis man ikke fornyede Livet i Kulten, nemlig at det gaar under, udtrykkes i Legenden ved, at Dæmonerne havde faaet Overhaand, men saa skete der noget, hvorved man besejrede dem, og Guder og Mennesker genvandt deres Position. Den Form er ogsaa karakteristisk for Vṛtralegenden, Vṛtra er Sejrherren, der har Verden i sin Magt, indtil Indra nedlægger ham. Legenden udmaler altsaa som fuldbyrdet, hvor galt det vilde gaa, hvis man ikke paa de passende Tider udfolder Kulten igen og fornyer dens Kraft. Legenden er ligesom Kulten af dramatisk Karakter, den giver ikke Tingene i en refererende Forklaring, men den »spiller« dem.

Motivet udtrykkes ogsaa saaledes, at den hele Kultus maa vindes fra Dæmonerne, Pa. Br. 8,6,5: »Hos Asuraerne var [engang] det hele Offer. Guderne saa [da] Yajñāyajñīya[-Sāman]. Ved [Ordene]: »Ofre paa Ofre for Agni«, tog de fra dem Agnihotra-Offeret; ved [Ordene]: »og ved Hymne paa Hymne for den dygtige«, Ny- og Fuldmaaneofferet; ved [Ordene]: »fortsat vi [lovpriser] den udødelige Jātavedas«, Firemaaneders-Ofrene; ved [Ordene]: »som en kær Ven skal jeg lovprise«, Somaofferet«.

Kulten er en skabende Fest, ja, endnu mere, Kulten er Skabelsen som saadan, en Skabelse, der omfatter Kulten selv først og fremmest, thi med Kulten er jo den øvrige Verden givet. Dette faar sit dramatiske Udtryk ved, at alt, hele Kulten — som den anførte Tekst viste — maa vindes fra Dæmonerne. Thi at besejre Dæmonerne er i sig selv at skabe i kultisk Betydning. Saa dybt gaar dette Motiv i Kultdramaet, at det helligste af alt helligt — Offermidlet, Offerdyret eller Somaen — tillige spiller Dæmonens Rolle, hvad der vil sige, at det er Dæmonen, og først vindes og bliver til med sit Indhold af Lykke og Velsignelse ved den endelige Kamp. Disse Træk vil man netop genfinde i Vṛtralegenden.

Hvorledes er nu denne Dæmonkamp blevet fornemmet? Det kan godt skimtes gennem Legenderne. Ganske vist nævner Legenderne altid som Dæmonernes Modstandere »Guderne«, men disse Guder er lig med Menneskene handlende under det kultiske Aspekt. Disse legendariske Dæmonkampfortællinger danner i Brahmanaerne ofte Indledningen til Ritualforklaringer, og det er netop den gamle kultiske Sammenhæng, som her er bevaret; gennem Legenden faar man en Forestilling om, hvad de menneskelige Kultdeltagere forstod og oplevede ved den paagældende Ritus.

Det fremgaar da af disse Fortællinger, at Dæmonerne rent ud indfinder sig paa Kultstedets Lokaliteter og fornemmes som nærværende. At de vinder Terræn dér betyder — udfra Kultstedets symbolsk-potentielle Indhold — at de vinder Terræn i hele Verden og Livet. Ja, der udkæmpes ligefrem regulære Kampe paa Festpladsen. Se f. Eks. Ait. Br. 2,11:

»Guderne udførte [engang] Offeret; mod dem — medens de udførte Offeret — drog Asuraerne i den Tanke: »lad os bringe Forstyrrelse (*yajñaveçasa*, Sāyaṇa: *yajñavighāta*) i deres Offer«. Fra Øst med Retning henimod Offerpælen kom de mod dem, efter at Āprī-Hymnerne var fremført over Offerdyret, lige før Paryagni[-Ceremonien]. Guderne, som havde bemærket det, omgav [sig] med en trefoldig Fæstning, Fæstninger bestaaende af Ild, for at beskytte Offeret og sig selv. Disse ildskabte Fæstninger holdt Stand for dem, flammende og skinnende klart. Asuraerne, som ikke kunde besejre disse [Fæstninger], løb deres Vej. Med Ild for og Ild bag slog de saaledes Asuraerne og Rakṣaserne. Saaledes omgiver ogsaa Offerbringerne — naar de udfører Paryagni[-Ceremonien] — [sig] med en trefoldig Fæstning, Fæstninger bestaaende af Ild, for at beskytte Offeret og sig selv. Derfor udfører man Paryagni[-Ceremonien], og derfor reciterer han for Paryagni«.

Denne Dæmonkamp, der fortælles om her, er altsaa det oplevede dramatiske Indhold i den Ritus, der bestaar i at bære Ilden i Procession rundt paa Festpladsen. For Mennesker af moderne Støbning er der her et aabent Hul mellem det oplevede Indhold og den ydre Form. Det er fordi, der i vor Kultur ikke er bevaret mindste Spor af den ritualistisk-symbolske Føle-

maade; vi har i Aarhundreder været vant til, at Religion udelukkende er af aandelig Art og kun udtrykker sig ved aandelige Midler. For den primitiv-antike Erfaring er det imidlertid en selvfølgelig Sag at have et saadant Indhold i en saadan Form, det udspringer i dette Tilfælde ydermere selvfølgeligt af Ildens Betydning. Denne Ritus er dæmondræbende, Taitt. Br. 2,1,3,4: »Man udfører Paryagni for at ihjelslaa Dæmonerne«, og ved Udførelsen deraf konstituerer man Sejrsfølelsen og fornemmer Dæmonerne vige.

En anden Tekst lyder saaledes, Ait. Br. 2,31:

»Hvad Guderne gjorde ved Offeret, det gjorde Asuraerne ogsaa; de var lige stærke og var [endnu] ikke adskilte. Da saa Guderne denne tavse Lovprisning (*tūṣṇīṃçaṃsa*), den kunde Asuraerne ikke gøre dem efter. Hvad der er den tavse Lovprisning, det er Tavsheds Væsen. Hvilket Vaaben (*vajra*) end Guderne løftede mod Asuraerne, det opdagede Asuraerne [i Tide]. Da saa Guderne [denne] Tordenkile (*vajra*) [som er] den tavse Lovprisning, den løftede de mod dem, den opdagede Asuraerne ikke. De slyngede den mod dem, og med den — som ikke var opdaget [i Tide] — slog de dem. Saa var Guderne [Sejrherrer], og Asuraerne var overvundne. Den, der ved dette, han bliver selv [Sejrherre], og hans hadefulde skadevoldende Modstander lider Nederlag«.

Den Dæmonkamp, der her er Tale om, udkæmpes altsaa og vindes ved et særligt rituelt Moment, Tūṣṇīṃçaṃsa, der er et Led i Ājya Çastra (CALAND & HENRY: »L'Agniṣṭoma«, Pg. 232). Det drilagtige Træk, at Dæmonerne gjorde det samme som Guderne, findes ogsaa Taitt. Br. 1,5,6,1 med det Resultat, at de kommer galt afsted dermed. Foruden at være Mørkets og Ondskabs Repræsentanter har Dæmonerne nemlig lejlighedsvis Træk af at være Dramaets komiske Figurer.

Om en lignende Kamp fortælles der i Çat. Br. 3,6,1,27-29:

»27: Engang medens Guderne var i Færd med at udføre Offeret, blev de bange for et fjendtligt Angreb fra Asuraerne og Rakṣaserne. Asuraerne og Rakṣaserne angreb dem fra Syd, drev dem ud af Sadas[-Hytten] (Ritualteltet) og omstyrtede disse Jord-Arner (*dhiṣṇya*), som er inde i Sadas. 28: Thi før i Tiden brændte sandelig alle disse [Arner] lige saa klart som denne Āhavanīya-, denne Gārhapatya- og denne Āgnīdhrīya-Ild; men fra det Tidspunkt, da de (Asuraerne) omstyrtede dem, saa brænder de ikke. De (Asuraerne) drev dem (Guderne) hen mod Āgnīdhra[-Ilden] og besejrede dem endog indtil det halve af Āgnīdhra[-Ilden]. Herfra (nemlig fra den anden ubesejrede Halvdel) vandt Al-Guderne Udødelighed; derfor er den (Āgnīdhra-Ilden) indviet til Al-Guderne. 29: Guderne tændte dem (Arnerne) igen, ligesom man vilde [tænde en Ild, hvor man om Natten skal] dvæle. Derfor tænder man dem igen ved hver eneste Soma-Fest. Hvorfor en, der er veluddannet, skal varetage Funktionen som Agnīdh. En, der er kendt og som er lærd, han er veluddannet. Derfor fører man Dakṣiṇā (Offerhonorar) frem for Agnīdh[-Præsten] først, thi derfra (fra Agnīdh-Præstens Ild, Āgnīdhra) vandt Al-Guderne Udødelighed. Og derfor skal han — hvis Svaghed skulde overvælde en af de indviede — sige: »før ham til Āgnīdhra[-Ilden]«, idet han tænker: den er uskadt, der vil han ikke lide Skade. Og fordi det var derfra, at Al-Guderne vandt Udødelighed, derfor er den helliget Al-Guderne«.

Jævnfør hermed Ait. Br. 2,36:

»Guderne og Asuraerne havde engang et Sammenstød i Anledning af disse Verdener. Guderne gjorde Sadas[-Hytten] til deres Tilflugtssted; de (Asuraerne) drev dem ud af Sadas. De tog deres Tilflugt til Āgnīdhra[-Ilden]; derfra blev de ikke besejrede. Derfor opholder man sig [under Fasten] ved Āgnīdhra[-Ilden], thi ved Āgnīdhra[-Ilden] blev de (Guderne) støttet. Og det, at de vandt Støtte ved Āgnīdhra[-Ilden], det er derfra, den har sit Navn. De Ilde, som er inde i Sadas, dem omstyrtede Asuraerne; men Guderne overførte igen disse Ilde i Sadas fra Āgnīdhra[-Ilden], og med dem slog de Asuraerne og Rakṣaserne. Derfor er det netop, at Offerbringerne overfører disse Ilde i Sadas fra Āgnīdhra[-Ilden], og saaledes er det, at de slaar Asuraerne og Rakṣaserne«.

Denne legendariske Fortælling skildrer malende, hvordan Kampen bølger frem og tilbage paa den kultiske Festplads' Lokaliteter. Psykologien deri er fra de menneskelige Deltagere, saadan har man fornemmet Dæmonkampen under Udførelsen af Ritualdramaet. Legenden har den sædvanlige Opbygning, hvis Betydning er omtalt ovenfor: Dæmonerne havde saa godt som sejret totalt, men saa fik Guderne ny Kraft, det vendte sig og de sejrede. Legenden her har ikke noget afsluttet Ritusmoment til Baggrund

— det behøver nemlig ikke altid at være Tilfældet — men gengiver en Række rituelle Forhold.

I en anden noget udførligere Tekst faar man ligeledes et godt Billede af, hvorledes Dæmonkampen har været nærværende for Deltagerne under Udførelsen af Kulten. Kultpladsen er som en Enklave, hvor Guderne — altsaa Menneskene — har søgt Tilflugt for at skabe Verden paany, udenom dette Omraade lusker Dæmonerne om og forsøger ved Angreb at tiltvinge sig Adgang, Ait. Br. 6,4:

»Guderne udførte [engang] Offeret; mod dem — medens de udførte Offeret — drog Asuraerne i den Tanke: »lad os bringe Forstyrrelse (*yajñaveçasa*) i deres Offer«. Fra Syd kom de mod dem, hvor de mente, at den mere spinkle Del af deres Offer [var]. Guderne, som havde bemærket det, satte Mitra og Varuṇa [paa Vagt] mod Syd; ved Hjælp af Mitra og Varuṇa mod Syd ved Morgenpresningen slog de Asuraerne og Rakṣaserne. Saaledes er det ogsaa, at Offerbringerne ved Hjælp af Mitra og Varuṇa mod Syd ved Morgenpresningen slaar Asuraerne og Rakṣaserne. Derfor reciterer Maitrāvaruṇa[-Præsten] Maitrāvaruṇa-Liturgiet ved Morgenpresningen, thi ved Hjælp af Mitra og Varuṇa var det, at Guderne ved Morgenpresningen slog Asuraerne og Rakṣaserne mod Syd. Dog, Asuraerne, som nu var slaaet mod Syd, trængte ind i Offeret fra Midten. Guderne, som havde bemærket det, satte Indra i Midten; ved Hjælp af Indra i Midten ved Morgenpresningen slog de Asuraerne og Rakṣaserne. Saaledes er det ogsaa, at Offerbringerne ved Hjælp af Indra i Midten ved Morgenpresningen slaar Asuraerne og Rakṣaserne. Derfor reciterer Brāhmaṇācchaṃsin[-Præsten] Indra-Liturgiet ved Morgenpresningen, thi ved Hjælp af Indra var det, at Guderne ved Morgenpresningen slog Asuraerne og Rakṣaserne i Midten. Dog, Asuraerne, som nu var slaaet i Midten, trængte ind i Offeret fra Nord. Guderne, som havde bemærket det, satte Indra og Agni [paa Vagt] mod Nord; ved Hjælp af Indra og Agni mod Nord ved Morgenpresningen slog de Asuraerne og Rakṣaserne. Saaledes er det ogsaa, at Offerbringerne ved Hjælp af Indra og Agni mod Nord ved Morgenpresningen slaar Asuraerne og Rakṣaserne. Derfor reciterer Acchāvāka[-Præsten] Aindrāgna-Liturgiet ved Morgenpresningen, thi ved Hjælp af Indra og Agni var det, at Guderne ved Morgenpresningen slog Asuraerne og Rakṣaserne

mod Nord. Dog, Asuraerne, som nu var slaaet mod Nord, løb rundt [og angreb] i Slagorden fra Øst. Guderne, som havde bemærket det, satte Agni [paa Vagt] mod Øst ved Morgenpresningen; ved Hjælp af Agni mod Øst ved Morgenpresningen slog de Asuraerne og Rakṣaserne. Saaledes er det ogsaa, at Offerbringerne ved Hjælp af Agni mod Øst ved Morgenpresningen slaar Asuraerne og Rakṣaserne. Derfor er Morgenpresningen helliget Agni. Den, der ved dette, han ihjelslaar det onde. Dog, Asuraerne, som nu var slaaet mod Øst, gik omkring [Offeret] og trængte ind [i det] fra Vest. Guderne, som havde bemærket det, satte Al-Guderne som deres Selv (*ātman*) [paa Vagt] mod Vest ved den tredje Presning; ved Hjælp af Al-Guderne som deres Selv mod Vest ved den tredje Presning slog de Asuraerne og Rakṣaserne. Saaledes er det ogsaa, at Offerbringerne ved Hjælp af Al-Guderne som deres Selv mod Vest ved den tredje Presning slaar Asuraerne og Rakṣaserne. Derfor er den tredje Presning helliget Al-Guderne. Den, der ved dette, han ihjelslaar det onde. Saaledes slog Guderne Asuraerne væk fra det hele Offer. Fra den Tid var Guderne Sejrherrer, medens Asuraerne var besejrede. Den, der ved dette, han bliver selv Sejrherre, og hans hadefulde skadevoldende Modstander lider Nederlag. Med Offeret ordnet paa denne Maade slog Guderne Asuraerne, det onde, og vandt Himmelverdenen (*svarga loka*). Den, der ved dette, og som i Besiddelse af denne Viden etablerer Somapresninger, han ihjelslaar sin hadefulde skadevoldende Modstander og vinder Himmelverdenen«.

Teksten her er væsentlig formet ud fra det Synspunkt at gengive den Betydning der ligger i de tre Hotrakaers Çastraer (Paakaldelser). Den Himmelverden, som Guderne vandt, og som Offerbringeren ogsaa kan vinde, er oprindelig lig med den skabende Livsfylde, der raader i Kulten, naar Sejren er vundet.

Disse nu gengivne Tekster omhandler den kultiske Dæmonkamp i Almindelighed. Men ogsaa den Kamp, som den vediske Kults Hovedgud, Indra, udkæmper med Mørkets Magter hører til i samme Sfære. Som det siges Taitt. Br. 1,6,7,5: »I denne Verden var det, at Indra dræbte Vṛtra til [Opnaaelse af] Lykke«.

Ogsaa Indras Kampe lokeres paa den kultiske Festplads. En Libation af smeltet Smør ledsages af følgende Ord, Çat. Br. 1,4,5,3: »»Du er Viṣṇus Sæde (*sthāna*)«, [siger Adhvaryu]; Viṣṇu er jo Offeret, og nær ved dette — som er hans — staar han

(Præsten); derfor siger han: du er Viṣṇus Sæde. »[Her] udførte Indra sin Heltedaad (*vīrya*)«, [siger han]; for det var staaende her [paa dette Sted], at Indra drev de onde Dæmoner, Rakṣaserne, bort mod Syd; derfor siger han: [her] udførte Indra sin Heltedaad«. Jævnfør Taitt. Br. 3,3,7,7: »»Viṣṇus Sted (*sthāna*) er du«, siger han; Offeret er Viṣṇu; hvad der er Offeret, det er i Sandhed Gudernes ubesejrede Hjemsted (*āyatana*); han staar [saaledes] paa selve Gudernes ubesejrede Hjemsted; »her udførte Indra sine Heltebedrifter«, siger han«.

Dette gælder ogsaa Indras Hovedkamp, Kampen med Vṛtra. Ogsaa den udkæmpes paa den kultiske Festplads, og Legenderne derom tager deres Udspring fra det oplevede Indhold i bestemte rituelle Momenter, som det skal udvikles i det følgende.

Vṛtra.

Opfattelsen af det dæmoniske hæver sig altsaa fra Motivet om Dæmonernes almindelige Mængde — som svarer til den kultiske Dæmonkamp i Almindelighed — til Forestillingen om en speciel dæmonisk Skikkelse. Og Baggrunden for denne Dannelse er den, at Dæmonbegrebet findes inkluderet i det centrale Ritusmoment. Fra at være den onde Magt, der lurer udenfor Kultpladsens Grænser og udefra gør sine Angreb, bliver det dæmoniske optaget i selve den centrale Kulthandling og endda inkorporeret i det helligste af alt, selve Offermidlet. Hvorfor dette sker er klart nok. Dæmonen maa nødvendigvis have Adgang til Kultdramaet, spille en Rolle der, hvis man vil agere overfor ham, virke paa ham og besejre ham.

Dette er Baggrunden for Vṛtraskikkelsen. Udgangspunktet er det dæmoniske — eller Dæmonen — som kultisk Størrelse med Rod i et bestemt rituelt Moment. Det dramatiske kan ikke løses herfra, dette Moment er samtidig Apoteosen af Kultens dramatiske Ide, den evige Konflikt mellem godt og ondt, Dæmonkampmotivet.

Dette vældige og stærkt inspirerende Stof giver saa Anledning til en rig Legendedannelse. Legenderne er først og fremmest en Fremstilling af den kultiske Realitet. Men Tankerne, som sættes i Gang af denne, er uhyre levende, hele den primitiv-antike

Kulturs dybeste Erfaring om Livets inderste Art, dets Væren og Udvikling, ligger deri. Tankerne har derfor ingen Grænse, de inspirerer til nye Tanker og Billeder, Legenderne gaar over i Mytedannelser, hvor den højere Betydning af Realiteten stadig uddybes og føres videre i en skikkelsesdannende Fremstilling, hvis levende Kærne stadig er det store dramatiske Motiv, som imidlertid udfoldes i nye og stadig flere Billeder. Den antike Kultur udfolder jo netop sin Fantasi og kunstneriske Digteevne paa dette Omraade. Virksomheden antager derfor efterhaanden Karakter af en bred rindende Strøm, der er ikke mere Tale om en enkeltstaaende Legende, men om en hel Mytekreds, der paa mangfoldige Maader varierer Temaet, snart kaster sit Lys paa en Side, saa paa en anden, idet hver lille Impuls, som springer af Motivet, møntes ud i fantasibaarne Situationer, Scener og Fortællingsmotiver af dramatisk Karakter, ligesom Kulten selv.

Der er det særegne ved denne primitiv-antike Digtning, at den aldrig bliver færdig. Den naar aldrig nogen fuldgyldig »endelig« Form, men bliver ved med at forny sig, vel at mærke, saa længe Kulten bestaar som et levende Udtryk for Kulturens Erfaring.

Denne mytedannende Virksomhed virker naturligvis tilbage paa den kultiske Erfaring, denne bliver større og rigere derved, Horisonten bliver videre, hvad der i sit Udgangspunkt er en psykologisk Størrelse svulmer op til forøget Vælde, bliver til kosmiske Begivenheder, der tager Form og Skikkelse.

Af denne Art er den Mytekreds, som der i de vediske Kilder er spundet om Indra og Vṛtra. Trods den udviklede og stærkt udarbejdede Form er det legendariske Præg dog gennemgaaende tydeligt nok. Kulten ligger ikke saa langt væk, og skønt der til Tider kan være flere Led, saa er der dog altid en organisk Vej tilbage til den, Stoffet er endnu langtfra blevet til fri Litteratur.

Denne Mytekreds har udgjort den vediske Kulturs Verdensbillede og Verdensforklaring. Her skal nu udledes af den, hvad der findes til Belysning af det store Motiv indenfor denne Erfaringskreds, Indra og Vṛtras Kamp.

Først skal det siges, at Vṛtra altid — saalænge han er ubesejret af Indra — opfattes som et ondt Væsen. Der forekommer ikke Tekster, hvor Vṛtra er fremstillet med andet end Dæmonens onde Træk.

Vṛtra benævnes »den onde«, eller »det onde«, eller ligefrem »Ondskab«. Saaledes Çat. Br. 4,3,3,5: »Indra slyngede sin Tordenkile mod Vṛtra; og da han havde dræbt Vṛtra, den onde (*pāpman*), og Fred og Sikkerhed var blevet vundet, førte han Dakṣiṇā-Ofrene (Præsternes Honorar) frem. Hvorfor ogsaa Dakṣiṇā-Ofrene nu, naar de synger Middags-Pavamāna[-Hymnerne], og Fred og Sikkerhed er blevet vundet, bliver ledt frem. Og saaledes slynger ogsaa denne [Offerbringer] ved Hjælp af disse fem Bægre [af ofret Soma] Tordenkilen mod sin onde hadefulde Modstander, og efter at have dræbt Vṛtra, den onde, og Fred og Sikkerhed er blevet vundet, fører han Dakṣiṇā-Ofrene frem. Det er af denne Grund han øser disse fem Bægre [af Soma til Ofring]«. Bemærk at Begreberne »Dæmon« og »Fjende« her helt dækker hinanden.

Ligeledes Çat. Br. 6,4,2,3: »»Ogsaa Dadhyañc, Riṣien, Atharvans Søn tændte dig (Agni, identisk med *mṛtpiṇḍa*, Lerklumpen)«, siger han (Præsten); Dadhyañc, Ātharvaṇa, er Talen; og derfra tændte han ham; »som Vṛtradræberen, Nedbryderen af Borge«, [siger han]; Vṛtra er det onde (*pāpman*), [saa han mener]: »som Dræberen af det Onde, Nedbryderen af Borge (i. e. Indra)««.

Endvidere Çat. Br. 13,4,1,13: »De to Portioner af smeltet Offersmør refererer til Drabet af Vṛtra med Henblik paa Tilbagedrivelse af det onde, thi Vṛtra er det onde (*pāpman*)«. Der er Tale om to Libationer af smeltet Smør, som i sig selv er et Vṛtradrab. Det er tidligere omtalt, at Kultens ledende Ide i sin Helhed ligger inkluderet i talrige andre Kultmomenter, end netop den store centrale Ritus.

Meget sigende er Çat. Br. 11,1,5,7: »Og hvorfor [denne Ofring af en Offerkage paa elleve Skaale er] til Indra Vṛtradræberen: Vṛtra er det onde (*pāpman*), er det, som har holdt ham væk fra Velstand, Lykke, Offerbringelse (*karman*) og god Handling (*sādhu*), ved Hjælp af Indra, Vṛtradræberen, ihjelslaar han det onde, som er Vṛtra, derfor er den til Indra Vṛtradræberen«. Vṛtra er ogsaa det moralsk onde, som holder Menneskene borte fra etisk Adfærd og dermed fra Lykken.

Endvidere Çat. Br. 6,2,2,19: »Han skal — saa snart han har ofret med Fuldmaaneofferet — bringe et Dyreoffer; thi da Indra, ved Hjælp af Fuldmaaneofferet havde slaaet Vṛtra, det onde (*pāpman*), saa begyndte han, der havde slaaet det onde, paa

denne rituelle Handling. Og saaledes er det ogsaa, at Offerbringeren, naar han ved Hjælp af Fuldmaaneofferet har slaaet Vṛtra, det onde, dernæst, som en, der har slaaet det onde, begynder paa denne rituelle Handling«. Det nævnes her, at det var ved Fuldmaaneofferet Indra slog Vṛtra. Det gør ingen Forskel, det store centrale Mytekompleks er blevet fælles for alle de større vediske Kultfester. Bemærk at Indra har indstiftet den rituelle Handling; det er et Træk, der uhyre ofte kommer igen i Legenderne, at Guderne indstifter de kultiske Ritualer. Det vil psykologisk sige, at Kultens Begrundelse ligger i Kulten selv, den bliver til, idet den udfoldes.

Endelig Çat. Br. 11,1,5,8: »Og hvorfor han ofrer en Offerkage paa tolv Skaale til Agni Vaiçvānara: dengang da Indra slog Vṛtra ihjel, saa opbrændte han ham ved Hjælp af Agni Vaiçvānara og opbrændte derved al hans (Vṛtras) Ondskab (*pāpman*); og paa samme Maade — efter at denne [Offerbringer] ved Hjælp af Indra Vṛtradræberen har dræbt Vṛtra, det onde (*pāpman*), saa opbrænder han ham ved Hjælp af Agni Vaiçvānara og opbrænder ligeledes al hans Ondskab (*pāpman*). Den, som i Besiddelse af denne Viden fuldfører Offeret med denne Ofring, i ham efterlades der ikke den mindste Smule af det onde (*pāpman*)«. Der er Tale om en Renselse for Ondskaben, efter at Sejren er vundet, derved staar Agni, hvis lutrende Kraft er et velkendt Træk, i Forgrunden, idet disse Tanker ledsager en Offerkage til Agni. At Indra opbrændte den slagne Vṛtra ved Hjælp af Agni er et dunkelt legendarisk Træk.

I disse Tekster tales der om Vṛtra som den eller det onde uden nærmere angivet ydre Fremtoning, sikkert fordi der her mest sigtes paa den etiske Side. I de Myter, der omhandler Vṛtras Skabelse, Herredømme, og Indras Kamp med Vṛtra, er denne imidlertid tillige skildret med en aabenbaret Dæmons onde Skikkelse og Træk.

Myten om Vṛtras Skabelse er tilknyttet Myten om Indra, der dræber Tvaṣṭṛs Søn Viçvarūpa og med Vold drikker Tvaṣṭṛs Soma.

Dette Motiv findes i R. V. 3,48,4: »Indra, som af Fødsel var Tvaṣṭṛs Overmand, drak Soma, da han havde ranet den, i Skaalene«; og 4,18,3: »I Tvaṣṭṛs Hus drak Indra Soma, den

hundredfold kostelige, [han drak] af den pressede i de to Skaale«. I denne Forbindelse omtales overhovedet ikke Kampen med Viçvarūpa.

I Brahmanaerne løber denne Myte ud i to Motiver. Det ene gaar ud paa, at Indra ikke kunde taale den stjaalne Soma, han vomerer den — hvad der igen bliver Motiv til en Skabelse — bliver tømt for sin Kraft og maa restitueres af de to Açviner. Det andet Motiv er, at Tvaṣṭṛ i sin Vrede desacrerer Offeret og derved skaber Vṛtra. Myten findes fortalt flere Steder, mere eller mindre udførligt.

Saaledes Çat. Br. 1,6,3,1-7:

»1: Tvaṣṭṛ havde en Søn, som havde tre Hoveder og seks Øjne. Han havde tre Munde; og fordi han var saaledes skabt, derfor hed han Viçvarūpa. 2: En af hans Munde var til at drikke Soma med, en til at drikke Surā med, og en var til anden Føde. Indra hadede ham og huggede hans [tre] Hoveder af. 3: Det, som var somadrikkende, af det opstod en Kapiñjala (en Art Fasan); derfor er denne brunlig, thi Kong Soma er brun. 4: Det, som var surādrikkende, af det opstod en Kalaviṇka (en Art Spurv); derfor er dennes Tale lallende, thi den, som har drukket Surā, taler lallende. 5: Og det, som var til anden Føde, af det opstod en Tittiri (indisk Agerhøne, Fasan); derfor er denne meget broget [i sine Farver], det er som om der paa dens Vinger er dryppet Draaber dels af Smør og dels af Honning — for af denne Beskaffenhed [nemlig broget, mangfoldig] var Føden, som han spiste med dette [Hoved]. 6: Tvaṣṭṛ blev rasende: »har han virkelig lemlæstet min Søn?«, [sagde han], og han bragte Soma, fra hvilken Indra var udelukket (*apendra*). Saaledes som den ved Presningen fremflydende Soma har Indra udelukket fra sig (*apendra*), saaledes var ogsaa denne Soma [da den blev bragt som Offer]. 7: Indra overvejede da [Sagen i følgende Tanke]: »nu udelukker de mig fra Soma«, og den rene [Soma], som der var i Droṇakalaça[-Karret], den fortærede han — skønt han ikke var indbudt — ligesom en stærkere [fortærer] en svageres [Føde]. Den [Soma] voldte ham imidlertid Fortræd; den løb til alle Sider ud af [Aabningerne paa] hans Livsaander (*prāṇa*, d. v. s. Organer); kun fra hans Mund løb den ikke, men fra alle de andre Livsaander løb den; derfra [nemlig ved den Lejlighed, blev der oprettet] det Offer [man kalder] Sautrāmaṇī, ved det forklares det, hvordan Guderne helbredte ham«.

Teksterne, der hentydes til, og hvor Motivet videre kan forfølges, er Çat. Br. 5,5,4,2-15; 12,7,1,1-14 og 12,8,3,1-2, der kan jævnføres med Taitt. S. 2,3,2,5-7 og 6,5,11,3-4.

Denne Udformning af Myten er Legende til Sautrāmaṇī-Offeret, der bl. a. til Hensigt har at genoprette Skaden ved, at en Præst vomerer Soma ved umaadeholden Nydelse deraf.

Fortællingen om selve Drabet af Viçvarūpa har vel oprindelig været en Legende for sig, der fortalte om en speciel Dæmonkamp, der vel ogsaa har haft sit selvstændige Kultdrama.

Motivet omtales i R. V. 10,8,9: »Han, der stræbte efter at besidde udstrakt Magt, og som ansaa sig selv for en mægtig Hersker, ham sønderhuggede Indra; Tvaṣṭṛ-Sønnen, Viçvarūpas tre Hoveder vred Indra af, idet han tilegnede sig hans Køer«.

I denne Kamp spiller Trita med, enten som Indras Medhjælper eller ligefrem som Viçvarūpas Drabsmand, R. V. 2,11,19: »Vinde maa vi, vi som ved din Hjælp besejrede alle Fjender, Dasyuerne ved Ārya-Folket; for vor Skyld [skete det, at] du overgav Tvaṣṭṛ-Sønnen, Viçvarūpa, til Trita af [dit] Følge«; 10,8,8: »Med Kundskab til de fædrene Vaaben, udsendt af Indra, kæmpede Āptya sejrrigt, og da han havde dræbt den syvtungede med de tre Hoveder, slap Trita løs just Tvaṣṭṛ-Sønnens Køer«; 10,99,6: »Han Husherren (Indra) undertvang den voldsomt rasende Dāsa med seks Øjne og tre Hoveder; styrket ved hans Kraft dræbte Trita Vildsvinet med den malmspidsforsynede Pil«.

Her staar Motivet helt alene uden Forbindelse hverken med Tvaṣṭṛs stjaalne Soma eller med Vṛtras Skabelse, og det er sikkert den oprindelige Form.

Om dette Drab handler endvidere en meget interessant Tekst fra Taitt. S. 2,5,1,1-5:

»(1) Viçvarūpa, Søn af Tvaṣṭṛ, var Gudernes Huspræst (Purohita) og Søstersøn til Asuraerne; han havde tre Hoveder, et som drak Soma, et som drak Surā og et til at spise Føde med; han lovede aabenlyst Guderne [deres] Part [i Offeret], men i Hemmelighed [lovede han] Asuraerne [den]; aabenlyst lover man alle og enhver [hans] Andel, men den, til hvem man hemmeligt lover en Andel, hans Andel er [for Alvor] lovet. Derfor blev Indra bange, idet han tænkte: »en saadan [Fyr] er Aarsag til, at Herredømmet vendes bort [fra mig]«, og han greb sin Tordenkile og huggede hans Hoveder af. Det, som var somadrikkende,

(2) det blev til en Kapiñjala (en Art Fasan), det, som var surā-drikkende, det blev til en Kalaviṅka (en Art Spurv), og det, som var til at spise Føde med, det blev til en Tittiri (indisk Agerhøne, Fasan). Med sine Hænder tog han [Skylden for] Brahmanmord paa denne (Viçvarūpa) op, den bar han et helt Aar, og alle Væsener raabte til ham: »Brahmanmorder!«. Han bønfaldt Jorden: »overtag du en Tredjedel [af Skylden] for dette Brahmanmord«. Hun svarede: »lad mig vælge et Ønske; jeg tror, at Menneskene vil ødelægge mig ved Gravning, lad mig ikke blive ødelagt derved«. Han sagde: »før (3) et Aar er omme, skal det gro sammen for dig igen«. Derfor gror det gravede sammen igen for Jorden, inden et Aar er omme, thi det var, hvad hun valgte som Ønske. Hun overtog en Tredjedel [af Skylden] for Brahmanmordet, det blev til en naturlig Revne [i Jorden]; derfor maa den, der anlægger en Alterild og som staar i Pagt med Guderne ikke lægge den til Rette over en naturlig Revne [i Jorden], thi det er Mærket (*varṇa*) for Brahmanmord. Han bønfaldt Træerne: »overtag I en Tredjedel [af Skylden] for dette Brahmanmord«. De svarede: »lad os vælge et Ønske; (4) vi tror, at Menneskene vil ødelægge os ved Hugst, lad os ikke blive ødelagt derved«. Han sagde: »af Huggene skal der opstaa endnu flere af Jer«. Derfor opstaar der af Huggene endnu flere Træer, thi det var, hvad de valgte som Ønske. De overtog en Tredjedel [af Skylden] for Brahmanmordet, det blev til Saften [i Træerne]; derfor maa man ikke nyde af Træsaften, thi det er Mærket for Brahmanmord. Og det gælder baade den [Saft], der er rød (Harpiks), og den, der udsvedes af et Hug, af den maa man ikke spise, (5) men nok af anden [Saft] efter Ønske. Han bønfaldt Kvindernes Forsamling: »overtag I en Tredjedel [af Skylden] for dette Brahmanmord«. De svarede: »lad os vælge et Ønske; lad os undfange lige efter Menses, og lad os som vi har Lyst have Samleje op til Fødslen«. Derfor undfanger Kvinder lige efter Menses og har som de har Lyst Samleje op til Fødslen, thi det var, hvad de valgte som Ønske. De overtog en Tredjedel [af Skylden] for Brahmanmordet, det blev til en Kvinde med snavsede Klæder (d. v. s. en menstruerende Kvinde); derfor skal man ikke tale med en Kvinde med snavsede Klæder, ikke sidde sammen med hende og ikke spise hendes Mad, thi Mærket for Brahmanmord er det, som hun er iført«.

Det særlig interessante ved denne Form af Myten er, at der i højeste Grad knytter sig et Skyldmoment til Drabet paa Viçvarūpa. Det samme Træk genfindes iøvrigt i Teksten Pa. Br. 17,5,1: »Indra ihjelslog Tvaṣṭṛs Søn, der havde tre Hoveder. En uheldssvanger Røst talte til ham. Han søgte Tilflugt hos Agni. Denne saa dette Agnistotra (Hyldestoffer til Agni), og da han havde overdraget det til sig selv, saa ofrede han [som Præst for] ham med det. Ved det bortjog han den uheldssvangre Røst for ham«.

At der er Skyldmoment ved Viçvarūpas Drab peger hen paa, at Myten oprindelig er Kultlegende til et sakralt Offerdrab, ligesom det er Tilfældet med Vṛtradrabet. Noget Ritualdrama svarende til dette Motiv findes dog ikke i den overleverede Ritus, øjensynlig er den Kult, hvor Viçvarūpa har været Dæmonen, blevet absorberet af den ariske Samlingskult, det selvstændige Ritualdrama er derfor faldet væk, men Myten lever videre. Muligvis har Viçvarūpa saa faaet ny Betydning i denne Kult, interessant er det ihvertfald at lægge Mærke til, at Viçvarūpa i ovenanførte Tekst optræder som en Skikkelse, der har Træk baade af Guddom og Dæmon, ligesom Loke hos Nordboerne.

Tilknytningen mellem Viçvarūpa-Motivet og Motivet om Vṛtras Skabelse er saaledes ganske løs og sikkert først et Resultat af et Forsøg paa en samlende mytologisk Virksomhed.

Udformningen af Myten til Fortællingen om Vṛtras Skabelse lyder saaledes, Çat. Br. 1,6,3,8-12:

»8: Tvaṣṭṛ blev rasende, »Har han (Indra) virkelig uindbudt fortæret min Soma?«, [sagde han]. Imidlertid begik han selv Helligbrøde (*yajñaveçasa*, Sāyaṇa: *yajñahiṃsā*), thi den rene [Soma], som var levnet i Droṇakalaça[-Karret], den slængte han [i Ilden] med Ordene: »du skal vokse, du som har Indra til Fjende[1]«. Just som den (Somaresten) havde naaet Ilden, skabtes han (Vṛtra), dog nogle siger ogsaa, at han skabtes midtvejs [paa Somaens Fart mod Ilden]. Han (Vṛtra) kom straks i Besiddelse af Agni og Soma, af al Viden (*vidyā*), al Ære (*yaças*), al Næring (*annādya*) og al Lykke (*çrī*). 9: Og fordi han skabtes, medens han drejede (*vṛt*) sig, derfor [hedder han] Vṛtra, og fordi han skabtes uden Fødder, derfor [er han] en Slange (*ahi*). Danu og

[1] »Fjende« (*çatru*) maa her forstaas i Betydning af »Overvinder«, for at Pointen kan komme frem; den almindelige Betydning af Ordet er ellers blot »Fjende«.

Danāyū tog imod ham ligesom Fader og Moder, derfor kalder man ham Dānava. 10: Og fordi han (Tvaṣṭṛ) sagde: »du skal vokse, du som har Indra til Fjende«, derfor dræbte Indra ham (Vṛtra). Hvis han havde sagt: »du skal vokse, Indras Fjende«, saa vilde han (Vṛtra) ganske sikkert have dræbt Indra. 11: Og fordi han (Tvaṣṭṛ) sagde: »du skal vokse«, derfor voksede han en Pilelængde til Siderne og en Pilelængde fremad; han trængte det vestlige Ocean tilbage, foruden det østlige, og i den Udstrækning han voksede, i samme Omfang opaad han tillige [al] Føde. 12: Om Formiddagen bragte Guderne ham Føde, om Middagen Menneskene, og om Eftermiddagen Fædrene«.

En anden Tekst lyder saaledes, Taitt.S. 2,4,12,1-2:

»Tvaṣṭṛ, hvis Søn var slaaet ihjel, ofrede Soma, fra hvilken Indra var udelukket. Indra ønskede en Indbydelse dertil, men han indbød ham ikke, idet han sagde: »du har dræbt min Søn«. Han (Indra) bragte da Forstyrrelse i Offeret og drak Somaen med Vold. Hvad der blev tilbage deraf, det slængte Tvaṣṭṛ paa Āhavanīya[-Ilden] med Ordene: »Svāhā! du skal vokse, du som har Indra til Fjende«. Just som den (Ilden) stigende til Vejrs slog ud, saa faldt den pludselig igen til Ro af sig selv. Saa meget, som der nu enten var paa Hæld (2), eller som der var oven over Ilden [af Soma], idet det blev til en Skabning, kom det i Besiddelse af Agni og Soma. Denne (nemlig Vṛtra) voksede til alle Sider en Pilelængde, han tilhyllede disse Verdener. Det at han tilhyllede (*vṛ*) disse Verdener, det er det, der gør Vṛtra til Vṛtra. Indra frygtede ham, og Tvaṣṭṛ ligesaa. Tvaṣṭṛ vædede Tordenkilen for ham; den Tordenkile var Tapas, den kunde han ikke betvinge«.

Den samme Tekst, med nogle mindre Ændringer, findes Taitt. S. 2,5,2,1-2:

»Tvaṣṭṛ, hvis Søn var slaaet ihjel, ofrede Soma, fra hvilken Indra var udelukket. Indra ønskede en Indbydelse dertil, men han indbød ham ikke, idet han sagde: »du har dræbt min Søn«. Han (Indra) bragte da Forstyrrelse i Offeret og drak Somaen med Vold. Hvad der blev tilbage deraf, det slængte Tvaṣṭṛ paa Āhavanīya[-Ilden] med Ordene: »Svāhā! du skal vokse, du som har Indra til Fjende«. Det at han (Tvaṣṭṛ) slængte (*avartayat*, af *vṛt*) det, det er det, der gør Vṛtra til Vṛtra. Og det, at han sagde: »Svāhā! du skal vokse, du som har Indra til Fjende«, derfor blev (2) Indra hans (Vṛtras) Fjende. Idet han skabtes, kom han i Besiddelse af Agni og Soma. Han voksede til alle Sider en Pilelængde, han tilhyllede disse Verdener. Det at han tilhyllede (*vṛ*) disse Verdener, det er det, der gør Vṛtra til Vṛtra. Indra frygtede ham. Han løb til Prajāpati og sagde: »for mig er en Fjende født«. Han (Prajāpati) vædede Tordenkilen og gav ham den med Ordene: »slaa med den«. Han (Indra) gik imod [ham, Vṛtra,] med den«.

Hvorledes skal man saa opfatte denne mærkelige Fortælling om Vṛtras Tilblivelse, i hvilket Forhold staar den til Kulten, og hvad betyder den?

Ja, givet er det, at denne Myte ikke er nogen egentlig Rituallegende, den staar mere fri. Dog bygger den helt igennem paa kultiske Forudsætninger. Den udtrykker ogsaa i høj Grad en Realitet fra Kulten, men det er en Følelsesrealitet, noget man har oplevet, nemlig den Stemning, som følger af, at det onde pludselig fremstaar midt i det allerhelligste, tiltrækker sig al Magt og Kraft og hersker.

Som før nævnt er det en kultdramatisk Nødvendighed under et Moment at have det dæmoniske i dets fulde Magt midt paa Kultpladsen, for at man derefter kan overvinde det. Ydermere kræver den dramatiske Nødvendighed, at dette spilles ud til det yderste, Motivet maa udfoldes paa den Maade, at det onde havde sejret og var Herre paa Pladsen, før dets endelige Nederlag.

Denne Fremkomst af det dæmoniske i al dets Vælde har under Kulten været et realistisk Følelsesmoment hos Dramaets Deltagere, de har pludselig følt, at nu var Dæmonen der i al sin overvældende Uhygge.

Det er en Følelse, der har været vaagen under den hele Kult, har givet sin Tone til Kultfølelsen, Striden mellem Guder og Dæmoner aabner sig jo i hver lille Ritualakt. Men denne Følelse har sikkert ogsaa haft en dramatisk Opsvulmen, et Moment hvor den spillede sig helt ud, og det har uden Tvivl været i Tilknytning til Udfoldelsen af det Tema, som den er Optakt til, selve den centrale Dæmonkamp, som svarede til et bestemt Ritusmoment.

Det er Vṛtras Tilblivelse, det er Betydningen af, at Vṛtra skabes. Det er noget, som foregaar paa den kultiske Festplads,

ganske vist i Deltagernes Sind, men i Overensstemmelse med en bestemt dramatisk Rytme, som angives ved den praktiske Kulthandlings Fremadskriden.

Myten om Vṛtras Skabelse er altsaa saa godt som nogen Legende Genfortælling om et Moment af det, der foregaar paa Kultpladsen, den udtrykker noget, man har fornemmet der.

Dette er Spiren til Myten, Kernen i den, men det er ikke det hele, thi af denne Kerne har den mytiske Fantasi digtet en Fortælling frem, der har sit eget Liv. Og i den fortælles der tilsyneladende frit om Vṛtras Skabelse, Fremtoning og Herredømme.

Ifølge denne Fortælling er den virkende Aarsag til Vṛtras Skabelse en katastrofal Helligbrøde begaaet af Tvaṣṭṛ. Det er tidligere omtalt, hvilken skæbnesvanger Betydning, der ligger i begaaede Offerfejl, og hvor uendeligt meget værre Resultatet er, naar der er Tale om bevidst forkert udført Ritus. Rituelle Handlinger er jo Kraftgerninger, der er skabende, og vil normalt anvendt skabe det gode og lykkelige. Men naar de anvendes forkert og mod deres Hensigt, skaber de ogsaa det modsatte, dæmoniske Kræfter. Det er Trolddom, og det er det Tvaṣṭṛ begaar i sin Vrede over den tilføjede Forhaanelse. Der er et Moment af overrasket Forfærdelse i Fortællingen. Selv Tvaṣṭṛ havde aabenbart ikke tænkt sig en saa uhyggelig Følge af sin Gerning: en Dæmon, der straks breder sig over hele Verden.

Udformningen af dette Motiv er fri, men Motivet selv er det ikke. At Vṛtra bliver til ved Helligbrøde, udgaar tematisk fra det rituelle Drama: det helligste maa i Kulten tillige spille Rollen som Dæmonen, være Dæmonen, der er Skyld ved det, det er Vold mod det hellige, Trolddom, men det er nødvendigt, at det sker. Det samme set fra en anden Side udtrykkes uden Tvivl ved det forudgaaende Tema, at Indra røverisk erhverver sig Soma, hvad der mytisk bliver Anledningen til Tvaṣṭṛs Vrede. De to Temaer er legendarisk Sider af samme Realitet: det er ved Helligbrøde, at Vṛtra opstaar indenfor Kulten, det er ved en Voldshandling, at man erhverver sig Soma i Kulten.

Der er disse to Sider i Fortællingen: en Underbund af kultisk Virkelighed og en fantasiskabt Udformning deraf til en tilsyneladende fri og selvstændig Fortælling. Det er det ægte Mytepræg. De to Sider kan ikke skilles ud, og det vilde give et skævt Syn at forsøge derpaa. Thi for den primitiv-antike Psykologi hører

disse Elementer intimt sammen, de gaar uafladeligt og umærkeligt over i hinanden og skaber og former tilsammen Erfaringen om de højeste Ting.

Selvstændig bliver denne Fortælling saaledes aldrig, hvor fri og ubunden den end overfladisk kan synes at være. Den bliver først forstaaelig, naar man faar fat i dens kultiske Udgangspunkt, ser, af hvilken psykologisk Nødvendighed, den er spiret.

Paa den anden Side giver den mytiske Fantasis Udformning deraf en videre Vækst, uden hvilken denne Erfaring vilde være fattig. Paa den Maade udvikles Forestillingerne, det kultiske Erfaringsstof faar Skikkelse og Form, der skabes levende Gude- og Dæmonskikkelser, de faar Navne, Sind og Sjæl og kan handle og virke.

Saaledes har ogsaa Dæmonen Vṛtra faaet personlig Form og Skikkelse. Og hvilken faar man straks at vide af Skabelsesmyterne.

Vṛtra er »fodløs«, er en Ahi, hvad der betyder Slange. At Vṛtra i det hele taget er uden Lemmer siges i R. V. 1,32,7: »Uden Hænder og uden Fødder kæmpede den mod Indra, paa dens Ryg har han slynget Tordenkilen; Studen vilde være jævnbyrdig med Tyren, vidt og bredt laa Vṛtra knust«. Ligeledes 3,30,8: »O Indra, du viden om anraabte, sønderhug du den haandløse Kunāru, den sammen med Dānu dvælende; den fodløse Spotter, den voksende Vṛtra har du, o Indra, [stedse] med Kraft ihjelslaaet«, citeret i Çat. Br. 9,5,2,4.

Meget ofte forekommer Udtrykket Ahi anvendt helt alene. At der alligevel er Tale om et og samme Væsen med Udtrykkene Ahi og Vṛtra ses deraf, at Udtrykkene skifter indenfor samme Hymne med samme Motiver. Til Eksempel kan nævnes Rigvedahymnen 1,32,1-2.11.13-14:

1: »Indras Bedrifter vil jeg lovprise, disse Urbedrifter, som han har udført besiddende Tordenkilen: han dræbte Slangen, banede Vej for Vandene og splittede Bjergenes Bug«.

2: »Han dræbte Slangen, der har søgt Tilflugt paa Bjerget, Tvaṣṭṛ har forfærdiget den susende Tordenkile til ham; Vandene er med Hast løbet ned mod Havet, strømmende ligesom brølende Køer«.

11: »Vandene, der var underkastet Dæmonen og bevogtet af

Slangen, stod indesluttede, ligesom Køer [indesluttede] af den gerrige; dengang Vandenes Aabning var tillukket, saa aabnede han den, [han] der har dræbt Vṛtra«.

13: »Lyn og Torden har ikke nyttet den, ej heller det Hagl og Regn, som den spredte; Indra og Slangen, de to har nu kæmpet, og den gavmilde har sejret for al Fremtid«.

14: »Hvilken Hævner af Slangen saa du, o Indra, siden Frygt indgik i dit Hjerte, da du havde dræbt [den]; forskrækket overskred du, ligesom en Ørn, nioghalvfems Floder og Himmelrummet«.

Desuden kaldes Vṛtra i denne Hymne den »førstefødte af Slanger«, Vers 3-4:

3: »Med Begær som en Tyr valgte han sig Soma, og drak af den pressede i tre Kadru-Bægre; den gavmilde tog Tordenkilen, bestemt til at slynges, og dræbte den førstefødte af Slanger«.

4: »Da du, o Indra, dræbte den førstefødte af Slanger og dertil de troldkyndiges magtfulde Troldom, idet du skabte Solen, Himlen og Morgenrøden, har du sandelig ingen Fjende fundet«.

Hvor Udtrykket Ahi anvendes alene, er Indras Kamp med denne og Resultaterne af hans Sejr over ham skildret nøjagtigt, som naar Navnet Vṛtra anvendes.

De vigtigste Steder, hvor Udtrykket Ahi forekommer, er — foruden de nævnte — følgende:

R. V. 1,51,4: »Du aabnede Vandenes Spærringer, den draaberige Skat i Bjerget bevarede du; da du, o Indra, med Styrke ihjelslog Vṛtra, Slangen, lod du just da paa Himlen Solen til Skue stige«.

R. V. 1,52,10: »Endog den mægtige Himmel veg tilbage af Frygt for Slangens Brøl, da, o Indra, din Tordenkile, medens du var beruset af den pressede [Saft], med Kraft kløvede Vṛtras Hoved, han der trængte Himmel og Jord tilbage«.

R. V. 1,80,1: »Alene under Soma-Rusen er det, at Præsten skaber det [guddommelige] Styrkemiddel; derfor har du, du som er den stærkeste og som ejer Tordenkilen, drevet Slangen bort fra Jorden ved din Kraft, straalende ved egen Herlighed«.

R. V. 1,103,7: »Det, o Indra, har du som Heltedaad fuldført, at du opvækkede den sovende Slange med Tordenkilen; dig, den muntre, tiljublede Fruer, Fugle og alle Guder«; med Fruer menes vel Floderne, og Fugle er vel et Udtryk for Maruterne.

R. V. 2,11,5: »Den i Løndom beroende, gemte, skjulte, den listige i Vandene tildækket dvælende, Slangen, som har fængslet Vandene og Himlen, dræbte du, o Helt, med Heltekraft«.

R. V. 2,12,11: »Han som fandt Çambara dvælende i Bjergene i det fyrretyvende Aar, som ihjelslog Slangen, der anspændte sine Kræfter, den liggende Dānu, han er, o Mennesker, Indra«.

R. V. 2,19,2: »Berusende sig i denne Madhu sønderhuggede Indra med Tordenkilen i Haanden den Flod-omhyllende Slange, saa at Flodernes Styrkedrikke skred frem, ligesom Fuglene til [deres] Reder«.

R. V. 3,32,11: »Du, den stærkere, dræbte Slangen, der anspændte sine Kræfter, da den havde lejret sig om [Vandenes] Strøm, du kraftfødte; Himlen kom ikke paa Højde med din Storhed, dengang da du med den ene Hofte iklædte dig Jorden«.

R. V. 4,17,1.7: (1) »Du er mægtig, o Indra, dig indrømmede Himlen og Jorden beredvilligt Overherredømmet; idet du med Kraft ihjelslog Vṛtra, lod du Floderne strømme, de som var opslugt af Slangen«. (7) »Saa snart du blev født, o Indra, hensatte du alle Menneskestammer i Skræk; med Tordenkilen sønderhuggede du Slangen, du rige, den som laa henstrakt langs Bjergskraaningerne«.

R. V. 4,19,2.3: (2) »Som alderssvækkede sank Guderne [matte] ned, du, Indra, blev Overherren, som indebærer godt; du dræbte Slangen, der laa lejret om [Vandenes] Strøm, Veje banede du [med Plads] til alle Køer«. (3) »Den umættelige, den udstrakte, den som er sovet ind, som ikke kan vækkes og ikke vaagner, Slangen, som ligger henstrakt langs de syv Bjergskraaninger, med Tordenkilen, o Indra, kløvede du den, hvor der ikke er Led«.

R. V. 5,29,3: »O Maruter, Præster, gid Indra drak af denne min smukt pressede Soma; thi da Indra havde drukket af denne, saa dræbte han Slangen og fandt til Menneskene Køer og Offerdrik«.

R. V. 5,30,6: »Disse venligtsindede Maruter synger en Sang og presser Somaurten for dig; Indra besejrede med listige Anslag den listige, Slangen som lurende laa om Vandene«.

R. V. 5,32,2: »Du, o Tordenkilebesidder, lod strømme Bjergets Yver, de ved [visse] Tider indespærrede Kilder, da, o vældige Indra, du havde dræbt Slangen, som sorgløs laa der, opnaaede du Styrke«.

R. V. 6,17,9.10: (9) »Endogsaa Himlen hun bøjede sig for din Tordenkile, af Frygt for dens Vrede, da Indra fuld af Livskraft ihjelslog den lurende Slange paa dens Leje«. (10) »Da drejede den store Tvaṣṭṛ til dig, du mægtige, Tordenkilen, den tusindtakkede, hundredæggede, graadige, føjende sig efter din Vilje, med hvilken du knuste isønder den brølende Slange, du fremstormende«.

R. V. 6,20,2: »Den hele Guddomsfylde, ligesom Himlens, tilstodes af Guderne dig, o Indra, da du ihjelslog Vṛtra, Slangen, der havde indesluttet Vandene, du fremstormende, i Ledtog med Viṣṇu«.

R. V. 6,72,3: »Slangen, der laa om Vandene, Vṛtra, dræbte I, o Indra-Soma, Himlen bifaldt eder; Flodernes Strømme drev I frem og fyldte de mange Havstrømme«.

R. V. 8,3,20: »Ildene bortskinnede [den], Solen og Soma, Indras Saft; den vældige Slange blæste du bort fra Luftrummet, denne Heltedaad udøver du, Indra«.

R. V. 8,93,2.14: (2) »Han (Indra) som brød nioghalvfems Borge ved sin Arms Kraft og som Vṛtradræber ihjelslog Slangen«. (14) »Dengang da alle Guderne flygtede for Slangens Raseri, og Vilddyrets Vrede traf dem, —«.

R. V. 8,96,5: »Naar du lægger den som i en Rus sig bevægende Tordenkile i dine Arme, o Indra, for at dræbe Slangen, saa jubler Bjergene, Køerne og Præsterne, idet de stræber mod Indra«.

R. V. 10,113,3.8: (3) »Da du bærende Vaaben stødte sammen med Slangen Vṛtra for at kæmpe og vinde Hyldest, saa forøgede, o vældige, med dig tillige alle Maruter din udstrakte Indra-Magt«. (8) »Da formerede alle Guderne dine Tyrekræfter ved Sangkunst forenet med Soma; Vṛtra, Slangen, overvundet ved Indras Slag, fortærede han (Indra) graadigt, ligesom Ilden Føde, med sine Tænder«.

At Vṛtra er en Slange, fremgaar ogsaa af visse Steder i Brahmanaerne. Saaledes Taitt. S. 2,1,4,5: »Indra ihjelslog Vṛtra. Den dræbte Vṛtra bandt ham med seksten [af sin Slangekrops] Bugtninger«. Jvnf. 5,4,5,3-4: »Indra ihjelslog Vṛtra. Den dræbte Vṛtra bandt ham med seksten [af sin Slangekrops] Bugtninger«. Samme Tema i Pa. Br. 13,5,22: »Indra hævede Tordenkilen mod Vṛtra, [men] han (Vṛtra) omslyngede ham med seksten Bugtninger [af sin Slangekrop]. Han (Indra) saa denne Padastobha[-Sāman], og ved Hjælp af den viklede han [dem] af. Han (Præsten) skal synge ligesom viklende af for at bortslaa det onde«.

Vṛtra er altsaa en Slange. Man oversætter det almindeligt ved »Drage«, og selv om dette Ord er hentet fra europæisk Sagn og Digtning, er det ikke helt forkert. For den arisk betonede Erfaring er Slangen et uhyggeligt og dæmonisk Dyr, det bliver den synlige Aabenbaring for de onde Magter, der staar Livet imod, Ulivets Ide. Det er en Erfaring, der er fælles for alle ariske Folk, Kultkampen opfattes derfor mytisk som en Dragekamp. Saaledes ogsaa i det ældste Indien, det er denne Idekreds, der kommer til Orde i Udtrykkene om, at Vṛtra er en Slange. Paa dette Punkt ændrede den indiske Kultur sig siden radikalt, i det senere Indien var Slangen et meget helligt Dyr, og den fik som saadan Indpas i Religionen. I Buddhismens Skrifter skildres Slanger altid som velmenende og beskyttende Væsener, de har endda Plads i den centrale Legende i Slangekongen Mucalindas Person, der beskytter Buddha mod Maras dæmoniske Anslag. Denne Betragtning er en Arv fra den uariske urindfødte Befolkning, der paa saa mange Maader kom til at tone den indiske Kultur i dens Udvikling. Men i den ældste vediske Overlevering taler det ariske Synspunkt alene.

Lejlighedsvis faar man mere at vide om Enkeltheder i Vṛtras Fremtoning.

Vṛtras Hoved nævnes saaledes flere Gange:

R. V. 1,52,10: »Endog den mægtige Himmel veg tilbage af Frygt for Slangens Brøl, da, o Indra, din Tordenkile, medens du var beruset af den pressede [Saft], med Kraft kløvede Vṛtras Hoved, han der trængte Himmel og Jord tilbage«.

R. V. 8,6,6: »Han (Indra) har med den kraftige Tordenkile, den hundredleddede, spaltet den rasende Vṛtras Hoved«.

R. V. 8,76,2: »Denne Indra, Maruternes Fælle, spaltede Vṛtras Hoved med Tordenkilen, den hundredleddede«.

Ligeledes Vṛtras Ryg:

R. V. 1,80,5-6: (5) »Den vredladne Indra, henskridende, rammer med Tordenkilen den rasende Vṛtras Ryg, fremdriver

Vandene til at strømme, straalende ved egen Herlighed«. (6) »Paa [dens] Ryg slaar han ned med Tordenkilen, den hundredleddede, af Urten beruset skaffer Indra Vennerne Velfærd, straalende ved egen Herlighed«.

Og Vṛtras Kæber:

R. V.1,52,6: »Glød vælder om ham, Kraften er vakt, den, der havde indesluttet Vandene, laa slagen paa Luftrummets Bund, da du, o Indra, i et Styrt nedslyngede Tordenkilen paa Kæberne af den, som er svær at faa Ram paa, Vṛtra«.

R. V. 10,152,3: »Ihjelslaa Rakṣasen, ihjelslaa Fjenderne, bryd Vṛtras Kæber itu, bryd Vreden hos Uvennen, der stræber at skade os, o Indra Vṛtradræber«.

Taitt. S. 1,6,12,p: »Fordriv Fjender, fordriv Angribere, sønderbryd Vṛtras Kæber«.

Vṛtras Hoved nævnes ogsaa i Pa. Br. 13,4,1: »Indra løb op til Prajāpati og sagde: »jeg vil ihjelslaa Vṛtra«. Af Metrene udformede han for ham Kraft og Styrke, rakte ham det og sagde: »med dette skal du være i Stand (*çaknuhi*) [dertil]«. Det er det, der gør Çakvarī-Versene til Çakvarī-Vers. [Med det] kløvede [Indra Vṛtras] Isse (*sīman*). Derfor [kaldes disse Vers ogsaa] Sīmas«.

Om dette Hoved er der bevaret et Par legendariske Træk:

Taitt. S. 6,5,9,1: »Indra dræbte Vṛtra, han vristede hans Hovedskal ud, den blev til Droṇakalaça[-Karret], Somaen flød fra det, det blev til [Bægeret] for de gule Hestes Betvinger«.

Samme Tema i Çat. Br. 4,4,3,4: »Han øser den (Libationen Hāriyojanagraha) i Droṇakalaça[-Karret]. Nu, Vṛtra var Soma, da Guderne slog ham ihjel, rullede hans Hoved af. Det blev til Droṇakalaça[-Karret]. I det flød der ligesaa meget Saft sammen, som der kunde være. Det flød over [med Saft], og denne Libation er overflydende. Saaledes føjer han det overflydende til Overflod, og derfor øser han denne Libation i Droṇakalaça[-Karret]«.

Vṛtras Øje har ogsaa afgivet legendariske Træk. I Taitt. S. 1,2,1,i findes følgende Formel ledsagende Salvingen af Øjnene under Indvielsen: »Du er Vṛtras Øjepupil, du er Øje-Vogteren, beskyt mit Øje«.

Taitt. S. 6,1,1,5 ledsager Øjensalvingen med følgende Kommentar: »Indra ihjelslog Vṛtra, dennes Øjepupil faldt ud, den blev til Øjensalve; naar han [,der skal indvies,] salver [sit Øje], saa udriver han sin Fjendes Øje«.

Jævnfør hermed Myten om Vṛtras Øje og Salven fra Bjerget Trikakud, Çat. Br. 3,1,3,12: »Den [Øjensalve] skal være fra [Bjerget] Trikakud. Thi da Indra ihjelslog Vṛtra, saa skabte han det Øje, som han (Vṛtra) havde, om til Bjerget Trikakud. Grunden til, at den [Øjensalve] skal være fra [Bjerget] Trikakud, er den, at han saaledes føjer Øje til Øje, derfor skal den være fra [Bjerget] Trikakud. Hvis han ikke kan faa fat i [Øjensalve] fra [Bjerget] Trikakud, saa maa det ogsaa være [Øjensalve, der] ikke er fra [Bjerget] Trikakud; thi Øjensalvens Betydning er en og samme«.

Af andre Træk nævnes Vṛtras Hud, Taitt. Br. 1,4,7,6: »Indra dræbte Vṛtra; hans (Vṛtras) Skælhud faldt af, og disse Phālguna-Planter (som kan anvendes som Erstatning for Soma) blev til«. Der anvendes Udtrykket *valka*, der baade betyder Bark og Fiskeskæl, og der sigtes vel netop dermed til den barkagtige, skællede Hud, som Øgler har.

Vṛtras Blod nævnes Taitt. Br. 3,2,9,2: »Dengang Indra dræbte Vṛtra, løb dennes Blod henad Jorden«.

Endelig nævnes som et meget karakteristisk Træk Vṛtras Brølen, Snøften eller Fnysen:

R. V. 1,52,10: »Endog den mægtige Himmel veg tilbage af Frygt for Slangens Brøl, da, o Indra, din Tordenkile, medens du var beruset af den pressede [Saft], med Kraft kløvede Vṛtras Hoved, han der trængte Himmel og Jord tilbage«.

R. V. 1,61,10: »Med Kraft sønderhuggede Indra med sin Tordenkile den fnysende Vṛtra; som indespærrede Køer udløste han Floderne for at skænke [ærefuldt] Gods med vennesæl Hu«.

R. V. 5,29,4: »Da fæstede han Himmel og Jord vidt adskilte, selv da han skjulte sig, fik han Vilddyret til at frygte; nedslugende Slugeren slog Indra den fnysende Dānava tilbage«.

R. V. 6,17,10: »Da drejede den store Tvaṣṭṛ til dig, du mægtige, Tordenkilen, den tusindtakkede, hundredæggede, graadige, føjende sig efter din Vilje, med hvilken du knuste isønder den brølende Slange, du fremstormende«.

R. V. 8,96,7: »Flygtende for Vṛtras Fnysen forlod alle Guderne, de som er Fæller, dig; slut Pagt med Maruterne, o Indra, [og] du skal besejre alle disse Fjender«.

Saaledes er Vṛtras ydre Fremtoning blevet udformet gennem Myterne. Det alt overvejende Element deri er Slangeforestillingen,

det ariske Dragemotiv. Men der forekommer dog ogsaa Træk, som man kunde fristes til at henføre til et firbenet Offerdyr som Udgangspunkt. Det er, naar der er Tale om Ryg, Kæber og Hoved. Det har en Slange vel ogsaa, men noget i Betoningen synes alligevel at pege paa Offerdyret. Det vigtige Motiv om Vṛtras Hoved synes bestemt at pege derpaa, Offerdyrets Hoved er ofte en vigtig Kultgenstand, der giver Anledning til Legendedannelse netop af tilsvarende Art som her (smlgn. Norden: Mimers Hoved).

Flere Træk i Skildringen af den nedlagte Vṛtra tyder ligeledes paa et nedlagt Offerdyr som Udgangspunkt. Det ses f. Eks. af Teksten Pa. Br. 9,5,7: »Indra dræbte Vṛtra. Den Soma, som løb ud af hans Næse, [blev til] de brunduskede Arjuna[-Planter]; den [Soma, som løb ud] af [hans] Omentum, da det var udskaaret, [blev til] de rødduskede Arjuna[-Planter]«. Omentum (*vapā*) er netop en meget vigtig Del af Offerdyret, det skæres omhyggeligt ud og behandles under Iagttagelse af strenge rituelle Former.

Vṛtralegenden knytter sig iøvrigt — som før sagt — baade til Dyreofferet og til Drikkelaget. Sikkert har Slagtofferet oprindelig været Kultens højeste Øjeblik. Men dette er i den vediske Tid saa helt og aldeles gledet over paa Drikkelaget. Slagtningen traadte helt i Baggrunden, og Legenderne herfra er saa knyttet til Myterne om Soma og Vṛtra.

Den ovenfor anførte Tekst om Vṛtras Skabelse havde endvidere følgende Udtalelse, Çat. Br. 1,6,3,9: »Danu og Danāyū tog imod ham (Vṛtra) ligesom Fader og Moder, derfor kalder man ham Dānava«. Ved dette Navn, Dānava, nævnes Vṛtra flere Gange i Rigveda nemlig flg.:

R. V. 2,11,10: »Hans, den stærkes Tordenkile bragede, da Menneskenes Fælle brændte Menneskenes Uven til Døde; han gjorde den snedige Dānavas Trolddom magtesløs, da han havde drukket af den pressede [Soma]«.

R. V. 5,29,4: »Da fæstede han Himmel og Jord vidt adskilte, selv da han skjulte sig, fik han Vilddyret til at frygte; nedslugende Slugeren slog Indra den fnysende Dānava tilbage«.

R. V. 5,32,1: »Brønden opbrød du, Kildeløbene lod du strømme, du bragte de indestængte Flodbølger til Ro; da du, o Indra, aabnede den mægtige Klippe, lod du Vandløbene strømme, og Dānava dræbte du«.

Navnet Dānu anvendes ogsaa om Vṛtra nogle enkelte Gange, flg.:

R. V. 2,11,18: »Tiltag dig Styrke, Helt, ved hvilken du nedhuggede Vṛtra, Dānuen, Edderkoppe-Ætlingen; Lyset aabnede du for Arierfolket, Indra, til venstre Side bosattes Dasyufolket«. Her benævnes Vṛtra desuden »Edderkoppe-Ætling« (*aurṇavābha*), et Tilnavn, som synes at være overført fra Dæmonen Ahīçuva.

R. V. 2,12,11: »Han som fandt Çambara dvælende i Bjergene i det fyrretyvende Aar, som ihjelslog Slangen, der anspændte sine Kræfter, den liggende Dānu, han er, o Mennesker, Indra«.

R. V. 4,30,7: »Hvor var du dog — o Vṛtradræber, Gavegiver — i højeste Grad grebet af Vrede, dengang da du besejrede Dānu«.

R. V. 1,32,9 nævner Dānu som Navn for Vṛtras Moder, der sammenlignes med en Ko: »Vṛtramoderen blev den, hvis Kræfter er underlegne, Indra slyngede Mordvaabnet mod hende; Moderen var øverst, Sønnen nederst, Dānu ligger som en Ko med sin Kalv«. Jævnfør 3,30,8: »O Indra, du viden om anraabte, sønderhug du den haandløse Kunāru, den sammen med Dānu dvælende«.

Hvad disse legendariske Tilnavne til Vṛtra betyder, fortaber sig ganske i det dunkle. Naturligvis har de haft en bestemt Mening, men det er aabenbart i en fjern Fortid, og de sparsomme Spor, denne Tradition har levnet i den vediske Overlevering, er for faa og uklare til at tillade noget Forsøg paa Fortolkning.

Et enkelt isoleret Sted i Rigveda bruges Udtrykket »Vildsvin« (*varāhu*) som Benævnelse for Vṛtra:

R. V. 1,121,11: »De to Lysflader, Himmel og Jord, store og uden Hjul, tiljubler dig, Indra, ved Værket; du, den vældige, fik med Tordenkilen Vildsvinet Vṛtra, der [vogtende] ligger ved Strømmene, til at sove [Dødens Søvn]«.

Da denne Sammenstilling af Vṛtra og Vildsvin ellers ikke forekommer, ligger det nær at antage, at den paa løst Grundlag er overført fra en anden Mytekreds, der har fortalt om Indras Kamp med et Vildsvin. En saadan Myte dukker ogsaa antyd-

ningsvis frem i forskellige Tekster[1], og i dem forekommer overhovedet ikke Hentydning til Vṛtra.

I Tilknytning til Skabelsesmotivet følger Motivet om, hvordan Vṛtra straks breder sig over hele Verden og tilegner sig alt, hvad der er værdifuldt.

Denne Vṛtras Voksen omtales i Skabelsesmyterne:

Çat. Br. 1,6,3,11: »Og fordi han (Tvaṣṭṛ) sagde: »du skal vokse«, derfor voksede han (Vṛtra) en Pilelængde til Siderne og en Pilelængde fremad; han trængte det vestlige Ocean tilbage, foruden det østlige, og i den Udstrækning han voksede, i samme Omfang opaad han tillige [al] Føde«.

Taitt. S. 2,4,12,2: »Denne (Vṛtra) voksede til alle Sider en Pilelængde, han tilhyllede disse Verdener. Det at han tilhyllede (*vṛ*) disse Verdener, det er det, der gør Vṛtra til Vṛtra«.

Taitt. S. 2,5,2,2: »Han (Vṛtra) voksede til alle Sider en Pilelængde, han tilhyllede disse Verdener. Det at han tilhyllede (*vṛ*) disse Verdener, det er det, der gør Vṛtra til Vṛtra«.

Disse Tekster er Myte, men det legendariske er netop her

[1] Teksterne, der øjensynlig til Baggrund har en Myte om Indras Kamp med et Vildsvin, har tillige et Sidemotiv om Viṣṇu, der stjæler kogt Grød. R. V. 1,61,7: »Umiddelbart ved hans (Indras) Moders Safter (enten at opfatte som Moderens Mælk, i Bet.: da han var spæd; eller *savana* i Bet. Somapresninger, Somafest), da den store havde drukket Drikken, [spist] de gode Spiser, stjal Viṣṇu som den stærkere den kogte [Spise], [og] Skytten saarede Vildsvinet gennem Bjerget«; 8,69,14: »Thi den stærke Indra triumferer over alle Fjender; som Yngling gennemskød han [Vildsvinet], Grøden, som blev kogt hinsides Bjerget, [stjal Viṣṇu]«; 8,77,6.10: (6) »Han (Indra) slyngede ud af Bjergene — [mens] han (Viṣṇu) holdt den kogte Grød — Indra, den velrettede Pil«; (10) »Alle disse Ting bragte Viṣṇu, den vidtudskridende, hid, udsendt af dig: hundrede Bøfler, den i Mælk kogte Risgrød, Indra [skød] Vildsvinet Emuṣa«; 8,96,2: »Bjergenes forenede tre Gange syv Rygge er gennemskudte af Skytten endda paa egen Haand; hverken nogen Guddom eller dødelig vilde være i Stand til at overgaa det, [nemlig] de Ting som den fuldvoksne Tyr har udført«; Taitt. S. 6,2,4,2: »Offeret flygtede fra Guderne, efter at have antaget sig Viṣṇus Skikkelse. Det indgik i Jorden. Guderne greb hverandre i Hænderne og søgte efter det. Indra kom forbi lige ovenover det. Det sagde: »hvem er det, som gik forbi lige ovenover mig?«. »Jeg er den, som rammer i det svært tilgængelige, men hvem er du?«, [svarede han]. »Jeg er den, som henter fra det svært tilgængelige«, [lød Svaret]. Det (Offeret) sagde [igen]: »du kaldte dig den, som rammer i det svært tilgængelige, der er et Vildsvin, som hedder Vāmamoṣa (»Rigdoms-Raner«), og som hinsides de syv Bjerge vogter Asuraernes Skat, som bør vindes, dræb det, hvis du er den, som rammer i det svært tilgængelige«. Han (Indra) rev et Bundt Darbha-græs op, gennemborede de syv Bjerge og dræbte det. [Dernæst] sagde han: du kaldte dig den, som henter fra det svært tilgængelige, hent du saa dette [Offer]«. Saaledes bragte Offeret dem (Guderne) Offeret, og det at de vandt Asuraernes Skat, som bør vindes, det alene er det, som gør Vedien til det den er«. — Se iøvrigt »Vedische Studien«, III, Pg. 67. Dette Motiv hører til de dunkle Punkter i den vediske Mytologi og har endnu ikke faaet sin Opklaring.

meget stærkt, der er ligefrem rituelt Præg i Skildringen. Der siges, at Vṛtra voksede en »Pilelængde« (*iṣumātra*) i alle Retninger. Man oversætter det almindeligt ved: »et Pileskuds Længde«, nemlig saa langt som en afskudt Pil flyver. Denne Betydning tillægges der her Udtrykket af de indiske Kommentarer, medens den almindelige Betydning af det anvendte Udtryk ellers blot er »en Pils Længde«, et bestemt Maal, der opgives til c. tre Fod (jvnf. Çat. Br. 6,5,2,10).

Hvis man ikke hælder til den Mytefortolkning, der i Myterne ser Genfortællinger eller Gendigtninger af kultiske Realiteter, vil man være tilbøjelig til at foretrække Oversættelsen »et Pileskuds Længde«. Man faar saaledes en Dæmon af en ganske anselig Størrelse, som der er en umiddelbar Mening i at frygte. Uheldigvis bryder dette Forsøg paa at faa en vis almen, i sig selv hvilende Fornuft ind i Digtningen straks efter sammen. For det siges jo umiddelbart efter i ovenanførte Tekst: »han (den voksende Vṛtra) trængte det vestlige Ocean tilbage, foruden det østlige«. Oceanerne er Verdens Grænser hver til sin Side, saa maalt med denne Kraftanstrengelse samtidig at trænge dem tilbage er selv en Dæmon paa to Pileskuds Længder jo en ganske ubetydelig Spirrevip. Thi man maa formode, at de vediske Indere selv har været af den Opfattelse, at der var mere end to Pileskuds Længder mellem Verdenshjørnerne. Man kan naturligvis mene, at Inderne er tilbøjelige til at overdrive og ikke havde klare og præcise Forestillinger. Det er der nu intet, der tyder paa. De vediske Indere havde ganske klare, præcise og logiske Forestillinger, disse er bare af en anden Art end vore.

Alle disse Vanskeligheder forsvinder, saa snart man i disse mytiske Træk ser Gengivelser af kultiske Realiteter. Saa behøver man heller ikke at være bange for at oversætte det anvendte Udtryk ved Betydningen »en Pils Længde«, nemlig tre Fod. Dette er ganske vist betydeligt mindre i Metermaal, men samtidig peger det paa et symbolsk-dramatisk Indhold, som netop svarer til den verdensomspændende Udbredelse, som den voksende Vṛtra faar, og som det øjensynligt netop er Mytens Hensigt at fortælle om.

Man maa tilbage til det Synspunkt, at de Erfaringer og Forestillinger, som her gives i mytisk Klædebon, tager deres Udgangspunkt fra Kultpladsen og helt igennem skal forstaas ud fra det

Indhold og den Betydning, som er nedlagt i Kulten og i den kultiske Festplads. Saa er der en klar Mening i den Forestilling, at der opstaar en Dæmon, der vokser tre Fod til Siderne. Saa ligger der netop i dette en verdensomspændende Katastrofe.

Det vil da sige, at Dæmonen har bredt sig ud over Helligstedet paa Festpladsen. Dette er nemlig »af Mandsmaal« (Çat. Br. 1,2,5,14), og en Dæmon, der vokser en Pils Længde til Siderne, har altsaa ganske overvældet det. Dermed er det ogsaa givet, at Dæmonen har omspændt hele Verden. Det følger af sig selv, naar man erindrer det Betydningsindhold, der — som tidligere anført — ligger i Kultstedet.

Myten om Vṛtras Voksen til kolossale og katastrofale Dimensioner er saaledes Legende, tager sit Udgangspunkt i det Verdensdrama, som er foregaaet paa Kultpladsen og finder Sted i Deltagernes Sind. Det er naturligvis en Fortsættelse til det forudgaaende Moment, Stemningen og Følelsen ved, at det dæmoniske i sin egen Magtfuldkommenhed pludselig fremstaar i det rituelle Drama.

Dette Motiv spiller en vis Rolle i Mytedigtningen, naturligt nok, det er jo Fortællingen om Vṛtras Herredømme, at han havde Livet og Lykken i sin Vold, Optakten til Dæmonkampmotivet.

Det findes forskellige Steder i Rigveda:

R. V. 10,49,6: »Jeg er den, som sønderbrød Navavāstua, Dāsaen med den høje Vogn, ligesom [jeg] som Vṛtradræber [sønderede] Vṛtradæmonerne, da jeg grundigt skaffede ham, der gjorde sig større og bredte sig, [bort] til Lysets Rum i det fjerne ved den yderste Grænse af Luftrummet«. Det er Indra, der taler i Strofen.

Hvorfor det ogsaa siges om Indras Sejr:

R. V. 10,104,10: »Kraftig, heltemodig, en Lovsang værdig er Indra, ja ogsaa den mælkerige Ko lovpriser den viden om anraabte; han forjog Vṛtra og skaffede frit Rum, den stærke, Hjælperen, besejrede de fjendtlige Hære«.

R. V. 1,80,4: »Du, Indra, har slaaet Vṛtra væk fra Jorden og fra Himlen; lad nu disse Vande strømme ned, fulde af Livskraft, ledsaget af Maruterne, straalende ved egen Herlighed«.

R. V. 2,11,5: »Den i Løndom beroende, gemte, skjulte, den listige, i Vandene tildækket dvælende, Slangen, som har fængslet Vandene og Himlen, dræbte du, o Helt, med Heltekraft«.

R. V. 8,3,20: »Ildene bortskinnede [den] (Vṛtra), Solen og Soma, Indras Saft; den vældige Slange blæste du bort fra Luftrummet, denne Heltedaad udøver du, Indra«.

I Çat. Br. 1,1,3,4 siges: »Vṛtra laa og tilhyllede hele denne Verden (*idam*), det som her [udstrækker sig] mellem Himmel og Jord. Og fordi han laa og dækkede hele denne Verden, derfor er hans Navn Vṛtra (*vṛ*, at dække)«. Det er fristende hermed at sammenholde Teksten Çat. Br. 3,9,4,18: »Han banker [Somaen med Formlen]: »frygt ikke, skælv ikke«; det er, at han siger: »vær ikke bange, skælv ikke, N. N. slaar jeg, ikke dig«. »Tiltag dig nærende Kraft (*ūrj*)«; det er, at han siger: »tiltag dig Saft (*rasa*)«. »I to Skaale, som er faste, vær faste, antag jer nærende Kraft«; nogle siger: det er just disse to Pressebrædder (*phalaka*), som der hentydes til. Hvad saa, hvis man [ved et Uheld under Bankningen] kom til at sønderbryde disse Planker? Det er jo disse to, Himmel og Jord, der skælver for den hævede Tordenkile (d. v. s. for Pressestenen). Just for disse to, Himmel og Jord, forsoner han nu dette, og saaledes forsonet gør det (Offeret) dem ingen Skade«. Himmel og Jord, det kan rituelt være de to Pressebrædder. At Vṛtra er placeret her fører lige ind til det centrale Ritusmoment.

Endvidere fortælles der i Myten, at Vṛtra med Umættelighed opaad, hvad der fandtes af Føde:

Çat. Br. 1,6,3,11-12: »Og i den Udstrækning han (Vṛtra) voksede, i samme Omfang opaad han tillige [al] Føde. Om Formiddagen bragte Guderne ham Føde, om Middagen Menneskene og om Eftermiddagen Fædrene«.

Ogsaa denne Tekst har et rituelt Præg. At Guderne, Menneskene og Fædrene bragte Vṛtra Føde om Formiddagen, Middagen og Eftermiddagen kan have sin kultiske Genpart i de tre Somapresninger.

I R. V. 4,19,3 kaldes Vṛtra »den umættelige«. Dette Motiv om Vṛtra som den umættelige Opspiser af Føde synes at have spillet en vis Rolle. Det betyder, at Dæmonen som en af de mange Ulykker, han bringer med sig, foraarsager Sulten, eller er Sulten selv. Det fremføres i nogle Tekster, flg.:

Çat. Br. 1,6,3,17: »Han (Vṛtra) sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, du er nu det, som jeg [var før], sønderdel mig blot, lad mig ikke [vedblivende] være paa denne Maade«. Han

(Indra) sagde: »du skal være min Føde«. »Javel«, [svarede han]. Derefter kløvede han ham i to Dele, og hvad der af ham var mættet med Soma, det omskabte han til Maanen, og hvad der af ham var dæmonisk, dermed hjemsøgte han disse Skabninger som [deres] Mave. Derfor siger man: »Vṛtra var dengang en Opspiser af Føde, og Vṛtra er det endnu«. Thi naar nu denne [Maane] bliver fuld, saa er det af denne Verden at den fyldes, og naar disse Skabninger kræver Føde, saa er det til denne Vṛtra, Maven, at de bringer Tribut. Den, der paa denne Maade kender Vṛtra som Fødespiseren, han bliver selv en Fødespiser«.

Taitt. S. 2,4,12,6-7: »Han (Vṛtra) sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, jeg vil give dig det, hvorved jeg er denne Verden«. »Nuvel«, svarede han (Indra). »Lad os slutte en Pagt«, [sagde Vṛtra,] »lad mig indgaa i dig«. Han (Indra) svarede: »hvis du indgaar i mig, hvordan vil du saa fortære mig?«. »Jeg vil opflamme dig, jeg vil indgaa i dig til Fortæring for dig«, sagde han. Vṛtra indgik i ham. Vṛtra er Maven, og Sult er i Sandhed Menneskets Fjende. Den som ved dette, han ihjelslaar Fjenden Sult«.

Her er det oprindelige Indhold i Motivet øjensynligt noget afsvækket, Formen er af en senere Karakter fra det Tidspunkt, hvor den gamle mytiske Tradition løber ud i det, man kalder »folkelige Forestillinger«, d. v. s. da den kultiske Realitet bag Udtrykkene ikke gjorde sig saa stærkt gældende mere. Vṛtra opfattes i denne Betydning som identisk med en sulten Mave, Sultfornemmelsen.

At Vṛtra straks efter sin Tilblivelse tilegnede sig alt, hvad der er godt, lykkeligt og værdifuldt, fandt Udtryk i Skabelsesmyten med følgende Ord: »Han (Vṛtra) kom straks i Besiddelse af Agni og Soma, af al Viden (*vidyā*), al Ære (*yaças*), al Næring (*annādya*) og al Lykke (*çrī*)«.

Disse Ord er præcise Udtryk for, hvad de vediske Indere ansaa for de højeste Livsværdier, de Realiteter, der tilsammen udgjorde en menneskelig og lykkelig Tilværelse.

Desuden nævnes Agni og Soma, og de kommer endda først i Rækken. Dette Træk, at Vṛtra straks kom til at besidde Agni og Soma, fremgaar ogsaa af andre Tekster.

Saaledes Taitt. S.'s Version af Skabelseslegenden, 2,4,12,2: »Saa meget, som der nu enten var paa Hæld, eller som der var ovenover Ilden (af den Soma, som Tvaṣṭṛ slængte paa Ilden), idet det blev til en Skabning (Vṛtra), kom det i Besiddelse af Agni og Soma«. Og 2,5,2,2: »Idet han (Vṛtra) skabtes, kom han i Besiddelse af Agni og Soma«.

Ligeledes Kauṣ. Br. 3,6: »Hvad det angaar, at han ofrer til Agni og Soma ved Fuldmaaneofferet: Agni og Soma befandt sig inde i Vṛtra, mod disse to kunde Indra ikke slynge Tordenkilen; for dem indstiftede han denne Offerandel (en Offerkage) ved Fuldmaaneofferet«. Og 15,2: »Agni og Soma befandt sig inde i Vṛtra, mod disse to kunde Indra ikke slynge Tordenkilen; de kom ud til denne Offerandel og den, som er deres ved Fuldmaaneofferet«.

Ligesom det fremgaar af Teksterne om selve Kampen:

Çat. Br. 1,6,3,13: »Medens Indra nu saaledes for frem forfølgende [Vṛtra], rettede han indtrængende Ord til Agni og Soma: »I tilhører mig, og jeg tilhører jer, denne [Vṛtra] er ikke [noget] for jer, hvorfor understøtter I dog denne Dasyu imod mig, vend over til mig««.

Taitt. S. 2,5,2,2-3: »Agni og Soma sagde: »kast ikke [Tordenkilen], vi er herinde [i Vṛtra]«. »I tilhører mig«, svarede han, »kom over til mig««.

Mytisk er dette ganske logisk. Vṛtra blev til, idet Tvaṣṭṛ udøvede bagvendt Kultus, Trolddom, med en Somarest, som han med en Forbandelse liberede i Ilden (Agni). Derfor besidder Vṛtra straks Soma og Agni, ikke til Lykke, men til Fordærv. I Virkeligheden er det samme Motiv som før, Vṛtras Herredømme, blot belyst paa en anden Maade. Agni og Soma er nemlig de største og mest betydningsfulde Kultguddomme. Vṛtras Besidden af dem betyder, at han har bemægtiget sig hele Kulten, det Kraftcentrum, hvorfra Livet og Verden udgaar. Intet kunde i højere Grad udtrykke hans altomfattende Sejr og Magt.

At i det hele taget alle velsignelsesrige og værdifulde Ting — eller det, der betinger disse — kom til at rummes i Vṛtra, har ogsaa faaet en anden Formulering:

Çat. Br. 5,5,5,1: »I Begyndelsen var alt, hvad der er her [paa Jorden], nemlig Rigveda, Yajurveda og Sāmaveda, i Vṛtra«. Jævnfør Taitt. S. 2,4,12,7 Slutningen: »Alt hvad der er her [paa Jorden], det gav han (Vṛtra) ham (Indra): Hymnerne (*ṛc*), Melodierne (*sāman*) og Formlerne (*yajus*)«.

Man maa her huske paa, hvad de kultiske Ord og Hymner

betyder. De er Kulten selv, Forudsætningen for Livet og Verden, og kan derfor nævnes som et sammenfattende Udtryk netop for »alt, hvad der er her paa Jorden«, og man kunde tilføje: for alt, hvad der vil blive til.

Disse nu nævnte forskellige Temaer for et og samme Motiv findes der ikke meget om i Rigveda. Motivet selv findes der dog i høj Grad, og naar endda maaske her — ihvertfald hvad Udtrykkets Højstemthed angaar — sin fuldeste Blomstring. Men det har en ganske særlig tematisk Form. Legenden om Vṛtras Erobring af Verden og Tilegnelse af alt det velsignelsesrige og frugtbare er i Rigvedahymnernes mere poetiske Genfortælling blevet til Temaet om, at Vṛtra tilegnede sig Vandene og holdt dem i sin Magt.

Da det hører til de mest besungne Motiver i Rigveda, Indra og Vṛtras Kamp, findes det talrige Steder, hvoraf nogle enkelte her skal anføres:

I R. V. 1,32,8 siges om Vandene: »de, som Vṛtra i sin Vælde indesluttede«, og i Vers 11: »Vandene, der var underkastet Dæmonen og bevogtet af Slangen, stod indesluttede, ligesom Køer [indesluttede] af den gerrige«.

I 1,121,11 nævnes: »Vṛtra, der [vogtende] ligger ved Strømmene«. 2,11,9: »Vṛtra, den listige, som [vogtende] laa ved den store Strøm«. 3,32,11: »Slangen, der havde lejret sig om [Vandenes] Strøm«. 4,16,7: »Vṛtra, der havde indesluttet Vandene«.

I 4,17,1 siges om Vandene: »de, som var opslugt af Slangen«. At Vṛtra havde skjult Vandene i sig fremgaar ogsaa af en anden Tekst, 1,54,10: »Mørket stod der, Vandenes skjulende Hvælving, Bjerget i Vṛtras Indvolde; dem slaar Indra, Floderne omgivet af [Kroppens] Dække, alle i Følge nedad i Styrt«. Denne Udformning af Temaet er dog en Undtagelse, det almindelige er, at Vandene var indesluttede, fængslede.

I 4,19,2 siges: »Slangen, der laa lejret om [Vandenes] Strøm«. 5,30,6: »Slangen, som lurende laa om Vandene«. 6,20,2: »Slangen, der havde indesluttet Vandene«. 6,72,3: »Slangen, der laa om Vandene«. 9,61,22: »Vṛtra, der havde indesluttet de mægtige Vande«. 2,14,2: »Vṛtra, der havde indesluttet Vandene«. 2,19,2: »den Flod-omhyllende Slange«. 1,52,2: »Vṛtra, der havde indesluttet Floderne«. 8,12,26: »Vṛtra, der indesluttede Strømmene«.

I 10,113,6 siges: »Den vældige [Indra] sønderhuggede med Kraft Vṛtra, som holdt Vandene [tilbage] og tilhyllede [dem] med Mørke«.

Temaet udtrykkes ogsaa i visse Tilnavne til Vṛtra. I 3,33,6, siger Floderne selv om deres Befrielse: »Indra aabnede os Vej, med Tordenkilen i Arm bortslog han Vṛtra, Flodernes Ringspærring (*paridhi*)«. I 2,17,6 siges der: »Egnet for ham (Indra) og Armene er den (Tordenkilen), som Faderen forfærdigede af alt skabt, af al Rigdom, med hvilken Tordenkile han kastede Vandsækken (*krivi*) ned at ligge paa Jorden, idet han mægtigt larmende slog den«. Og 1,52,5 og 14: »Ham, der i Rus kæmpede med Regntyven (*svavṛṣṭi*, ordret: den, der holder Regnen for sig selv), ham tilflød der Vederkvægelser som [Strømme] ilende i et Styrt«, og: »ligesom ogsaa du alene har skabt alt andet for den, der i Rus kæmpede med Regntyven«.

Af disse Tekster fremgaar det tydeligt nok, hvad man skal forstaa ved Vandene. Det er Floderne, Strømmene, der gør Landet frugtbart og beboeligt, og det er Regnen, der betinger Vækst og Afgrøde.

Man har tidligere været tilbøjelig til udelukkende at betone den sidstnævnte Side af Temaet, Vandene som Regnen, og derudfra tydet Vṛtra f. Eks. som en speciel Tørkedæmon, medens hele Dæmonkampmotivet saaledes bliver Udtryk for en saakaldt Regnmagi. Eller tydet Vṛtra som Skyen, Regn- eller Tordenskyen, og Kampen som det heftige Uvejr, der indleder det velgørende Regnvejr. Man forledes let dertil, naar man lader de senere indiske Teologers Udlægninger være Basis for Forstaaelsen. Men det bør erindres, at der mellem den primitiv-antike vediske Tidsalder og denne senere Teologi ligger et Kulturskred, en dybtgaaende Omvæltning i selve Grundlaget, det er to Epoker, hvis Erfaringer indbyrdes er inkommensurable. Disse senere Udlæggeres Fortolkninger har derfor ikke større Interesse end f. Eks. den, man kan tillægge de stoiske Filosoffers Forsøg paa at forklare den gamle græske Religion ved at evolvere en »Naturmytologi« over de gamle religiøse Traditioner; og i Virkeligheden repræsenterer de nøjagtig samme Trin i Udviklingen.

Udelukkende at tyde de af Vṛtra indespærrede Vande som Regnen og hele Mytemotivet som et Udtryk for Regnkult, er en

ensidig Fortolkning, som slet ikke svarer til den centrale Plads, som Indra-Vṛtrakampen indtager i den samlede Kultus og Mytologi. Naturligvis hører Regntemaet med, men det er kun en enkelt Side af Motivet.

Det er i det hele taget mod primitiv-antike Kulturers Psykologi at grunde Kultens Hovedtema paa en saa speciel Ting som Hensynet til Regn. Tingene hører her uvilkaarligt sammen i større og mere omfattende Helheder.

Der kan næppe være Tvivl om, at man skal opfatte »Vandene« paa bred Basis, se dem som en Syntese af det Vand, der rinder i Strømmene paa Jorden, og det Vand, der befrugtende regner fra Himlen, og forstaa derved den samlede Helhed af frugtbargørende Velsignelse, der betinger Livets Vækst. Det er i Overensstemmelse med de Tanker, der gennemgaaende i Rigveda knyttes til Vandstrømme og Regn.

Hvorfor det nu er Tilfældet, at Motivet om Vṛtras Herredømme i Rigveda saa absolut og gennemgaaende er holdt i denne tematiske Form — Indeslutningen af Vandene — er et af de Punkter i den vediske Mytologis Vækst, som det vil være meget vanskeligt at faa fuld Klarhed over.

Man kunde fristes til at mene, det er fordi, det er den ældste Form. Det er dog ikke sikkert, meget af Brahmanaernes Legendestof er fuldt saa gammelt som det rigvediske, og ofte overleveret i en legendarisk oprindeligere Form, fordi det har bevaret den nøje Tilknytning til Ritualet.

Saa kunde man mene, det er af digterisk Konvention, saaledes maatte Motivet nu engang formes, naar det skulde udtrykkes i Hymner. Det er der sikkert noget om. Poesien i primitiv-antike Kulturer gaar altid ad bestemt afstukne Baner. Men disse har naturligvis igen deres bestemte Aarsager.

Problemet bliver yderligere tilspidset, naar man danner sig et samlet Overblik over, hvilken Rolle Vandene spiller i Brahmanaernes Mytologi. Thi medens det viser sig, at det rigvediske Tema om Vandene ikke finder megen Genklang i Brahmanaerne, saa har disse — som det skal udvikles senere — et andet Tema om Vandene, som der til Gengæld kun er sparsomme Spor af i Rigveda. Her er Vandene ikke passive Objekter for Erobring, der bliver udfriet udefra, men er selv aktive Deltagere i Dæmondrabet.

Det ene Synspunkt behøver nu ikke at udelukke det andet, de kan godt være jævnsides og lige oprindelige, det kan være samme Realitet, der imidlertid er set ud fra forskellige kultiske Aspekter, og derfor ogsaa mytisk faar forskellig Karakter og Udformning.

Problemet bliver maaske delvis klart, naar man dertil erindrer, at disse to foreliggende Arter af Overleveringen betegner to forskellige Arter af Præsteskab. Rigveda har faaet sin Form, og er overleveret gennem Hymnepræsterne, Brahmanaerne af Ritualpræsterne. Saadanne Fagpræsteskaber er indadtil fast sammensluttede om deres Tradition og ikke indstillet paa gensidigt Samarbejde.

Hertil kommer Konventionens Betydning for Overleveringens Form. Hymnepræsterne, hvis højeste Funktion det er at lovprise Indras Heltegerninger, udvikler et bestemt Tema om Vandene, som netop udhæver denne Lovprisning, og udarbejder ikke andre Temaer.

Ritualpræsterne, som staar i nærmere Kontakt med den rituelle Handling, er mere bundet af den praktiske Rolle Vandet spiller heri — idet Vandet er aktivt medvirkende i den Ritus, der inkluderer Dæmonkampen — de hæfter sig ved et andet Tema om Vandene og bliver helst staaende ved det. Da nu Vandene efter deres Opfattelse ikke først og fremmest skal indgaa i Motivet om Vṛtras Tilegnelse af alt det velsignelsesrige — nemlig som et Udtryk for dette — bevarer de Overleveringen om andre mytiske Udtryk for denne Realitet, alle de tidligere anførte Udtryk.

Men Hymnepræsterne, som ikke beskæftiger sig med andre Vṛtradræbere end Indra, optager ikke Temaet om Vandene i denne Rolle, og føres derved antitetisk til at uddybe det givne Tema om Vandene som det store Udtryk for alt godt og velsignelsesrigt — Størrelser som imidlertid er passive Erobringsobjekter for Vṛtra — paa Bekostning af alle de andre mytiske Udtryk for samme Realitet.

Som det fremgaar af de nu anførte Tekster omtales der i Fortællingerne og Digtningen om Vṛtra en Række Ting, som denne straks efter sin Tilblivelse og Voksen-op bemægtiger sig: al Viden, al Ære, al Føde, al Lykke, Agni og Soma, Rigveda,

Yajurveda og Sāmaveda, »alt, hvad der er her paa Jorden«, og endelig Vandene.

Alle disse Ting udtrykker paa forskellig Maade det samme: Lykken, Velsignelsen, Livet selv. At Vṛtra bemægtiger sig disse Ting, det er Motivet om Vṛtras Herredømme og Magt.

Ogsaa dette er Legende, mytisk Genfortælling af en kultisk Realitet. Det hører med til det Drama, som Deltagerne har oplevet under Handlingerne paa den kultiske Festplads. Der har været en følelsesmæssig Situation, hvor man oplevede, at Grunden skred bort under Fødderne, alt var tabt, Dæmonen, der havde faaet Indpas i det helligste, havde rejst sig i katastrofal Vælde, havde tiltaget sig Herredømmet over Livets Kraftcentrum, og herskede derfor ene og ubetinget i Universet, alt stod overfor Mørke og Undergang.

Dette Moment er fremgaaet af en indre Nødvendighed i Dramaet. Det har sin logiske Plads. Man spiller Dæmontemaet helt ud til det yderste som en Optakt til og Begrundelse for det, som følger efter, Kultens alvorligste og højeste Øjeblik, selve Dæmonkampen.

Kampen.

Med Dæmonens fuldstændige Sejr, med Lykken og Livet totalt i Undergangens Vold, vender den dramatiske Situation sig. Nu har man paa Kultpladsen det dæmoniske repræsenteret i dets højeste Form, dets mest omfattende Formaaen, nu kan man ramme det med det haardeste Slag. Tidspunktet for Opgør er inde, man skrider til Angreb.

Mytologisk udtrykkes det ved, at der fremstaar en Gud, der tager Kampen med Vṛtra op. Denne Gud er Indra.

Guderne i primitiv-antik Kultus er Kultens Kræfter; og Kræfterne i Kulten er de menneskelige Kræfter. Guderne har ingen Eksistens uden for Kulten. De er Kraften i Kultens forskellige Momenter eller Aspekter, de bliver til og virker under Kultdramaets Udfoldelse, og kun saa længe Kulten varer. Hvis man vil i Forbindelse med Guderne, maa man altsaa udføre Kulten; og hvis man vil have Guderne til at virke, maa man udføre Kulten.

Guderne fremstaar da til bestemte Opgaver i Kulten, og under

Løsningen af disse Opgaver udfoldes de i deres fulde Kraft, bliver selv til.

Dette dobbelttydige Forhold, at Guden fremgaar, fordi han er identisk med den Kraft, der nu skal handle og virke i det forestaaende Led af Dramaet, og saa det, at først den fuldendte Udførelse af dette Led gør ham til det, han skal være, er hans Tilblivelse, har sat sine tydelige Spor i de mytiske Fortællingstræk om Indras Skabelse. Thi disse Træk grupperer sig om to Temaer. Det ene, at Indra skabes før Kampen og med Kampen for Øje. Det andet, at Indra fødes under eller efter Vṛtrakampen, eller at hans Tilblivelse nøje er knyttet til Vṛtrakampens Følger.

Paa dette Sted skal kun det første Tema omtales, det andet hører naturligt til i den Række af Skabelsesmotiver, som følger efter Dæmonkampen.

Der er nu først nogle Brahmana-Tekster:

Taitt. Br. 2,2,10,1: »Prajāpati skabte Indra som den alleryngste af Guderne. Han sendte ham ud [med Ordene]: »gaa bort, du skal være disse Guders Overherre«. Til ham (Indra) sagde Guderne: »hvem er du? vi er bedre end dig««.

Taitt. Br. 2,2,7,2: »Prajāpati skabte Guderne og Asuraerne. Han skabte [dem] ikke tillige med Indra. Derfor sagde Guderne [til ham]: »skab Indra for os«. Han saa Indra som sit eget Selv. Han skabte ham«.

Taitt. Br. 2,2,3,3-4: »Prajāpati skabte Guderne og Asuraerne. Han skabte [dem] ikke tillige med Indra. Derfor sagde Guderne [til ham]: »skab Indra for os«. Han sagde: »ligesom jeg skabte jer ved Tapas, saaledes skal I [selv] skabe Indra«. De opflammede da Tapas [i dem selv]; de saa Indṛa som [deres eget] Selv. Til ham sagde de: »du skal fødes«. Han sagde: »hvilken Offerandel vil jeg blive født til?«. »Til Aarstiderne, Aaret, Skabningerne, Kvæget, til disse Verdener«, sagde de«.

Det fremgaar af disse Tekster, at Indra skabes senere end de andre Guder. Det betyder, at Indra skabes til et bestemt Formaal, som de andre Guder ikke var mægtig, og hænger sammen med Motivet om, at det var gaaet de andre Guder galt i Dragekampen, men saa kom Indra til, og Situationen vendte sig. Den sidst anførte Tekst er særlig interessant; trods det, at den er set gennem en senere Tids Mentalitet — hertil hører Prajāpati og den specielle Betoning af Tapas — skinner dog det antike igen-

nem: man udfører Kult, akkumulerer Kultkraften, og saa bliver Guden til og virker. »Guderne«, d. v. s. Menneskene i Kulten frembringer selv Indra som en Forlængelse og Intensificering af deres egen Energi og Vilje.

At Indra fremstaar til dette Moment, Dæmonkampen, betyder ikke, at han ikke har været til Stede tidligere i Kulten. Guderne, Kultens Kræfter, er naturligvis til Stede fra først til sidst. Som før omtalt er Indra identisk med det aktive, handlende i Kulten, det virker lige fra første Begyndelse, hvert lille Led af Offeret rummer jo Dæmonkampen paa den ene eller anden Maade. Men det kan være mere eller mindre udtalt, det træder i Baggrunden, naar Ritualet udfolder andre Sider, f. Eks. det etiske eller frugtbargørende. Men saa snart Dæmonkampmotivet tager til, stiger det aktive i Styrke, og under det Moment, hvor Dæmonkampen spilles helt ud, er det aktive førende. Dette er Indras særlige Sfære, de skikkelsesdannende Træk, hvormed den mytiske Fantasi udformer Kultens aktive Kraft til Guden Indra, tager herfra deres Udgangspunkt. Dette Moment er Indras Liv, at Indra bliver til, skabes, hænger sammen med, at Kampen nu forestaar.

Mytologisk fortælles det paa den Maade, at Indra bliver til før Kampen og for Kampen:

R. V. 3,51,8: »Drik her, o Indra, med ivrig Attraa vor pressede Soma [sammen] med Maruterne, [dine] Venner; da [du var] født, du af mange anraabte, [saa] udrustede alle Guder dig til [bytterig] Kamp«.

R. V. 8,45,4: »Just født tog Vṛtradræberen Buen og spørger Moderen: hvem er de vældige, hvilke berømmes?«.

R. V. 10,113,4: »Just født forjog han Fjenderne, og Helten saa sig om efter mandig Kamp, Klippen spaltede han, Strømmene lod han rinde frit, og den brede Himmelhvælving fæstede han med Kunst«.

R. V. 8,89,5: »Da du fødtes, du uforlignelige og gaverige, til Drab paa Vṛtra, da udbredte du Jorden og fæstede Himlen«.

R. V. 1,51,6: »Kutsa har du hjulpet i Kampene med Çuṣṇa, Çambara overgav du i Atithigvas Vold, den mægtige Arbuda traadte du under Fode, fra Urtid blev du født til Dæmondrab«.

Den sidste Tekst har Udtrykket »fra Urtid (*sanāt*)«. Dette Begreb skal opfattes kultisk, det er ikke en Tid, der har været

engang for længe siden, men der menes den oprindelige egentlige Tid, hvorfra al anden Tid tager sit Udspring, og det er Tiden i Kulten.

Motivet udtrykkes endelig ogsaa kort og klart i Taitt. Br. 2,4,1,3 paa følgende Maade: »For at ihjelslaa den mægtige Vṛtra blev han (Indra), den kraftfyldte Tyr, [til]«.

Selve Fortællingen om Kampen findes baade i Rigvedas poetiske Iklædning og Brahmanaernes mere jævne Fortællingsform. Der er ingen Modsætning mellem de Billeder, de to Kilder giver, i det store og hele er de ens. Selv om der det ene Sted findes Træk, der ikke findes det andet Sted — og omvendt — er det tydeligt, at det er en og samme Mytekreds, der begge Steder kommer til Udtryk, og at de to Kilder ikke modsiger, men supplerer hinanden. Forskellighederne kommer af de to Kilders forskellige Maal og Hensigt. I Rigveda er det alene Hensigten at give et saa højtidsfuldt og kunstnerisk Udtryk som muligt for de store Linjer i Motivet, i Brahmanaerne at udlægge og forklare Ritualets forskellige Enkeltheder ved at give deres mytologiske Betydning.

Det første Træk, der fortælles i Rigveda, er, at alle Guderne blev bange for Vṛtra og flygtede:

R. V. 8,93,14-15: »Dengang da alle Guderne flygtede for Slangens Raseri, og Vilddyrets Vrede traf dem, da blev han min Beskytter, Vṛtradræberen viste sin Heltekraft, uovervindelig, uden egnet Modstander«.

R. V. 8,96,7: »Flygtende for Vṛtras Fnysen forlod alle Guderne, de som er Fæller, dig; slut Pagt med Maruterne, o Indra, [og] du skal besejre alle disse Fjender«.

R. V. 4,19,2: »Som alderssvækkede sank Guderne [matte] ned, du, Indra, blev Overherren, som indebærer godt; du dræbte Slangen, der laa lejret om [Vandenes] Strøm, Veje banede du [med Plads] til alle Køer«.

I deres Vaande vælger Guderne da Indra til at kæmpe for dem, eller i Spidsen for dem:

R. V. 4,19,1: »Just dig, o Indra, Tordenkilens Besidder, den store, fuldvoksne og høje, udkaarer sig alle Guder, de let anraabte Hjælpere, og Jord og Himmel, alene her til Vṛtradrabet«.

R. V. 6,17,8: »Da har alle Guder, o Indra, stillet dig alene

som den stærke i Spidsen til Kampen; da Gudsfjenden udfordrede Guderne, saa valgte de ved Erobringen af Himlen Indra«.

R. V. 8,12,22.25: (22) »For at ihjelslaa Vṛtra har Guderne stillet Indra i Spidsen; Indra lovsang Sangerne til [Opnaaelse af] Styrke«. (25) »Da Guderne, o Indra, stillede dig i Spidsen til Kampstorm, da fremvoksede dine to attraaværdige guldgule Heste«.

Dette Motiv, at det gik Guderne daarligt i Kampen, og at de saa kalder Indra til, gengiver mytologisk det faktiske Forhold, at Indra var den mægtigste Guddom indenfor den vediske Kultus.

Nogle Tekster fortæller om Vṛtras Overmod før Kampen:

R. V. 5,32,3: »Selv dette vældige Vilddyrs Dødsvaaben afværgede Indra med Magt; han, som alene ansaa sig for uovervindelig, en anden er opstaaet, stærkere end ham«.

R. V. 3,32,4: »De har just for ham (Indra) omhvirvlet den Madhu-mættede [Soma], Maruterne, Indras Hjælperskare, som var der; af hvilke fremskyndet han traf Vṛtras saarbare Steder, han, der ansaa sig for usaarlig«.

Ligeledes at Vṛtra endog udfordrede Indra til Kamp:

R. V. 1,32,6: »Som en slet beruset daarlig Stridsmand har den udfordret den store Helt, den mangedræbende og fremstormende, [til Kamp]; ikke modstod den hans Vaabens Angreb, Indras Fjende sønderslog Kløfterne(?)«.

Om Indras frygtvækkende Apparition ved Kampens Begyndelse fortæller en Strofe:

R. V. 10,180,2: »Ligesom et frygteligt snigende Vilddyr, der færdes i Bjergene, er du kommet hid fra det yderste fjerne, har du hvæsset dit Kastevaaben, den skarpe Malmspids, o Indra, saa adsplit Fjenderne, fordriv Uvennerne«. (Gentaget Ath. V. 7,26,2.84,3, Taitt. S. 1,6,12,o og Çat. Br. 9,5,2,5).

En Strofe har, at Indra kommer til Vogns:

R. V. 6,18,9: »Bestig, o Indra, med forunderlig fremskyndende Daadskraft til Vṛtradrabet [din] Vogn; læg Tordenkilen i højre Haand, forvir Trolddomsrænkerne, du gavmilde«.

Om Vṛtras Attitude før Kampen fortælles det, at han havde omringet eller indesluttet Vandene, som det før er anført. Nogle Steder gives der Udtryk for, at Vṛtra i det Øjeblik, Indra angreb, ikke var indstillet paa Kamp:

R. V. 5,32,2: »Du, o Tordenkilebesidder, lod strømme Bjergets Yver, de ved [visse] Tider indespærrede Kilder, da, o vældige Indra, du havde dræbt Slangen, som sorgløs laa der, opnaaede du Styrke«.

Nogle Steder siges det, at Vṛtra sov:

R. V. 1,103,7: »Det, o Indra, har du som Heltedaad fuldført, at du opvækkede den sovende Slange med Tordenkilen; dig, den muntre, tiljublede Fruer (Floderne), Fugle (Maruterne) og alle Guder«.

R. V. 4,19,3: »Den umættelige, den udstrakte, den, som er sovet ind, som ikke kan vækkes og ikke vaagner, Slangen, som ligger henstrakt langs de syv Bjergskraaninger, med Tordenkilen, o Indra, kløvede du den, hvor der ikke er Led«.

Om selve det Sted, hvor Vṛtra laa, da Indra dræbte ham, siges, at det var et Bjerg:

R. V. 1,32,2: »Han dræbte Slangen, der har søgt Tilflugt paa Bjerget, Tvaṣṭṛ har forfærdiget den susende Tordenkile til ham; Vandene er med Hast løbet ned mod Havet, strømmende ligesom brølende Køer«.

R. V. 4,17,7: »Saa snart du blev født, o Indra, hensatte du alle Menneskestammer i Skræk; med Tordenkilen sønderhuggede du Slangen, du rige, den som laa henstrakt langs Bjergskraaningerne«.

R. V. 4,19,3: (se ovenfor).

Her havde Vṛtra anbragt sig sammen med Vandene:

R. V. 2,11,5: »Den i Løndom beroende, gemte, skjulte, den listige, i Vandene tildækket dvælende, Slangen, som har fængslet Vandene og Himlen, dræbte du, o Helt, med Heltekraft«.

Stedet var Vṛtras Leje:

R. V. 6,17,9: »Endogsaa Himlen, hun bøjede sig for din Tordenkile, af Frygt for dens Vrede, da Indra fuld af Livskraft ihjelslog den lurende Slange paa dens Leje«.

De dræbende Slag, som Indra rettede mod Vṛtra, gjaldt først og fremmest hans Hoved; de fleste Tekster fortæller, at han blev ramt der:

R. V. 8,6,6: »Han (Indra) har med den kraftige Tordenkile, den hundredleddede, spaltet den rasende Vṛtras Hoved«.

R. V. 1,52,10: »Endog den mægtige Himmel veg tilbage af Frygt for Slangens Brøl, da, o Indra, din Tordenkile, medens

du var beruset af den pressede [Saft], med Kraft kløvede Vṛtras Hoved, han der trængte Himmel og Jord tilbage«.

R. V. 8,76,2: »Denne Indra, Maruternes Fælle, spaltede Vṛtras Hoved med Tordenkilen, den hundredleddede«.

Om Slag i Hovedet vidner ogsaa følgende:

R. V. 1,52,15: »Ved denne Væddekamp sang Maruterne, og alle Guderne tiljublede dig, da du, Indra, med det takkede Vaaben slog Vṛtra i Ansigtet«.

R. V. 10,152,3: »Ihjelslaa Rakṣasen, ihjelslaa Fjenderne, bryd Vṛtras Kæber itu, bryd Vreden hos Uvennen, der stræber at skade os, o Indra Vṛtradræber«.

Taitt. S. 1,6,12,p: »Fordriv Fjender, fordriv Angribere, sønderbryd Vṛtras Kæber«.

R. V. 1,52,6: »Glød vælder om ham, Kraften er vakt, den, der havde indesluttet Vandene, laa slagen paa Luftrummets Bund, da du, o Indra, i et Styrt nedslyngede Tordenkilen paa Kæberne af den, som er svær at faa Ram paa, Vṛtra«.

Der fortælles imidlertid ogsaa om Slag andre Steder, saaledes paa Vṛtras Ryg:

R. V. 1,80,5-6: (5) »Den vredladne Indra, henskridende, rammer med Tordenkilen den rasende Vṛtras Ryg, fremdriver Vandene til at strømme, straalende ved egen Herlighed«. (6) »Paa dens Ryg slaar han ned med Tordenkilen, den hundredleddede, af Urten beruset skaffer Indra Vennerne Velfærd, straalende ved egen Herlighed«.

R. V. 1,32,7: »Uden Hænder og uden Fødder kæmpede den mod Indra, paa dens Ryg har han slynget Tordenkilen; Studen vilde være jævnbyrdig med Tyren, vidt og bredt laa Vṛtra knust«.

Og paa de bløde Steder af Legemet, der er mest udsat for at blive saaret, Bugen o. lgn.:

R. V. 8,100,7: »Strøm nu frem [I Vande], til alle Sider, [han er] ikke [mere] her, han som havde indesluttet jer; ned slyngede Indra Tordenkilen paa Vṛtras saarbare Steder (*marman*)«.

R. V. 4,19,3: »Slangen, som ligger henstrakt langs de syv Bjergskraaninger, med Tordenkilen, o Indra, kløvede du den, hvor der ikke er Led«.

R. V. 3,32,4: »Af hvilke [Maruter] fremskyndet han (Indra) traf Vṛtras saarbare Steder, han der ansaa sig for usaarlig«.

Om Kampens øvrige Situationer fortælles det, at Indra kastede eller slyngede Vṛtra ned og slog ham:

R. V. 10,111,6: »Du, Vṛtradræberen, kuldkastede med Tordenkilen Vṛtra, den [i Kraft og Omfang] tiltagende Gudsfjendes Trolddom; du, tapre, sønderslog [ham] dristigt, da var du armstærk, Gavegiver«.

R. V. 2,17,6: »Egnet for ham og Armene er den (Tordenkilen), som Faderen forfærdigede af alt skabt, af al Rigdom, med hvilken Tordenkile han kastede Vandsækken ned at ligge paa Jorden, idet han mægtigt larmende slog den«.

R. V. 2,11,9: »Indra stødte Vṛtra, den listige, ned, [han] som [vogtende] laa ved den store Strøm; grebne af Frygt skælvede Jorden og Himlen for den brølende Tyrs Tordenkile«.

R. V. 8,3,19: »Fra de vældige Højder, o Indra, nedstyrtede du Vṛtra; Arbudas, den listige Mṛgayas, Bjergets Køer drev du bort«.

Vṛtra var dog langtfra uden Forsvar. Til sin Beskyttelse udsendte han Uvejrsfænomener:

R. V. 1,32,13: »Lyn og Torden har ikke nyttet den, ejheller det Hagl og Regn, som den spredte; Indra og Slangen, de to har nu kæmpet, og den gavmilde har sejret for al Fremtid«.

R. V. 1,80,12: »Ved Tordenbrøl og [rasende] Skælven indgød Vṛtra ikke Indra Frygt; Tordenkilen, den tusindtakkede, af Malm, for løs paa ham, straalende ved egen Herlighed«.

Kampens Rasen beskrives som et frygtvækkende Uvejr, der indjager alle Skræk:

R. V. 1,80,14: »Ved din Larm, o Stenkaster, skælver alt, hvad der staar og gaar, selv Tvaṣṭṛ, o Indra, farer skælvende op af Frygt for din Vrede, straalende ved egen Herlighed«.

R. V. 2,11,9: »Indra stødte Vṛtra, den listige, ned, [han] som [vogtende] laa ved den store Strøm; grebne af Frygt skælvede Jorden og Himlen for den brølende Tyrs Tordenkile«.

R. V. 1,80,11: »Selv disse to udstrakte [Verdener, Himmel og Jord,] skælver af Frygt for din Vrede, da, o Indra, Tordenkilens Besidder, du ledsaget af Maruterne med Kraft dræbte Vṛtra, straalende ved egen Herlighed«.

R. V. 6,17,9: »Endogsaa Himlen, hun bøjede sig for din Tordenkile, af Frygt for dens Vrede, da Indra fuld af Livskraft ihjelslog den lurende Slange paa dens Leje«.

R. V. 1,52,10: »Endog den mægtige Himmel veg tilbage af Frygt for Slangens Brøl, da, o Indra, din Tordenkile, medens du var beruset af den pressede [Saft], med Kraft kløvede Vṛtras Hoved, han der trængte Himmel og Jord tilbage«.

Men samtidig med det rædselsvækkende høres der ogsaa frydefulde og jublende Toner, fordi Vṛtra nu nedlægges:

R. V. 8,96,5: »Naar du lægger den som i en Rus sig bevægende Tordenkile i dine Arme, o Indra, for at dræbe Slangen, saa jubler Bjergene, Køerne og Præsterne, idet de stræber mod Indra«.

R. V. 6,72,3: »Slangen, der laa om Vandene, Vṛtra, dræbte I, o Indra-Soma, Himlen bifaldt eder; Flodernes Strømme drev I frem og fyldte de mange Havstrømme«.

Et Sted gives et Billede af Valpladsen, hvoraf det fremgaar, at Vṛtras Moder, Dānu, har deltaget i Kampen:

R. V. 1,32,9: »Vṛtramoderen blev den, hvis Kræfter er underlegne, Indra slyngede Mordvaabnet mod hende; Moderen var øverst, Sønnen nederst, Dānu ligger som en Ko med sin Kalv«.

Dette Billede er dog en Undtagelse. Den almindelige Skildring gaar ud paa, at Vṛtra — ligesom Indra — har kæmpet alene.

Det skildres ogsaa, hvordan Indra helt sønderhuggede den nedlagte Vṛtra:

R. V. 2,11,18: »Tiltag dig Styrke, Helt, ved hvilken du huggede Vṛtra ned, Dānuen, Edderkoppe-Ætlingen; Lyset aabnede du for Arierfolket, Indra, til venstre Side bosattes Dasyufolket«.

R. V. 10,111,6: »Du, Vṛtradræberen, kuldkastede med Tordenkilen Vṛtra, den [i Kraft og Omfang] tiltagende Gudsfjendes Trolddom; du, tapre, sønderslog [ham] dristigt, da var du armstærk, Gavegiver«.

R. V. 8,6,13: »Da kølnedes hans (Indras) Vrede, idet han sønderknuste Vṛtra Led for Led, satte han Vandene i Bevægelse mod Havet«.

R. V. 10,113,8: »Da formerede alle Guderne dine Tyrekræfter ved Sangkunst forenet med Soma; Vṛtra, Slangen, overvundet ved Indras Slag, fortærede han (Indra) graadigt, ligesom Ilden Føde, med sine Tænder«. Det sidste er sikkert et Billede paa absolut Sønderknusning af rituelt Præg, som det senere skal ses.

I Slægt hermed gives der i R. V. 1,32,5 et andet rituelt præget Billede paa Sønderknusning: »Indra dræbte Vṛtra og Vyaṇsa, værre end Vṛtra, med Tordenkilen, det vældige Vaaben; som Grene afhuggede med Øksen ligger Slangen trykket fast mod Jorden«.

Den slagne Vṛtra omgives af Mørke:

R. V. 10,113,7: »Da begge stødte sammen i al deres Vælde og stredes om [,hvem der skulde være Udøveren af] de første Krafthandlinger, som skulde gøres, da sænkede et dunkelt Mørke sig over den slagne, og Indra blev ved sin Magt Herre over Morgen-Anraabelsen«. De første Krafthandlinger, det er et Udtryk for Kulten, Kampens Genstand var Kulten.

I R. V. 2,11,10 har Skildringen en særlig Form, idet det her siges, at Indra brændte Vṛtra: »Hans, den stærkes Tordenkile bragede, da Menneskenes Fælle brændte Menneskenes Uven til Døde; han gjorde den snedige Dānavas Trolddom magtesløs, da han havde drukket af den pressede [Soma]«. Udtrykket »brændte« (*ni-jūrv*) er sikkert anvendt om Tordenkilens Funktion, jvnf. R. V. 6,18,10: »Opbrænd Rakṣaserne, Indra, som Ilden tørt Træ, med [dit] Spyd, [der er] som en frygtelig Tordenkile«.

I den sidst anførte Tekst nævntes Indras Vaaben som et Spyd eller en Lanse (*heti*). Indras almindeligt anvendte Vaaben er ellers Tordenkilen (*vajra*). Men undtagelsesvist finder man Indra bevæbnet med og brugende andre Vaaben.

Flere Steder antydes det saaledes, at Indra kæmper med Bue og Pil:

R. V. 1,33,3: »Han, der har en hel Hær, har omgjordet sig med Pilekoggere, han driver Fjendens Køer sammen [til Fordel] for hvem han ønsker; O du Indra, som udspreder en saa mægtig Rigdom, vær ikke karrig mod os, du fuldvoksne«.

R. V. 8,45,4: »Just født tog Vṛtradræberen Buen og spørger Moderen: hvem er de vældige, hvilke berømmes?«.

Jævnfør hermed Çat. Br. 5,3,5,27 en Tekst fra Rājasūya, Fyrstesalvingen, til Iklædningen af Fyrsten: »Dernæst spænder han (Adhvaryu) Buen med Ordene: »du er Indras Vṛtradræber«. For Buen er sandelig en Vṛtradræber, og Offerbringeren er Indra«.

Andetsteds nævnes som Indras Vaaben en Kølle:

R. V. 1,33,4: »Thi du dræbte den rige Dasyu med Kølle (*ghana*), alene vandrende med [dine] Hjælpere, o Indra«.

Efter Drabet af Vṛtra fortælles det, at Indra bliver bange og flygter:

R. V. 1,32,14: »Hvilken Hævner af Slangen saa du, o Indra, siden Frygt indgik i dit Hjerte, da du havde dræbt [den]; forskrækket overskred du, ligesom en Ørn, nioghalvfems Floder og Himmelrummet«. Dette er et vigtigt Moment, som fører dybt ind i Kultpsykologien, som det senere skal udvikles.

Nogle Steder nævnes det, at Indra under Kampen ledsages eller hjælpes af Maruterne:

R. V. 1,80,11: »Selv disse to udstrakte [Verdener, Himmel og Jord,] skælver af Frygt for din Vrede, da, o Indra, Tordenkilens Besidder, du ledsaget af Maruterne med Kraft dræbte Vṛtra, straalende ved egen Herlighed«.

R. V. 3,32,4: »De har just for ham (Indra) omhvirvlet den Madhu-mættede [Soma], Maruterne, Indras Hjælperskare, som var der; af hvilke fremskyndet han traf Vṛtras saarbare Steder, han, der ansaa sig for usaarlig«.

R. V. 8,76,3: »Med Maruterne som Fæller fordrev Indra, den fuldvoksne, Vṛtra og lod Havets Strømme rinde«.

R. V. 3,34,3: »Indra, førende sin Hjælperskare (Maruterne), indesluttede Vṛtra, anvendende List gjorde han de listiges [Trolddom] magtesløs; han dræbte Vyaṇsa, graadigt brændende i Træerne, og bragte Nætternes Køer til Syne«.

R. V. 8,96,7: »Flygtende for Vṛtras Fnysen forlod alle Guderne, de som er Fæller, dig; slut Pagt med Maruterne, o Indra, [og] du skal besejre alle disse Fjender«.

R. V. 10,113,3.6: (3) »Da du bærende Vaaben stødte sammen med Slangen Vṛtra for at kæmpe og vinde Hyldest, saa forøgede, o vældige, med dig tillige alle Maruter din udstrakte Indra-Magt«. (6) »Da ilede de (Maruterne) til den kraftfyldte, vildt skælvende Indras Kræfter og Vrede, da den vældige med Kraft sønderhuggede Vṛtra, som holdt Vandene [tilbage] og tilhyllede [dem] med Mørke«.

R. V. 1,52,15: »Ved denne Væddekamp sang Maruterne, og alle Guderne tiljublede dig, da du, Indra, med det takkede Vaaben slog Vṛtra i Ansigtet«.

Maruterne er en dansende og syngende Skare, sikkert det mytologiske Udtryk for en speciel Gruppe Kultdeltagere, hvis Virksomhed har Tilknytning til Kultens Hovedmotiv.

Med Vṛtras totale Sønderknusning og Nedsynken i Mørket ender Kampen, og Sejren er vundet. Men det er ikke en Sejr,

der gælder for stedse. Som det siges i R. V. 1,33,11: »For ham (Indra) fløder Vandene alt efter deres Natur, midt i de sejlbare [Strømme] tiltog den [i Størrelse]; med maalbevidst Sind og med det kraftigste Hug dræbte Indra den (Vṛtra) for lange Tider«.

Dragen er dræbt »for lange Tider« (*abhi dyūn*), Sejren er vundet til at vare igen, Livet og Lykken er fornyet til fuld Modstandskraft mod det onde. Men der kommer en Tid, da alt igen er slidt og mat og kalder paa Fornyelse i Kultens Kraft, da spilles Dramaet igen, som var det første Gang, og Indra maa atter besejre Vṛtra.

Vender man sig til Brahmanaernes Billede af Kampen, genfindes der her i det store og hele samme Træk.

Saaledes har Brahmanaerne ogsaa det Tema, at Guderne stod frygtsomme overfor Vṛtra:

Kauṣ. Br. 23,2: »Mahānāmnī-Versene er Pṛṣṭha-Stroferne. Ved Hjælp af Mahānāmnī-Versene dræbte Indra Vṛtra. Da han havde dræbt Vṛtra, indfandt Guderne sig hos ham, som han gik; først havde de vendt sig bort fra ham (nemlig fra Indra, da han skulde kæmpe med Vṛtra) og var flygtede og stod skrækslagne«.

Endnu tydeligere fremgaar det af følgende Tekst:

Ait. Br. 3,20: »Da Indra vilde ihjelslaa Vṛtra, sagde han til alle Guderne: »I skal bistaa mig, I skal anraabe mig«. »Javel«, [svarede de]. De løb hid for at ihjelslaa ham (Vṛtra). Han overvejede: »de løber hid for at ihjelslaa mig, velan, lad mig indjage dem Skræk«. Han blæste mod dem, og alle Guderne løb flygtende for hans Fnysen. Kun Maruterne forlod ham (Indra) ikke. »Kast [Tordenkilen], du velsignede, slaa til, vis din Styrke!«, — idet de talte disse Ord bistod de ham. Det er det, som Risien skuende [for sit indre Blik] beskriver i følgende Ord: »Flygtende for Vṛtras Fnysen forlod alle Guderne, de som er Fæller, dig; slut Pagt med Maruterne, Indra, [og] du skal besejre alle disse Fjender«, (R. V. 8,96,7). Han (Indra) overvejede: »disse er i Sandhed mine Hjælpere, de viste mig Kærlighed, velan, jeg vil give dem Del i dette Litani«. Han gav dem Del i dette Litani. Derfor er disse nu [delagtige], begge Niṣkevalya-Litanier var [før] alene [Indras]. Han øser Offerbægeret til Maruterne, han reciterer Pragāthaet til Maruterne, han reciterer Hymnen til Maruterne og han fremfører Paakaldelsen til Maruterne; det er

Maruternes Andel. Naar han har reciteret Litaniet til Maruterne, saa ofrer han med Benyttelse af [et Vers] til Maruterne; saaledes glæder han Guderne, hver efter sin Lod: »De som styrkede dig, du rige, ved Slangedrabet, de som ved [Kampen med] Çambara, du gyldne Hestes Herre, og ved Køernes Erobring, de som nu begejstrede tiljubler dig, — drik, o Indra, Soma i Fællesskab med Maruterne«, (R. V. 3,47,4). Hvorsomhelst han sejrede med dem, og hvorsomhelst han viste sin Heltekraft, — efter at han har bekendtgjort det, gør han dem delagtige i Somadrikken sammen med Indra«.

Fra Rigveda genkendes her Trækkene, at Guderne bliver bange for Vṛtras Fnysen og flygter, samt at Maruterne bistaar Indra i Kampen.

Som Indledning til Kampen har Brahmanaerne imidlertid et Træk, der ikke forekommer i Rigveda. Det er et Tema af stor legendarisk Værdi, ligesom Temaerne om Vṛtras Skabelse og Herredømme, af hvilke det iøvrigt er en Fortsættelse.

Dette Tema gaar ud paa, at Indra ikke kan kaste sin Tordenkile mod Vṛtra uden at saare de værdifulde Ting, som Vṛtra rummer, og at han først maa kalde disse Ting over paa sin Side, før Kampen kan begynde. Specielt gælder det Agni og Soma, der jo som tidligere anført straks fra Vṛtras Opstaaen har været forbundet med denne:

Kauṣ. Br. 3,6: »Hvad det angaar, at han ofrer til Agni og Soma ved Fuldmaaneofferet: Agni og Soma befandt sig inde i Vṛtra; mod disse to kunde Indra ikke slynge Tordenkilen; for dem indstiftede han denne Offerandel (en Offerkage) ved Fuldmaaneofferet«.

Kauṣ. Br. 15,2: »Agni og Soma befandt sig inde i Vṛtra; mod disse to kunde Indra ikke slynge Tordenkilen; de kom ud til denne Offerandel og den, som er deres ved Fuldmaaneofferet«.

Çat. Br. 1,6,3,13-15: »13: Medens Indra nu saaledes for frem forfølgende [Vṛtra], rettede han indtrængende Ord til Agni og Soma: »I tilhører mig, og jeg tilhører jer, denne [Vṛtra] er ikke [noget] for jer, hvorfor understøtter I dog denne Dasyu imod mig, vend over til mig«. 14: De sagde: »hvad skal vi saa have til Belønning?«. Til disse to ofrede han (Indra) denne Agni-Soma-Offerkage paa elleve Skaale. Derfor er der [ved Fuldmaaneofferet] en Offerkage paa elleve Skaale til Agni og Soma. 15: De vendte over til ham, og sammen med dem gik alle Guderne, al Viden, al Ære, al Næring og al Lykke. Ved saaledes at ofre denne [Offerkage] blev Indra, hvad Indra nu er. Det er Betydningen af Fuldmaaneofferet; og den, som i Besiddelse af denne Viden bringer Offer med Fuldmaaneofferet, han naar netop denne Lykke, bliver fuld af Ære og rig paa Næring«.

Taitt. S. 2,5,2,2-5: »Agni og Soma sagde [til Indra] (3): »kast ikke [Tordenkilen], vi er herinde [i Vṛtra]«. »I tilhører mig«, svarede han, »kom over til mig«. De ønskede at faa en Offerandel; han skænkede dem denne [Offerkage] paa elleve Skaale til Agni og Soma ved Fuldmaaneofferet. De sagde: »vi er sammenklemte, vi er ikke i Stand til at komme«. Saa frembragte Indra af sig selv Kulde og Varme (Vekselfeber, Kuldefeber); det var Oprindelsen til Kulde og Varme. Den, der saaledes kender Oprindelsen til Kulde og Varme (4), ham rammer hverken Kulde eller Varme. Med disse to forledte han ham (Vṛtra), thi medens han aabnede Gabet, gik Agni og Soma ud af ham. Saa forlod Indaanding og Udaanding ham; Indaanding er Vilje (*dakṣa*), Udaanding er Kraft (*kratu*), derfor skal man sige, naar man gaber: »Vilje og Kraft [skal blive] i mig«, saaledes anbringer man Vilje og Kraft i sig og erhverver sig fuldt Liv. Efter at have kaldt Guddommene ud af Vṛtra, saa bragte han ved Fuldmaaneofferet den Ofring, som henhører til Vṛtras Banemand; de slaar ham ihjel ved Fuldmaane (5), men faar ham til at svulme ved Nymaane; derfor fremsiges der ved Fuldmaane Strofer, der angaar Drabet paa Vṛtra, og ved Nymaane Strofer, der angaar Forøgelse. Da han saa havde fuldført Offeret til Vṛtras Banemand, saa gik han (Indra) atter imod [ham, Vṛtra,] med Tordenkilen. Himmel og Jord sagde: »kast ikke Tordenkilen, han (Vṛtra) ligger paa os to«. De sagde: »lad os vælge et Ønske«. »Maa jeg blive forlenet med Stjernerne«, sagde den ene (Himlen), og: »maa jeg blive forlenet med en Mangfoldighed af Ting«, sagde den anden (Jorden); derfor er denne forlenet med Stjernerne, hin med en Mangfoldighed af Ting. Den, der saaledes kender Himlens og Jordens Ønskers (6) Opfyldelse, han faar selv sit Ønskes Opfyldelse. Fremskyndet af disse to ihjelslog Indra Vṛtra«.

I den sidst anførte Tekst forekommer der desuden et nyt

Tema, nemlig at Jorden og Himlen forud maa forsones af Indra, for ikke at skades ved Vṛtras Drab. Dette Tema omtales ogsaa i Taitt. Br. 2,7,3,2: »Og hvad angaar Himmel og Jord: Indra hævede Tordenkilen mod Vṛtra; Himmel og Jord bifaldt ham ikke, [men] i Kraft af denne Offerandel bifaldt de ham«.

Temaet har sikkert til Udgangspunkt en rituel Sammenhæng, »Himmel og Jord« har Tilknytning til den Ritus, som inkluderer Kampen, det er som før nævnt muligt, at de symbolsk er repræsenteret ved de to Pressebrædder.

Disse Tekster er sammenholdt et Eksempel paa, hvorledes det kultiske Dramas Motiver spilles og udtrykkes i det praktisk udførte Ritual. Et vigtigt Led i den kultiske Dæmonkamp er det, at de værdifulde Ting, der fra først af findes i Dæmonen, hentes ud af denne, før Guden slaar ham ihjel. Dette dramatiske Indhold ligger altsaa i en Ritus, der bestaar i at tilberede og bringe en Offerkage. Der er i denne Handling intet imitativt, der kunde lede Tanken paa Sporet. Forsaavidt det ikke blev oplyst af disse Tekster, vilde det ikke være muligt at udregne, at netop dette Ritusmoment indeholder dette dramatiske Led af Kultkampen.

Paa den Maade er Ritus og Drama knyttet sammen, ofte uigennemskueligt, naar ikke de originale Kilder selv giver Ledetraaden. At denne Offerbringelse finder Sted ved Fuldmaaneofferet, gør ingen Forskel. Alle de betydeligere vediske Ofre fik samme dramatiske Indhold og samme Mytekreds, selv om de maaske oprindelig har repræsenteret selvstændige Dramaer.

Selve det Forhold, at de værdifulde Ting først maa hentes ud af Dæmonen, før man kan nedlægge denne, har sin egen dybe Betydning.

Mytisk kan det udlægges saaledes, at Vṛtras Magt beroede paa, at han havde opslugt Agni, Soma etc., og at denne er brudt, naar Indra har kaldt disse over paa sin Side.

Opfattet som Legende peger det paa, at den Ting, under hvis Form og Skikkelse man ser og fornemmer Dæmonen, egentlig er en værdifuld Ting.

Det tyder paa, at Dæmonbegrebet i det rituelle Drama anses for inkluderet i en meget værdifuld Ting, som imidlertid maa tilintetgøres. Man spiller da først, at det værdifulde Indhold kaldes ud af vedkommende Ting, saa kun det dæmoniske alene bliver tilbage. Det paafølgende Drab er da i virkelig Forstand et Dæmondrab, idet man da kun dræber Dæmonen ved at ombringe vedkommende Ting. Saa snart Drabet er fuldbyrdet, er Dæmonen borte, og kun det værdifulde er tilbage.

Hermed stemmer et andet Træk, som senere skal omtales, nemlig det Forhold, at netop hvad der produceres af den dræbte »Dæmon«, er noget uhyre værdifuldt og kosteligt og rummer alle gode Kræfter i sig.

Disse nu omtalte legendariske Temaer om Vṛtras Skabelse, Vṛtras Voksen-op og Tilrivelse af Livet og Lykken, og Temaet om at disse Livsværdier kaldes ud af Vṛtra før Drabet, hører intimt sammen. Skønt de ikke alle findes videre udformet i Rigveda — specielt ikke det sidste[1] — er det alligevel givet, at de lige fra Oprindelsen maa have hørt med til Vṛtramotivet, og altsaa maa være lige saa oprindelige og gamle som dette selv. De giver jo Indholdet i dette Motiv og Meningen med det, selve Psykologien, hvoraf Motivet er udsprunget. Man belæres derved om, at det mytologiske og legendariske Stof, som er udformet til Hymner i Rigveda, kun repræsenterer en vis Part af en større Mængde. Det maa suppleres med det legendariske Stof overleveret i Brahmanaerne for at danne et helt og afrundet Billede af det Indhold, som Kulten rummer.

Af selve Kampsituationen findes der i Brahmanaerne ikke nær saa løftede Skildringer som i Rigveda, forstaaeligt nok, naar man erindrer, at Brahmanaernes Opgave er det at udlægge og

[1] Det skal dog bemærkes, at iflg. »Vedische Studien«, II, pg. 292 o. v. er der Grund til at formode, at der i Hymnen R. V. 10,124 findes Træk, der kan formodes at stamme fra Mytemotivet om Agnis Ophold hos og Flugt fra Vṛtra. Saaledes de første fire Strofer: (1) »Kom hid til dette vort Offer, o Agni, det trefoldige, som har fem Veje og syv Traade, du skal være vor Fører og Overbringer af Offeret, du, der saa lang Tid befandt dig i dybt Mørke«; (2) »Jeg kommer skuende frem mod Udødeligheden, Guden der skjult i Løndom gaar fra den gudløse, naar jeg uvenlig forlader den, som er venlig, kommer jeg til en fremmed Slægt fra mit eget Frændskab«; (3) »Betragtende mig som Gæst hos en fremmed Slægt udmaaler jeg Offerets mange Steder, jeg siger Lev-vel til Fader Asura og kommer til Offerdeltagelse, lykkelig og offerværdig, fra den ikke-offerværdige«; (4) »Gennem mange Aar var jeg virksom hos ham, vælgende Indra forlader jeg Faderen; Agni Soma og Varuṇa de staar for Fald, men nu har Herredømmet vendt sig, det støtter jeg, og kom«. Jvnf. 3,29,14: »Ledsaget af syv Hotṛs skinnede han frem fra urgammel Tid, da han glødede i Moderens Skød ved hendes Bryst; han lukker ej Øjnene Dag efter Dag, den glædebringende, siden han fødtes af Asuras Bug«.

forklare Ritualet, medens Rigveda til Opgave har at give kunstneriske Billeder, der er det højeste Udtryk for den dramatiske Oplevelse.

Der kan dog siges, som i Ait. Br. 4,2: »Indra løftede Tordenkilen mod Vṛtra, han slyngede den mod ham, han ramte ham. Han (Vṛtra), der var ramt, brølede [højt]. Idet han brølede [højt], skabtes Nānada-Sāman'en, thi det er det (*vi-nad*, at brøle), der er karakteristisk for Nānada«. Dog, ogsaa her er det ikke for at give Kolorit, at den saarede Vṛtras Brøl betones, men det er for at begrunde en speciel Sāman, en kultisk Sang.

Til Gengæld skildrer Brahmanaerne Kampen paa en Maade, der er uhyre værdifuld, fordi man ledes ind til en Forstaaelse af, hvad det egentlig er, der sker, og hvad det er, der vindes ved dette sakrale Drab:

Çat. Br. 1,6,3,16-17: »16: Nu, den slagne Vṛtra laa imidlertid sammentrukket ligesom en tømt Lædersæk, ligesom en Melsæk, hvor Melet er rystet ud. Indra løb mod ham for at slaa [ham]. 17: Han (Vṛtra) sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, du er nu det, som jeg [var før], sønderdel mig blot, lad mig ikke [vedblivende] være paa denne Maade«. Han (Indra) sagde: »du skal være min Føde«. »Javel«, [svarede han]. Derefter kløvede han ham i to Dele; og hvad der af ham var mættet med Soma (*saumyaṃ nyaktam*), det omskabte han til Maanen, og hvad der af ham var dæmonisk (*asuryam*), dermed hjemsøgte han disse Skabninger som [deres] Mave. Derfor siger man: »Vṛtra var dengang en Opspiser af Føde, og Vṛtra er det endnu«. Thi naar nu denne (Maane) bliver fuld, saa er det af denne Verden at den fyldes, og naar disse Skabninger kræver Føde, saa er det til denne Vṛtra, Maven, at de bringer Tribut. Den, der paa denne Maade kender Vṛtra som Fødespiseren, han bliver selv en Fødespiser«.

Teksten giver et noget andet Billede af Kampen, end de voldsomme Skildringer i Rigveda. Her foregaar den nærmest som en Formidling, en Overenskomst mellem Dæmonen og Guden. Overenskomsten gaar ud paa, at Dæmonen skal være Gudens Føde efter Kampen. Dette, saavel som de følgende Ord om Vṛtras Somanatur og Dæmonnatur, viser tilsammen, at den »Dæmon«, man kæmper med og besejrer under Kultkampen, er af en sammensat Natur, og at Meningen med Kampen, foruden

Drabet af det dæmoniske, lige saa fuldt er Erhvervelsen af den gode Del.

Dette Forhold uddybes yderligere i andre Tekster:

Çat. Br. 5,5,5,1-8: »1: Til Indra og Viṣṇu ofrer han en Offerkage paa tolv Skaale. Grunden til at han ofrer paa denne Maade [er flg.]: i Begyndelsen var alt, hvad der er her [paa Jorden], nemlig Rigveda, Yajurveda og Sāmaveda, i Vṛtra; mod ham ønskede Indra at slynge Tordenkilen. 2: Han sagde til Viṣṇu: »jeg vil kaste Tordenkilen mod Vṛtra, staa mig bi«. »Javel«, svarede Viṣṇu, »jeg vil staa dig bi, kast«. Mod ham (Vṛtra) hævede Indra Tordenkilen. Vṛtra blev bange for den hævede Tordenkile. 3: Han sagde: »der er her en Kraft, den vil jeg give dig, men kast ikke [Tordenkilen] mod mig«, og han gav ham Offerformlerne. Mod ham (Vṛtra) hævede han (Indra) for anden Gang [Tordenkilen]. 4: Han sagde: »der er her en Kraft, den vil jeg give dig, men kast ikke [Tordenkilen] mod mig«, og han gav ham Offerhymnerne. Mod ham hævede han for tredje Gang [Tordenkilen]. 5: »Der er her en Kraft, den vil jeg give dig, men kast ikke [Tordenkilen] mod mig«, og han gav ham Melodierne. Derfor udfører man ogsaa nu paa samme Maade Offerkulten ved Hjælp af disse Vedaer, nemlig først ved Formlerne, saa ved Hymnerne, og saa ved Melodierne, thi saaledes [var] det, han (Vṛtra) gav [dem] til ham (Indra). 6: Og det, som var hans (Vṛtras) Hjemsted (*yoni*) og Tilflugtssted (*āçaya*), det splittede han ad, idet han ruskede og rev det isønder; det blev til denne Ofring. Og fordi denne Viden laa i dette Tilflugtssted ligesom trefoldig, derfor hedder den Traidhātavī. 7: Og hvorfor dette Offer er viet til Indra og Viṣṇu, er fordi Indra hævede Tordenkilen, og Viṣṇu stod ham bi«.

Taitt. S. 2,4,12,2-7: »Der var ogsaa Viṣṇu (3), en anden Gud. Han (Indra) sagde: »Viṣṇu, kom her, vi vil tage det, hvorved han (Vṛtra) er denne Verden«. Viṣṇu fordelte sig paa tre Steder, en Tredjedel i Jorden, en Tredjedel i Luftrummet og en Tredjedel i Himlen, thi han frygtede [Vṛtras] Fremvælden. Ved Hjælp af den Tredjedel, som var i Jorden, hævede Indra Tordenkilen, bistaaet af Viṣṇu. Han (Vṛtra) sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, der er her (4) en Kraft i mig, den vil jeg give dig«, og han gav ham den. Han (Indra) tog imod den, og [idet han sagde]: »du hjalp mig«, gav han den til Viṣṇu. Viṣṇu tog imod

den [med Ordene]: »lad Indra lægge Styrke (*indriya*) i os«. Ved Hjælp af den Tredjedel, som var i Luftrummet, hævede Indra Tordenkilen bistaaet af Viṣṇu. Han (Vṛtra) sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, der er her (5) en Kraft i mig, den vil jeg give dig«, og han gav ham den. Han (Indra) tog imod den, og [idet han sagde]: »to Gange hjalp du mig«, gav han den til Viṣṇu. Viṣṇu tog imod den [med Ordene]: »lad Indra lægge Styrke i os«. Ved Hjælp af den Tredjedel, som var i Himlen, hævede Indra Tordenkilen, bistaaet af Viṣṇu. Han (Vṛtra) sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, jeg vil give dig det, hvorved jeg (6) er denne Verden«. »Nuvel«, svarede han (Indra). »Lad os slutte en Pagt«, [sagde Vṛtra], »lad mig indgaa i dig«. Han (Indra) svarede: »hvis du indgaar i mig, hvordan vil du saa fortære mig?«. »Jeg vil opflamme dig, jeg vil indgaa i dig til Fortæring for dig«, sagde han. Vṛtra indgik i ham. Vṛtra er Maven, og Sult er i Sandhed Menneskets Fjende. Den, som (7) ved dette, han ihjelslaar Fjenden Sult. Og han (Vṛtra) gav ham (Indra) den [Kraft]. Han tog imod den, og [idet han sagde]: »tre Gange hjalp du mig«, gav han den til Viṣṇu. Viṣṇu tog imod den [med Ordene]: »lad Indra lægge Styrke i os«. Det, at han gav tre Gange, og at han tog imod tre Gange, det er det, der gør det trefoldige til det trefoldige. Og det, at Viṣṇu bistod ham, og at han gav [det] til Viṣṇu, det er derfor Ofringen er viet til Indra og Viṣṇu. Alt hvad der er her [paa Jorden], det gav han ham: Offerhymnerne, Sangene og Offerformlerne. Tusind var det han gav ham, derfor er der Tusind [Køer] som Honorar [ved Offeret]«.

Taitt. S. 6,5,1,1-2: »(1) Indra hævede Tordenkilen mod Vṛtra. Vṛtra blev bange for den hævede Tordenkile, han sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, der er her en Kraft i mig, den vil jeg give dig«, og han gav ham Ukthya-Ofringen. Mod ham (Vṛtra) hævede han (Indra) for anden Gang [Tordenkilen]. Han sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, der er her en Kraft i mig, den vil jeg give dig«, (2) og han gav ham atter Ukthya-Ofringen. Mod ham hævede han for tredie Gang [Tordenkilen]. Viṣṇu bistod ham, [idet han sagde]: »slaa til«. Han (Vṛtra) sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, der er her en Kraft i mig, den vil jeg give dig«, og han gav ham atter Ukthya-Ofringen. Ham (Vṛtra), som nu var uden Trolddomskraft, slog han (Indra) ihjel, thi Offeret (*yajña*) var hans Trolddomskraft

(*māyā*). Naar Ukthya-Offeret øses [til Ofring], saa (3) afvender Offerbringeren sin Fjendes Styrke og Kraft«.

Pa. Br. 20,15,6: »Indra hævede Tordenkilen mod Vṛtra. Han (Vṛtra) sagde: »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, der er denne Kraft i mig, den vil jeg give dig«. Den rakte han ham, Viṣṇu tog imod den. For anden Gang og for tredie Gang hævede han [Tordenkilen mod ham]. Og [hver Gang] sagde han (Vṛtra): »kast ikke [Tordenkilen] mod mig, der er denne Kraft i mig, den vil jeg give dig«. Den rakte han ham, Viṣṇu tog imod den«.

I disse Tekster genfindes nøjagtig de samme Temaer. Foruden at være en Dæmon, besidder Vṛtra de højeste og værdifuldeste Ting — endog hele Kulten — og maa afgive disse før Drabet, ligesom der finder en Pagtslutning Sted, hvorefter Vṛtra skal »indgaa« i Indra efter Drabet.

Der er desuden det særlige Træk, at Indra assisteres af Viṣṇu under Kampen. Viṣṇu er en vigtig Kultguddom. Det essentielle i Mytekredsen om ham er, at han tager tre Skridt, hvori hele Verden rummes, og hvorved han vinder den hele Verden. Dette er Legende, der fortæller om en betydningsfuld Ritus, et Gaaritual, der i sig selv har været et Drama, en Kamp med og Sejr over det onde. Saa betydningsfuldt har dette været, at Myten derom forbindes med Indras Kamp. Ogsaa i Rigveda skildres de to Guder kæmpende ved hinandens Side, Indra med Tordenkilen, og Viṣṇu ved sin Gaaen:

R. V. 8,100,12: »Ven Viṣṇu, skridt længere ud, Himmel, giv Rum til at udslynge Tordenkilen, vi to vil dræbe Vṛtra, vi vil frigive Floderne, paa Indras Bud skal de frit fremsendte strømme«.

Jævnfør Kommentaren til denne Strofe i Bṛhaddevatā 6,121-23: »Da han havde bragt Lidelse over disse tre Verdener, forblev Vṛtra [uangribelig] paa Grund af sit Raseri. (122) Indra var ikke i Stand til [alene] at dræbe ham. Han gik til Viṣṇu og sagde: »Vṛtra vil jeg dræbe, du skal i Dag staa ved min Side, naar nu har skridt ud; (123) Himlen skal give mig Rum for den udstrakte Tordenkile«. Viṣṇu sagde »Ja«, og gjorde det, og Himlen gav ham Rum«.

For Forstaaelsen af de Forhold, der er paa Tale i ovennævnte Tekster, spiller det ingen Rolle at Viṣṇu er med, Indra-Myten har sat det afgørende Præg. Den særlige Rolle, Viṣṇu spiller som Modtageren af de Livsværdier, som Indra vinder fra Vṛtra, finder

sin Opklaring udfra den Betydning, Viṣṇu har i den brahmanske Mytologi. Her er Viṣṇu identisk med Offeret, repræsenterer i et Indbegreb den hele Offerkult; at han overtager Tingene, betyder da, at de rummes i Kulten.

Foruden disse Tekster findes der andre, der giver forskellige Træk om Kampen. Ligesom det et Par Steder i Rigveda fortælles, at Indra brændte Vṛtra, fortælles noget lignende i Brahmanaerne:

Çat. Br. 11,1,5,8: »Og hvorfor han ofrer en Offerkage paa tolv Skaale til Agni Vaiçvānara: dengang da Indra slog Vṛtra ihjel, saa opbrændte han ham ved Hjælp af Agni Vaiçvānara og opbrændte derved al hans (Vṛtras) Ondskab; og paa samme Maade — efter at denne [Offerbringer] ved Hjælp af Indra, Vṛtradræberen, har dræbt Vṛtra, det onde — saa opbrænder han ham ved Hjælp af Agni Vaiçvānara og opbrænder ligeledes al hans Ondskab. Den, som i Besiddelse af denne Viden fuldfører Offeret med denne Ofring, i ham efterlades der ikke den mindste Smule af det onde«. Det kan være, at denne Brænden af Vṛtra, ligesom i Rigveda, er et Udtryk for Tordenkilens Funktion. Men det kan ogsaa være, at man skal sætte det i Forbindelse med et andet Mytemotiv, som der findes flere Tekster om, og som gaar ud paa, at Indra ved Hjælp af Agni maa opbrænde Vṛtra for at slippe fri af hans Greb:

Taitt. S. 2,1,4,5-7: »Indra ihjelslog Vṛtra. Den dræbte Vṛtra bandt ham med seksten [af sin Slangekrops] Bugtninger. Af Vṛtras Hoved kom der Køer frem, de var [Køer] fra Videha; deres Tyr fulgte efter til allersidst. Indra lagde Mærke til den, (6) han tænkte: »den, som vil bringe denne som Offer, han vil blive udfriet fra denne Ulykke«. Han ofrede til Agni en med sort Nakke og til Indra en Tyr. Agni, som var kommet hid i Anledning af sin egen Offerandel, brændte Vṛtras Bugtninger i seksten Stykker; og ved Hjælp af [Offertyren] til Indra lagde han Styrke i sig selv. Den, som er grebet af et Onde, han skal bringe som Offer til Agni en med sort Nakke og til Indra en Tyr. Agni, som da er kommet hid i Anledning af sin egen Offerandel, (7) opbrænder det onde for ham; og ved Hjælp af [Offertyren] til Indra lægger han Styrke i sig selv, han udfries af Ondet og faar Lykken med sig«.

Taitt. S. 5,4,5,3-4: »Indra ihjelslog Vṛtra. Den dræbte Vṛtra

(4) bandt ham med seksten [af sin Slangekrops] Bugtninger. Han saa denne Ofring til Agni med det [straalende] Ansigt (eller Agni som Offerets Ansigt, den forreste og fornemste i Offeret). Han ofrede den, og Agni med det [straalende] Ansigt, som var fornøjet med sin egen Offerandel, brændte Vṛtras Bugtninger i seksten Stykker; ved [Ofringen] til Viçvakarman blev han udfriet af Ulykken. Naar han ofrer en Ofring til Agni med det [straalende] Ansigt, saa opbrænder Agni med det [straalende] Ansigt, fornøjet med sin egen Offerandel, det onde for ham; og ved [Ofringen] til Viçvakarman udfries han af det onde«.

Pa. Br. 13,5,22: »Indra hævede Tordenkilen mod Vṛtra, [men] han (Vṛtra) omslyngede ham med seksten Bugtninger [af sin Slangekrop]. Han (Indra) saa denne Padastobha[-Sāman], og ved Hjælp af den viklede han [dem] af. Han (Præsten) skal synge ligesom viklende af for at bortslaa det onde«.

Dette Motiv, at Indra hjælpeløs hildes i Vṛtras Greb, er sikkert en mytisk Udformning af den Farlighed, som Dæmonkampen rummer ogsaa for de menneskelige Dæmonkæmpere paa Kultpladsen. I de to første Tekster afgiver det Basis for en Motivering af Agnis høje Stilling i Kulten: ogsaa han kæmper med som Indras Hjælper.

Om Stedet, hvor Vṛtra laa, fortælles følgende:

Çat. Br. 5,5,5,6: »Og det som var hans (Vṛtras) Hjemsted (*yoni*) og Tilflugtssted (*āçaya*), det splittede han (Indra) ad, idet han ruskede og rev det isønder; det blev til denne Ofring. Og fordi denne Viden laa i dette Tilflugtssted ligesom trefoldig, derfor hedder den Traidhātavī«.

Det er bemærkelsesværdigt, at der ogsaa ud af dette Element, som dog egentlig er noget dæmonisk, skabes det værdifulde.

Kampdramaets Hovedmotiv gaar altsaa ud paa, at Indra nedlægger Vṛtra, og gør det ved Hjælp af Tordenkilen. Der kan være Grund til at nævne, at der i Brahmanaerne findes talrige Udtalelser om, at Indra nedlægger Vṛtra ved Hjælp af ganske andre Ting, f. Eks. ved Hjælp af specielle kultiske Sange eller Versemaal. Som Eksempel skal nogle enkelte Tekster anføres:

Kauṣ. Br. 23,2: »Mahānāmnī-Versene er Pṛṣṭha-Stroferne. Ved Hjælp af Mahānāmnī-Versene dræbte Indra Vṛtra«.

Pa. Br. 11,11,12: »Ved [Stobhaen] »*aiyāhai*« slog Indra Vṛtra, ved [Stobhaen] »*aiyādau hovā*« undertvang han ham. Disse to Sāmans er dæmondræbende og kraftfulde«.

Pa. Br. 12,6,6: »Ved Hjælp af Pramaṃhiṣṭhīya[-Sāman] slyngede Indra Tordenkilen mod Vṛtra og kastede ham ned. Den, som har en Fjende, skal indlede Uktha[-Recitationerne] med Pramaṃhiṣṭhīya[-Sāman'en]; saa kaster han sin Fjende ned, og selv gaar det ham bedre«.

Pa. Br. 12,13,4-6: »4: Indra løb op til Prajāpati og sagde: »jeg vil ihjelslaa Vṛtra«. Han (P.) gav ham dette Anuṣṭubh[-Metrum] uden Kraft. Med dette kunde han (I.) ikke nedlægge [Vṛtra]. Det, at han (Vṛtra), som ikke var nedlagt, brølede højt (*vi-nad*), det er det, der gør Nānada[-Sāman'en] til Nānada. 5: Han (I.) løb atter op til ham (P.). Han formede Kraften i de syv Hotṛ-Funktioner og rakte ham [den]. 6: Han (I.) nedlagde ham (Vṛtra). Den, som ved dette, han nedlægger den, som han ønsker at nedlægge«.

Pa. Br. 12,13,23: »Ved Hjælp af disse [omtalte Vers] ihjelslog Indra Vṛtra. Ved Hjælp af disse [Vers] ihjelslaar han (Offerbringeren eller Sangeren) hurtigt det onde, og hurtigt gaar det ham bedre«.

Pa. Br. 14,4,5: »Ved Hjælp af Abhinidhana[-Sāman] slyngede Indra Tordenkilen mod Vṛtra og nedlagde ham; den, som har bragt Lovprisning med Abhinidhana[-Sāman'en], nedlægger sin Fjende«.

Dette ser tilsyneladende ud som løse Paafund, men det er det ikke. Vel har Præsteskabet udarbejdet den overleverede Kultus i mange Detaljer og netop interesseret sig for at udmønte Finesserne. Men en gammel oprindelig primitiv-antik Tanke ligger til Grund ogsaa for de ovenanførte Tekster. Det er den, at Kultens dramatiske Ide i sin Helhed er inkluderet i hvert enkelt Kultmoment, saa den altsaa gentages utallige Gange under Kultens Opførelse. Om det paagældende Moment er stort eller lille, spiller ingen Rolle. Kultkampen kan ses udfra de store centrale Ritualscener, men den kan ogsaa ses udfra en Detalje, som f. Eks. Anvendelsen af et bestemt Versemaal. Et Versemaal, en Strofe, er derfor den hele Dæmonkamp lige saavel som selve Slagtofferet eller Drikkelaget.

Baade i Rigveda og i Brahmanaerne findes der Udtryk for, at Indra gennem sin Kamp og Sejr vinder sin fulde Magt og den høje Stilling, han har indenfor Gudernes Skare:

R. V. 6,25,8: »Alle Ting indrømmedes dig, du offerværdige, af Guderne for din store Styrke i Vṛtrakampen, Herredømmet, o Indra, indrømmedes dig og [Sejrens] Magt i Mandskamp«.

R. V. 3,32,11: »Du, den stærkere, dræbte Slangen, der anspændte sine Kræfter, da den havde lejret sig om [Vandenes] Strøm, du kraftfødte; Himlen kom ikke paa Højde med din Storhed, dengang da du med den ene Hofte iklædte dig Jorden«.

R. V. 6,20,2: »Den hele Guddomsfylde, ligesom Himlens, tilstodes af Guderne dig, o Indra, da du ihjelslog Vṛtra, Slangen, der havde indesluttet Vandene, du fremstormende, i Ledtog med Viṣṇu«.

Brahmanaerne har den Tilføjelse, at Indra efter den sejrrige Kamp bærer et nyt Navn, Mahendra, »den store Indra«:

Ait. Br. 3,21: »Da Indra havde dræbt Vṛtra og havde vundet alle Sejre, saa sagde han til Prajāpati: »lad mig være det, som du er, lad mig være stor«. Prajāpati svarede: »hvem (*ka*) er jeg da?«. »Netop, som du sagde«, svarede han. Deraf fik Prajāpati Navnet Ka (hvem); thi Prajāpati har Navnet Ka. Og det, at Indra blev stor (*maha*), det er det, der gør Mahendra (*maha* + Indra, den store Indra) til Mahendra«.

Taitt. S. 6,5,5,3: »Indra dræbte Vṛtra. Guderne sagde om ham: »stor er i Sandhed han blevet, som dræbte Vṛtra«. Det er det, der gør Mahendra til Mahendra. Han bragte den bestemte Offerandel til Mahendra, da han havde dræbt Vṛtra [og stod] over de andre Guder. Naar Ofringen til Mahendra bliver bragt, saa bringer Offerbringeren netop denne Offerandel [,idet han staar] over [alle] andre Skabninger«.

Dette er det mytiske Udtryk for den kultpsykologiske Realitet, som tidligere er nævnt: Guderne er Kultens Kræfter, de bliver til i Kulten, skabes til bestemte Opgaver, og Løsningen af denne Opgave er deres Vækst, saa de først bliver det, de skal være, naar vedkommende Moment af Kulten lykkeligt er bragt til Ende.

Et Sted findes en anden Benævnelse for Indra efter Sejren:

Ait. Br. 4,22: »Da Indra havde slaaet Vṛtra ihjel, blev han Viçvakarman«.

Dette Navn »Alskaberen« har imidlertid en anden Baggrund, har Tilknytning til den skabende Virksomhed, som Indra udfoldede efter Vṛtrakampen.

Disse nu anførte Digtninge og Fortællinger om Indras Kamp med Vṛtra er Kultlegende, hvormeget end den mytiske Fantasi har udformet og udsmykket Motivet. Det beretter om en Kamp, der finder Sted paa den kultiske Festplads, som det blev sagt i en tidligere anført Tekst om Kultstedet: »her udførte Indra sine Heltebedrifter«.

Det er Højdepunktet af det Drama, som finder Sted halvt i, halvt udenfor Deltagernes Sind. Man har under et centralt Moment i det udførte Ritual fornemmet denne voldsomme Kampsituation.

Med Forfærdelse havde man oplevet Dæmonens pludselige Fremkomst i det allerhelligste, hans Breden sig ud over det, som var Livets Kraft. Man havde følt Verden vakle paa den yderste Kant af Mørkets og Dødens Afgrund.

Nu akkumulerer man alle Kræfter, spænder alt til det yderste for et endeligt Opgør med det ondes Repræsentant. Og Sejren vindes. Under et vældigt Opbud, hvor alt sættes ind paa at vinde Livet og Lykken tilbage, nedlægger man Dødens og Ondskabs Drage, der selv styrtes i Afgrunden.

Der er Højhed over dette gamle arisk-vediske Motiv. Det er Udtryk for den dybeste religiøse Erfaring, det samlende Midtpunkt for en Kultur.

Skylden.

Indras Sejr over Vṛtra er Indras Ophøjelse, som det allerede er anført. Men jævnsides med denne Ophøjelse gaar et andet Tema, som er den diametrale Modsætning dertil.

Det gaar ud paa, at Indra efter Vṛtradrabet blev grebet af en Følelse af Usikkerhed, Frygt og Skyld.

Det er skildret saaledes i Rigveda:

R. V. 1,32,14: »Hvilken Hævner af Slangen saa du, o Indra, siden Frygt indgik i dit Hjerte, da du havde dræbt [den]; forskrækket overskred du, ligesom en Ørn, nioghalvfems Floder og Himmelrummet«.

Dette Skyldmoment findes ikke antydet andetsteds i Rigveda, men i Brahmanaerne er det rigt aftegnet.

Forsaavidt man mener, at Vṛtrabegrebet ikke rummer andet og mere end Forestillingen om en ond Drage, vilde det jo forekomme mærkeligt, at der skulde knytte sig et Skyldmoment til dens Drab. Den antike ariske Kriger erhverver sig jo altid ellers kun Ære ved at fælde Fjenderne.

Forholdet bliver først forstaaeligt, naar man ser dette Tema som Legende, som en mytisk udformet Genfortælling af noget, som de menneskelige Deltagere maa udføre paa den kultiske Festplads, noget, hvortil der knytter sig en Krænkelse af en guddommelig og menneskelig Regel, en Helligbrøde. Thi dette er nemlig, hvad der sker under Kulten. Det helligste af alt — Offerdyret, Soma — maa lade Livet. Det, der under almindelige Forhold vilde være en Forbrydelse — at ombringe Dyret eller Soma — maa gøres i Kulten for at skabe Lykken for Folket. Det er nødvendigt, at det sker, thi kun derved kan man erhverve den hellige Offerspise eller Offerdrik, som betinger den sakrale Kommunion.

Kulten rummer en uundgaaelig Helligbrøde. Det er Baggrunden for det Skyldmoment, som genfindes i den religiøse Forestillingskreds hos alle primitiv-antike Folk. Derfor findes der ofte et Led i primitiv-antike Kulte, der har Karakter af Sørgefest — f. Eks. en rituel Klage — tilknyttet det sakrale Offerdrab. At man spiller det i Kulten har sin egen Betydning: det er en Genoprettelse af det forbrudte, ved at give det Udtryk udsoner man Brøden.

Dette maa være Udgangspunktet ogsaa for Indras Skyldmoment. Helligbrøden, Krænkelsen, ligger deri, at Guden — d. v. s. Menneskene handlende under Kultens Aspekt — ved Vṛtradrabet — som er en kultisk Ritus — har forgrebet sig paa noget helligt, har ombragt noget, som det ellers er en Forbrydelse at angribe.

I Myterne udformes Temaet til en Flugt. Indra gribes af Usikkerhed, Frygt og Skyld, og han flygter; eller det er hans Kraft og Styrke, som flygter fra ham:

Çat. Br. 5,2,3,8: »Den følgende Dag ofrer han en Offerkage

paa tolv Skaale til Indra og Agni, og han ofrer den paa samme Maade som et Iṣṭi-Offer. Thi dengang, da Indra havde dræbt Vṛtra, saa flygtede hans Kraft (*indriya*) og Styrke (*vīrya*) bort fra ham, som var blevet grebet af Frygt. Ved Hjælp af dette Offer nedlagde han igen [sin] Kraft og Styrke i sig. Og paa samme Maade nedlægger denne [Offerbringer] ved Hjælp af dette Offer Kraft og Styrke i sig«.

Çat. Br. 12,8,1,1: »Dengang da Indras Kræfter og Styrke flygtede bort [fra ham], saa samlede Guderne dem igen ved Hjælp af dette Offer. Der ofres baade Bægre med Mælk og Bægre med Surā. Man samler [derved] baade Kræfter og Styrke i ham (Indra) igen. I den nordlige Ild ofrer man Mælkeofrene og bestyrker ham med den klare Drik, Somadrikken«.

Pa. Br. 18,5,2: »Indra dræbte Vṛtra. Hans Styrke spredtes til alle Sider. Guderne søgte [et Middel til] Genoprettelse for ham. Men intet vederkvægede ham, kun den stærke Soma vederkvægede ham«.

Pa. Br. 18,11,1: »Indra dræbte Vṛtra. Hans Styrke forsvandt i alle Retninger. Han saa denne Çrāyantīya[-Sāman], ved Hjælp af den forlenede han sig igen med Kraft«.

I nogle Tekster sættes Usikkerheden, om Vṛtra nu ogsaa er nedlagt, i Forgrunden:

Ait. Br. 3,16: »Da Indra havde dræbt Vṛtra, saa forlod alle Guderne ham, idet de tænkte: »han har ikke nedlagt [ham]«. Kun Maruterne, hans sande Venner, forlod ham ikke«.

Ait. Br. 3,15: »Da Indra havde dræbt Vṛtra, saa gik han til fjerntliggende Egne, idet han tænkte: »jeg har ikke nedlagt [ham]«, ja, til det yderste fjerne gik han. Det yderste fjerne er Anuṣṭubh[-Metret], Anuṣṭubh[-Metret] er Vāc (Stemme, Tale). Han indgik i Vāc og laa [der]. Alle Væsener ledte efter ham, efter at de [først] havde skilt sig ud [fra hverandre]. Fædrene fandt ham Dagen før og Guderne den følgende Dag. Derfor udføres der [Offer] til Fædrene Dagen før, og paa den følgende Dag udfører man Offer til Guderne. De sagde: »lad os nu presse [Soma], saa vil han sikkert skyndsomst komme til os«. De pressede [Soma]. [Med Strofen]: »Dig som en Vogn for Hjælp«, (R. V. 8,68,1) bragte de ham nær, [og med Strofen]: »Hin Urt er presset, o Vasu«, (R. V. 8,2,1) kom han under den blotte Nævnelse af presset [Soma] til Syne for dem. [Med Strofen]:

»O Indra, kom nærmere«, (R. V. 8,53,5) bragte de ham i Midten. Den, der ved dette, han ofrer med et Offer, hvortil Indra er kommet, han faar Lykken med sig ved et Offer, som inkluderer Indra«.

Pa. Br. 15,11,9: »Da Indra havde dræbt Vṛtra, saa gik han til det yderste fjerne, idet han tænkte: »jeg har ikke nedlagt [ham]«. Han skubbede dette Anuṣṭubh[-Metrum] fra hinanden, og krøb ind i det i Midten. Dette er Indras Bolig. I Tryghed ofrer den, og i Tryghed fuldfører den [Offeret], som i Besiddelse af denne Viden lovpriser i disse [Vers]«.

I andre Tekster betones det, at der er begaaet Synd ved Drabet af Vṛtra:

Ait. Br. 7,28: »Dengang da Guderne udelukkede Indra — [idet de sagde]: han har udført onde Anslag mod Viçvarūpa, Tvaṣṭṛ-Sønnen, han har nedlagt Vṛtra, han har givet Yatierne til Hyænerne, han har dræbt Arurmaghaerne, han har været fjendtlig mod Bṛhaspati — saa blev Indra berøvet Somadrikken. Og i Overensstemmelse med Indras Udelukkelse, saa blev Herskermagten (*kṣatra*) berøvet Somadrikken. Indra blev [senere delagtig] i Somadrikken, da han havde røvet Tvaṣṭṛs Soma. Men endog til denne Dag er Herskermagten berøvet Somadrikken«.

Taitt. S. 6,5,5,2: »Da Indra havde dræbt Vṛtra, gik han til det yderste fjerne, idet han tænkte: »jeg har begaaet en Synd«. Han blev gulbrun af Lød. Han saa disse [Ofringer] til Maruterne, frelsende for ham selv, dem ofrede han. Indaanding vandt han med den første, Udaanding med den anden, sig selv med den tredje. Selv-frelsende for Offerbringeren er disse [Ofringer] til Maruterne, naar de bringes; med den første vinder han Indaanding, med den anden Udaanding, med den tredje sig selv«.

Taitt. Br. 1,6,7,4: »Da Indra havde dræbt Vṛtra, gik han til det yderste fjerne, idet han tænkte: »jeg har begaaet en Synd««.

Medens det almindeligvis blot siges, at Indra flygtede langt bort, fortælles det ogsaa, at Indra søgte Tilflugt bestemte Steder. I en ovenfor anført Tekst var det Anuṣṭubh-Metret, men det kan ogsaa være Vandene eller Køerne:

Çat. Br. 7,4,1,13: »Og hvad det angaar, at han anbringer den (Guldpladen, der lægges midt paa Alterstedet under Agnicayana) paa et Lotusblad: da Indra havde dræbt Vṛtra og nærede følgende Tanke: »jeg har ikke nedlagt [ham]«, indgik han i Vandene. Han sagde til dem: »jeg er bange, lav I en Fæstning til

mig«. Nu, den Essens (*rasa*), som der var i Vandene, den bragte de samlet op [til Overfladen] og skabte den om til en Fæstning for ham. Og fordi de skabte (*kṛ, kar*) en Fæstning (*pur*, nom. *pūr, pūḥ*) for ham, deraf Pūṣkara; og Pūṣkara betyder hemmeligt Puṣkara (den blaa Lotus), thi Guderne elsker, hvad der er hemmelighedsfuldt. Naar han nu anbringer den (Guldpladen) paa Lotusbladet, saa [betyder] det, [at] han placerer ham (Agni) derpaa, nemlig paa den Essens, som Vandene bragte samlet op [til Overfladen] for ham (Indra), og paa den Fæstning, som de skabte til ham«.

Pa. Br. 12,5,21: »Af Frygt for Vṛtra indgik Indra i en Ko. Om ham sagde Tvaṣṭṛs Døtre: »lad os føde [ham]«. Ved Hjælp af disse Sāman (Tvāṣṭrīsāman) fødte de ham«.

En Tekst omtaler Vāyus (Vindens) Assistance ved Opklaringen af Usikkerheden:

Çat. Br. 4,1,3,1-4: »1: [Libationen] til Indra og Vāyu er i Sandhed hans (Offerets eller Offerbringerens) Vāc (Stemme, Tale) og derfor vedrørende Selvet. Dengang da Indra havde slynget Tordenkilen mod Vṛtra og tænkte, at han var den svagere, og var grebet af Frygt [i den Tanke]: »jeg har ikke nedlagt [ham]«, saa skjulte han sig; og Guderne skjulte sig ligeledes. 2: Guderne sagde da: »vi ved ikke, om Vṛtra virkelig er slaaet ihjel eller er levende, velan, en af os skal skaffe Vished for, om Vṛtra er dræbt eller lever«. 3: De sagde til Vāyu — Vāyu er den, som blæser (*pū*, betyder ogsaa: skaber Klarhed) —: »Vāyu, du skal skaffe Vished for dette, om Vṛtra er slaaet ihjel, eller om han lever; thi du er den hurtigste af os, og hvis han lever, saa vil du hurtigt vende tilbage«. 4: Han sagde: »hvad skal jeg have for det?«. »Det første Vaṣaṭ-Raab for Kong Soma [skal være] dit«, [sagde de]. »Javel«, [svarede] Vāyu og gik: og se! Vṛtra var dræbt. Han sagde [til Guderne]: »Vṛtra er slaaet ihjel, gør nu med den slagne, hvad I vil««.

Som det allerede er fremgaaet, var Indra meget medtaget og maatte restitueres:

Çat. Br. 1,6,4,1-9: »1: Dengang da Indra havde slynget Tordenkilen mod Vṛtra og tænkte, at han var den svagere, og var grebet af Frygt [i den Tanke]: »jeg har ikke nedlagt [ham]«, saa skjulte han sig og gik til fjernt beliggende Egne. Nu vidste Guderne godt, at Vṛtra var dræbt, og at Indra havde skjult sig.

2: Agni af Guderne, Hiraṇyastūpa af Riṣierne og Bṛhatī af [de vediske] Metra besluttede sig til at søge efter ham. Agni fandt ham og tilbragte denne Nat sammen med ham. Han (Indra) er Gudernes Vasu, thi han er deres Helt (eller Høvding, *vīra*). 3: Guderne sagde: »vor Vasu, som var rejst bort fra os, dvæler hjemme i Dag«. Og ligesom man vilde koge en Ged eller Risgrød i Fællesskab til to nære Slægtninge eller Frænder, der er kommet [for at være] sammen [med en] — for det er det menneskelige [Velkomstmaaltid], medens Offerspisen (*havis*) er Gudernes — saaledes ofrede de til disse to i Fællesskab en Offerspise, nemlig den Offerkage paa tolv Skaale, som er til Indra og Agni. Derfor er der en Offerkage paa tolv Skaale til Indra og Agni. 4: Indra sagde: »dengang da jeg slyngede Tordenkilen mod Vṛtra, blev jeg forskrækket, og derfor er jeg nu svag; denne [Offerkage] vederkvæger mig ikke, tilbered noget, som kan vederkvæge mig«. »Javel«, svarede Guderne. 5: Guderne sagde: »der er intet andet end Soma, der kan vederkvæge ham, lad os berede Soma til ham«. De beredte Soma til ham. Nu er denne Kong Soma, som er Gudernes Føde, Maanen. Og naar han denne Nat ikke ses, hverken i Øst eller Vest, saa kommer han til denne Verden. Og her indgaar han i Vandene og Planterne. Han er Gudernes Klenodie (*vasu*), thi han er deres Føde. Og fordi han denne Nat dvæler hjemme (*amā-vas*), derfor kaldes denne [Nat, Nymaanenatten] for Amāvāsyā. 6: De beredte den (Somaen) efter at have skaffet den til Veje ved Hjælp af Køerne fra Planterne, idet de (Køerne) spiste Planter, og fra Vandene, idet de (Køerne) drak Vand. Efter at de saaledes havde beredt den og faaet den til at løbe sammen og gjort den stærk, saa rakte de ham den. 7: Han sagde: »dette vederkvæger mig virkelig, men det forenes ikke med mig, find paa [Udveje], saa det kan forenes med mig«. De fik det til at forenes med ham ved Hjælp af kogt Mælk. 8: Og skønt dette er et og samme, idet det er Mælk og hører til Indra, saa erklærer man det alligevel for forskellige [Ting]. Og fordi han sagde: »det vederkvæger (*dhi*) mig«, derfor er det Surmælk (*dadhi*); og fordi de fik det til at forenes (*çri*) med ham ved Hjælp af kogt (*çṛta*) Mælk, derfor er det kogt Mælk (*çṛta*). 9: Thi ligesom Somastænglen svulmer [naar den stænkes med Vand], saaledes blev han (Indra) ogsaa fuld [af Kræfter ved Somasaften tilsat kogt Mælk] og nedslog

dette Onde, Gulsoten. Det er ogsaa Betydningen af Nymaaneofferet. Den, som i Besiddelse af denne Viden sammenblander [sød og sur Mælk ved Nymaaneofferet], han svulmer paa samme Maade i Henseende til Efterkommere og Kvæg og nedslaar det onde; derfor skal han sammenblande [sød og sur Mælk]«.

Et helt Kapitel i Taitt. S., nemlig Kp. 2,5,3, spiller over dette Frygt-, Flugt- og Skyldmotiv; der fortælles følgende:

»(1) Da Indra havde dræbt Vṛtra, saa truede hans Fjender ham. Han saa denne Fjende-bortjagende [Ofring], som dernæst skal ofres ved Fuldmaaneofferet. Han ofrede den, og ved Hjælp af den bortjog han Fjenderne. Derved, at der er en Fjende-bortjagende [Ofring], som siden skal ofres ved Fuldmaaneofferet, fordriver Offerbringeren ved den sine Fjender. Da Indra havde dræbt Vṛtra, blev han berøvet Guderne og sin Styrke (*indriya*). Han saa denne [Offerkage] paa otte Skaale til Agni ved Nymaaneofferet og Surmælken (*dadhi*) til Indra. (2) Det ofrede han, og derved erhvervede han sig [igen] Guderne og sin Styrke. Derved, at der er en [Offerkage] paa otte Skaale til Agni ved Nymaaneofferet og Surmælk til Indra, erhverver Offerbringeren sig ved det Guderne og Styrke. Da Indra havde dræbt Vṛtra, saa indgik hans Kraft og Styrke i Jorden og blev til Planter og Urter. Han løb op til Prajāpati [og sagde]: »da jeg havde slaaet Vṛtra ihjel, saa indgik min Kraft og Styrke (3) i Jorden og blev til Planter og Urter«. Prajāpati sagde til Kvæget: »I skal samle det for ham«. Kvæget samlede det i dem selv fra Planterne; og de malkede det igen [i Mælken]. Det, at de samlede (*sam-nī*) det, det er det, der gør Sāṃnāyya (den »samlede« Ofring) til Sāṃnāyya. Og det, at de malkede det igen (*prati-duh*), det er det, der gør Pratidhuk (nymalket Mælk) til Pratidhuk. »De har samlet det, de har malket det igen, men det forenes ikke med mig«, sagde han. »Gør det kogt for ham«, (4) sagde han (Prajāpati). De gjorde det kogt for ham, de fik Kraft og Styrke til at hvile (*çri*) i ham, det er det, der gør kogt Mælk (*çṛta*) til kogt Mælk. »De har samlet det, de har malket det igen, de har gjort det kogt, men det vederkvæger mig ikke«, sagde han. »Gør det til Surmælk for ham«, sagde han (Prajāpati). De gjorde det til Surmælk for ham, det vederkvægede (*dhi*) ham, det er det, der gør Surmælk (*dadhi*) til Surmælk. De Brahma-kyndige siger: »af Surmælk bør der gives først, (5) for Surmælken laves først«. Uden at tage Hensyn hertil bør man give først af den kogte Mælk, og naar saa Kraft og Styrke er bragt til Hvile i ham, saa vederkvæger man ham senere med Surmælk, og han skrider frem eftersom Rækkefølgen er. Hvis man faar den til at løbe sammen ved Hjælp af Pūtika-Planten eller Bladbark, saa passer den for Soma, hvis det er ved Hjælp af Brystbær, saa passer den for Rakṣaserne, hvis det er ved Riskorn, passer den for Al-Guderne, hvis det er ved Løbe, passer den for Menneskene, hvis det er ved Surmælk, saa involverer den Indra. Han faar den til at løbe sammen ved Hjælp af Surmælk, for at den kan involvere Indra. (6) Han faar ogsaa Resten fra Agnihotraet til at løbe sammen, for Offerets Kontinuitets Skyld. Da Indra havde dræbt Vṛtra, saa gik han til det yderste fjerne, idet han tænkte: »jeg har begaaet en Synd«. Guderne søgte at faa ham frem. Prajāpati sagde: »den, som finder ham først, skal have den første Offerandel«. Fædrene fandt ham, derfor udføres der [Ofring] til Fædrene Dagen før. Han nærmede sig Nymaanenatten. Guderne kom ham i Møde, [idet de sagde]: »i Dag dvæler vor Vasu hjemme (*amā-vas*, at dvæle hjemme)«. (7) Thi Indra er Gudernes Klenodie (*vasu*), det er det, der gør Nymaanenatten (Amāvāsyā) til Nymaanenat. De Brahma-kyndige siger: »hvilken Guddom har Sāṃnāyya[-Ofringen]?«. »Al-Guderne«, skal han svare, »thi Al-Guderne erhvervede sig den som deres Offerandel«. Eller hellere: »Indra«, skal han svare, »for det var medens de helbredte Indra, at de erhvervede sig den««.

Disse Tekster er forskellige i Enkeltheder, fordi de er knyttet til forskellige Ritusmomenter, som skal forklares. Dette Forhold, at de rituelle Foretagender til Forklaring har mytiske Fortællinger, er iøvrigt et ægte primitiv-antikt Træk, der mere end noget andet vidner om den gammeldags Karakter af Brahmanaernes Overlevering. Meget er skematiseret og systematiseret, men den gamle Sammenhæng er stadigvæk levende. Om saa dette Moment, Skyldmomentet, oprindelig har været knyttet just til disse nævnte Ritusmomenter, eller om det er overført fra andre, har mindre at sige. Der er iøvrigt intet til Hinder for, at det kan

være inkluderet og dramatisk oplevet netop ved rituelle Foretagender af den nævnte Art, Momenter, der har til Opgave at styrke og vederkvæge.

Det kan være paa sin Plads her at bemærke, at der i Brahmanaerne ogsaa forekommer Skyldmoment ved andet end Vṛtradrabet. F. Eks. ved Dæmondrab i Almindelighed, eller ved Drab af bestemte Fjender eller Dæmoner:

Pa. Br. 22,14,2: »Da Indra havde dræbt Asuraerne, tænkte han, at han havde øvet en Udaad. Guderne udførte da Offer for ham med denne Stoma. [Derved] blev han befriet for det onde«.

Teksten er Vidnesbyrd om, at Dæmondrab i det hele taget er et kultisk Anliggende, straaler ud fra den store Dæmonkamp i det sakrale Offerdrab, og derfor ogsaa har Andel i dets Psykologi, Skyldmomentet.

Pa. Br. 14,11,28 og 19,4,7: »Indra gav Yatierne til Hyænerne. En uheldssvanger Røst talte til ham, og han følte sig uren (*açuddha*). Han saa denne Çuddhāçuddhīya[-Sāman], og ved den blev han renset. Den bliver ren, som har bragt Lovprisning med Çuddhāçuddhīya[-Sāman]«.

Yatierne er ikke Dæmoner men en gammel Slægt, der nævnes jævnsides med Bhṛguerne. Skyldmomentet har nok her en anden psykologisk Baggrund, Urenheden ved en begaaet Uretfærdighed.

Pa. Br. 13,6,8-10: »8: Der er saa Saumitra[-Sāman] (Sumitras Sang). 9: En [kvindelig] Offer-fordærvende Dæmon ved Navn Dīrghajihvī (»Langtunge«) færdedes her, idet hun slikkede paa [Smørret til] Ofrene. Indra erklærede ikke [selv] at kunne dræbe hende ved nogetsomhelst listigt Middel (*māyā*). Nu, Sumitra, Kutsaen, var en smuk [ung Mand]. Til ham sagde han: »kald hende til dig«. Han kaldte hende til sig. Hun sagde til ham: »sandelig, dette er uhørt for mig, men det er kært for mit Hjerte«. Han lod hende vide [Tid og Sted]. Paa det arrangerede [Sted] slog de to (Indra og Sumitra) hende ihjel. Det var, hvad de to ønskede paa det Tidspunkt. Saumitra[-Sāman'en] er en Ønske-opfyldende Sāman. Ved denne naar han sit Ønskes Opfyldelse. 10: [Men] en [usynlig] Stemme talte til ham (Sumitra): »skønt du er Sumitra (»den gode Ven«) har du begaaet en grusom Daad«. Kval overvældede ham, han øvede Bodsøven (*tapas*), han saa denne Saumitra[-Sāman], ved Hjælp af den

forjog han sin Kval. Den forjager sin Kval, som har bragt Lovprisning med Saumitra[-Sāman]«.

I denne Fortælling er Indra ikke den ledende Person, Skyldmomentet knytter da heller ikke til ham. Fortællingen vidner — ligesom den før anførte Tekst — om, at der uvilkaarligt vil knytte sig Skyldmoment til Dæmondrab.

Pa. Br. 17,5,1: »Indra ihjelslog Tvaṣṭṛs Søn, der havde tre Hoveder. En uheldssvanger Røst talte til ham, han søgte Tilflugt hos Agni. Denne saa dette Agnistotra (Hyldestoffer til Agni), og da han havde overdraget det til sig selv, saa ofrede han [som Præst for] ham med det. Ved det bortjog han den uheldssvangre Stemme for ham«.

Dette Skyldmoment knyttet til Drabet af Viçvarūpa er tidligere omtalt. I dette Tilfælde kunde det tyde paa, at Viçvarūpa har været Dæmonen fra et oprindeligt selvstændigt Kultdrama.

Pa. Br. 12,6,8-9: »8: Indra og Asuraen Namuci sluttede [følgende] Pagt: »af os to maa ingen dræbe [den anden] hverken ved Dag eller Nat, hverken ved hvad der er vaadt eller tørt«. Indra huggede hans Hoved af ved Daggry, før Solen var staaet op, med Vandenes Skum. Hvad der er ved Daggry, før Solen er staaet op, det er hverken ved Dag eller Nat; og hvad der er Vandenes Skum, det er hverken vaadt eller tørt. Dette [Hoved], et større Onde [end den udræbte Namuci], rullede efter ham, idet det raabte: »Manddræber, du har øvet Udaad, du har øvet Udaad«. Han var ikke i Stand til at forjage det hverken ved Strofer eller ved Sang. 9: Men ved Fuldførelse af Hārivarṇa[-Sāman] forjog han det«.

Den samme Myte fortælles ogsaa Çat. Br. 12,7,3,1-5, dog uden Skyldmoment, men til Gengæld med det Træk, at Somaen erhverves fra Namuci, der havde røvet den. Disse to Temaer: at Somaen erhverves ved Namucis Drab, og at der er Skyldmoment derved, tyder paa, at dette Dæmondrab ogsaa er et sakralt Drab, et Hovedmotiv fra en anden Kult af lignende Struktur som Soma-Offeret. Indenfor den vediske Mytologi findes der saadanne legendariske Mindelser om, at der har været andre sakrale Offerdrab end det, Vṛtra dækker over, Rester fra de oprindeligt selvstændige Kultdramaer, der er indgaaet i den fælles ariskvediske Samlingskult.

Myten om Indras Flugt efter Drabet paa Vṛtra er da Legende, Fortælling om et Moment af det Drama, som Kultdeltagerne oplevede. Det har været kultisk spillet, har været involveret i en eller flere af de rituelle Akter.

Selve Momentet — Følelsen af Frygt og Skyld — fører dybt ind i den primitiv-antike Kultpsykologi, og har en Sammenhæng, der ogsaa faar Betydning for Klarlæggelsen af, hvad den mytiske Fortælling om Vṛtradrabet kultdramatisk svarer til indenfor det praktisk udførte Ritual.

Skyldmomentet er det dramatiske Udtryk for Offerhandlingens Hellighed og Farlighed. Som alt i Kulten er det udsprunget af det menneskelige Sind og aftegner den Sjæl, der handler gennem Dramaet.

Kultens Farlighed har flere Sider. Man maa her holde sig for Øje, hvad Ritualdramaet — og da i særlig Grad de centrale Scener indenfor dette — betyder. Hvilken skæbnetung Betydning den kultiske Intensificering og Potensering lægger i, hvad der udføres. Menneskene griber ind og spiller med i Verdensordenen, de holder Livet og Fremtiden mellem deres Hænder, alt afhænger af, hvad de foretager sig her, og hvordan det gaar. Heraf Usikkerheden. Stundens Højtid og skæbnesvangre Kraft avler uvilkaarligt en Gysen tilbage, et Moment af Angst hører med til det sikre Greb.

Hertil kommer den uundgaaelige Helligbrøde, de maa krænke det helligste, for at Dramaet kan ske Fyldest. Det føder Skyld.

Disse Antiteser til Sejren og Glæden over Sejren maa ligesom alt andet i Kulten faa sit særlige Udtryk. Legendarisk bliver det Fortællingen om Indras Usikkerhed, Frygt og Skyld. Rituelt har det været udspillet under en eller flere Former, sandsynligvis Ritualer af den Art, som Fortællingerne i Overleveringen er knyttet til.

Man spiller det for at overvinde Usikkerheden, for at afbøde Frygten og Skylden. Det viser sig legendarisk ved, at alle Fortællingerne ender med, at Indra restitueres, at Frygten og Skylden afvendes.

I den antike Kultfest fejrer man Sejren, men man fejrer ogsaa Døden. Thi det er det, som Skyldmomentet inderst inde betyder. Og derved formidler man en Forsoning, en Genoprettelse for det skete Drab.

Skabelsen.

Med Vṛtras Drab, med Indras triumferende Sejr over de dæmoniske Magters, Mørkets og Dødens Repræsentant, vender Livet og Lykken atter tilbage til Verden og Menneskene. Det er den store Nyfødsel, Temaet, hvori Kultens Genskabelse af alt, hvad der er til, indgaar.

Et meget vigtigt Led i Mytekredsen udgøres derfor af Fortællingerne om de gavnlige, befriende og skabende Følger af Dæmonkampen.

I Rigveda er disse først og fremmest formet i det mytiske Fortællingsmotiv om Frigørelsen af de Vande, som Vṛtra havde indesluttet. Dæmonens Erobring af Livet og Lykken, af alle de værdifulde Kræfter, der betinger Livets Vækst, er jo her udtrykt i Motivet om Vṛtras Indespærring af de livgivende Vande, og disses Udløsning, at de atter kan strømme frit, bliver da det store Udtryk for, at Livet vender tilbage.

Dette Motiv er for det meste direkte tilsluttet Fortællingen om Drabet og findes talrige Steder, af hvilke følgende skal nævnes:

R. V. 1,32,8.10.11: (8) »Vandene fattede Mod og løber hen over den liggende [Slange, der er] som et knækket Rør paa denne Maade; de, som Vṛtra i sin Vælde indesluttede, Slangen er blevet en, der ligger ved deres Fødder«. (10) »Midt i Flodløbene, de stadigt ilende, der aldrig falder til Ro, er [dens] Krop nedlagt; Vandene gennemstrømmer Vṛtras Skjulested (?), Indras Fjende sank ned i dybt Mørke«. (11) »Vandene, der var underkastet Dæmonen og bevogtet af Slangen, stod indesluttede, ligesom Køer [indesluttede] af den gerrige; dengang Vandenes Aabning var tillukket, saa aabnede han den, [han] der har dræbt Vṛtra«.

R. V. 1,51,4: »Du aabnede Vandenes Spærringer, den draaberige Skat i Bjerget bevarede du; da du, o Indra, med Styrke ihjelslog Vṛtra, Slangen, lod du just da paa Himlen Solen til Skue stige«.

R. V. 1,52,8: »Da du, o Indra, med de gyldne [Heste], havde dræbt Vṛtra, du i hvem alle Kræfter er forenede, og satte Vandene i Gang for Menneskene, da holdt du i Armene Tordenkilen af Malm og satte paa Himlen Solen til Skue«.

R. V. 1,54,10: »Mørket stod der, Vandenes skjulende Hvælving, Bjerget i Vṛtras Indvolde; dem slaar Indra, Floderne omgivet af [Kroppens] Dække alle i Følge nedad i Styrt«.

R. V. 1,80,2.5.10: (2) »Dig berusede den kraftige Rusdrik, den pressede Soma hidbragt af Falken, ved hvilken du med Kraft, du Tordenkilens Besidder, jog Vṛtra bort fra Vandene, straalende ved egen Herlighed«. (5) »Den vredladne Indra, henskridende, rammer med Tordenkilen den rasende Vṛtras Ryg, fremdriver Vandene til at strømme, straalende ved egen Herlighed«. (10) »Indra sønderslog Vṛtras Magt og [hans] Kraft med [sin] Kraft, stor er hans Heltedaad, han som dræbte Vṛtra og udgød [Vandene], straalende ved egen Herlighed«.

R. V. 3,32,6: »Vandene lod du som ilende [Heste] ved Kapløb fremrinde at strømme [frit], da du havde dræbt Vṛtra, o Indra, Gudsfjenden, som laa der, som holdt Gudinderne (Vandene) indesluttet, med dit ilende Dødsvaaben«.

R. V. 4,16,6.7.8: (6) »Kendende alle Heltegerninger slap den stærke Vandene løs [sammen] med Vennerne (Maruterne), de graadige, som endog spaltede Klippen ved [deres] Hymner og ivrige aabnede Stalden fyldt med Køer«. (7) »Du omstyrtede Vṛtra, der havde indesluttet Vandene, Jorden ansporede din Tordenkile med samme Hu; frem drev du Havets bølgende Strømme, du tapre Helt, som hersker med Kraft«. (8) »Da du, viden om anraabte, opbrød Vandets Klippe, da lod Saramā sig til Syne før dig; du skal som vor Fører aabne Adgang til Rigdoms Fylde opbrydende Kostaldene, med Angiraserne lovsyngende«.

R. V. 4,17,1.3: (1) »Du er mægtig, o Indra, dig indrømmede Himlen og Jorden beredvilligt Overherredømmet; idet du med Kraft ihjelslog Vṛtra, lod du Floderne strømme, de som var opslugt af Slangen«. (3) »Han spaltede Bjerget med Kraft, den stærke, idet han fremsendte Tordenkilen og aabenbarede sin Styrke, beruset dræbte han Vṛtra med Tordenkilen, Vandene strømmede med Hast, de hvis Herre (Vṛtra) var dræbt«.

R. V. 4,19,8: »Da han havde dræbt Vṛtra lod Indra Floderne strømme frit i mange velkomne Aar og Dage; de omringede indestængte Strømme banede han Vej, saa de kunde flyde paa Jorden«.

R. V. 5,32,2: »Du, o Tordenkilebesidder, lod strømme Bjergets Yver, de ved [visse] Tider indespærrede Kilder, da, o vældige Indra, du havde dræbt Slangen, som sorgløs laa der, opnaaede du Styrke«.

R. V. 6,72,3: »Slangen, der laa om Vandene, Vṛtra, dræbte I, o Indra-Soma, Himlen bifaldt eder; Flodernes Strømme drev I frem og fyldte de mange Havstrømme«.

R. V. 8,6,13: »Da kølnedes hans (Indras) Vrede, idet han sønderknuste Vṛtra Led for Led, satte han Vandene i Bevægelse mod Havet«.

R. V. 8,32,25: »Han (Indra), som kløvede Vandets Kar, lod Floderne strømme ned og lagde modnet [Saft, Mælk] i Køerne«.

R. V. 8,76,3: »Med Maruterne som Fæller fordrev Indra, den fuldvoksne, Vṛtra og lod Havets Strømme rinde«.

R. V. 8,100,7.12: (7) »Strøm nu frem [I Vande], til alle Sider, [han er] ikke [mere] her, han som havde indesluttet jer; ned slyngede Indra Tordenkilen paa Vṛtras saarbare Steder«. (12) »Ven Viṣṇu, skridt længere ud, Himmel, giv Rum til at udslynge Tordenkilen, vi to vil dræbe Vṛtra, vi vil frigive Floderne, paa Indras Bud skal de frit fremsendte strømme«.

R. V. 10,89,7: »Indra fældede Vṛtra, ligesom Øksen Træerne, han nedbrød Borgene og banede Floderne Vej, Bjerget kløvede han [saa let] som et nyt Krus [af Ler], Køerne drev han hid sammen med sine Fæller«.

R. V. 10,104,9: »De vældige Vande løste du fra Forbandelsen, som den eneste Gud vaagede du over dem; o Indra, de som du skabte under Vṛtrakampen, ved dem skal du i Besiddelse af alle Livskræfter faa dit Legeme til at blomstre«.

I den sidste Strofe gives der Udtryk for, at det at genvinde Vandene fra Dæmonen er det samme som at skabe dem. Det viser, hvad man skal forstaa ved den Skabelse, som sker i Kulten: at besejre Dæmonen, forstøde de Magter, som nedbryder Livet, er identisk med at skabe dette, d. v. s. bekræfte det igen i dets fulde Ret og Udfoldelse.

Da Vandene staar som et omfattende Udtryk for alle høje Livsværdier, er det naturligt, at Udtrykket til Tider har Tone af en anden Betydning end netop regulært Vand. Ofte spiller det over i Betydning af »Køer«, f. Eks.:

R. V. 4,16,6.7.8 (se ovenfor).

R. V. 1,61,10: »Med Kraft sønderhuggede Indra med sin Tordenkile den fnysende Vṛtra; som indespærrede Køer ud-

løste han Floderne for at skænke [ærefuldt] Gods med vennesæl Hu«.

R. V. 1,32,2: »Han dræbte Slangen, der har søgt Tilflugt paa Bjerget, Tvaṣṭṛ har forfærdiget den susende Tordenkile til ham; Vandene er med Hast løbet ned mod Havet, strømmende ligesom brølende Køer«.

Køer repræsenterer jo for den indiske Erfaring helt fra de tidligste Tider, hvad man i moderne Sprog vilde kalde for et af Tilværelsens Grundbegreber. Koen er hellig, i den er den højeste Livsfylde koncentreret, Erhvervelsen af Koen nævnes derfor jævnsides Erhvervelsen af de højeste Ting, straks som de første Følger af Indras Sejr:

R. V. 5,29,3: »O Maruter, Præster, gid Indra drak af denne min smukt pressede Soma; thi da Indra havde drukket af denne, saa dræbte han Slangen og fandt til Menneskene Køer og Offerdrik«.

R. V. 1,32,12: »Da blev du en Hestehale, o Indra, den ene Gud, da han slog dig paa Tordenkilen(?); du vandt dig Køer, vandt dig Soma, o Helt, syv Floder lod du strømme frem«.

R. V. 1,33,10: »De, som ikke naaede Himlens og Jordens Ydergrænse, de overgik ikke Rigdoms-Giveren (Indra) i Trolddomskunster; Indra, den stærke, gjorde Tordenkilen til sin Fælle, og førte ved Lyset Køerne ud af Mørket«.

Andre Steder synes Vandene at spille over i Betydning af Somadrikken:

R. V. 10,104,9 (se ovenfor). Det er jo Somadraaberne, der har denne restituerende og livgivende Kraft.

R. V. 2,19,2: »Berusende sig i denne Madhu sønderhuggede Indra, med Tordenkilen i Haanden, den Flod-omhyllende Slange, saa at Flodernes Styrkedrikke skred frem ligesom Fuglene til [deres] Reder«.

Dette Tema, at Indra udløser og genvinder det, der gør Livet værdifuldt, glider til Tider over i direkte Skabelsesakter fra Indras Side. Disse Skabelseshandlinger fremtræder dog ikke som selvstændige Momenter, man faar ogsaa her det Indtryk, at de er inkluderet i Dæmondrabet, saa det at dræbe Vṛtra i sig selv er at skabe. At det onde er tilintetgjort bliver identisk med en positiv Skabelse, som det udtrykkes i R. V. 1,32,4: »Da du, o Indra, dræbte den førstefødte af Slanger og dertil de troldkyndiges magtfulde Trolddom, idet du skabte Solen, Himlen og Morgenrøden, har du sandelig ingen Fjende fundet (idet denne var dræbt)«.

At Indra, idet han er Dæmondræberen, ogsaa bliver Skaberen, er sikkert Meningen med det Tilnavn, Viçvakarman, der nogle Steder tillægges Indra:

R. V. 8,98,2: »Du Indra, er [alle andre] overmægtig, du fik Solen til at skinne, Viçvakarman, Alguden, den store er du«.

Ait. Br. 4,22: »Da Indra havde slaaet Vṛtra ihjel, blev han Viçvakarman«.

Taitt. Br. 1,2,3,3: »Indra dræbte Vṛtra og besejrede Asuraerne. Han erobrede disse Verdener. Denne Verden var dog ikke besejret af ham. Idet han blev Viçvakarman erobrede han den«.

Navnet Viçvakarman betyder »Alskaberen«. I det seneste Stratum af den vediske Religion er det Navnet paa en selvstændig Guddom, der staar paa Linje med Prajāpati. Som Tilnavn til Indra er det sikkert betydeligt ældre, idet det fungerer som Kultnavn for den skabende Funktion.

De Ting, Indra skaber ved Dæmondrabet, er først og fremmest de store livgivende Fænomener, Solen, Lyset, Morgenrøden, Luft, Jord og Himmel, Dagen, Vandet, Køer, Heste og Planter:

R. V. 1,32,4 (se ovenfor).

R. V. 1,51,4: »Da du, o Indra, med Styrke ihjelslog Vṛtra, Slangen, lod du just da paa Himlen Solen til Skue stige«.

R. V. 1,52,8: »Da holdt du i Armene Tordenkilen af Malm og satte paa Himlen Solen til Skue«.

R. V. 1,103,2.5: (2) »Han (Indra) fæstede Jorden og bredte den ud, da han havde ramt med Tordenkilen, lod han Vandene strømme, han, den rige, dræbte Slangen, kløvede Rauhiṇa og sønderslog Vyaṃsa med sine Kræfter«. (5) »Se her hans store Rigdoms Fylde, fæst Lid til Indras Heltekraft; han fandt Køerne, han fandt Hestene, Planterne, Vandene og Skovene [fandt] han«.

R. V. 2,12,2.4.7: (2) »Han, som gjorde den svankende Jord fast, som bød de bævende Bjerge staa stille, som udmaalte det vidtstrakte Luftrum og fæstnede Himlen, han er, o Mennesker, Indra«. (4) »Han, ved hvem alt, hvad der bevæger sig, er skabt, som bestemte Dāsaernes Stamme (*dāsa varṇa*) til et lavere [Liv] i Løndom, der ligesom en Spiller, der har vundet Prisen, tiltog

sig Fjendens (*ari*) Rigdomme, han er, o Mennesker, Indra«. (7) »Han, under hvis Befaling alle Heste, Køer, Stammer og alle Vogne [staar], som skabte Solen og Morgenrøden, som er Vandenes Fører, han er, o Mennesker, Indra«.

Vers 2: medens Dæmonen herskede, raadede der Lovløshed i Universet, alt var Kaos, Sejren betyder, at der kommer Orden i Verden, at Tingene følger den Bane, som de skal ifølge deres Natur. Vers 4 giver en helt ny Side af Motivet: Dæmonkampen er først og fremmest Kampen mod de onde Magter, der staar Livet imod, men der indgaar ogsaa deri Folkets historiske Kampe med ydre Fjender. Det bryder igennem her, thi Dāsaerne, der omtales, maa være et af Navnene paa den urindfødte indiske Befolkning, der blev undertrykt af de ariske Indvandrere. Sejren over disse Stammer indgaar i Indras Sejr over Vṛtra, og selv bliver de opfattet paa Linje med de øvrige dæmoniske Væsener, Asuraer og Rakṣaser.

R. V. 2,19,3.5: (3) »Den mægtige Indra, Slangedræberen, drev Vandenes Flodbølge frem mod Havet, han skabte Solen, fandt Køerne, og ordnede Dagenes Veje ved Natten«. (5) »Indra, den tordnende Gud, overlod Solen[s Lys] til Somapresseren, den dødelige, for naadig at bringe ham Rigdom, som dækker alle Mangler, som den ilende [Hest, Solhesten, bringer ens retsmæssige] Andel«.

Vers 3: »ordnede Dagenes Veje (*vayuna*, se Ved. St. 1, Pg. 300) ved Natten«, d. v. s. indstiftede Rækkefølgen af Dag og Nat.

R. V. 2,20,7: »Indra, Vṛtradræberen, Borgødelæggeren, fordrev de kvindelige Dāsaer med det sorte Skød; for Menneskene skabte han Jorden og Vandene, til fulde overtraf han Offerbringerens Bøn«.

»Borgødelæggeren«: ofte omtales Dæmonernes Borge eller Fæstninger, som Indra nedbryder. Heri, saavelsom i de følgende Ord, kommer atter det historiske frem: den urindfødte Befolkning, der var Landbrugere, har været bosat i Byer, undertiden vel befæstede, i Modsætning til Arierne, der var nomadiserende Kvægavlere; og det fremgaar af talrige Steder i Rigveda, at denne Befolkning havde mørk sortagtig Hudfarve.

R. V. 3,34,4.8.9.10: (4) »Skænkende himmelsk Lys og skabende Dagene besejrede Indra, Hjælperen, med de ivrige, Fjenderne; Dagenes Baune lod han skinne for Menneskene og fandt Lyset til den højeste Fryd«. (8) »Den altbesejrende, den [mest] ønskværdige, den Sejr forlenende, som har vundet det himmelske Lys og de guddommelige Vande, som ogsaa vandt Jorden og denne Himmel, Indra [,ham] tiljubler [alle] andagtslystne«. (9) »Hestene vandt han, og Solen vandt han, Indra vandt Koen, som nærer mange; Guldets Glæde vandt han ogsaa og hjalp den ariske Stamme (*ārya varṇa*) frem, da han havde slaaet Dasyuerne«. (10) »Indra vandt Planterne og Dagene, Træerne vandt han og Luftens Rum; han kløvede Vala og stødte de larmende [Dæmoner] bort, da blev han Tæmmer af de overmodige«.

I næstsidste Vers kommer atter den historiske Situation frem: Dasyuerne er ogsaa Navn paa den urindfødte Befolkning.

R. V. 6,21,3: »Mørket, som vejløst udbredte sig vidt, gjorde han farbart ved Hjælp af Solen; din, den udødeliges Lov skader de dødelige, de offervillige, aldrig, du magtfuldkomne«.

Kaotisk Mørke raadede i Verdensrummet før Indras Sejr.

R. V. 8,89,5-7: (5) »Da du fødtes, du uforlignelige og gaverige, til Drab paa Vṛtra, da udbredte du Jorden og fæstnede Himlen«. (6) »Da fødtes Offeret for dig og Sang og munter Skæmt; Hersker er du over alt, hvad der er født og vil blive født«. (7) »I de umodne [Køer] skabte du moden [Mælk] og lod Solen stige paa Himlen; opflam i Overflod ved [jeres] Hymner, ligesom den hede Offerdrik, hvad der i høj Grad er velkommen for Sangelskeren (Indra)«.

»Sang og munter Skæmt«: Munterheden er en Side af Sejren over Dæmonen. Morskaben er et praktisk Fænomen i primitivantike Kulte, man udretter noget med den, den er dæmondræbende. Derfor siges det ogsaa, at Indra fryder sig ved Kampen:

R. V. 10,50,2: »Ja, han, den mandige stærke Indra er lovprist af Vennen og værd at berømme for en Mand som mig; o Hersker, ved alle Aag [,der skal trækkes], ved al Byttevinding, ved Vṛtra[-Kamp], ved [Frigørelse af] Vandene fryder du dig, o Helt«.

Ved Dæmondrabet skabte Indra Sikkerhed og Orden i Verden, foruden alle de velsignelsesrige Ting, som danner Grundlag for det menneskelige Liv.

Brahmanaerne har de samme Træk:

Çat. Br. 4,3,3,5: »Indra slyngede sin Tordenkile mod Vṛtra;

og da han havde dræbt Vṛtra, den onde, og Fred og Sikkerhed var blevet vundet, førte han Dakṣiṇā-Ofrene frem. Hvorfor ogsaa Dakṣiṇā-Ofrene nu, naar de synger Middags-Pavamāna[-Hymnerne], og Fred og Sikkerhed er blevet vundet, bliver ledt frem. Og saaledes slynger ogsaa denne [Offerbringer] ved Hjælp af disse fem Bægre [af ofret Soma] Tordenkilen mod sin onde hadefulde Modstander, og efter at have dræbt Vṛtra, den onde, og Fred og Sikkerhed er blevet vundet, fører han Dakṣiṇā-Ofrene (Præsternes Honorar) frem. Det er af denne Grund, han øser disse fem Bægre [af Soma til Ofring]«.

Bemærk at Begreberne »Fjende« og »Dæmon« i denne Tekst helt dækker hinanden. Teksten viser, at Drabet af Vṛtra er identisk med, at Fred og Sikkerhed vindes.

Çat. Br. 4,2,2,6-8: »6: Og hvorfor det hedder Āgrayaṇa[-Libationen]: hans Tale (eller Stemme, *vāc*), som han holder tilbage, idet han tager Pressestenen, talte først [igen] her, og fordi den først (*agre*) talte [igen] her [ved denne Libation], derfor er dennes Navn Āgrayaṇa. 7: Af Frygt for Dæmonerne holdt de (Guderne) deres Tale tilbage. Seks Libationer bringer han før denne, saa denne er den syvende; seks Aarstider har Aaret, og Aaret er alt. 8: Da alt var blevet vundet og fri for Frygt og Fare, saa talte Guderne først [igen] her; og paa samme Maade taler han først [igen] her [ved denne Libation], efter at alt er vundet og fri for Frygt og Fare«.

»Da alt var blevet vundet«, d. v. s. da Dæmonen var blevet dræbt, saa var der ingen Frygt og Fare længere, og Guderne talte frit igen. Bemærk, at denne legendariske Fortælling er knyttet til et rituelt Moment, som netop har med Somapresningen at gøre. Det giver et Fingerpeg om, under hvilken rituel Form, man har udkæmpet Dæmonkampen i Kulten.

Ved denne Skabelse er det bemærkelsesværdigt, at mange af de velsignelsesrige Ting direkte stammer fra den nedlagte Vṛtra. Det er et Træk, der under forskellige Former kommer igen i flere Tekster:

Pa. Br. 18,9,6: »Indra dræbte Vṛtra. Af ham (Vṛtra) erhvervede Jorden de Former, som er mangfoldige, og Himlen de Former, som er Himmeltegnenes. Ved det Rum [,som er mellem Himmel og Jord,] fremstaar Lotusblomsten. Naar han ifører sig Lotuskransen, saa ifører han sig den Form, som er Vṛtras, Herskermagten (*kṣatra*)«.

Skabelsen tager altsaa sit Udspring direkte af det, som er den dræbte Dæmons Legeme.

Det gælder ogsaa Køerne:

Taitt. S. 2,1,4,5-7: »Indra ihjelslog Vṛtra. Den dræbte Vṛtra bandt ham med seksten [af sin Slangekrops] Bugtninger. Af Vṛtras Hoved kom der Køer frem, de var [Køer] fra Videha; deres Tyr fulgte efter til allersidst. Indra lagde Mærke til den, (6) han tænkte: »den, som vil bringe denne som Offer, han vil blive udfriet fra denne Ulykke«; han ofrede til Agni en med sort Nakke og til Indra en Tyr. Agni, som var kommet hid i Anledning af sin egen Offerandel, brændte Vṛtras Bugtninger i seksten Stykker; og ved Hjælp af [Offertyren] til Indra lagde han Styrke i sig selv. Den, som er grebet af et Onde, han skal bringe som Offer til Agni en med sort Nakke og til Indra en Tyr. Agni, som da er kommet hid i Anledning af sin egen Offerandel, (7) opbrænder det onde for ham; og ved Hjælp af [Offertyren] til Indra lægger han Styrke i sig selv, han udfries af Ondet og faar Lykken med sig«.

Ligeledes forskellige Ting, der anvendes under Kulten. F. Eks. — som tidligere anført — den Øjensalve, man bruger til Indvielsen:

Taitt. S. 6,1,1,5: »Indra ihjelslog Vṛtra, dennes Øjepupil faldt ud, den blev til Øjensalve; naar han [,der skal indvies,] salver [sit Øje], saa udriver han sin Fjendes Øje«.

Çat. Br. 3,1,3,12: »Den [Øjensalve] skal være fra [Bjerget] Trikakud. Thi da Indra ihjelslog Vṛtra, saa skabte han det Øje, som han (Vṛtra) havde, om til Bjerget Trikakud. Grunden til, at den [Øjensalve] skal være fra [Bjerget] Trikakud, er den, at han saaledes føjer Øje til Øje, derfor skal den være fra [Bjerget] Trikakud. Hvis han ikke kan faa fat i [Øjensalve] fra [Bjerget] Trikakud, saa maa det ogsaa være [Øjensalve, der] ikke er fra [Bjerget] Trikakud; thi Øjensalvens Betydning er en og samme«.

Og et vigtigt kultisk Redskab, et Kar eller en Skaal, hvori Somaen strømmer og hvoraf den liberes:

Taitt. S. 6,5,9,1: »Indra dræbte Vṛtra, han vristede hans Hovedskal ud, den blev til Droṇakalaça[-Karret], Somaen flød fra det, det blev til [Bægeret] for de gule Hestes Betvinger«.

Çat. Br. 4,4,3,4: »Han øser den (Libationen Hāriyojana) i Droṇakalaça[-Karret]. Nu, Vṛtra var Soma, da Guderne slog ham ihjel, rullede hans Hoved af. Det blev til Droṇakalaça[-Karret]. I det fløđ der lige saa meget Saft sammen, som der kunde være. Det fløđ over [med Saft], og denne Libation er overflydende. Saaledes føjer han det overflydende til Overflod, og derfor øser han denne Libation i Droṇakalaça[-Karret]«[1].

Det mest omfattende Udtryk for, at de velsignelsesrige Ting stammer fra Vṛtra, er dog det allerede anførte Çat. Br. 5,5,5,1: »I Begyndelsen var alt, hvad der er her [paa Jorden], nemlig Rigveda, Yajurveda og Sāmaveda, i Vṛtra«. Jævnfør hermed Taitt. S. 2,4,12,7, hvor der som Udtryk for de Ting, Indra under Kampen erhverver fra Vṛtra, siges: »Alt, hvad der er her [paa Jorden], det gav han ham, Hymnerne, Sangene og Formlerne«.

Netop de kultiske Ord er det højeste Udtryk for de sammenfattede skabende Potenser. At de erhverves fra Vṛtra viser i højere Grad end noget andet, at Dæmondrabet er identisk med den universelle Skabelse, og at denne tager sit Udgangspunkt netop fra Dæmonen selv.

Denne Skabelse er saa omfattende, at den ogsaa gælder Indra selv. Det er tidligere nævnt, at de mytiske Træk om Indras Fødsel grupperer sig om to Temaer: at han fødes før og for Vṛtrakampen, og at han fødes under eller efter denne. Det sidste Tema udtrykker den kultiske Erfaring, at en Gud først faar Liv under Varetagelse af den Opgave i Kulten, som er hans, og at han først ved Afslutningen deraf staar i sin egentlige Skikkelse; et Træk, der naturligt udspringer af den menneskelige Psykologi: Kraften bliver til, idet den akkumuleres og udfoldes.

Dette er Udgangspunktet for denne Erfaring, og det udtrykkes kort og klart i Kauṣ. Br. 15,3: »Indra fødtes, da han dræbte Vṛtra; saaledes fødes ogsaa den, der udfører Offer«.

Bemærk Konklusionen: Indras Fødsel er identisk med at Offerbringeren fødes, Mennesker og Guder er jævnbyrdige og nært sammenhængende Størrelser i Kulten. At Offerbringeren fødes kan udvides til at hele hans Slægt, d. v. s. alle, der deltager i Kulten, i videre Forstand Folket, fødes.

[1] En anden Form af Legenden hvor Prajāpati yder Hoved, findes Pa. Br. 6,5,1.

Guderne er Kultens Kræfter, og Kræfterne i Kulten er de menneskelige. Under Kultens Potensering træder disse Kræfter fra den latente Tilstand i Hverdagens Liv frem i renere og stærk Form, de kommer i Virksomhed, faar Bevidsthed og Skikkelse.

Paa den Maade er Kulten Folkets Sjæl, thi Kulten bestaar af Folkets givne Sjælsindhold og Sjælskræfter i disses mest spændte og mest virkende Form. Her fornemmer Folket for en Stund sit Liv i dets højeste Renhed og Styrke. Og man føler denne Stund som det oprindelige, her staar man ved det egentlige Dyb, hvorfra Evne, Vilje og Skæbne udrinder.

Det er en saadan Følelsesrealitet, der ligger bag de mytiske Udtryk om, at Guden, og dermed dennes Folk, fødes i Kulten. Thi at fødes er efter primitiv-antike Forudsætninger at faa lagt et specielt Indhold af Liv, Lykke og Skæbne i sig (derfor er Navngivningen, hvor Barnet faar Slægtslivet indpodet, den egentlige Fødsel). Og det Indhold af Liv, som er i Offerbringeren og hans Folk, det bliver jo netop paa denne Maade født, d. v. s. gennemlevet i dets Oprindelighed og derved genskabt, bekræftet i Kulten.

Folket faar paa ny sin Sjæl indlagt i sig ved Kulten. Derfor er Kulten Gudens og Folkets Fødsel, en Fødsel, som stadig kan og maa gentages, fordi Livet kun kan bevares ved at forny sig overfor de nedbrydende Tendenser. Fornyelsen sker gennem Kamp, derfor er Kampen og Fødslen identiske.

Indras Fødsel er altsaa en kultisk Begivenhed. Herudfra skal men forstaa Udtrykket den »urfødte« (*purā-jā*) om Indra, R. V. 6,38,3: »Den urfødte Indra, som ikke ældes, har jeg med højeste Andagt lovprist for jer ved Hymner; Bønner og Sange har forenet sig i ham, og den høje Lovprisning faar Vækst i Indra«.

Det skal ikke opfattes kronologisk, den Tid som betegnes »Urtiden«, den »oprindelige« Tid, er ikke et dødt forhistorisk Begreb, men den kommer stadig tilbage i Kulten og gennemleves paany.

Vṛtras Drab og Indras Fødsel er saaledes kultiske Begivenheder af omfattende Betydning, der er nært sammenknyttede. Et tredje Moment hører lige saa intimt med, det er Somadrikningen.

Den nære Sammenhæng aftegnes i Myterne derved, at Indra drikker Soma straks efter at være kommet til Verden:

R. V. 3,48,1-3: (1) »Saa snart han var født, ønskede den unge Tyr, at der blev bragt ham af den pressede Urt; drik, som du har Lyst til, først af Somaens vel beredte Saftblanding«. (2) »Den Dag du blev født, drak du i Begær derefter Somaurtens bjergfostrede Mælkesaft, den som først din Moder udgød for dig, den unge Kvinde, som fødte dig, i din mægtige Faders Bolig«. (3) »Han gik til Moderen og bad om Føde, skuede den skarpe Soma og [Koens] Yver (Somapressen); fordrivende andre ilede den behændige, vældige Værker fuldbragte han med de mange Skikkelser«.

R. V. 3,32,9-10: (9) »Du, som er uden Svig, det er din sande Storhed, at du straks du var født drak Soma; ej Himle, Indra, ej Dage, Maaneder og Aar skal hæmme den stærkes Magt«. (10) »Straks du var født, o Indra, drak du til Rus Soma i den højeste Himmel; da du var indgaaet i Himmel og Jord, saa blev du den første Opfostrer af Sangere«.

R. V. 6,40,2: »Drik, Indra, af den [Soma], af hvilken du [straks du var] født drak til Kraft og Rus, du mægtige, den klare Draabe, som Køer, Mænd, Vande og Pressesten sammen har beredt for dig til at drikke«.

R. V. 7,98,3: »Da du var født, drak du Soma for [at opnaa] Kraft, og din Moder kundgjorde din Storhed; det vide Luftrum, Indra, har du udbredt og ved Kamp skaffet Guderne frit Rum«.

Det fremgaar af disse Tekster, at Indras Fødsel og Drikning af Soma er identiske. Det er ikke et tilfældigt Træk, naar det fortælles, at Indra drikker Soma straks efter Fødslen, det betyder, at Menneskene i Kulten drikker Soma under den vældige Skabelsesakt, som Dæmonkampen er.

Det peger paa, at ogsaa Somadrikken er en Erhvervelse, man vinder eller skaber under Kampen. Den nære Sammenhæng mellem de to Ting ligger ogsaa klart belyst i Legenderne, det fortælles at Drabet, Sejren over Vṛtra er lig med Opnaaelsen af Offerføde, i snævrere Forstand af Soma.

Det er allerede antydet i de tidligere anførte Tekster vedrørende Kampen, Çat. Br. 1,6,3,17 hvor Indra siger til Vṛtra: »du skal være min Føde«, og Taitt. S. 2,4,12,6 hvor Vṛtra siger til Indra: »lad os slutte en Pagt, lad mig indgaa i dig«. Det tyder paa en rituel Sammenhæng mellem det, som er Vṛtra, og det hvoraf Indras Føde, Somaen, bliver til, siden det kan fortælles,

at Indra erhverver Føde ved Sejren, og at denne Føde fremgaar af den nedlagte Vṛtra.

I disse to Tekster forekommer Udtrykket Soma ikke. Men i andre Tekster fremstilles Somaens Erhvervelse som en Følge af Vṛtrakampen:

R. V. 7,98,5: »Indras første Gerninger vil jeg forkynde, som ogsaa de nutidige, den gavmilde udrettede; saa snart han havde besejret de gudløse[s] Rænker (*māyā*), saa blev Somaen hans alene«.

R. V. 3,36,8: »Med en Bug som Havet, rummende Soma, har han omfattet [i sig] mange Presninger [af Saft]; da Indra, som havde ihjelslaaet Vṛtra, spiste den første Føde, valgte han sig Soma«.

Kauṣ. Br. 15,2: »Han (Indra) sagde: »nu da jeg har sejret og ihjelslaaet Vṛtra, er denne Somadrik min sammen med jer [Maruter]««.

Den nære Tilknytning mellem Somadrikning og Dæmonkamp udtrykkes imidlertid for det meste paa en anden Maade, nemlig i den Form, at Indra drikker Soma for at vinde Kampen eller kæmper under Indvirkning af Soma. Det er nøjagtig samme Motiv som før, blot set fra en anden Side, nemlig det fuldbyrdede Stadium, det Drikkelag, der finder Sted mellem Kultdeltagerne og som er Fuldendelsen af Sejren og Skabelsen:

R. V. 1,32,3: »Med Begær som en Tyr valgte han sig Soma, og drak af den pressede i tre Kadru-Bægre; den gavmilde tog Tordenkilen, bestemt til at slynges, og dræbte den førstefødte af Slanger«.

R. V. 1,52,2.5.10.14: (2) »Som et Bjerg, urokkeligt i sin Basis, voksede Indra med tusindfold Bistand i Kræfter, da han dræbte Vṛtra, der havde indesluttet Floderne, betvingende Strømmene, opmuntret ved Urten (*andhas*)«. (5) »Ham, der i Rus kæmpede med Regntyven, ham tilflød der Vederkvægelser som [Strømme] ilende i et Styrt, da Indra med Tordenkilen [i Haand] tiltagende sig Mod ved Urten ligesom Trita kløvede Valas Ringværn«. (10) »Endog den mægtige Himmel veg tilbage af Frygt for Slangens Brøl, da, o Indra, din Tordenkile, medens du var beruset af den pressede [Saft], med Kraft kløvede Vṛtras Hoved, han der trængte Himmel og Jord tilbage«. (14) »[Du,] hvis Omfang Himmel og Jord ikke [naaede], hvis Grænse Luft-

rummets Strømme ikke naaede, ligesom ogsaa du alene har skabt alt andet for den, der i Rus kæmpede med Regntyven«.

R. V. 1,53,6: »Disse Rusdrikke, disse Tyrekraft rummende, disse Somadraaber har beruset dig, o Hersker, i Vṛtrakampen, da du for Lovsangeren, som har Offerstraa beredt, uimodstaaeligt nedslog ti tusind Fjender«.

R. V. 1,80,2: »Dig berusede den kraftige Rusdrik, den pressede Soma hidbragt af Falken, ved hvilken du med Kraft, du Tordenkilens Besidder, jog Vṛtra bort fra Vandene, straalende ved egen Herlighed«.

R. V. 2,11,10: »Hans, den stærkes Tordenkile bragede, da Menneskenes Fælle brændte Menneskenes Uven til Døde; han gjorde den snedige Dānavas Trolddom magtesløs, da han havde drukket af den pressede [Soma]«.

R. V. 2,19,2: »Berusende sig i denne Madhu sønderhuggede Indra, med Tordenkilen i Haanden, den Flod-omhyllende Slange, saa at Flodernes Styrkedrikke skred frem ligesom Fuglene til [deres] Reder«.

R. V. 9,98,10: »Til Drik for Indra Vṛtradræberen bliver du, Soma, udgydt, for den Mand, der giver [rigelig] Offerløn, og for Guden, der har indtaget sit Sæde«.

R. V. 10,116,1: »Drik Soma, du, til vældig Kraft, drik du stærkeste [af alle] for at ihjelslaa Vṛtra, du, den anraabte, skal drikke for Rigdom og Styrke, drik af det søde, o Indra, drik dig mæt«.

Hvorfor det ogsaa kan siges, at Soma hjælper Indra, eller ligefrem deltager i Kampen:

R. V. 9,61,22: »Saa strøm da klart, du (Soma) som bistod Indra til at dræbe Vṛtra, der havde indesluttet de mægtige Vande«.

R. V. 10,124,6: »Dette er Himlen, just her har det attraaværdige altid været, [her er] Lyset og det udbredte Luftrum; kom! lad os to dræbe Vṛtra, o Soma, lad os ofre med Offer til dig, som selv er Offeret«. Det er Indra, der taler i Strofen.

Ligesom ogsaa Soma kan kaldes »Vṛtradræber«:

R. V. 9,98,5: »Lad os, du lyse [Soma], Vṛtradræber, som dine nærmeste faa Del i den af mange attraaede Rigdom, i [din] nærende Kraft og Velsignelse, o du uopholdeligt fremtrængende«.

Somadrikningen, det kultiske Drikkelag, er da lige saa fuldt en Dæmonkamp som Tilberedningen, Presningen. Det kommer legendarisk til Orde i følgende Tekster:

R. V. 2,12,13: »Endog Himlen og Jorden bøjer sig for ham, selv Bjergene frygter for hans vilde Mod; han (Indra) som somadrikkende kendes med Tordenkilen i Armen, han som har Tordenkilen i Haanden, han er, o Mennesker, Indra«.

Indra aftegnes her i Kampattitude og samtidig drikkende Soma, fordi Kampen og Drikkelaget er identiske.

R. V. 10,99,8: »Ligesom den fra Skyen [kommende Regn], der strømmer ned paa Græsgangen, skal han skaffe os Fremgang til [sikkert] Bosæde; naar han (Indra) har sat sig med sine Lemmer til [den lyse] Indu (Somadrikken), saa dræber Ørnen (Indra) med Jernkløerne Dasyuerne«.

Guderne er identisk med Menneskene handlende under Kultens Aspekt; naar Menneskene samles til det kultiske Drikkelag, saa dræber de Dæmonerne.

Denne Skabelse af den menneskelige Verden, som rummes i disse vediske Tekster, adskiller sig skarpt fra al senere Kosmogoni derved, at den ikke er Udslag af Spekulation. Derfor foreligger den heller ikke ordnet, det er ikke saadan, at naar man trækker i Stroppen folder hele Systemet sig logisk automatisk ud, som man fornemmer det ved de senere filosofiske Systemer.

Denne Skabelse er nemlig Udtryk for Oplevelse, en stor Grundoplevelse, der skyder ud til mange Sider. Derfor faar den mange Temaer, som atter udformes i Myter.

Disse Myter er Kultlegender. De fortæller om en Række Oplevelser og Følelser, som de menneskelige Kultdeltagere har haft.

Forud har de oplevet Kampen og Dæmonens Fald. Med Udgangspunkt heri følger en ny Side af Dramaet. Den voldsomme Kraft, der var akkumuleret for at modstaa Dæmonen, bliver ved dennes Fald pludselig fri. Det er Psykologien i »Vandenes Udløsning«. Der har været et saadant Omsving i Stemningen, et Punkt, hvor man pludselig stod fri af det ondes Magt, og den anvendte opstemmede Energi og Kraft omsattes i en fremvældende Livsfølelse, der uhæmmet svulmede op til en Højde af klar tindrende Livsfylde, der føltes som en kolossal Fornyelse

af alt menneskeligt og i videre Forstand af alt jordisk, af hele Verden. Det er Skabelsen. Man har følt, hvordan Livskræfterne i alt paany udgik fra det Væld, som nu atter randt frit og frisk, søgte ud i de givne Baner og Omraader, vakte alt til Live igen og genoprettede den etiske Orden i Verdenslivet. I dette gyldne Øjeblik har man følt, at man ejede Verden saa ung og ny som fra den første Begyndelse.

Man har følt sig selv blive til derved. Der siges, at det er Gudens Fødsel, men det betyder, at det er Menneskenes. Saa dybt har man oplevet Genskabelsen og Fornyelsen, at denne Stund ogsaa for Mennesket selv maa staa som en ny Tilblivelse. Ny i den Forstand, at man her atter staar ved det egentlige, det sande, det uroprindelige, det som altid har været og altid vil være, men som man for hver Gang maa kæmpe sig ind til.

Dette er Oplevelse, men ikke fri aandelig Oplevelse som den senere indiske Mystik. Hvor umiddelbar den end har været — og derom vidner Udtrykkenes Art, deres Friskhed og Styrke — er den nøje knyttet til og udspiller sig indenfor en sluttet Kultkreds under bestemte rituelle Handlinger, og fra denne praktiske Underbund kan Oplevelsen ikke løsnes, uden at den totalt ændres.

Denne dramatiske Oplevelsesrække har taget sin Begyndelse under den rituelle Akt, som inkluderer Dæmonkampen. Hvor den dernæst udvikler sig og naar sit Højdepunkt ses klart af de Motiver, som den bygger over: Somaens Erhvervelse og Somadrikningen. Det er Oplevelsesindholdet fra Drikkelagets Sfære, der hvor Kultens Hensigt naar sin højeste Fuldendelse.

Résumé.

Med de forskellige ovenfor anførte Tekster er Fremstillingen af selve Indra-Vṛtra Kamplegenden ført til Ende, saadan som den er udformet indenfor den vediske Mytekreds. Det kunde være belejligt nu at opresumere hvilke Træk, der er fundet som karakteristiske for Vṛtra og Vṛtrakampen.

Vṛtra er noget, som fremstaar, bliver til paa Kultpladsen, gør sin Magt gældende paa Kultpladsen — hvad der betyder at gøre den gældende over den hele Verden — ligesom ogsaa Indras Kamp med Vṛtra lokeres paa Kultpladsen.

Vṛtra er af en sammensat Natur, rummer baade det dæmoniske og det værdifulde, det overordentlig onde og det overordentlig gode. Hvad det gode er, siges paa forskellig Vis. Det er al Viden, al Ære, al Næring, al Lykke, det er Føde og det er Kraft (*vīrya*). Det kaldes ogsaa Agni og Soma, Ukthya-Ofringen, og Rigveda, Yajurveda og Sāmaveda, d. v. s. hele Kulten. Det er altsaa alt, hvad der ud fra de forskellige Aspekter, der forekommer i de forskellige Ritualforklaringer, kan anses for det bedste og højeste. Endelig er der ogsaa det storladne Udtryk »Vandene«, der ligesom omfatter det essentielle i alle de andre Begreber i sig. Det kan ogsaa kaldes: »det, hvorved han (Vṛtra) er denne Verden« (Taitt. S. 2,4,12,3).

Det beskrives som en Tilranelse, at Vṛtra ejer disse Ting, alligevel er de intimt forbundne med ham. Vṛtra kan ikke dræbes, uden at det gode ogsaa dræbes. Indra kan derfor ikke nedlægge Vṛtra, før han har kaldt det gode ud af ham over paa sin Side. Det viser, at Meningen med Drabet foruden Tilintetgørelsen af det dæmoniske lige saa fuldt er Erhvervelsen af den gode Del. Under Kampen udvirkes det, at kun det rent onde, det dæmoniske, dræbes, men ikke det gode, som tværtimod udfries og vindes.

I Forlængelse heraf er Dæmondrabet en universel Skabelse. Hele den menneskelige Verden med alle dens Grundværdier og den etiske Verdensorden skabes. Guden skabes, og med Guden Folket.

Mange af de velsignelsesrige Ting, der fremkommer ved denne Skabelse, stammer direkte fra den nedlagte Vṛtra. Det gælder visse kultisk værdifulde Ting. I Traad dermed siges det, at Vṛtra skal være Indras Føde efter Kampen, og det fremgaar, at der ved Dæmondrabet erhverves Offerføde, i snævrere Forstand Soma.

Det er en Ophøjelse for Indra at dræbe Vṛtra, men samtidig er der dermed forbundet en Følelse af Frygt og Skyld.

Alle disse forskellige Omstændigheder peger hen paa et sakralt Offerdrab, som det forekommer indenfor de primitivantike Kulturer, hvor den dramatiske Spænding med dens Spil af Antiteser har sin Grund i, at Dæmonen er inkorporeret i det Medium, hvoraf man gennem de rituelle Handlinger erhverver det sakralt værdifulde. Dæmonkampen er saaledes ofte inkorpo-

reret i Ombringelsen af Offerdyret. Der er Skyld derved, for almindeligvis er det en Helligbrøde at forgribe sig paa Dyrenes Liv, men det er nødvendigt under Kulten for at frembringe den kultiske Kraftspise, der skal tjene Guder og Mennesker til Kommunion; derfor er det ogsaa en ophøjet Handling.

Identifikationen mellem Offerdyret — det helligste af det hellige — og Dæmonen er en dramatisk Antitese, som ikke er Udslag af spekulativ Symbolik, men kommer af Oplevelse, en naturlig Følge af den Erfarings Art, som udtrykker sig i Kulten. Den har sin Grund i Kultens dybeste Væsen, nemlig det aktivt skabende. Livet er ikke givet en Gang for alle, men det erhverves, skabes i Kulten, og det kan ikke erhverves undtagen man samtidig nedlægger Dæmonen.

Nogen fast Verdensorden med bestemte Pladser til Principerne godt og ondt kender denne Erfaring ikke. Der er et Kaos, som af sig selv vilde være dæmonisk, hvis ikke Menneskenes Samfund gjorde en ordnet Verden ud deraf og stadig hævdede denne Verden overfor det dæmoniske. Verden er ikke blevet til en Gang for alle, men for at den skal bestaa, maa man stadig gentage dens Skabelse — bekræfte de opretholdende Kræfter og holde dem i Gang — og det vil sige, at den til Stadighed maa bygges op paa nedlagte Dæmoner.

At erhverve Offerets helligste Kraft, Offersubstansen, den hvorved man iværksætter den kultiske Skabelse, maa derfor nødvendigvis gaa Side om Side med at forstøde det ondes Repræsentant, af sig selv springer disse to Motiver sammen, naturligt forener de sig i en og samme Ritualakt.

Det, der kult-praktisk ligger til Grund for det mytiske Vṛtrabegreb, maa være en lignende Størrelse med et lignende Indhold. Ogsaa her maa Dæmonen være inkluderet i en værdifuld Ting, som af kultiske Grunde maa ombringes. Man ser herunder bort fra de værdifulde Sider, og ihjelslaar da kun det dæmoniske under Ombringelses-Processen, medens man netop erhverver det værdifulde i en frigjort, højere og fuldere Form.

Det maa ogsaa være en Ting, der underkastes en Behandling, der svarer til de mytiske Træk, der fortælles. Det behøver ikke nødvendigvis at være et Dyr, Planter kan have en fuldstændig tilsvarende Stilling, hvor de er blevet det Medium, hvoraf man frembringer Kommunionsmidlet. Selve dette behøver ikke nødvendigvis at være en Spise, det kan lige saa godt forekomme, at den sakrale Drik faar samme Stilling og Betydning.

Vṛtrakampens nære Forbindelse med Somaens Erhvervelse og Somaens Drikning peger paa det centrale Somaritual og i særlig Grad paa dettes essentielle Moment, Presningen af Somastænglerne. Her staar man øjensynlig overfor det rituelle Udgangspunkt for Mytens Fortælling om Dæmonkampen. Vṛtrabegrebets rituelt haandgribelige Genpart har i snævrere Forstand været Somaplantens Stængler, hvoraf man ved Bankning eller Presning udvandt den berusende Saft, der var det centrale og uundværlige til Blandingen af Somakultens sakrale Kommunionsdrik.

I det følgende vil denne Anskuelse nærmere blive udbygget.

Identifikation af Soma og Vṛtra.

Efter at have gennemgaaet de Myter, der udtrykker den kultdramatiske Oplevelse, der svarer til Dæmonkampmotivet, vender Betragtningen sig nu til de legendariske Tekster, der kaster Lys over den anden Side af Sagen, nemlig saadanne, der kan tjene til nærmere at belyse Forholdet mellem Ritual og Legende, den i Myterne skildrede Oplevelse i Forhold til den udførte Kultus.

Undersøgelsen peger i Retning af, at der i hvert Fald indenfor et vist Tidsrum i Kulten har foreligget en Identifikation af Dæmonen og Offermidlet, af Vṛtra og Soma.

Forsaavidt dette er Tilfældet, maa det have sat sig legendariske Spor. Der maa være Myter, der er bygget over dette Motiv, Genfortællinger af Kulten eller af kultiske Forhold, der gaar ud fra dette Moment.

Det viser sig da ogsaa, at det er der i tilstrækkeligt Maal. Disse Tekster forekommer i Brahmanaerne som Led i forskellige Ritualforklaringer. Derfor er de heller ikke ens, men de indeholder alle som et Argument til Udlægningen den Grundtanke, at Soma og Vṛtra er identiske Størrelser. Det ses endda, at det er en Tanke af en vis overbevisende Kraft. Den fremsættes ikke som en ny spekulativ Formodning, men netop med den Autoritet, som der er over en gammel anerkendt Forestilling.

En saadan Tekst er Çat. Br. 3,4,3,13: »Hvad det angaar, at de gør Somaen svulmende (Āpyāyana, en særlig Ceremoni): Soma er en Guddom, thi Soma (Maanen) er paa Himlen. »Soma var Vṛtra, for vist, hvad der er Bjergene og Klipperne, det er hans Legeme; der gror denne Urt, der kaldes Uçānā«, saaledes talte Çvetaketu Auddālaki, »naar de har bragt den hid, saa presser de den, og ved Hjælp af Indvielsen, Upasad-Ceremonierne, Tānūnaptra-Ceremonierne og Āpyāyana gør de den til Soma«. Og paa samme Maade, ved Hjælp af Indvielsen, Upasad-Ceremonierne. Tānūnaptra-Ceremonierne og Āpyāyana gør ogsaa han (Offerbringeren) den til Soma«.

Ligeledes Çat. Br. 4,2,5,15: »Derpaa fortsætter han med [Ofringen af] de Offerkager, der hører til Presseritualet. Soma er en Guddom, thi Soma (Maanen) er paa Himlen. »Soma var Vṛtra, for vist, hvad der er Bjergene og Klipperne, det er hans Legeme; der gror denne Urt, der kaldes Uçānā«, saaledes talte Çvetaketu Auddālaki, »naar de har bragt den hid, saa presser de den««.

I begge disse Tekster citeres en gammel Præsteautoritet, hvis Udgangspunkt er det, at Vṛtra og Soma er identiske. Teksterne forklarer, at Bjergene er Vṛtra-Somas Legeme.

At der har været en saadan Forestilling ses ogsaa af Rigveda, hvor den spiller ind i Vṛtrakampens Forestillingskreds. Saaledes siges det om Indra i R. V. 1,32,1-2: »Han dræbte Slangen, banede Vej for Vandene og splittede Bjergenes Bug; han dræbte Slangen, der har søgt Tilflugt paa Bjerget«. Og 1,57,6: »Dette store vidt udstrakte Bjerg har du, Indra, Tordenkilens Besidder, spaltet Stykke for Stykke med Tordenkilen, de indesluttede Vande lod du strømme frit og tiltog dig alene al Kraft til fulde«.

Men Bjergene, der altsaa er Vṛtras Legeme, er ogsaa identiske med denne Plante, der gror paa dem, og det er Somaplanten. Under Kulten bliver den til den egentlige Soma. Det maa være Çvetaketu Auddālakis Tankegang. For den primitiv-antike Erfaringsmaade kan der godt være Identitet mellem et Bjerg og en Plante, de kan være Udtryk for samme Liv, samme Kraft.

De samme Forestillinger, ogsaa med Identiteten af Soma og Vṛtra som Udgangspunkt, forekommer i en anden Forbindelse i Çat. Br. 3,9,4,2: »Derpaa tager han Pressestenen. Nu bestaar disse Pressestene af Klippe, og Soma er en Guddom, thi Soma (Maanen) er paa Himlen; Soma var Vṛtra, for vist, hvad der er Bjergene og Klipperne, det er hans Legeme. Med [hans eget] Legeme er det saaledes, at han gør ham fuldkommen, gør ham hel. Derfor bestaar de (Pressestenene) af Klippe. At de presser ham, det er, at de slaar ham ihjel, de slaar ham ihjel ved Hjælp af denne [Sten, Soma-Vṛtras eget Legeme]. Saaledes genopstaar han deraf, saaledes faar han nyt Liv. Derfor bestaar Pressestenene af Klippe«. Sidste Afsnit forekommer ogsaa Çat. Br. 3,9,4,8: »Han maaler ham (Soma) ud. At de presser ham, det er, at de slaar ham ihjel, de slaar ham ihjel ved Hjælp af denne [Sten]. Saaledes genopstaar han deraf, saaledes faar han nyt Liv. Og fordi han udmaaler [ham], derfor er der Maal, baade det Maal, der er blandt Mennesker, og hvad andet Maal, der ellers er«.

Det Faktum, at Vṛtra og Soma er identiske, bliver her det bærende Punkt for en Tankegang, der gaar ud paa at forklare, at naar man knuser Somastænglerne med en Pressesten, saa behandler man Soma med dens eget Legeme, og saaledes dræber man den ikke, men gør den hel, idet Soma — foruden altsaa Stænglerne — til Legeme har Bjergene, udfra Identiteten med Vṛtra, idet Bjergene er Vṛtras Legeme.

Ogsaa i Teksten Çat. Br. 4,4,3,4 fastslaas Identiteten mellem Vṛtra og Soma: »Han øser den (Hāriyojana-Libationen) i Droṇakalaça[-Karret]. Nu, Vṛtra var Soma, da Guderne slog ham ihjel, rullede hans Hoved af. Det blev til Droṇakalaça[-Karret]. I det flød der ligesaa meget Saft sammen, som der kunde være. Det flød over [med Saft], og denne Libation er overflydende. Saaledes føjer han det overflydende til Overflod, og derfor øser han denne Libation i Droṇakalaça[-Karret]«.

At Vṛtra er identisk med Soma nævnes her for at forklare, at Vṛtras Hoved blev et værdifuldt kultisk Kar, der strømmer over med Somasaft.

Endnu en Tekst har til Udgangspunkt, at Vṛtra og Soma er identiske, Çat. Br. 4,1,4,8: »Han blander den (Maitrāvaruṇa-Libationen) med Mælk. Grunden til, at han blander [den] med Mælk [,er flg.]: Soma var Vṛtra, for vist. Dengang da Guderne slog ham ihjel, sagde de til Mitra: »du slaar ogsaa«; men han holdt ikke af det [og sagde]: »jeg er jo Ven (*mitra*) med alt, men naar jeg ikke er Ven, saa vil jeg blive Uven (*amitra*, d. v. s.

miste min Karakter som Mitra, Ven)«. [De svarede]: »saa vil vi udelukke dig fra Offeret«. »[Vel,] saa slaar jeg ogsaa«, sagde han. Kvæget fjernede sig nu fra ham [i følgende Tanke]: »han, som er en Ven, er blevet en Uven«; saaledes blev han berøvet Kvæget. Guderne forsynede ham [igen] med Kvæg, idet de blandede [Somaen] med Mælk. Og paa samme Maade forsyner denne (Præsten) nu ham (Offerbringeren) med Kvæg, idet han blander (Maitrāvaruna-Libationen) med Mælk«.

Den samme Fortælling findes i Taitt. S. 6,4,8,1-2 dog med en betydningsfuld Ændring, idet Udgangspunktet her ikke er Drabet paa Vṛtra, men et Drab paa Soma: »Guderne sagde til Mitra: »lad os ihjelslaa Kong Soma«. Han sagde: »ikke jeg, for jeg er Ven (*mitra*) med alt«. De sagde: »lad os [alligevel] ihjelslaa [ham]«. Han sagde: »lad mig vælge et Ønske, lad dem blande Somaen til mig med Mælk«. Derfor blander man Maitrāvaruṇa [-Libationen] med Mælk. Kvæget fjernede sig [nu] fra ham [i følgende Tanke]: »han, som er en Ven, har begaaet et Drab (*krūra*)«. Det er ligesom han, (2) der udfører Offer med Soma, begaar et Drab; fra ham fjerner Kvæget sig. Naar han (Præsten) blander Maitrāvaruṇa[-Libationen] med Mælk, saa forsyner han netop Mitra med Kvæg og [forsyner] Offerbringeren med Kvæg. Paa Forhaand vidste Mitra dette: »naar jeg har begaaet dette Drab, vil Kvæget fjerne sig fra mig«, derfor valgte han saaledes«.

Sammenholdt yder disse to Tekster et meget stærkt Bevis for, at der har levet en Forestilling om, at Vṛtra og Soma var identiske. De peger tilbage paa en Opfattelse, hvor det at nævne Drabet paa Vṛtra er det samme som at nævne Drabet paa Soma, idet begge Ting, Soma og Vṛtra, i hvert Fald indenfor et vist Moment i Kulten har været identificeret indbyrdes i saa intim Forstand, at det var det samme, om man nævnte det ene eller det andet. At der indenfor Kulten foregaar et Drab paa Soma, idet Presningen opfattes som saadant, skal udredes senere.

Der findes altsaa indenfor den vediske Mytekreds saa fuldgyldige Beviser, som man overhovedet kan ønske sig, paa det Faktum, at Soma og Vṛtra er identiske. Og det fremgaar med Tydelighed, at det er en gammel autoritativ Forestilling og ikke et Udslag af Præstespekulation. Der har i den gamle vediske Kult levet en Forestilling »Soma-Vṛtra«, ligeligt bestaaende af begge i et Indbegreb.

Ovenfor er anført de Tekster, som klart og utvetydigt udtaler dette. Men i Virkeligheden er denne Forestilling meget levende og spiller mere eller mindre indirekte ind mange andre Steder. Naar der f. Eks. i en Tekst, som hører til Ny- og Fuldmaaneofferet, siges følgende, Taitt. S. 2,5,2,4-5: »De slaar ham (Vṛtra) ihjel ved Fuldmaane, men faar ham til at svulme ved Nymaane; derfor fremsiges der ved Fuldmaane Strofer, der angaar Drabet paa Vṛtra, og ved Nymaane Strofer, der angaar Forøgelse«, saa er denne Tekst kun forstaaelig ud fra den Sammenhæng af Forestillinger, at Maanen er lig med Soma, der igen er identisk med Vṛtra. Betingelsen for Tankegangen er det sammenfattede Begreb Vṛtra-Soma. Ved Ordet Fuldmaane betones Vṛtra-Siden af Begrebet, idet der tales om Drab, ved Ordet Nymaane betones Somasiden, idet der tales om at faa til at svulme (*ā-pyā*), en Forestilling fra en rituel Akt, hvor man faar Somastænglerne til at svulme op ved at stænke Vand paa dem, hvad der samtidig inkluderer Maanens Forøgelse.

Denne Forestilling, Vṛtra-Soma, er det mytiske Udtryk for en kultisk Realitet, der fører lige ind til den centrale Oplevelse i det rituelle Drama: det hellige spiller tillige Dæmonens Rolle. Det er Erfaringen om, at Dæmonen er inkorporeret i Offermidlet, at Dæmonens Drab og Erhvervelsen af den sakrale Drik er identiske.

At selve Forestillingen eksisterer og endda gør sig levende gældende ses klart af de ovenfor anførte Tekster. Men foruden disse er der andre Tekster, hvor dette dramatisk oplevede og rituelt udførte Motiv kommer frem med en Realisme, der er direkte inspireret af, hvad der er set og oplevet paa Kultpladsen.

En saadan Tekst er Çat. Br. 4,1,3,4-10, en Fortsættelse til den ovenfor anførte Fortælling om Vṛtras Drab ved Indra. Vāyu har været udsendt for at undersøge, om Vṛtra nu ogsaa virkelig er død, han er kommet tilbage, og Teksten fortsætter med følgende: »Han (Vāyu) sagde [til Guderne]: »Vṛtra er slaaet ihjel, gør nu med den slagne, hvad I vil«. 5: Guderne ilede da hid, ligesom naar man vil tilegne sig en Erhvervelse, paa den Maade, at hvad [af Vṛtra-Soma] den enkelte [af dem] tog, det blev til en Ekadevatya-Graha (en Libation til en enkelt Guddom), hvad to [af dem tog, det blev til] en Dvidevatya-Graha (en Libation til

to Guddomme), og hvad mange [af dem tog, det blev til] en Bahudevatya-Graha (en Libation til mange Guddomme). Og fordi de særskilt greb ham (*vi-grah*) ved Hjælp af Bægre, deraf har Libationerne (*graha*) deres Navn. 6: Han stank for dem, sur og raadden blæste han mod dem, han var ikke tjenlig til at ofres, ejheller til at drikkes. 7: Guderne sagde [da] til Vāyu: »Vāyu, blæs ham igennem for os, gør ham velsmagende for os«. Han sagde: »hvad skal jeg have for det?«. »De skal benævne disse Bægre efter dig«, [sagde de]. »Javel«, sagde han, »men I skal blæse sammen med mig paa [ham]«. 8: Guderne adspredte en Smule af den Lugt og lagde den i Kvæget. Det er Aadselslugten i [dødt] Kvæg. For denne Aadselslugt maa man ikke lukke [Næsen], thi det er Lugten af Kong Soma; 9: ejheller maa man spytte, selv om man ogsaa mener sig afficeret deraf, maa man gaa rundt mod Vinden. Thi Soma er Lykke (*çrī*), og Sygdom er Slethed (*pāpman*); nu, ligesom en mere slet (*pāpīyaṃs*), naar en mere lykkelig (*çreyaṃs*) ankommer, vilde gaa ned [fra sin Plads], paa samme Maade gaar Sygdom ned for ham (Soma). 10: Dernæst blæste Vāyu ham igennem for anden Gang og gjorde ham velsmagende, hvorpaa han var tjenlig til at ofres og tjenlig til at drikkes. Derfor kalder man disse [Bægre, Libationer], skønt de hører til forskellige Guddomme, for Vāyavya (d. v. s. tilhørende Vāyu). Hans (Vāyus) er ogsaa Kong Somas første Vaṣaṭ[-Raab], og disse Bægre er opkaldt efter ham«.

Denne Tekst kan sidestilles med en anden, Taitt. S. 6,4,7,1-2, der lyder saaledes: »Guderne sagde til Vāyu: »lad os slaa Kong Soma ihjel«. Han sagde: »lad mig vælge et Ønske, lad jeres Libationer blive bragt med min først«. Derfor bringes Libationerne med de til Indra og Vāyu først. De slog ham (Soma) ihjel, han stank, Guderne kunde ikke holde ham ud. De sagde til Vāyu: »gør ham velsmagende for os«. (2) Han sagde: »lad mig vælge et Ønske, lad jeres Bægre (*patra*) blive benævnt som om de har mig til Guddom«. Derfor benævnes [disse Bægre, d.v.s. Libationer], skønt de hører til forskellige Guddomme, Vāyava (d. v. s. tilhørende Vāyu). Vāyu gjorde ham velsmagende for dem, derfor hænger man det, som stinker, paa et vindomsust Sted, thi Vāyu (Vinden) gør det rent og velsmagende«.

Det er øjensynlig en og samme Myte, der her ligger til

Baggrund for disse to Fortællinger. Der ses her det samme Træk, som der iagttoges før ved de to Fortællinger om Mitra og Kvæget, nemlig, at den ene Udgave fortæller om Drabet paa Vṛtra, medens den anden fortæller om Drab paa Soma. Men det er samme Motiv, samme Tankegang. Øjensynligt har det ikke gjort nogen Forskel, Udgangspunktet har været et og samme, hvad enten man nævnte det som Drab paa Vṛtra eller Drab paa Soma, idet disse to, Vṛtra og Soma, har foreligget identificeret i en og samme Ting, der har været det centrale Objekt i det Ritusmoment, som har inspireret Myten, og som den fortæller om.

Hvad denne Ting er, faar man ogsaa Antydninger om gennem de i Myten afbildede Situationer. Det maa være Offermidlet, hvoraf man frembringer den sakrale Drik, den som baade ofres til Guderne og nydes af Kultdeltagerne. Det fremgaar faktisk af den mytiske Fortællings Ord om, at Vṛtra straks efter Drabet er noget, der flyder, noget, der kan øses op i Kar. Det er et realistisk Træk fra Kultpladsen, som her dukker op i Myten: under denne Form har man oplevet den dræbte Dæmon. Men dette flydende, som er den dræbte Dæmon, det er samtidig en højst guddommelig Erhvervelse. Det fremgaar af den Omstændighed, at Guderne straks efter Drabet iler til og sikrer sig, hvad de kan, deraf, som de dem tilkommende Offerandele. Dæmondrabet er her direkte afmalet som den Handling, hvorved man erhverver eller frembringer den sakrale Drik.

Nogen bedre Illustration paa, at den Ting, der har rummet disse to Begreber i sig, Vṛtrabegrebet og Somabegrebet, er Somastænglerne, og at Presningen af dem er lig med Kampen og Dæmondrabet, kan man ikke ønske sig, naar man er henvist alene til de mytiske Udtryk for det Indhold, der opleves i Kulten.

At Soma »flyder« af den dræbte Vṛtra kommer ogsaa frem paa en særlig Maade i Pa. Br. 9,5,7: »Indra dræbte Vṛtra. Den Soma, som løb ud af hans Næse [blev til] de brunduskede Arjuna-Planter; den Soma, som løb ud af hans Omentum, da det var udskaaret, [blev til] de rødduskede [Arjuna-Planter]. De Arjuna-Planter, som er brunduskede, dem skal han presse, [hvis han ikke kan faa Pūtīka-Planter]; thi det (brunt) er Brahman-Farven. Saa [er det, som] han virkelig presser Soma«.

Motivet om, at Soma opnaas ved Vṛtras Drab og direkte

erhverves af den nedlagte Vṛtra, er her set ud fra Perspektivet om de Substituter for Soma, der i forskellige Tilfælde kan anvendes, naar den originale Plante ikke kan opnaas.

Dette kultisk-realistiske Træk, at Vṛtra »flyder« efter Drabet, gaar ogsaa ind i andre Mytedannelser end dem, der just knytter til Hovedmotivet og til det kultiske Hovedformaal. Saaledes Çat. Br. 1,1,3,4-5: »4: Vṛtra laa og tilhyllede hele denne Verden, som her [udstrækker sig] mellem Himmel og Jord. Og fordi han laa og dækkede hele denne Verden, derfor er hans Navn Vṛtra (*vṛ*, at dække). 5: Indra dræbte ham. Da han var dræbt, flød han stinkende til alle Sider henimod Vandene; for til alle Sider ligger Oceanet. Nogle Vande fattede Afsky for ham, og [idet de steg] højere og højere [op], flød de over. Derfra [stammer] Darbha-Græsset (hvoraf Pavitra forfærdiges), thi de [repræsenterer] de Vande, som ikke blev forurenede. I de andre [Vande] var der blevet iblandet [nogen Urenhed], forsaavidt som den stinkende Vṛtra var flydt ud i dem. Det fjerner han nu fra dem ved Hjælp af disse to Pavitraer, hvorefter han vier ved Stænkning med de offerrene Vande. Derfor gør han [dem] rene ved Hjælp af disse to [Pavitraer]«.

Teksten giver en mytisk Begrundelse for Darbha-Græsset, hvoraf man forfærdiger et rituelt Rensemiddel.

Denne sidste Tekst, saavel som de allerede anførte Tekster, rummer det Træk, at der ved den dræbte »flydende« Vṛtra var noget urent. Dette Motiv genfindes i flere andre Tekster, saaledes Taitt. S. 6,1,1,7: »Indra dræbte Vṛtra; han besudlede Vandene ved sin Død. Hvad der af disse var offerrent, offertjenligt og guddommeligt, det gik op af Vandet, det blev til Darbhagræs. Naar han renser [Offerbringeren] med Bundter af Darbhagræs, saa renser han ham netop med de Vande, som er offerrene, offertjenlige og guddommelige«.

Taitt. Br. 3,2,5,1: »Indra dræbte Vṛtra. Han besudlede Vandene ved sin Død. Hvad der af disse var offerrent, offertjenligt og guddommeligt, det gik op af Vandet og blev til Darbhagræs. Naar han renser Vandene med Darbhagræs, saa renser han dem just med de Vande, som er offerrene, offertjenlige og guddommelige. Han renser dem med to [Græsstraa]«.

Taitt. S. 6,4,2,3: »Indra dræbte Vṛtra. Han besudlede Vandene ved sin Død. Hvad der af disse var offerrent, offertjenligt og guddommeligt, det undslap og blev til de rindende Vande (*vahantī*). Han tager [Vasatīvarī-Vandene] af de rindende Vande, og saaledes tager han [dem] netop af Vande, som er offerrene, offertjenlige og guddommelige«.

Dette Urenhedsmoment knytter nøje til Vṛtradrabet, som det siges Taitt. S. 3,3,7,3: »At Indra dræbte Vṛtra, det var Urenhed (*amedhya*), at han tilintetgjorde Yatierne, det var Urenhed«.

Denne Urenhed hænger sammen med det Forhold, at Ritualdramaets Genstand rummer baade det dæmoniske og det velsignelsesrige, samt det Forhold, at det er Hensigten at ihjelslaa det dæmoniske saavelsom at erhverve det velsignelsesrige, hvad der fuldbyrdes under et.

Ved det sakrale Drab dræbes Dæmonen, og den Identifikation, der hidindtil har foreligget, opløses nu. Af den dræbte Dæmon bliver der en uren besudlende Potens tilbage, men samtidig erhverves det kultisk værdifulde. Disse to, Besudling og Velsignelse, er da Sider af samme Sag. Endnu i det første Stadium er de ikke ganske adskilte, der er et Spil imellem dem, de kan uventet glide over i hinanden. Det samme Forhold viser sig ved de første Draaber af Soma, de har endnu Betoning af det dæmoniske.

Det er imidlertid Kultens Hensigt at opnaa en absolut Adskillelse af de to Elementer, og den kommer ogsaa i Stand.

Til den ene Side faar man saa den guddommelige Somadrik, den livgivende Føde for Guder og Mennesker.

Til den anden Side foreligger det dæmoniske i afkræftet og aflivet Tilstandsform, dog stadig som en uren og halvfarlig Potens. Det skal senere paapeges, at Ideer af den sidstnævnte Art netop knytter til de brugte og udpressede Somastængler.

Somapresningen.

Det er fremgaaet, at der i Kulten foreligger en Identifikation af Vṛtra og Soma. Yderligere peger mange Træk hen paa, at den centrale Dæmonkamp, Vṛtrakampen, er blevet fuldbyrdet under det rituelle Moment, hvor man presser, banker eller knuser Somastænglerne og saaledes udvinder Saften, der er den vig-

tigste Bestanddel i den sakrale Drik, der desuden bestaar af Mælk og Vand, og hvor der iøvrigt ogsaa kan iblandes forskellige andre Ingredienser.

Forsaavidt dette er rigtigt, maa det forholde sig saaledes, at man i de mytiske Træk, der fortælles om Soma og Somapresning, maa kunne finde Overensstemmelse med de Tanker og Motiver, der knytter sig til Indra-Vṛtrakampen.

Man maa forvente at finde følgende tre Hovedtemaer: der sker et Drab, der er Skyld derved, det er en Skabelse.

I Almindelighed kan man med Henblik paa den rituelle Side sige, at Formler, som udtaler Tanken om Dæmondrab, og Formler, der direkte rummer Ordet Vṛtra eller Tanken paa denne, mere hyppigt end det ellers er Tilfældet i Kulten forekommer i Anledninger vedrørende Presningens Ritualpraksis. Drab af Dæmoner og Fjender, hvad der for den primitiv-antike Erfaring bliver det samme, gaar ganske vist som et Ledemotiv gennem hele den vediske Somakult, men det er dog ligesom dette Motiv faar en særlig stærk Betoning under den Del af Kulten, som knytter til Presningen. Endelig har Guden Indra sin vigtigste Plads og Stilling indenfor Somaritualet.

Det viser sig snart, at Forestillingen om et Drab i høj Grad er levende indenfor Presseritualet. Selve Presseprocessen forekommer og omtales ofte som et Drab. Det siges, at det at presse Soma er at dræbe Soma:

Taitt. S. 6,4,4,4: »De dræber Soma, naar de presser ham. Han borttager nogle Stilke, saaledes redder han ham«.

Taitt. S. 6,6,7,1: »De dræber Soma, naar de presser ham. Naar der er et Soma[-Offer], saa er det ligesom, naar de for den døde ihjelslaar Anustaraṇī[-Koen]«.

Taitt. S. 6,6,9,2: »De dræber Soma, naar de presser ham; naar Soma dræbes, dræbes [ogsaa] Offeret; [og] naar Offeret [dræbes, dræbes ogsaa] Offerbringeren. De Brahma-kyndige siger: »hvad er det, som Offerbringeren gør under Offeret, hvorved han gaar levende til Himmelverdenen?«. En »Tagen-i-Live« (*jīva-graha*), det er, hvad Adābhya[-Ceremonien] er; han tager af [Somaen], før [den er] presset; og saaledes lader den ham i Live gaa til Himmelverdenen«.

At Somaen alligevel ikke dræbes under Presningen fremstilles

her som Indholdet i en Ceremoni, der gaar ud paa at borttage nogle Stilke, før Presningen begynder.

Taitt. Br. 2,2,8,1: »Nu, man ihjelslaar Soma, naar man udpresser den«.

Taitt. Br. 1,3,1,2: Guderne søgte efter Agni og Soma; de havde fundet Agni; dernæst: »De (Guderne) fandt Soma, de dræbte ham; hans Skikkelser greb (*grah*) de særskilt, eftersom [de blev] erkendt; [saaledes] blev disse Libationer (*graha*) til; det er det, der gør Libationerne til Libationer«.

I denne Tekst, der er mytisk præget, fortælles, at Guderne dræbte Soma og dernæst »greb« ham som Libationer. Udgangspunktet maa være Presningen, og Teksten frembyder en Parallel til Çat. Br. 4,1,3,4, Fortællingen om, at Guderne straks efter Vṛtras Drab ilede til og greb ham i Skaale.

Drab paa Soma omtales ogsaa, uden at der er direkte Tilknytning til Presning, Taitt. S. 6,2,2,4 og 6,3,7,5: »Guderne gjorde Offersmørret (*ghṛta*) til en Tordenkile og dræbte Soma«.

Det er aabenbart netop Meningen med Soma, at den skal »dræbes«. Og det er Guderne, der gør det.

Endnu en Række Tekster konstaterer, at Presningen er et Drab paa Soma:

Çat. Br. 11,1,2,1-2: »1: Naar de spreder (d. v. s. udfører) Offeret, saa dræber de det; naar de presser Kongen (Soma), saa dræber de ham; naar de »beroliger« (*sam-jñā*) Offerdyret og udskærer det, saa dræber de det; det er ved Hjælp af Morter og Støder, og den øvre og nedre Kværnsten, at de dræber Havis-Offeret. 2: Og naar han saa har dræbt Offeret, saa gyder han det, ligesom Sæd, i Ilden, ligesom i et Skød. Thi Ilden er Offerets Skød. Derfra fødes det [igen]. Derfor skal han fuldføre de ti Ofringer, for hvilke Vaṣaṭ-Raabet udføres«.

Det fremgaar heraf, at der foregaar et Drab paa Offermidlerne under Offeret, men ogsaa, at der finder en Genskabelse deraf, en Nyfødsel, Sted.

Çat. Br. 3,3,2,6: »Naar han (Soma) nu købes, saa bliver han købt for et [bestemt Formaal, nemlig] for Metrenes (d. v. s. de hellige Hymners) Kongedømme, for Metrenes Verdensherredømme. At de presser ham, det er, at de dræber ham. Han siger til ham: »det er for Metrenes Kongedømme, at jeg køber dig, for Metrenes Verdensherredømme, og ikke for at dræbe [dig]««.

Denne Tekst knytter til Købet af Soma. Man siger til Soma, at han købes for de hellige metrisk affattede Ords Skyld, for at de hellige Ord skal herske, d. v. s. for at Kulten kan ske Fyldest. Man siger yderligere, at det ikke er for at dræbe Soma. I Omgaaelsen af den Realitet, som netop fastslaas i de andre Tekster, nemlig at det at presse Soma er at dræbe ham, kan der ligge antydet en Beklagelse over, at dette Drab maa ske. Det er uundgaaeligt, men det er beklageligt. Dog ligger der sikkert ogsaa antydet deri det andet store Tema, der hører til Kampmotivet, nemlig at Drabet samtidig er en Skabelse.

At Presningen foruden at være et Drab samtidig er en Skabelsesproces, findes klart udtalt i en Række Tekster. Somaen genopstaar af Presningen, fødes til nyt Liv:

Çat. Br. 3,9,4,2: »Derpaa tager han Pressestenen. Nu bestaar disse Pressestene af Klippe, og Soma er en Guddom, thi Soma (Maanen) er paa Himlen. Soma var Vṛtra, for vist, hvad der er Bjergene og Klipperne, det er hans Legeme. Med [hans eget] Legeme er det saaledes, at han gør ham fuldkommen, gør ham hel. Derfor bestaar de (Pressestenene) af Klippe. At de presser ham, det er, at de slaar ham ihjel, de slaar ham ihjel ved Hjælp af denne [Sten, Soma-Vṛtras eget Legeme]. Saaledes genopstaar han deraf, saaledes faar han nyt Liv. Derfor bestaar Pressestenene af Klippe«.

Çat. Br. 3,9,4,8: »Han maaler ham (Soma) ud. At de presser ham, det er, at de slaar ham ihjel, de slaar ham ihjel ved Hjælp af denne [Sten]. Saaledes genopstaar han deraf, saaledes faar han nyt Liv. Og fordi han udmaaler [ham], derfor er der Maal, baade det Maal der er blandt Mennesker, og hvad andet Maal der ellers er«.

Çat. Br. 3,9,4,23: »Og hvorfor han (Soma) kaldes Yajña (Offer): at de presser ham, det er, at de slaar ham ihjel; og det, at de spreder ham (d. v. s. udfører Offeret), det er, at de lader ham fødes igen; han fødes, idet han bliver spredt (d. v. s. idet Offeret bliver udført), han fødes bevægende sig (*yan jāyate*), deraf Yañja, og Yañja, det er det, som kaldes Yajña«.

Det fremgaar af disse Tekster, at man ganske vist under Presningen slaar Soma ihjel, men at dette netop er en Skabelse, man gør Soma »hel«, saa han genopstaar til et fuldere Liv end før.

Hvad det betyder, at Soma bliver »hel«, skinner igennem i en Tekst, der i det hele taget giver fuld Oplysning om, hvad der sker ved Presningen:

Çat. Br. 3,9,4,17-18: »Naar han skal til at banke [Somaen med Pressestenen], saa skal han i sit Sind tænke paa den, han hader. »N. N. slaar jeg, ikke dig«, [tænker han]. Nu, den som ihjelslaar en menneskelig Brahman, ham fordømmer man, men hvor meget mere saa ikke denne, som ihjelslaar ham (Soma). Thi Soma er en Guddom. At de presser ham, det er, at de slaar ham ihjel, de slaar ham ihjel ved Hjælp af denne [Sten]; saaledes genopstaar han deraf, saaledes faar han nyt Liv, og saaledes opstaar der ikke nogen Skyld. Men hvis han ikke hader nogen, saa skal han i sit Sind tænke paa et Græsstraa, og saaledes opstaar der ikke nogen Skyld. 18: Han banker [med Formlen]: »frygt ikke, skælv ikke«; det er, at han siger: vær ikke bange, skælv ikke, N. N. slaar jeg, ikke dig. »Tiltag dig nærende Kraft (*ūrj*)«; det er, at han siger: tiltag dig Saft (*rasa*). »I to Skaale (*dhiṣaṇā*), som er faste, vær faste, antag jer nærende Kraft«; nogle siger: det er just disse to Pressebrædder (*phalaka*), som der hentydes til. Hvad saa, hvis man [ved et Uheld under Bankningen] kom til at sønderbryde disse Planker? Det er jo disse to, Himmel og Jord, der skælver for den hævede Tordenkile (d. v. s. for Pressestenen). Just for disse to, Himmel og Jord, forsoner han nu (*etad*) dette (*ena*, Sāyaṇa: *yajña*, Offeret), og saaledes forsonet gør det dem ingen Skade. »Antag jer nærende Kraft«, Det er, at han siger: antag jer Saft. »Det onde er dræbt, ikke Soma«, [med disse Ord] ihjelslaar han ethvert Onde for ham (Offerbringeren)«.

Det fremgaar af denne Tekst, at Presningen er et Drab, Soma dræbes derved. Og til dette Drab knytter der sig Skyld.

Med dette Skyldmoment staar man overfor det tredje store Tema fra Dæmonkampmotivet. Det udtrykkes ogsaa mere kortfattet i Pa. Br. 16,1,12: »En Gudernes Manddræber (*vīrahan*) er den, som presser Soma. De [,som udgør] hundrede [af de 112 Køer, der er Offerhonorar,] ved dem forsoner han denne Fortræd og Guderne; de [,som udgør] ti [Køer] — ti er Livsaanderne (*prāṇa*) i Tal — ved dem tilfredsstiller han [sine] Livsaander, og ved den, som er den elvte, sig selv (*ātman*), medens den, som er den tolvte, er Offerhonoraret«.

I denne Tekst er Temaet set ud fra det Perspektiv, som hedder Offerhonoraret til Præsterne. Tendensen gaar ud paa at vise, at af de 112 Køer, der betales, er kun den ene det egentlige Honorar, de andre er Udsoning af Skylden. At Præsterne har kunnet bruge denne Forestilling til at retfærdiggøre deres høje Lønkrav med, viser, at det har været en levende og virksom Følelse hos Offerbringerne.

Dette Skyldmoment har indenfor det vediske Offer en naturlig Analogi, idet der ogsaa forekommer Skyld ved Slagtning af Offerdyr. Det skinner igennem i følgende Tekst, Çat. Br. 3,8,3,4-7: »4: Og han instruerer Çamitṛ (Slagteren): »hvis man spørger dig: »er Offerføden kogt, Çamitṛ?«, skal du kun sige: »kogt«, ikke: »kogt, ærværdige«, og ikke: »kogt, sandelig««. 5: Efter med Juhū[-Skeen] at have taget af det spættede Offersmør (Ghee blandet med sammenløbet Mælk) spørger Adhvaryu, idet han træder frem mod [Çamitṛ]: »er Offerføden kogt, Çamitṛ?«. »Kogt«, svarer han. »Det er Gudernes«, [siger] Adhvaryu med sagte Stemme. 6: Grunden til, han spørger, er følgende: Gudernes Offerføde [skal være] kogt, og ikke ukogt, og det er Çamitṛ, som ved, om den er kogt eller ukogt. 7: Grunden til, han spørger, er [ydermere] følgende: »med kogt [Offerføde] vil jeg foretage [Offer]«, [tænker han]; og selv om det er ukogt, saa er det dog kogt Offerføde for Guderne og kogt for Offerbringeren, og Adhvaryu er uden Skyld, det er paa Çamitṛ, at Skylden hviler. Tre Gange spørger han, for trefoldig er Offeret. Og hvorfor han sagde: »det er Gudernes«; hvad der er kogt, det er Gudernes, derfor siger han: »det er Gudernes««.

I det sidste Afsnit af Teksten opereres der i den ritualistiske Udvikling ganske tydeligt med et Skyldmoment, og det henføres til Slagteren, d. v. s. det stammer fra Ombringelsen af Offerdyret.

Denne Skyldfølelse er som tidligere nævnt et almindeligt forekommende Træk indenfor primitiv-antike Folks Kultus, og den har til Aarsag, at man under Kulten er nødt til at forgribe sig paa Ting, som er hellige, og hvis Liv det ellers er Helligbrøde at tage. Det er imidlertid nødvendigt for at frembringe det sakrale Middel, der kan skabe Kultens Kommunion mellem de guddommelige Magter og Menneskene.

I den anførte Tekst, Çat. Br. 3,9,4,17-18 nævnes en Forholdsregel til Afværgelse af Skylden: den under Presningen fungerende Person skal tænke paa en Fjende eller et Græsstraa. Han maa altsaa under ingen Omstændigheder rumme den Tanke, at det er den guddommelige Soma, han presser.

Dette Træk er tidligere anført i dets mytiske Udformning. Thi der kan næppe herske Tvivl om, at man ved denne Indstilling hos den fungerende Somapresser staar ved Udgangspunktet til de mytiske Forestillinger om, at alt det gode og værdifulde i Vṛtra kaldes ud af denne over paa Indras Side, før Guden kan kaste Tordenkilen.

Der foreligger jo, som før vist, en Identifikation af Dæmonen og Offermidlet, et Begreb Vṛtra-Soma. Under Presningen holdes Soma-Siden af Begrebet udenfor; saaledes dræbes Soma ikke, og Skylden afværges. Presningen, Tilintetgørelsen, rammer da Dæmonen alene. At det først og fremmest anbefales Somapresseren at tænke paa en Fjende hænger sikkert sammen med Opfattelsen om, at Presningen er en Kamp, hvor man ihjelslaar de fjendtlige Kræfter, hvad der bliver det samme som de dæmoniske Magter.

Gennem denne ritualistiske Tekst faar man altsaa Glimt af, hvordan de Temaer, som før er betragtet i deres mytiske Udformning, er blevet »spillet« af de i Kultdramaet agerende, nemlig først og fremmest som et givet Bevidsthedsindhold ved en given rituel Handling. For moderne indstillede Mennesker synes den ydre Manifestation at være overordentlig ringe i Forhold til Indholdet og saa lidet dækkende dette, at man kan have svært ved at se Forbindelsen mellem de to Ting.

Men det er netop den Art, som raader i det primitiv-antike Kultdrama. Der forekommer ikke teatralsk Optræden med udvortes Scenearrangementer. Dramaets Udførelse gaar væsentlig gennem den indre Oplevelse, og denne finder sit Udtryk i en praktisk Handling, der ikke er skabt med det Formaal at være et Vehicel for det oplevede Drama, men som har en selvstændig Oprindelse, idet den udspringer af Hverdagens almindelige Krav og Formaal, f. Eks. at spise og drikke.

Derfor er Oplevelsen ikke mindre. Og udover den af praktiske Hensyn bundne udførte Kultus skaber den selv en Lejlighed, hvor den frit kan udfolde alle sine Impulser. Det er Mytedannelsen.

»Det onde er slaaet ihjel, ikke Soma«, siger den anførte

Tekst. I disse Ord ligger givet den dybeste Mening med Somapresningen og det klareste Bevis paa, at netop Somapresningen er det sakrale Offerdrab i den vediske Somakult. Det onde — Vṛtra karakteriseres netop som den eller det onde — har været inkorporeret i det, som er Somaen, i Somastænglerne. Presningen er et Drab, men det dræbende rettes mod det, som er det onde, medens det, som er den egentlige Soma, holdes udenfor. Resultatet bliver derfor, at man gør Somaen »hel«, den bliver skilt fra det, som er Vṛtra, og genopstaar eller fødes til fuldt Liv — nemlig i Form af den guddommelige Offerdrik — medens de dræbende Slag har ramt Dæmonen og ihjelslaaet denne, saa der af den kun bliver en uren besudlende Potens tilbage.

Disse tre Temaer, Drabet, Skylden og Skabelsen, har saaledes alle tre deres Rod i det praktisk udførte Presseritual. Her findes Udgangspunkterne til de Mytedannelser, som tidligere er gennemgaaet. Drabet paa Soma genfortælles i mytisk Udformning som Indras Drab paa Vṛtra, Skylden ved at presse Soma fortælles som Indras Flugt efter Drabet, og Genskabelsen udformes — udfra den overordentlige Betydning af Soma — til Indras Skabelse af den menneskelige Verden efter Sejren.

Myterne knytter til Indra, fordi han er Somaritualets handlende Agens, han er synonym med Menneskene, der handler under Aspekt af dette kultiske Moment.

Netop den Rolle, som Indra spiller under Somaritualet, bidrager mere end noget andet til at give dette Karakter af Dæmonkamp og Dæmondrab. Presningen og Drikningen er Indras særlige Sfære, han opfattes specielt udøvende sin Virksomhed under denne Del af Kulten, som det fremgaar af de talrige Formler og Paakaldelser, der under disse Momenter rettes til denne Guddom.

Selve Presningen har været forskelligt udført, den kunde foregaa ved Hjælp af Morter og Støder, eller, som det aabenbart var mest almindeligt, ved Hjælp af Pressesten, hvormed man bankede og knuste Somastænglerne paa en rød Kohud, der var bredt ud over Brædder lagt over Lydhuller. I begge Tilfælde var Indra Presningens specielle Guddom, som det fremgaar af Hymnen R. V. 1,28 hvor de to Pressemetoder findes antydet:

1: »Naar Pressestenen med den brede Fod er hævet til Somapresning, nedsvælg da Indra af den [Saft], som er presset i Morter«.

2: »Naar de to Pressebrædder som tvende Hofter er parate, nedsvælg da Indra af den [Saft], som er presset i Morter«.

3: »Naar Kvinden øver at støde frem og støde tilbage, nedsvælg da Indra af den [Saft], som er presset i Morter«.

4: »Naar man rundtom fatter Kærnestaven ligesom Tøjlerne for at lede [en Hest], nedsvælg da Indra af den [Saft], som er presset i Morter«.

5: »Naar, lille Morter, du bliver sat i Gang i hvert et Hus, skal du tone højest her som de sejrendes Pauke«.

6: »Skovfyrste[1], Vinden gennemblæser din øverste Del; o Morter, pres Soma, som Indra skal drikke«.

7: »Hidbringende, Rigdoms-givende er disse to, højt spærrer de Gabet op tyggende Urter ligesom Heste«.

8: »De to Skovfyrster[2], ophøjede ved høje Pressere, I skal i Dag for os presse til Indra den sødmefyldte [Soma]«.

9: »Bring hvad der er ladt tilbage i Bægrene, gyd Somaen i Sien, anbring den i Kohuden«.

Indra er Presningens agerende Kraft, som det fremgaar af flg.:

R. V. 2,12,6: »Han som tilskynder den elendige og svage, Præsten og den bistandsøgende Lovsanger, som med drikkelystne Læber hjælper Somapresseren, der har Pressesten parat, han er, o Mennesker, Indra«.

Indra hjælper Somapresseren, d. v. s. han er den Kraft, som Menneskene tiltager sig, naar de presser Soma.

De Ord, som rettes til Indra under Presningen, og som rummer baade Paakaldelser, Opfordringer og Hyldester, nævner specielt Indra i hans Egenskab af Dæmondræber, i særlig Grad som Vṛtras Besejrer.

Ved Morgenpresningen siger Adhvaryu-Præsten, idet han maaler Soma ud flg.:

Taitt. S. 1,4,1,b: »Dig til Indra Vṛtradræberen, dig til Indra Vṛtras Besejrer, dig til Indra Fjenders Bane, dig til Indra med Ādityaerne, dig til Indra med Al-Guderne«. Jvnf. Taitt. S. 6,4,4,1: »Dig til Indra, dig til Indra, [med disse Ord] maaler han [Soma]

[1] *vanaspati*, Bet. for et Træ, her vel om Køllen, der tjener som Støder i Morteren.

[2] *vanaspati*, Dual. her om Morter og Kølle.

ud, for Soma bringes for Indra; fem Gange maaler han med Formlen«.

Ved det tredje Ājyaçastra fremsiger Brāhmaṇācchaṃsin en Lovprisning, hvori Indra hyldes som Vṛtras Banemand (Caland & Henry: »L'Agniṣṭoma«, Pg. 248—49).

Specielt er det dog Middagspresningen, der er Indras særlige Moment. Som det siges i R. V. 3,32,1: »Drik denne Soma, Indra, Somaens Herre, [Soma fra] Middagspresningen, som er dig kær«. Ligesom hele Hymnen 8,37 med sit Omkvæd knytter hertil: »O Vṛtradræber, drik af Middagspresningen, af Somaen, du Tordenkilens dadelløse Besidder«.

Ogsaa Brahmanaerne bekræfter dette:

Çat. Br. 11,7,2,5: »Og til Indra hører Middagspresningen«.

Çat. Br. 14,3,1,29: »Soma er Offeret, og Pravargya er [dets] Hoved; han gengiver saaledes Offeret dets Hoved ved Middagspresningen, for det, som er Middagspresningen, det er udelukkende den Indra tilhørende Presning; han glæder ham saaledes i det, som er hans egen Andel«.

Pa. Br. 25,14,4: »Middagspresningen tilhører Indra«.

Kauṣ. Br. 15,1.3 og 29,2: »Med Indra er Middagspresningen og Triṣṭubh-Metret forbundet«.

Kauṣ. Br. 22,7: »Indra er forbundet med Triṣṭubh, og Indra har sit Sæde (*āyatana*) i Middagspresningen«.

Angaaende Forbindelsen mellem Indra og Triṣṭubh-Metret jvnf. Çat. Br. 9,5,1,33: »Og hvorfor der er elleve: Triṣṭubh bestaar af elleve Stavelser, og Indra er forbundet med Triṣṭubh, Indra er Offerets Selv (*ātman*), Indra er Guddommen; han opretter saaledes Offeret i ham, som er Offerets Selv, [Offerets] Guddom«.

Under Middagspresningen staar Indras Kamp og Indras Sejr i Forgrunden. Under en Lovprisning (*mādhyaṃdinapavamānastotra*) paakaldes Indra med følgende Ord, Ath. V. 7,76,6 lig med R. V. 6,47,6: »Kækt skal du drikke Somaen i Bægeret, Indra, som Dæmondræber, o Helt, i Kamp for Rigdomme, svælg [den] ned ved Middagspresningen, som Rigdomsbesidder skal du skænke os Rigdom«.

Ved Fyldningen af Bægrene (anf. V. Pg. 284—85) hyldes Indra med Hymnen R. V. 7,21, hvor det i Vers 6 hedder: »Ved Kraft har du udmærket dig, Indra, Luftrummet omsluttede ikke din Storhed i din Bane; ved egen Kraft har du dræbt Vṛtra, din Grænse fandt Fjenden ikke i Kampen«.

Og ved den følgende Libation (anf. V. Pg. 286) lyder Hotṛ'ens Yājyā saaledes, R. V. 6,17,1: »Drik Soma, du vældige, den du har aabnet Vej, som ogsaa Kostalden, du højt lovpriste Indra, du som, du tapre med Tordenkilen i Haand, med Kraft sønderslog Vṛtra og alle Fjender«.

Ved Libationerne af de to Graha til Indra Marutvant (anf. V. Pg. 298) lyder Hotṛ'ens Yājyā saaledes, R. V. 3,47,2: »O Indra, forenet med Maruterne og omskaret [af dem], drik Soma, du Helt, som kyndig Vṛtradræber, slaa [vore] Modstandere, bortjag [vore] Fjender, og skab Sikkerhed for os til alle Sider«.

Og ved den følgende tredje Graha til Indra Marutvant (anf. V. Pg. 299—304) udgør Hotṛ'ens Recitation en lang Lovprisning, Çastra, hvor der hentydes til Vṛtradrabet 4—5 Gange.

I disse Paakaldelser og Hyldester spiller Maruterne en stor Rolle som Indras Hjælpere ved Dæmondrabet. Derfor er Middagspresningen karakteriseret ved Maruterne lige saa vel som ved Indra, Pa. Br. 13,9,2: »Tilknyttet Maruterne er Middagspresningen«.

Dette finder sin Bekræftelse ved en Tekst, Taitt. S. 6,5,5,1: »Indra i Fællesskab med Maruterne ihjelslog Vṛtra ved Middagspresningen; idet Libationerne til Maruterne bringes ved Middagspresningen, saa bringes de for Offerbringeren som Vṛtra-(d. v. s. Fjende-)dræbende«.

Denne Tekst udtrykker med umiddelbar Selvfølgelighed den Opfattelse, at Dæmondrabet er noget, der foregaar under Udførelsen af Ritualet; endvidere, at det specielt er karakteristisk for Middagspresningen, at Vṛtra dræbes under den.

Den mest omfattende Lovprisning af Indra som Dæmondræberen forekommer ved det andet Çastra under Middagspresningen (anf. V. Pg. 311 o. v.). Her reciteres bl. a. Hymnen R. V. 1,32, den Hymne, hvor Dæmonkampen er skildret i de stærkeste Farver og med de mest højstemte Udtryk:

1: »Indras Bedrifter vil jeg lovprise, disse Urbedrifter, som han har udført besiddende Tordenkilen; han dræbte Slangen, banede Vej for Vandene og splittede Bjergenes Bug«.

2: »Han dræbte Slangen, der har søgt Tilflugt paa Bjerget, Tvaṣṭṛ har forfærdiget den susende Tordenkile til ham; Vandene er med Hast løbet ned mod Havet, strømmende ligesom brølende Køer«.

3: »Med Begær som en Tyr valgte han sig Soma og drak af

den pressede i tre Kadru-Bægre; den gavmilde tog Tordenkilen, bestemt til at slynges, og dræbte den førstefødte af Slanger«.

4: »Da du, o Indra, dræbte den førstefødte af Slanger og dertil de troldkyndiges magtfulde Trolddom, idet du skabte Solen, Himlen og Morgenrøden har du sandelig ingen Fjende fundet«.

5: »Indra dræbte Vṛtra og Vyaṇsa, værre end Vṛtra, med Tordenkilen, det vældige Vaaben; som Grene afhuggede med Øksen ligger Slangen trykket fast mod Jorden«.

6: »Som en slet beruset daarlig Stridsmand har den udfordret den store Helt, den mangedræbende og fremstormende, [til Kamp]; ikke modstod den hans Vaabens Angreb, Indras Fjende sønderslog Kløfterne(?)«.

7: »Uden Hænder og uden Fødder kæmpede den mod Indra, paa dens Ryg har han slynget Tordenkilen; Studen vilde være jævnbyrdig med Tyren, vidt og bredt laa Vṛtra knust«.

8: »Vandene fattede Mod og løber hen over den liggende [Slange, der er] som et knækket Rør paa denne Maade; de som Vṛtra i sin Vælde indesluttede, Slangen er blevet en, der ligger ved deres Fødder«.

9: »Vṛtramoderen blev den, hvis Kræfter er underlegne, Indra slyngede Mordvaabnet mod hende, Moderen var øverst, Sønnen nederst, Dānu ligger som en Ko med sin Kalv«.

10: »Midt i Flodløbene, de stadigt ilende, der aldrig falder til Ro, er [dens] Krop nedlagt, Vandene gennemstrømmer Vṛtras Skjulested(?), Indras Fjende sank ned i dybt Mørke«.

11: »Vandene, der var underkastet Dæmonen og bevogtet af Slangen, stod indesluttede ligesom Køer [indesluttede] af den gerrige; dengang Vandenes Aabning var tillukket, da aabnede han den, [han] der har dræbt Vṛtra«.

12: »Da blev du en Hestehale, o Indra, den ene Gud, da han slog dig paa Tordenkilen(?), du vandt dig Køer, vandt dig Soma, o Helt, syv Floder lod du strømme frem«.

13: »Lyn og Torden har ikke nyttet den, ejheller det Hagl og Regn, som den spredte; Indra og Slangen, de to har nu kæmpet, og den gavmilde har sejret for al Fremtid«.

14: »Hvilken Hævner af Slangen saa du, o Indra, siden Frygt indgik i dit Hjerte, da du havde dræbt [den]; forskrækket overskred du ligesom en Ørn nioghalvfems Floder og Himmelrummet«.

15: »Indra, den Tordenkile-besiddende, er Hersker for [alt], hvad der bevæger sig, og hvad der staar stille, for hvad der bærer Horn og ikke bærer Horn, just han hersker som Konge over alle Mennesker, ligesom Hjulkransen omfatter alle Hjulegerne«.

Ved det tredje Çastra (anf. V. Pg. 316 o. v.), det fjerde Çastra (Pg. 319 o. v.) og endelig ved det femte Çastra (Pg. 325 o. v.) fremsiges der ligeledes Lovprisninger til Indra med hyppig Omtale af Kampen med Vṛtra og af Indras Sejr.

Middagspresningen har da været det Moment frem for noget andet i Kulten, hvor man oplevede selve Kampen. Her kæmpede Indra og her sejrede han.

Den tredje Presning, som finder Sted om Eftermiddagen, har en lidt anden Tone. Den har Karakter af Beruselse:

Kauṣ Br. 30,1: »Versene der ledsager Ofringerne er i Jagatī [-Metrum] og rummer Ordene »Urt« (*andhas*, Soma), »drukken« og »drukket«, for den tredje Presning er forbundet med Jagatī [-Metrum]; de rummer Ordet »drukken«, for den tredje Presning rummer Ordet »drukken««.

Pa. Br. 11,10,2 og 13,5,1: »Berusende og rig paa Saft er den tredje Presning; han lægger [derved] Beruselse og Saft [i den]«.

Medens den anden Presning udtrykker Dæmonkampen, udtrykker den tredje Presning det kultiske Drikkelag, det for hvilket Somaens Erhvervelse fandt Sted, og hvor Kultens positive og livsbekræftende Stemning efter Dæmonens Undergang naaede sit Højdepunkt.

I sin afsluttede fuldt udviklede Form er Kulten blevet formalistisk. Præstelige Repræsentanter udførte det hele, ogsaa selve Nydelsen af Soma blev et mere symbolsk Anliggende. Man drak ikke mere Soma af karsken Bælg, den blev hovedsagelig udgydt for Guderne efter et meget omfattende og nøje beregnet Libations-Skema. Men i sin oprindelige og levende Form har Kulten sigtet paa de menneskelige Deltageres Nydelse af den sakrale Drik og deres Løftelse derigennem.

Netop dette var Kultens højeste Øjeblik. Efter Dæmonkampen med dens Sejr over de onde Magter og dens Erhvervelse af den sakrale Drik, kom Nydelsen deraf og Løftelsen, hvor Kommunionen indtraadte, hvor Livet fik sin fuldeste og højeste Form, hvor Guder og Mennesker var hinandens lige. Som det siges R. V. 8,48,3.11: (3) »Vi har drukket Soma, vi er blevet udødelige,

vi har naaet Lyset, vi har fundet Guderne, hvad kan nu Fjendskab gøre os, og hvad den dødeliges Ondskab, du udødelige [Soma]«. (11) »Sygdomme er paa Flugt, Trængsler begav sig bort, Mørkets Magter blev bange, mægtig steg Soma op i os, og vi er kommet did, hvor vi forlænger [vort] Liv«.

I denne Stund stod man paa Kraftens Tinde. Det var Skabelsens Stund, da fik man skænket alt og følte sine Kræfter svulme uimodstaaeligt for dem, der vilde trodse dem, baade Fjender og Dæmoner. Da var man selv Indra, den sejrrige, der havde nedlagt det vilde og onde og gjort Tilværelsen tindrende ny. Stemningen afmales saaledes i R. V. 6,36,1-2: (1) »Tilsammen omfatter al din Rus alle Mennesker, som ogsaa de samlede jordiske Rigdomme, du blev Fordeler af alle rige Skatte, da du blandt Guderne besad Guddomskraft«. (2) »For sig vandt Mennesket hans (Indras) Styrke, til Heltegerning drev de [ham] frem, Kraft tilvender de den vilde Hest og dens Betvinger i Vṛtrakampen«.

Tordenkilen.

Ved Undersøgelsen af Forholdet mellem den vediske Mytekreds' Hovedmotiver og de Forestillinger, der knytter til den udførte Kultus, fremgaar der en nøje Overensstemmelse. Det viser sig, at Udgangspunkterne til Mytedannelsen findes i Ritualet, Myterne er Parafraser over det Indhold, som Kultdeltagerne har oplevet under det Drama, som foregaar paa Kultpladsen.

Det har nu vist sig for Hovedmotivernes Vedkommende, Dæmonkampen og Dæmondrabet, Skylden og Skabelsen. Men Overensstemmelsen maa ogsaa vise sig, naar Talen er om Bimotiverne.

I Forbindelse med Indra og hans Stilling indenfor den mytiske Fortællingskreds om Vṛtradrabet og indenfor det kultiske Somapresningsritual er det saaledes naturligt at vende sin Opmærksomhed mod Indras specielle Vaaben »Tordenkilen«, eller, som det hedder paa Sanskrit, Vajra.

Det skal straks siges, at Opgaven her stiller sig noget vanskeligere. Ikke just fordi der ikke findes Antydninger nok at gaa frem efter, men fordi dette Begreb er blevet i den Grad overbroderet, at det kan være vanskeligt nok at udskelne den egentlige Kerne.

Der er dog visse Ting, der tyder paa, at ogsaa Forestillingerne om dette guddommelige Instrument har haft et rituelt Udgangspunkt, et bestemt kultisk Redskab, selv om det ogsaa er klart, at disse Forestillinger i deres videre Udvikling har forladt den nøjere Sammenhæng dermed, dels indenfor Mytedigtningen, dels indenfor Ritualudlægningen, den overførte Betydning, som Præsternes Trang til at udmønte Finesserne lagde i hver enkelt af Kultens Detaljer. Det er den til Bankning af Somastænglerne anvendte Pressesten, der tænkes paa.

Af Mytedigtningen fremgaar det, at Tvaṣṭṛ har forfærdiget Vajra til Indra:

R. V. 1,32,2: »Han dræbte Slangen, der har søgt Tilflugt paa Bjerget, Tvaṣṭṛ har forfærdiget den susende Tordenkile til ham«.

R. V. 1,85,9: »Da den kunstfærdige Tvaṣṭṛ havde drejet den velformede gyldne tusindtakkede Tordenkile, tog Indra den for at udføre Heltedaad, Vṛtra dræbte han og slap Vandenes Flodbølge løs«.

R. V. 6,17,10: »Da drejede den store Tvaṣṭṛ til dig, du mægtige, Tordenkilen, den tusindtakkede, hundredæggede, graadige, føjende sig efter din Vilje, med hvilken du knuste isønder den brølende Slange, du fremstormende«.

R. V. 10,48,3: »Til mig (Indra) udførte Tvaṣṭṛ Tordenkilen af Malm, i mig har Guderne tilvejebragt Kraft, som Solens er mit Ansigt uimodstaaeligt, mig lovpriser man ved fuldbragt Daad og Daad, der skal udføres«.

Det kan dog ogsaa siges, at Indra selv har forfærdiget Vajra, saaledes R. V. 10,105,7, hvor det siges om Indra: »Han (Indra) den gyldne, som gyldent skabte Tordenkilen for let at ihjelslaa Dasyu, han med ubrudte Kæber, som Rummet uigennemskueligt«.

I Ait. Br. 4,1 er det Guderne, der har skabt Vaabnet: »Guderne samlede Tordenkilen til Indra paa den første Dag; paa den anden Dag vædede de den; paa den tredje Dag rakte de [ham] den; han kastede den paa den fjerde Dag. Derfor reciterer han Ṣoḍaçin paa den fjerde Dag«.

Denne Tekst har øjensynlig til Indhold og Tendens at beskrive den stigende Kurve af Spænding og Agens indenfor Kultdramaet, der jo strækker sig over flere Dage.

Endvidere beskrives Vajra som værende af Metal (*āyasa*):

R. V. 1,52,8: »Da du, o Indra, med de gyldne [Heste], havde dræbt Vṛtra, du i hvem alle Kræfter er forenede, og satte Vandene i Gang for Menneskene, da holdt du i Armene Tordenkilen af Malm og satte paa Himlen Solen til Skue«.

Sommetider ogsaa som gylden:

R. V. 1,57,2: »Alt skal være beredt til [at følge] din Tilskyndelse, den ofrendes pressede Soma, som Vandene mod Dybderne, ligesom da Indras attraaværdige Tordenkile, den gyldne, den gennemborende, blev hvæsset paa Klippen«.

R. V. 3,44,4: »Naar den guldstraalende Tyr er født, oplyser han hele Himmelrummet; Ejeren af guldgule Heste tager den guldgule Tordenkile, det guldstraalende Vaaben i sine Arme«.

R. V. 10,96,3: »Hans (Indras) er denne Tordenkile, den graadige som er guldstraalende, af Malm, guldgul og gylden i hans Arme; han, som er straalende, med drikkelystne Læber, og hvis Vredes Kastevaaben er gyldent, [i ham,] i Indra, udgyder sig [alle] guldstraalende Former«.

Eller sølvhvid:

R. V. 3,44,5: »Den attraaværdige sølvhvide Tordenkile, omgivet af lysende [Flammer], aabenbarede Indra, foruden [Somasaften] presset ved guldgule Stene, og drev ved de guldgule [Heste] Køerne frem«.

Hvad Formen angaar, siges Vajra at være firkantet, hundredkantet, med hundrede eller tusinde Spidser:

R. V. 4,22,2: »Tyren, der kaster den firkantede Vṛṣandhi(?), med de to Arme, den vældige, stærke og mandigste«.

R. V. 6,17,10 se ovenfor.

R. V. 8,6,6: »Han (Indra) har med den kraftige Tordenkile, den hundredleddede, spaltet den rasende Vṛtras Hoved«.

R. V. 1,80,12: »Ved Tordenbrøl og [rasende] Skælven indgød Vṛtra ikke Indra Frygt, Tordenkilen, den tusindtakkede, af Malm, for løs paa ham; straalende ved egen Herlighed«.

Fra senere Tid har man Afbildninger, hvor Vajra er fremstillet af en lignende Form som den Tordenkile, den græske Zeus holder i Haanden. Maaske er denne Form forholdsvis gammel. Ihvertfald genkendes dens Træk fra Teksten Taitt. S. 2,1,3,4-5, hvor der er Tale om et særligt Dyreoffer: »Den, hvis Lykke er svundet og som ønsker sig et Fodfæste, han skal ofre til Indra Vṛtras Besejrer et [Offerdyr] med Blis [i Panden] og

med fremadbøjede Horn; han naar til Fodfæste efter at have besejret det onde, [hans] Vṛtra. Den, som er grebet af et Onde, (5) skal ofre til Indra Fjendedræberen et [Offerdyr] med Blis [i Panden] og med fremadbøjede Horn. Fjenden er dette Onde. Han tager sin Tilflugt til Indra Fjendedræberen just med [dennes] egen Offerandel, og han bortjager fra ham dette Onde, Fjenden. Den som har Ret til et Kongedømme, men i hvis Lod Kongedømmet ikke falder, han skal ofre til Indra Tordenkilens Besidder et [Offerdyr] med Blis [i Panden] og med fremadbøjede Horn. Han tager sin Tilflugt til Indra Tordenkilens Besidder just med [dennes] egen Offerandel; han rækker ham Tordenkilen, og Tordenkilen opflammer ham til Velfærd, Kongedømmet kommer til ham. Det skal være et [Offerdyr] med Blis [i Panden] og med fremadbøjede Horn, for det er Tordenkilens Skikkelse [og tjener] til Velfærd«.

Denne billedlige Form for Vajra synes til sit Udgangspunkt at have — ikke Pressestenen — men Støderen til en Morter. Morter og Støder blev jo ogsaa anvendt til Somapresning, skønt det ifølge Rigveda ikke var det almindelige. Hvor dette skete, var Støderens Betydning og Stilling analog med Pressestenenes.

Mellem disse forskellige Træk, som er Udslag af den mytiske Fantasi, forekommer der sikkert en Relation til den praktisk udførte Kultus i dens almindeligste Form i det Forhold, at Vajra lejlighedsvis benævnes en Sten (*açman*) eller Klippe (*parvata*), f. Eks. flg.:

R. V. 7,104,19: »Lad fra Himlen Stenen (*açman*) fremrulle, Indra, hvæs den somaskærpede, du rige, ret Slag mod Rakṣaserne med Klippeblokken (*parvata*) forfra og bagfra, fra neden og fra oven«.

R. V. 10,94,1: »De skal stemme i, vi skal stemme i, I skal istemme Sangen for de tonende Pressestene, naar I, de hurtige Pressestene, Klippeblokke, fulde af Soma tilsammen bærer den larmende Lovsang til Indra«.

Jævnfør Bṛhaddevatā 4,5: »I [nogle] Hymnestrofer prises Tordenkilen som Parvata«.

I Forbindelse dermed forekommer et særligt Navn for Indra, Adrivat, d. v. s. den, der har en Adri, en Sten til at kaste eller slaa med, »Stenkasteren«:

R. V. 1,80,14: »Ved din Larm, o Stenkaster, skælver alt,

hvad der staar og gaar, selv Tvaṣṭṛ, o Indra, farer skælvende op af Frygt for din Vrede, straalende ved egen Herlighed«.

Billederne om Indras Kastevaaben synes saaledes at have Rod i, at det er en Sten; det peger paa, at Myten har sit Udspring i det rituelle, den foreliggende Pressesten, hvormed man banker Somaen.

Vender man sig til Brahmanaerne, de præstelige Haandbøger med deres Kultforklaringer og Ritualbeskrivelser, for at se, hvilken Rolle og Betydning der udfra disse Kilders Synspunkter tildeles Vajra, antager Billedet en overordentlig broget Karakter. For det viser sig, at talrige rituelle Genstande udlægges og prises som Vajra.

Det gælder saaledes det smeltede Offersmør, Ājya, Ghṛta:

Çat. Br. 1,5,3,4: »Disse (Forofringerne, *prayāja*) har som Offerføde (*havis*) [for Guderne] smeltet Smør. En Tordenkile er i Sandhed det smeltede Smør, og ved Hjælp af denne Tordenkile, det smeltede Smør, vandt Guderne Aarstiderne, Aaret, og udelukkede deres Modstandere fra Aarstiderne, fra Aaret. Og paa samme Maade vinder han (Offerbringeren) ved Hjælp af denne Tordenkile, det smeltede Smør, Aarstiderne, Aaret, og udelukker sine Modstandere fra Aarstiderne, fra Aaret. Derfor har de (Forofringerne) som Offerføde smeltet Smør«.

Ait. Br. 1,26,1 og 2,23,7: »For med Offersmør (*ghṛta*) som Tordenkile dræbte Indra Vṛtra«.

Taitt. Br. 3,8,15,1: »Offersmørret er i Sandhed en Tordenkile«.

Det gælder Vandene, Āpas:

Taitt. Br. 3,2,4,2: »Vandene er i Sandhed en Tordenkile«.

Offerpælen, Yūpa, hvortil Offerdyret bindes:

Ait. Br. 2,1,5: »En Tordenkile er i Sandhed Offerpælen«.

Offersværdet, Træsværdet, Sphya:

Çat. Br. 1,2,4,3: »Nu, naar han tager Offersværdet, saa hæver han denne Tordenkile mod sin onde hadefulde Modstander, ligesom da Indra hævede Tordenkilen mod Vṛtra, derfor tager han Træsværdet«.

Çat. Br. 5,4,4,15: »En Brahman — det kan være enten Adhvaryu eller hans Huspræst — rækker dernæst Offersværdet til ham [med Ordene]: »du er Indras Tordenkile, vær dermed mig undergiven«. En Tordenkile er Offersværdet i Sandhed; med denne Tordenkile gør Brahmanen Kongen svagere end sig selv; thi en Konge, der er svagere end en Brahman, er stærkere end sine Fjender; paa denne Maade gør han ham stærkere end hans Fjender«.

Taitt. Br. 1,7,10,5: »»Indras Tordenkile er du, dæmondræbende«, med disse Ord rækker han Offersværdet frem«.

Taitt. Br. 3,2,9,10 og 3,2,10,1: »Offersværdet er i Sandhed en Tordenkile«.

Spaden, Abhri:

Çat. Br. 6,3,1,39: »»Du er en Spade«, [siger han,] for en Spade er den; han tager den saaledes i Kraft af Sandhed. »Du er en Pige« [,siger han]. En Tordenkile er Spaden. Nu, en Pige er en Kvinde, og en Kvinde gør ikke nogen Fortræd; saaledes beroliger han den, saa den ikke gør Skade«.

Çat. Br. 14,1,2,3: »Med en Spade [udgraver han Leret]; en Tordenkile er Spaden, og Tordenkilen er Styrke; med Styrke er det da, at han saaledes forsyner den (Pravargya-Ceremonien) og gør den hel«.

Buen, Dhanus:

Taitt. Br. 1,7,6,8: »»Indras Tordenkile er du, dæmondræbende«, med disse Ord rækker han Buen frem«.

Staven, Daṇḍa:

Çat. Br. 3,2,1,32: »Staven er en Tordenkile«.

Kniven, Asi:

Çat. Br. 3,8,2,12: »Kniven er en Tordenkile«.

Det gælder ogsaa det særlige Kultraab, Vaṣaṭ:

Ait. Br. 3,6,1: »En Tordenkile er det, som Vaṣaṭ-Raabet er; hvem han hader, ham skal han tænke paa, naar han skal til at opløfte Vaṣaṭ-Raabet, i ham anbringer han da denne Tordenkile«.

I Omtalen af Hesteofferet siges det om Hesten, Açva:

Çat. Br. 13,1,2,9: »Og Hesten er en Tordenkile«.

I Omtalen af Vājapeya, den monumentale Fest, hvis vigtigste Led var en Væddekørsel, siges det om Vognen, Ratha:

Çat. Br. 5,1,4,3 og 5,4,3,4: »Dernæst henter han Vognen frem med Ordene: »du er Indras Tordenkile«; thi Vognen er en Tordenkile, og Offerbringeren er Indra, derfor siger han: »du er Indras Tordenkile««.

Taitt. S. 1,7,7,b hvor der rettes følgende Ord til Vognen: »Du er Indras Tordenkile, den Vṛtra-dræbende, lad denne [Offerbringer] med dig ihjelslaa Vṛtra (d. v. s. sin Fjende)«.

Ligeledes Hjulet, Cakra:

Taitt. Br. 1,4,4,10: »Hjulet er i Sandhed en Tordenkile«.

Endvidere forskellige Strofer og Hymner:

Pa. Br. 12,13,14: »En Tordenkile er Ṣoḍaçin[-Lovprisningen], en Tordenkile er Çakvarī[-Versene]; ved en Tordenkile glæder han ham med en Tordenkile; han bliver en, der besidder en Tordenkile«.

Taitt. Br. 2,1,5,11: »Çākvara-Hymnen er en Tordenkile«.

Pa. Br. 16,2,5: »Dens [nemlig Go-Ṣṭoma'ens] Bahiṣpavamāna [-Hymne] har femten [Vers]; en Tordenkile er [Stomaen] med femten [Vers]; saaledes nedlægger han en Tordenkile foran [den], og ved den sejrer han«.

En Kombination af tre af disse Opfattelser findes Taitt. S. 5,2,6,2: »Indra slyngede Tordenkilen mod Vṛtra; den gik i tre Stykker, en Tredjedel [blev til] Offersværdet (*sphya*), en Tredjedel [blev til] Vognen (*ratha*), en Tredjedel [blev til] Offerpælen (*yūpa*); Pilene (*çara*) inden i, som knustes (*çṝ*), de blev til Grus (*çarkarā*); det er det, som gør Gruset til Grus«. Jævnfør Taitt. S. 6,1,3,4-5 samme Tekst, men med følgende ændrede Slutning: »Pilene inden i, som knustes, de blev til Çara-Græs; det er det, som gør Çara-Græs til Çara-Græs«. Af Çara-Græs laves det Bælte, som Offerbringeren bærer under Indvielsen; dette Bælte bliver da ogsaa en Tordenkile.

Endelig benævnes Pressestenen ogsaa en Tordenkile, Çat. Br. 11,5,9,7 Slutningen: »Han presser ikke denne [Portion Soma], thi Pressestenen er en Tordenkile og Stemmen (*vāc*) er Adābhya: »at jeg ikke med Tordenkilen skal gøre Stemmen Fortræd«, [tænker han]«. Çat. Br. 3,9,4,3 Slutningen: »Thi den [Sten] er en Tordenkile, og et Menneske kan ikke holde den; [derfor] tager han den ved Hjælp af disse Guddomme«.

Det er klart, at der ikke kan foreligge lige saa mange Modsigelser, som der her er udtrykt Opfattelser af, hvad Vajra er. Der har ikke været følt nogen Modsigelse ved at konstatere, at alle disse forskellige Ting er Vajra.

Grunden hertil er først og fremmest at søge i et almindeligt

Forhold indenfor Kulten. Som før nævnt er det saaledes, at Kultens ledende Ide, Dæmonkampen, ihvorvel den har sin højeste Fuldbyrdelse under det centrale Ritusmoment, ogsaa rummes i alle andre Momenter af Kulten, Motivet gentages, saa ofte Ritualet overhovedet yder en Lejlighed dertil. Det er denne Indstilling, der har affødt det ovennævnte Forhold, og det udtrykkes legendarisk paa den Maade, at det Kultinstrument, der er det afgørende indenfor et givet Kultmoment, er dette Moments Vajra. Paa den Maade kommer Kulten til at rumme en Mængde Vajraer af vidt forskellig Art.

Alle de nævnte Ting er betydningsfulde og virksomme Kultredskaber. For nærmere at forstaa, hvad Vajra er, maa man bag om dem, thi Vajra er noget, der omfatter dem alle, lige saavel som det er karakteristisk for den enkelte Ting. Denne fælles Vajra-Karakter maa have sin Grund i, at en og samme Kraft — som altsaa er det essentielle Vajra — virker i dem og gør dem skikket til at arbejde i den kultiske Dæmonkamps Tjeneste, hver indenfor sit Aspekt.

At Vajra er Kraft eller Styrke siges ved flere Lejligheder:

Çat. Br. 13,4,1,13 og 13,5,1,17: »Til denne [Ofring] er der femten Antændelsesvers; thi Tordenkilen er femtenfoldig, og Tordenkilen er Styrke; med Tordenkilen, som er Styrke, bortjager Offerbringeren saaledes det onde fra førsι af«.

Çat. Br. 14,1,2,3: »Og Tordenkilen er Styrke«.

Denne Opfattelse finder sin Bekræftelse i et Par yderst interessante Tekster:

Taitt. S. 3,2,9,1.4.7: »1: Idet Hotṛ retter Ordet til Adhvaryu, sætter han [en] Tordenkile i Bevægelse mod ham. 4: Idet Hotṛ retter Ordet til Adhvaryu, saa lægger han Frygt i ham. 7: Idet Hotṛ retter Ordet til Adhvaryu, sætter han [en] Tordenkile i Bevægelse mod ham; han drejer sig bort (d. v. s. mod Vest for at svare Hotṛ), og saaledes afværger han Tordenkilen«.

Pa. Br. 7,7,9-11: »9: Naar Prastotṛ begynder Rathantara[-Lovprisningen], er det ligesom han sætter en Tordenkile i Bevægelse mod Udgātṛ; han (Udgātṛ) bør [først] begynde [sin] Sang, efter at han har lagt et Ocean imellem [dem]; [Ordet] »Stemme« (*vāc*) bør være Begyndelsen [af hans Del af Sangen]; Stemmen er i Sandhed et Ocean; et Ocean er det da, han lægger imellem, for at der ikke skal ske Skade. 10: Med Styrke bør [Hymnen] syn-

ges [af Udgātṛ]; saa slynger han den fremsendte Tordenkile tilbage. 11: Stammende og forvirrende bør [Hymnen] synges; det er da, som han gør Tordenkilen forvirret«.

I disse Tekster optræder Vajra aldeles uden noget ydre Symbol som et levende ulegemligt Indbegreb af Offerets virkende Kraft, den som det er farligt at have med at gøre, undtagen man forstaar at omgaas den paa rette Maade, og som man kan lægge i de kultiske Ting, hvorved de bliver virksomme.

Vajra er da Kultens dæmondræbende Kraft som saadan. Den kan være til Stede ulegemligt blot som latent Kraft, den kan være i de udtalte Ord, og den kan være i de specielt vigtige og virkende kultiske Redskaber.

Men denne Kraft i Kulten er netop Indras Agens, den aktive handlende Potens, som er Indra, og som i Kampens tilspidsede Form, mytisk genfortalt, er hans sejrrige dæmondræbende Vaaben.

Hvis man derfor vil fæstne nogen enkelt af de nævnte Ting som det oprindelige Udgangspunkt for Vajra-Forestillingen, maa det uvægerlig blive Pressestenen, som spiller en saa stor praktisk Rolle i Kultens centrale Moment, Presningen, Indras specielle Sfære.

Pressestenen, Grāvan, eller -Stenene, for der er egentlig fem, har tre hele Hymner i Rigveda, nemlig 10,76.94 og 175, foruden at de nævnes mange andre Steder. Under Middagspresningens Ritual forekommer der en særlig Hyldest til Pressestenene, Grāvastotra (Caland & Henry: »L'Agniṣṭoma«, Pg. 269—71).

Det siges om Stenene, at de under deres Virksomhed synger:

R. V. 10,76,6: »Lad ham presse af Urten, lad de herlige Stene dirre med Sang og skinnende Straaleskær, hvor Mændene (Stenene) fremmalker den attraaværdige Madhu, rundtom lydfrembringende, indbyrdes vekslende«.

R. V. 10,94,1.2.3.4.6.13.14: (1) »De skal stemme i, vi skal stemme i, I skal istemme Sangen for de tonende Pressestene, naar I, de hurtige Pressestene, Klippeblokke, fulde af Soma, tilsammen bærer den larmende Lovsang til Indra«. (2) »Disse toner hundredfold og tusindfold, de brøler hid med guldstraalende Munde, de retskafne Pressesten, beskæftiget med retskaffent Værk, naaede før end Hotṛ'en til Nydelse af Offeret«.

(3) »Disse toner, thi de fandt Honning, de summer over det modne raa Kød, tyggende Grenen fra det rødlige Træ brølede de gumlende Tyre herhid«. (4) »Højt snakker de med den oplivende berusende [Soma], brølende mod Indra fandt de Honning, omfavnende Søstrene dansede de forstandige, idet de fik Jorden til at tone højt ved deres Tramp«. (6) »Bærende Aaget anspændte de sammen forspændte sig, som vældige trækkende fremad; naar de fnysende, [Soma-]fortærende brølede, høres deres Prusten ligesom Hestenes«. (13) »Just saadan toner Stenene ved [deres] Fraspænding, under Løbet med Tramp [er det], ligesom de med Il drikker [Soma]; ligesom Kornavlere udstrøende Sæden formerer de Somaen, naar de tygger den, og mindsker den ikke«. (14) »Over den pressede [Soma], over Offerfesten har de hævet deres Stemme, ligesom legende [Børn], der støder til Moderen; løs [atter den anspændte] Andagt hos den, der har presset, lad de [Soma opmærksomt] iagttagende Stene [atter] rulle hver til sit«.

I Vers 4 blev det sagt, at Stenene danser. Hermed kan man sammenholde R. V. 1,51,3: »Du (Indra) aabnede Kostalden for Aṅgiraserne, du som gennem hundrede Døre fandt Vej for Atri; med Føde bragte du Rigdom til Vimada, du som i Kamp lod »*vāvasāna*«s Sten danse«.

Disse Ord, at Indra i Kamp lod Stenen danse, kunde tyde paa en Forening af Forestillingerne om Vajra og Pressestenen. Desværre maa Oversættelsen af »*vāvasāna*« blive usikker; det kan betyde »den iklædtes«, og er maaske da et Udtryk for Offerbringeren; eller evt. »den Sigte tagendes«, altsaa lig med »Skyttens«, og er maaske da et Udtryk for Indra.

I Çat. Br. 3,5,4,24 kaldes Pressestenene for Viṣṇus Tænder, og i Forbindelse dermed bruges det Billede om Stenenes Funktion, at de »tygger«: »Dernæst bringer han hid [de fem] Pressestene. Nu er Pressestenene just hans (Viṣṇus) Tænder. Derfor, naar man presser [Soma] med Pressestenene, saa er det ligesom han (Viṣṇu) tygger med sine Tænder. Han lægger dem ned [paa den røde Kohud] med Ordene: »I tilhører Viṣṇu«, for de er Viṣṇus egne. Dermed er Offerets Hoved fuldkommengjort«.

Viṣṇu betegner her den Guddom, der er identisk med og repræsenterer det hele Offer som Totalbegreb. Udtrykket forekommer ogsaa andre Steder:

R. V. 10,76,7: »Som Vognkørere presser Stenene Soma, udmalker dens Saft, attraaende Køer (d. v. s. Mælk); de malker Yveret til Paagydning [af Soma], som Mænd renser de Offerdrikken med deres Munde«.

R. V. 10,94,3: »Tyggende Grenen fra det rødlige Træ brølede de gumlende Tyre (Stenene) herhid«.

Pressestenene opfattes altsaa som Tænder, og Presningen som en Tyggeproces. Man føler sig fristet til at genfinde dette Billede i en Rigvedastrofe, der handler om Indras Kamp med Vṛtra, R. V. 10,113,8: »Da formerede alle Guderne dine Tyrekræfter ved Sangkunst forenet med Soma; Vṛtra, Slangen, overvundet ved Indras Slag, fortærede han (Indra) graadigt, ligesom Ilden Føde, med sine Tænder«.

Det kan være saadanne rituelle Genklange, der har formet det Billede, at Indra fortærer — altsaa en Refleks af at presse — Vṛtra, der jo er identisk med Soma, med sine Tænder — en Refleks af Pressestenene. Det er naturligt, idet Indras Kamp er det mytiske Udtryk for Presseprocessen.

Pressestenene faar den første Soma:

R. V. 10,94,2.8: »De retskafne Pressesten, beskæftiget med retskaffent Værk, naaede før end Hotṛ'en til Nydelse af Offeret«. (8) »De (Stenene) er blevet delagtige i Mælkesaften af den pressede Somaurt, den første Stængel«.

Pressestenene faar jo Del i Somaen, allerede medens den udpresses, derfor nyder de af den før alle andre.

Pressestenene har Tilknytning til Bjergene. I R. V. 10,94,1 kaldes de »Klippeblokke« (*parvata*), og i Vers 12 siges: »Fast staar eders Fædre (Bjergene) Generation for Generation, elskende Ro skiller de sig ikke fra deres Sæde; uforgængelige, følgende og ilende efter de guldgule (Somadraaber) fyldte de (Stenene) Himmel og Jord med deres Brøl«.

I Taitt. S. 6,1,11,4 siges: »»Somaen i Klippen«, siger han; Klipperne er Pressestenene, i dem anbringer han Somaen, han der udfører Offer, derfor siger han saaledes«.

Denne Tekst synes at have Forestillingskreds fælles med en Tekst, der allerede er fremført i anden Forbindelse, men som ogsaa har Betydning for dette Punkt:

Çat. Br. 3,9,4,2: »Derpaa tager han Pressestenen. Nu bestaar

disse Pressestene af Klippe, og Soma er en Guddom, thi Soma (Maanen) er paa Himlen — Soma var Vṛtra, for vist, hvad der er Bjergene og Klipperne, det er hans Legeme. Med [hans eget] Legeme er det saaledes, at han gør ham fuldkommen, gør ham hel. Derfor bestaar de (Pressestenene) af Klippe. At de presser ham, det er, at de slaar ham ihjel, de slaar ham ihjel ved Hjælp af denne [Sten, Soma-Vṛtras eget Legeme]. Saaledes genopstaar han deraf, saaledes faar han nyt Liv. Derfor bestaar Pressestenene af Klippe«.

Denne Anskuelse, at Pressestenene er lig med Bjergene — naturligt nok, fordi de er af Sten — kan sikkert betragtes som oprindelig; den er næppe overført fra andet. Det faar en særlig Interesse, naar man i Lyset heraf betragter den før anførte Opfattelse, at Indras Vajra ogsaa kaldes en Sten eller en Klippe (*açman*, *parvata*). Det bliver naturligt, naar man ser det som en i den mytiske Digtning bevaret Refleks af det oprindelige Forhold, at Forestillingerne om Vajra til Udgangspunkt har haft den i Ritualet anvendte Pressesten.

Der dukker saaledes af og til realistiske Glimt frem, der udspringer af den kultisk-rituelle Identitet mellem Indras Kamp og Pressestenenes Funktion.

Det kan ligge antydet i en Strofe, R. V. 7,21,4, der reciteres ved Fyldningen af Bægrene til Libationer under Middagspresningen: »Den frygtelige (Indra) har angrebet med disse [Pressesten] som Vaaben«, forsaavidt man ved »disse« tør forstaa Pressestenene, som der i Vers 2 har været Tale om[1].

Forsaavidt dette holder Stik rummer Strofen en Refleks af det Forhold, at Pressestenen er Udgangspunkt for Vajraforestillingen.

Der er ogsaa en Mulighed for, at den lejlighedsvis omtalte »Indras Larm« i sit Udgangspunkt er identisk med de fungerende Pressestenes Lyd.

Dette Moment omtales saaledes i Çat. Br. 3,5,2,4-7: »4: Adhvaryu tager Vievandet. Først bestænker han [Uttaravedi] forfra (mod Øst), idet han staar [med Ansigtet] rettet mod Nord, [med

[1] Se Caland & Henry: »L'Agniṣṭoma«, Pg. 285, Overs.: »Terrible, il (Indra) a opéré en prenant pour armes les [Pierres]«, med Note: »*eṣām-grāvṇām*, on ne voit pas d'autre possibilité grammaticale«.

Ordene]: »Indras Larm skal med Vasuerne beskytte dig forfra (mod Øst)«, hvormed han mener: Indras Larm skal med Vasuerne vogte dig forfra (mod Øst). 5: Dernæst bestænker han [Uttaravedi] bagfra (mod Vest), [med Ordene]: »den vise (Varuṇa?) skal med Rudraerne beskytte dig bagfra (mod Vest)«, hvormed han mener: den vise skal med Rudraerne vogte dig bagfra (mod Vest). 6: Dernæst bestænker han [Uttaravedi] fra højre (mod Syd), [med Ordene]: »Sindets Hurtighed skal med Fædrene beskytte dig fra højre (mod Syd)«, hvormed han mener: Sindets Hurtighed skal med Fædrene vogte dig fra højre (mod Syd). 7: Dernæst bestænker han [Uttaravedi] fra venstre (mod Nord), [med Ordene]: »Viçvakarman skal med Ādityaerne beskytte dig fra venstre (mod Nord)«, hvormed han mener: Viçvakarman skal med Ādityaerne vogte dig fra venstre (mod Nord)«.

Formlen anføres ogsaa i Taitt. S. 1,2,12,i: »Indras Larm skal med Vasuerne beskytte dig forfra (mod Øst), Sindets Hurtighed skal med Fædrene beskytte dig fra højre (mod Syd), den vise (Varuṇa?) skal med Rudraerne beskytte dig bagfra (mod Vest), Viçvakarman skal med Ādityaerne beskytte dig fra venstre (mod Nord)«.

Endvidere Taitt. S. 6,2,7,4-5 hvor der desuden er knyttet en fragmentarisk mytisk Fortælling til som Forklaring: »»Indras Larm skal med Vasuerne beskytte dig forfra (mod Øst)«, siger han, og saaledes bestænker han den (Uttaravedi) fra Verdenshjørnerne. »Siden Uttaravedi nærmer sig til Guderne, saa maa vi sejre her«, tænkte Asuraerne, og med hævet Tordenkile gik de imod Guderne. Men Indras Larm med Vasuerne bortjog dem forfra (mod Øst), Sindets Hurtighed med Fædrene fra højre (mod Syd), den vise med Rudraerne bagfra (mod Vest), og Viçvakarman med Ādityaerne fra venstre (mod Nord). Idet han saaledes bestænker Uttaravedi, bortjager Offerbringeren paa samme Maade sine Fjender fra Verdenshjørnerne«.

»Indras Larm« er altsaa beskyttende ved at være i høj Grad dæmondræbende. At Forestillingen til Udgangspunkt har Pressestenenes Larm synes at blive klart, naar man ser ovenanførte Formel i Lyset af en Strofe fra Ath. V. 8,4,17 lig med R. V. 7,104,17: »Lad Stenene ihjelslaa Rakṣaserne med deres Larm«.

Fra Ritualet vides det, at man lagde Vægt paa, at Stenene gjorde saa megen Larm som muligt. Derfor gravede man Lyd-

huller under Pressebrædderne. Og denne Larm var dæmondræbende, Çat. Br. 3,5,4,8-9: »8: Han graver dem (Lydhullerne) i den Rækkefølge, som [de er] afmærket [med Ordene]: »vældig er du, med vældig Røst«. Han lovpriser og ophøjer dem, naar han siger: vældig er du, med vældig Røst. »Lad den vældige Røst lyde for Indra«, [siger han]. Indra er Offerets Guddom; og Vognskuret (*havirdhāna*) er Viṣṇus. Han forener det derved med Indra, derfor siger han: lad den vældige Røst lyde for Indra. 9: »Den dæmondræbende, trolddomsdræbende [Røst]«, [siger han]. For disse [Lydhuller] graves for at ihjelslaa Dæmonernes Trolddomsruner (*valaga*). »Viṣṇus«, [siger han], for den Røst i Vognskuret er Viṣṇus«.

Analogt med dette Forhold, at Bankningen af Soma ved Hjælp af en Pressesten er en Dæmonkamp og Larmen dens Udtryk, som i sig selv bliver en dæmondræbende Faktor, kan det endvidere anføres, at Haandkværnen i Funktion har en lignende Betydning og dens Lyd en lignende Karakter, som i dette Tilfælde er klart illustreret i Myten om Manus Tyr med den dæmondræbende Røst, som kom til at bero i Kværnens Sten, Çat. Br. 1,1,4,14-17: »14: Manu havde en Tyr. I den var der indgaaet en Asura-dræbende og Fjende-dræbende Røst; for dens Fnysen og Brølen blev Asuraer og Rakṣaser sønderknuste. Asuraerne sagde da til hverandre: »denne Tyr er sandelig til stor Fortræd for os, hvordan kan vi nu tilintetgøre den?«. Nu havde Asuraerne to Præster ved Navn Kilāta og Ākuli. 15: Disse to sagde: »Manu er en gudfrygtig Mand, lad os to nu udforske [Sagen nærmere]«. De kom da til [ham] og sagde: »Manu, vi vil lade udføre Offer for dig«. »Hvad [vil I ofre] med?«, [sagde han]. »Med denne Tyr«, [svarede de]. »Javel«, [sagde han]. Men da den blev grebet [for at slagtes], flygtede Røsten bort fra den. 16: Den indgik i Manus Hustru, Manāvī. Og for hende, naar de hørte hende tale, blev Asuraer og Rakṣaser [stadig] sønderknust. Asuraerne sagde da til hverandre: »nu er det sandelig til langt større Fortræd for os, for den menneskelige Røst taler meget mere«. Kilāta og Ākuli sagde da: »Manu er en gudfrygtig Mand, lad os nu udforske [Sagen nærmere]«. De kom da til [ham] og sagde: »Manu, vi vil lade udføre Offer for dig«. »Hvad [vil I ofre] med?«, [sagde han]. »Med denne [din] Hustru«, [svarede de]. »Javel«, [sagde han]. Men da hun blev grebet [for at slag-

tes], flygtede Røsten bort fra hende. 17: Den indgik i Offeret, i selve Offerkarrene. Og derfra var disse to ikke i Stand til at forjage den. Denne samme Asura-dræbende Røst toner ud [fra de to Kværnstene]. Og den, som er i Besiddelse af denne Viden — for hvem man nu her faar denne Røst til at genlyde — hans Fjender bliver yderst elendige«.

Pressestenen lignes ved Solen:

Taitt. S. 6,5,6,5: »Hvad der er Upāṃçu-Pressestenen, det er Āditya Vivasvant (Solen); den ligger ved denne Somadrik indtil den tredje Presning. »Du straalende Āditya, dette er din Somadrik«, siger han, og saaledes forener han Āditya Vivasvant med Somadrikken«.

Çat. Br. 3,9,4,7 Slutningen: »Nu, denne Upāṃçu-Pressesten, den er i Virkeligheden Āditya Vivasvant, den er den alt gennemtrængende Livsaand (*vyāna*) i dette [Offer]«.

Çat. Br. 4,3,5,16: »Han blander det med Upāṃçu-Pressestenen. Āditya Vivasvant, det er hvad Upāṃçu-Pressestenen i Virkeligheden er, og dette er Āditya-Libationen; saaledes glæder han ham i hans egen Offerandel«.

Men ogsaa Vajra i Indras Haand lignes ved Solen paa Himlen:

R. V. 8,70,2: »Forherlig denne Indra, o Puruhanman, til Bistand, i hvis Haand, for ret at bæres, Tordenkilen, skøn at skue, blev lagt, ligesom den vældige Sol paa Himlen«.

Ligesom ogsaa selve Solen kaldes en Tordenkile:

Çat. Br. 6,3,1,29: »De saa denne Tordenkile, just denne Sol«.

Çat. Br. 6,3,3,10: »De anbragte denne Tordenkile ovenpaa ham (Agni) som en Beskytter, nemlig denne Sol«.

Ifølge senere Opfattelse lignes Vajra udelukkende ved Lynet. Det er vist ogsaa den almindelige Opfattelse indenfor den europæiske Forskning, at Vajra er et mytologisk Udtryk for Lynet i Funktion, derfor oversætter man Ordet ved »Tordenkile«.

Men i selve Rigveda foreligger faktisk ikke et eneste konkret Tilfælde, hvor Vajra identificeres med Lynet. Der er Lynet (*vidyut*) et Fænomen, som er knyttet til Maruterne og saa godt som ikke forekommer uden i Forbindelse med disse. Nu har Maruterne ganske vist deres Plads indenfor Indra-Vṛtrakampens

Sfære. Det er ogsaa givet, at lige saa vel som Regnens Strømmen er inkluderet i Følgerne af Vṛtras Drab, og lige saa vel som Forestillingen om et dæmonisk Uvejr gaar ind i det oplevede Billede af Kampen, saaledes er Tanken om Lynet sikkert ogsaa fra første Færd tilknyttet Vajra-Forestillingen.

Men Lynet er ikke Udgangspunktet. Det er kun en Side af Begrebet. Udgangspunktet er af rituel Art, Spiren til Mytedannelsen maa være den under Presningen anvendte Pressesten. Hertil knytter saa den mytiske Fantasi Forestillingen om Lynet, ligesom Forestillingen om et Uvejr indgaar i Presseprocessen.

Paa det senere Stadium, hvor Evnen til kultisk Oplevelse i rituelle Former svækkes, bliver den tilknyttede Betydning det overvejende, og Vajra udlægges da direkte som Lynet, ligesom Vṛtra udlægges som Regnskyen.

Paa dette Stadium er det gamle Indhold i Begreberne gaaet tabt, der er kun en enkelt Side tilbage som en Rest af en oprindelig langt mere omfattende Størrelse.

Pressestenen fra Bjerget og Lynet fra Himlen, det er de to gamle og oprindelige Ideer, som tilsammen udgør Vajra-Forestillingen. Det er fra disse to Sfærer Billederne om Indras Vajra for det meste er hentet. Og de staar ikke hinanden imod, der er ingen Modsætning, begge Ideer kan udtrykkes jævnsides eller glide over i hinanden, som det er Tilfældet i følgende Strofer fra Ath. V. 8,4 lig med R. V. 7,104:

4: »Indra-Soma, I to skal fra Himlen og Jorden lade Dødsvaabnet fremrulle, sønderknusende for den, der har ondt i Sinde; I to skal af Klipperne danne den larmende, med hvilken I opbrænder den voksende Rakṣas«.

5: »Indra-Soma, I to skal fra Himlen lade [det] fremrulle, med ildflammende Slagvaaben af Sten, med glødende Dødsvaaben, som ikke ældes, skal I to nedstyrte de glubende i Afgrunden, lad dem komme til Tavshed«.

17: »Hun, som kommer frem om Natten ligesom Uglen, skadevoldende, skjulende sig selv, gid hun maa styrte i en bundløs Afgrund, lad Stenene ihjelslaa Rakṣaserne med deres Larm«.

19: »Lad fra Himlen Stenen (*açman*) fremrulle, Indra, hvæs den somaskærpede, du rige, ret Slag mod Rakṣaserne med Klippeblokken (*parvata*) forfra og bagfra, fra neden og fra oven«.

22: »Ihjelslaa Ugle-Troldmanden, Çuçulūka-Troldmanden, Hunde-Troldmanden og Kukker-Troldmanden, Falke-Troldmanden og Gribbe-Troldmanden, sønderknus Rakṣasen, Indra, som med en Kværnsten«.

At gribe Pressestenen og begynde Bankningen er maaske den hele Somakults mest højspændte Øjeblik.

Det gøres med en højtidelig Formel, den anføres i Çat. Br. 3,9,4,3 med tilføjet Forklaring: »Han tager den (Pressestenen) [med følgende Formel]: »paa Gud Savitṛs Tilskyndelse tager jeg dig med Açvinernes Arme, med Pūṣans Hænder, du er en Giver«. Thi Savitṛ er Gudernes Tilskynder, saaledes tager han den tilskyndet af Gud Savitṛ. »Med Açvinernes Arme«, [siger han]; Açvinerne er [Gudernes] Adhvaryu-Præster, saaledes tager han den med deres Arme, ikke med sine egne. »Med Pūṣans Hænder«, [siger han]; Pūṣan er Uddeleren af Offerandele, saaledes tager han den med hans Hænder, ikke med sine egne. Thi den [Sten] er en Tordenkile, og et Menneske kan ikke holde den; [derfor] tager han den ved Hjælp af disse Guddomme«.

Og selve Bankningens dybe betydningsfulde Karakter er afmalet i Çat. Br. 3,9,4,18: »Han banker [med Formlen]: »frygt ikke, skælv ikke«; det er, at han siger: vær ikke bange, skælv ikke, N. N. slaar jeg, ikke dig. »Tiltag dig nærende Kraft (*ūrj*)«; det er, at han siger: tiltag dig Saft (*rasa*). »I to Skaale (*dhiṣaṇā*), som er faste, vær faste, antag jer nærende Kraft«; nogle siger: det er just disse to Pressebrædder (*phalaka*), som der hentydes til. Hvad saa, hvis man [ved et Uheld under Bankningen] kom til at sønderbryde disse Planker? Det er jo disse to, Himmel og Jord, der skælver for den hævede Tordenkile (d. v. s. for Pressestenen). Just for disse to, Himmel og Jord, forsoner han nu (*etad*) dette (*ena*, Sāyaṇa: *yajña*, Offeret), og saaledes forsonet gør det dem ingen Skade. »Antag jer nærende Kraft«, det er, at han siger: antag jer Saft. »Det onde er dræbt, ikke Soma«, [med disse Ord] ihjelslaar han ethvert Onde for ham (Offerbringeren)«.

I Bankningens spændte og farlige Øjeblik er Pressestenen Vajra, der ihjelslaar Dæmonen, det onde, der er inkorporeret i Somastænglerne, saa kun den rene »hele« Soma bliver tilbage. De to Brædder, der tjener til Underlag, skælver derved. Men de er Himmel og Jord, saa det er hele Verden, der skælver af Angst og Forventning i Kampens Stund, der skal afgøre, om Lyset eller Mørket skal herske.

Vajra er da Kultens dæmondræbende Kraft i dens aktive Form. Derfor er der mange Vajraer, nemlig alle de mest virkende Kultredskaber, foruden virkningsfulde Ord og Strofer.

Som mytisk Begreb tones Vajra overvejende af Pressestenen, det allervigtigste kultiske Instrument. Fordi Pressestenen er den agerende menneskelige Krafts Redskab til Somapresningen, som inkluderer Dæmonkampen, derfor er Vajra i Myterne Indras Redskab i Vṛtrakampen.

Kampen er et Verdensopgør, den opfattes som Lysets og Mørkets Kamp, et universelt Uvejr, de gode og de onde Elementer kæmper med hinanden, og i denne Kamp indgaar det stærkeste og voldsomste Udslag af Naturens Magt, som man kender, Lynet, i den dæmondræbende Faktor, i Vajraforestillingen, som det udslaggivende Vaaben, der kæmper med paa den menneskelige Side mod Mørkets Magter.

Vandene.

Til disse forskellige Momenter, der nu er omtalt — Vṛtra-Forestillingen med Somastænglerne som kultisk Genpart, Indra og hans Kamp som det dramatiske Indhold i Somapresningen, Indras Vaaben Vajra med Udgangspunkt i den rituelt anvendte Pressesten — slutter sig endnu et Moment af lige saa stor Vigtighed, nemlig Vandene.

Som tidligere anført spiller Vandene en overordentlig stor Rolle i Mytekredsen om Indra og Vṛtra, og denne deres Stilling maa have sit Udgangspunkt i og sit Indhold fra det praktisk udførte Ritual.

Der findes ogsaa Antydninger nok herom. Imidlertid er det øjensynligt Tilfældet, at der i Motivet »Vandene« er indgaaet forskellige Tankerækker; det er udformet ad forskellige Tankebaner, saa der bliver ligesom flere Betydninger i dette Begreb, Betydninger der ikke staar hinanden imod, men er som forskellige Sider af samme Realitet, idet de har fælles Udgangspunkt.

Disse Forestillingsrækker tilhører alle Mytekredsen om Indras og Vṛtras Kamp, de er altsaa hvad Mytemotivet angaar i nøje Overensstemmelse; men den Rolle, som Vandene spiller heri, er af forskellig Karakter.

Den første er den, der — som tidligere anført — væsentlig er udformet i Rigveda. Den gaar ud paa, at Vṛtra tilegnede sig Vandene og holdt dem i sin Magt, og at deres Frigivelse straks fulgte efter Drabet paa Dæmonen.

I denne Forbindelse skal Vandene forstaas i Forlængelse af Fortællingerne om, at Vṛtra under sin Fremvækst og sit Herredømme opslugte alt det velsignelsesrige og frugtbare i Verden. Vandene staar her som Udtryk for det gode og frugtbare. Det er derfor naturligt, at der — som nævnt — med dette Udtryk lejlighedsvis sigtes paa andet end regulært Vand — f. Eks. Køer eller Somadrikken — Ting, der hører med til det principielle Begreb.

I denne Forbindelse rummer Udtrykket ogsaa Betydning af Regnen. Vel at mærke den gode og frugtbargørende Regn, som Vṛtra havde erobret. En ganske anden Regn er den skadevoldende, der er af dæmonisk Karakter. At man har sondret mellem disse Arter af Regn fremgaar af Çat. Br. 12,8,3,11, en Tekst der beskriver en Detalje af Sautrāmaṇī-Offerets Ritual: »Dernæst kaster han to Smykkeplader, en af Sølv og en af Guld, ned, [den første med Ordene]: »beskyt [mig] for Døden«, [den anden med Ordene]: »beskyt mig for Lynet«. Viraj[-Metret] er Regnen, og af den er der disse to frygtelige Former: Lyn og Hagl. Deraf er Smykkepladen af Guld Lynets Form, og den af Sølv Haglvejrets. Mod disse to Guddomme yder han ham Beskyttelse; derfor er der ingen Frygt for disse to Guddomme hos den, der har udført Sautrāmaṇī-Oeret, som ogsaa hos den, der ved dette«.

Det var netop disse »to frygtelige Former«, som Vṛtra udgød for at forsvare sig, R. V. 1,32,13: »Lyn og Torden har ikke nyttet den, ejheller det Hagl og Regn, som den spredte, Indra og Slangen, de to har nu kæmpet, og den gavmilde har sejret for al Fremtid«.

Denne dæmoniske skadevoldende Regn er den, som Vṛtra frembringer, som fremgaar af Vṛtra. Den er ikke identisk med den gode Regn, som er inkluderet i Vandene, dem som Vṛtra havde erobret og indesluttet, og som strømmede frit efter Drabet.

I dette rigvediske Motiv om Vandene forekommer disse som

mere passive Størrelser, der bliver Genstand for de gode og onde Kræfters Kamp.

Den anden Forestillingsrække om Vandene — der, som tidligere nævnt, væsentlig er udformet i Brahmanaerne — fremstiller imidlertid Vandene med en anden Karakter. Her er de selv aktive Deltagere i Vṛtrakampen:

Çat. Br. 1,1,3,8-9: »8: »Jer valgte Indra [til Fæller] i Vṛtrakampen«, [siger han]. Thi Indra valgte dem, da han kæmpede med Vṛtra, og ved Hjælp af dem dræbte han ham. Derfor siger han: »jer valgte Indra [til Fæller] i Vṛtrakampen«. 9: »I valgte Indra i Vṛtrakampen«, [siger han]. Thi de valgte Indra, da han kæmpede med Vṛtra, og ved Hjælp af dem dræbte han ham. Derfor siger han: »I valgte Indra i Vṛtrakampen««.

Jævnfør Taitt. Br. 3,2,5,4 og 3,3,6,1 hvor den samme Formel forekommer: »»Jer valgte Indra [til Fæller] i Vṛtrakampen«, siger han [til Vandene]«.

Her er Vandene fremstillet som kæmpende med paa Indras Side. Der er endvidere Tekster, hvor Vandene uden nogen Assistance fra Indra nævnes som kæmpende med og besejrende Vṛtra, eller som Vṛtras Banemænd:

Çat. Br. 3,9,4,25: »Nu, Vandene i Sandhed dræbte Vṛtra, og i Kraft af denne deres Bedrift er det, at Vandene strømmer«.

Çat. Br. 3,9,4,14: »Nu, Vandene i Sandhed dræbte Vṛtra og i Kraft af denne deres Bedrift er det, at Vandene strømmer. Derfor er der ikke nogetsomhelst, der kan hindre dem, naar de strømmer, thi de har fulgt deres egen Vilje [i den Tanke]: »for hvem skulde vi staa stille, vi ved hvilke Vṛtra er slagen««.

Ligesom Vandene i en oftere anvendt Formel kaldes Vṛtras Besejrere:

Çat. Br. 3,9,4,16: »Han udgyder [dem med disse Ord]: »I er helsebringende, I Vṛtras Besejrere«. Thi Vandene er lykkebringende (*çiva*), derfor siger han: »I er helsebringende«. »Vṛtras Besejrere«, [siger han], thi det var dem, der dræbte Vṛtra«.

Taitt. S. 6,4,4,2: »»I er helsebringende, I Vṛtras Besejrere«, siger han; dette er Vandenes Somadrik. Den, som ved dette, han kommer ikke til Ulykke i Vandene«.

Taitt. S. 1,4,1,c: »I er helsebringende, I Vṛtras Besejrere, kærkomne ved [jeres] Gaver, Udødelighedens Hustruer; Gudinder! bring dette Offer til Guderne, drik af Somaen, I anraabte, anraabt af jer skal Soma drikke«.

Disse Tekster med deres Fremstilling af Vandene som aktive Deltagere i Dæmonkampen fører direkte over til den Rolle og Funktion, Vandene har indenfor Ritualdramaet.

Først maa det i Almindelighed siges, at den Rolle, Vandene spiller indenfor Kulten som Helhed, er af saa betydningsfuld en Karakter, at Vandene, i Lighed med de andre vigtige kultiske Genstande, kaldes en »Tordenkile«, Vajra:

Çat. Br. 1,7,1,20: »Dernæst dækker han [Karret med Mælken] med et Fad med Hulheden opad, indeholdende Vand; »for at ikke de onde Aander, Rakṣaserne, skal røre det fra oven«, [tænker han]. En Tordenkile, i Sandhed, er Vandene; saaledes forjager han ved Hjælp af Tordenkilen de onde Aander, Rakṣaserne. Derfor tildækker han [Mælkekarret] med et Fad med Hulheden opad, indeholdende Vand«.

Çat. Br. 1,2,5,20: »Dernæst siger han: »anbring Vievandet [paa Vedien]«. Offersværdet og Præsten, i Sandhed en Tordenkile, har hidtil beskyttet Offeret. Nu, Vandene er ogsaa en Tordenkile; denne Tordenkile er det, som han nu anbringer til [dets] Beskyttelse«.

Çat. Br. 1,1,1,16-17: »16: Og hvorfor han saaledes fører Vandene frem: Asuraerne og Rakṣaserne hindrede engang Guderne, medens de var i Færd med at udføre Offeret. »I skal ikke ofre«, [sagde de]; og fordi de hindrede (*rakṣ*) [dem], derfor kaldes de Rakṣaser. 17: Derefter fik Guderne Øje paa den Tordenkile, som er Vandene. En Tordenkile er Vandene, thi Vandene er i Sandhed en Tordenkile. Derfor frembringer de en Fordybning, hvorsomhelst de gaar, og hvad de kommer nær, ødelægger (egl. opbrænder, *nis-dah*) de. Denne Tordenkile hævede de, og i dens farefri Sikkerhed og Fred udførte de Offeret. Paa samme Maade hæver ogsaa denne (Adhvaryu) Tordenkilen og udfører i dens farefri Sikkerhed og Fred Offeret; derfor fører han Vandene frem«.

Taitt. Br. 3,2,4,2: »En Tordenkile er Vandene i Sandhed — Vandene er dæmondræbende«.

Det fremgaar af disse Tekster, at Vandet er i høj Grad dæmondræbende. En Tordenkile, Vajra, betyder jo en Dæmondræber. Og ifølge denne dæmondræbende Karakter finder Vand rig Anvendelse indenfor Kulten. Det bruges f. Eks. til rituelle Bestænkninger væsentlig af Kultpladsens Indretninger, som Offerpæl, Alter o. s. v. straks efter, at de er oprettede. Her har Betydningen en anden Tone: Vandet skal »berolige« disse Ting, d. v. s. stemme Tingene med de deri indeholdte Kræfter i Traad med hele Kulten, saa de bliver tjenende. Det fremgaar f. Eks. af flg.:

Çat. Br. 9,1,2,2: »Han bestænker [det] (Ildalteret) med Vand; Vandene er Afværgelse og Beroligelse (*çānti*), paa denne Maade beroliger han det. Han bestænker det paa alle Sider; saaledes beroliger han det paa alle Sider. Tre Gange stænker han; trefold er Agni, saa omfattende Agni er, saa omfattende som hans Maal er, med just saa meget beroliger han det«.

Çat. Br. 3,5,1,35: »Han bestænker den (Uttaravedi) med Vand; eftersom hun (Uttaravedi) da var blevet en Løvinde og færdedes om ubetvunget (*açānta*), og Vand er Afværgelse og Beroligelse (*çānti*), saa beroliger han hende med Vand. En Kvinde er Uttaravedi, og paa denne Maade fremsender han hende til Guderne; derfor bestænker han [den] med Vand«.

Men foruden dette Vand, som er et staaende Hjælpemiddel under hele Ritualet, findes der en bestemt Slags meget betydningsfuldt Vand, som anvendes under selve det centrale Moment, Somapresningen. Det er det saakaldte Nigrābhyā-Vand, hvormed Somaen overhældes før hver Presning. Dette Vand faar ved denne betydningsfulde Funktion en Plads som Skuespiller ved selve det centrale Drama.

Vandet er altsaa aktivt medvirkende ved Somapresningen, som det siges Çat. Br. 12,8,2,12: »»Den mandige, som gaar i Vandene«, [siger han], thi baade ved Hjælp af Vand og midt i [det] bliver denne [Soma] presset«.

Presningen er en Dæmonkamp og et Dæmondrab, og Dæmonen er inkorporeret i Somastænglerne. Den foregaar i og ved Hjælp af Vandene. Det er Udgangspunktet for Mytedannelsen, fælles for begge Forestillingsbaner: at Vandene selv er aktive Dæmondræbere, og at de rummende frugtbar Velsignelse udløses ved Drabet.

Teksterne om dette Vand spiller over det rituelle og det mytiske, saaledes at det er muligt at skille de to Sider ud, hvad der netop er Rituallegendens ægte Præg.

Det fortælles, at det Vand, der skal anvendes til alle tre Somapresninger, det saakaldte Vasatīvarī-Vand, skal hentes fra

en flydende Strøm før Solnedgang, se Çat. Br. 3,9,2,1-6: »1: Nu, dengang da Offerets Hoved blev hugget af, saa indgik den Saft, der løb fra det, i Vandene, og i Kraft af denne Saft er det, at Vandene strømmer; og just denne Saft formenes strømmende [til Stede] der. 2: Naar han gaar hen [for at hente] Vasatīvarī-Vandet, saa er det just den Saft, han har hentet og [igen] lægger i Offeret, og [saaledes] gør han [atter] Offeret saftfuldt; derfor gaar han efter Vasatīvarī-Vandet. 3: Det fordeler han over alle Presningerne, derved lægger han Saften i alle Presningerne og gør alle Presningerne saftfulde; derfor fordeler han det over alle Presningerne. 4: Han skal tage [det] fra strømmende [Vand]; thi denne Offerets Saft bevægede sig, derfor skal han tage [det] fra strømmende [Vand]. 5: Det tages ogsaa med Beskyttelse som Formaal. Nu, alt her paa Jorden, hvadsomhelst det end er, det raster, endogsaa han der blæser (Vāyu, Vinden), men disse [Vande] alene, de raster ikke. Derfor skal han tage [det] fra strømmende [Vand]. 6: Han skal tage [det] ved Dag; »seende Offerets Saft vil jeg tage [det]«, [tænker han], derfor skal han tage [det] ved Dag. For det er for ham, som brænder (Solen), at han tager [det], thi han tager det for alle Guderne, og alle Guderne er hans Straaler; derfor skal han tage [det] ved Dag. Det er alene ved Dagen, at denne [viser sig], derfor er det netop ved Dagen, at han skal tage [det]«.

Af dette Vand tages Nigrābhyā-Vandet, Çat. Br. 3,9,4,25: »Fra de strømmende [Vande] tager han Vasatīvarī-Vandet, og fra Vasatīvarī-Vandet [tager han] Nigrābhyā-Vandet, og fra Nigrābhyā-Vandet øser man de forskellige Libationer. I Kraft af denne Bedrift er det, at man øser Libationerne af Hotṛ'ens Bæger. Nu er Hotṛ [identisk med] Ṛc, en Kvinde (*ṛc*, »Hymne«, er Fem.), og fra Kvinden fødes [alle] disse [jordiske] Skabninger; saa lader han denne [Soma] fødes af Hotṛ, d. v. s. af Ṛc, d. v. s. af denne Kvinde, derfor [øser man Libationerne] af Hotṛ'ens Bæger«.

Om dette Vands Funktion fortælles følgende, Çat. Br. 3,9,4,14-16: »14: Derpaa overgyder han [Somaen] med Nigrābhyā-Vand. Nu, Vandene, i Sandhed, dræbte Vṛtra, og i Kraft af denne deres Bedrift er det, at Vandene strømmer. Derfor er der ikke nogetsomhelst, der kan hindre dem, naar de strømmer; thi de har fulgt deres egen Vilje [i den Tanke]: »for hvem skulde

vi staa stille, vi ved hvilke Vṛtra er slagen«. Nu, hele denne Verden, hvadsomhelst der eksisterer, er underlagt Indra, endogsaa han, der blæser (Vāyu, Vinden). 15: Indra sagde: »hele denne Verden, hvadsomhelst der eksisterer, er underlagt mig, adlyd I ogsaa mig«. De sagde: »hvad skal vi have for det?«. »Den første Nydelse af Kong Soma [skal være] jeres«, [sagde han]. »Javel«, [svarede de]. De underlagde sig ham; dem, som var underlagt [ham], drog han til sit Bryst; og fordi han drog (*ni-grabh*) dem til sit Bryst, derfor kaldes de Nigrābhyā. Og saaledes er det nu, at Offerbringeren drager dem til sit Bryst; og det er deres første Nydelse af Kong Soma, at han overgyder [Somaen] med Nigrābhyā-Vand. 16: Han udgyder [dem med disse Ord]: »I er helsebringende, I Vṛtras Besejrere«. Thi Vandene er lykkebringende (*çiva*), derfor siger han: »I er helsebringende«. »Vṛtras Besejrere«, [siger han], thi det var dem, der dræbte Vṛtra. »Den udødeliges (Somaens) lykkeforjættende Hustruer«, [siger han]; thi Vandene er udødelige. »I Gudinder, før dette Offer til Guderne«, [siger han]; der er intet uforstaaeligt ved dette. »I, som er indbudte, drik af Somaen«, [siger han]. Saaledes indbudte nyder de den første Drik af Kong Soma«.

I denne Tekst fremstilles Vandene som helsebringende og lykkebringende, netop den Karakter, som de udløste Vande har i Rigveda. Jævnsides hermed fremstilles de som Vṛtras aktive Besejrere.

Ordene om, at Vandene skal føre dette Offer til Guderne, kan man sidestille med en Strofe fra Rigveda 3,36,7: »Strømmende [sammen] med Havet bringer Floderne til Indra smukt presset Soma; de haandrappe malker med deres Arme Stænglen og renser [Somaen] med Sødmens Strøm og Filter«.

Det er Somaen, som Vandene fører med sig fra Presningen, som jo er Dæmonkampen, til Guder og Mennesker.

At Vandene faar den første Soma motiveres nærmere i Çat. Br. 1,1,3,7: »Efter at have taget dem (Vandene i Øsen) i sin venstre Haand, saa sprøjter han det op med sin højre [Haand] og lovpriser og ophøjer det [med Ordene]: »guddommelige Vande, I er de først-gaaende og de først-drikkende«. Thi Vandene er himmelske, derfor siger han »gudommelige Vande«. »Først-gaaende«, [siger han]; thi disse bevæger sig mod Havet, og derfor er de først- [eller foran-]gaaende. »Først-drikkende«,

[siger han]; thi disse nyder som de første af Kong Soma, og derfor er de først-drikkende. [Endvidere]: »led i Dag dette Offer fremad, den vel grundfæstede Offerherre fremad, den gudelskende Offerherre«, hvormed han mener: [led] Offeret ret, [led] Offerbringeren ret«.

I disse Tekster er Vandenes Betydning under Presningen gensidig rituelt og mytisk motiveret. De hældes over Somastænglerne og optager under Presningen Somasaften i sig. Derfor drikker de først af alle Soma. De nævnes som Vṛtras Banemænd, hvad der rituelt følger naturligt, naar Vṛtra opfattes som inkorporeret i Somastænglerne, der knuses.

Ved Presningen optager Vandene Somasaften i sig og flyder ned i Samlekarret, en Proces der sikkert ligger til Baggrund for den ofte forekommende Vending om Vandene eller Strømmene, der flyder mod Havet.

Dette er Udgangspunktet for Mytens Fortælling om, at Vandene udløses ved Vṛtras Drab og flyder over ham, f. Eks. flg.:

R. V. 1,32,10: »Midt i Flodløbene, de stadigt ilende, der aldrig falder til Ro, er [dens] Krop nedlagt, Vandene gennemstrømmer Vṛtras Skjulested, Indras Fjende sank ned i dybt Mørke«.

Med bevaret kultrealistisk Præg udtrykkes det saaledes i Kauṣ. Br. 15,3: »Idet at Vandene strømmede bort over den slagne Vṛtra, saa svulmede de, og deraf [Betegnelsen] »Vandsvulmen««.

Ligeledes R. V. 1,32,8: »Vandene fattede Mod og løber hen over den liggende [Slange, der er] som et knækket Rør paa denne Maade«.

Det anvendte Billede »knækket Rør« kan næppe forklares paa anden Maade end som en i Myten bevaret Refleks af det realistiske Billede paa den dræbte Dæmon: de knuste Somastængler.

At disse udløste Vande bliver Symbol for hele Offervelsignelsen har sin rituelle Grund i, at de rummer den sakrale Offerdrik, den ved Presningen erhvervede Somasaft, der i sin videre Anvendelse bliver Midlet til Skabelsen og Opnaaelsen af alle Goder.

Det fremgaar saaledes med tilstrækkelig Tydelighed, at ogsaa det i Indra-Vṛtra-Mytekredsen saa betydningsfulde Motiv om

Vandene har sit Udgangspunkt i det rituelle Drama. Vandenes mytiske Betydning har sin Grund i en rituel Betydning. Dette er Udgangspunktet.

Det vil dog langtfra sige, at alt, hvad der findes sagt i Overleveringen om Vandene, kan fortolkes rituelt. Ritualets Liv ligger jo netop i, at det rummer et overordentligt Indhold, som stadig kan vokse udad. Motivet kan ogsaa godt sprede sig ad flere Tankebaner og trække nye Ideer til sig, som godt indbyrdes kan have afvigende Karakter. Og det kan gaa saaledes, at man i en Gren af Overleveringen finder en Side betonet, i en anden Gren en anden Side.

Det er Tilfældet med Motivet Vandene. Det har inspireret Sindene, i det har man oplevet og sammenfattet mange andre Ting. Det kan ses af Rigveda. Her er det digtet ud til at blive det store sammenfattende Udtryk for alt, hvad der rummer Livets grødefulde Kræfter.

Men i Brahmanaerne holdes Motivet indenfor en mere gammeldags Form. Legendepræget er her mere udtalt, den nære Tilknytning til Ritualet staar i Forgrunden og har holdt paa den gamle Erfaring.

Dog, selv i den mest udfoldede Form af Motivet er Tilknytningen til Udgangspunktet bevaret. Det kan naarsomhelst dukke frem med realistisk Kraft.

Det er den vediske Mytologis Art. Den er vokset frodigt, blomstret ud i kunstfuld Digtning, men det er organisk Vækst ud fra et Midtpunkt, der stadig er levende og virker i Dybet, Kulten. Digtningen forstaas først, naar man staar paa den kultiske Festplads.

Efter Kampen.

Naar Presningen er foregaaet, er Dæmonen dræbt, og Identifikationen mellem Vṛtra og Soma træder i Opløsning. Somaen genopstaar som »hel«, d. v. s. som den livgivende Somasaft. Og Dæmonen foreligger i den aflivede Form kun som en uren og besudlende Potens.

Ophævelsen af Identifikationen fuldbyrdes dog ikke med et Slag. Der er en Mellemtilstand, en Overgang. Denne fremgaar klart af et bevaret Træk, der viser, at den Dobbelthed, der

karakteriserede den med Soma identiske Vṛtra — nemlig at indeholde baade det negative og det positive, det dæmoniske og det værdifulde — ogsaa har været karakteristisk for Somadraaberne straks efter, at de er udpressede. De har endnu Præg af begge Sider.

Det fremgaar af de tidligere citerede Tekster om Vṛtradrabet; den nedlagte Vṛtra er, som allerede anført, identisk med Soma:

Çat. Br. 4,1,3,6.10: »6: Han (Vṛtra) stank for dem, sur og raadden blæste han mod dem, han var ikke tjenlig til at ofres, ejheller til at drikkes«. »10: Dernæst blæste Vāyu ham igennem for anden Gang og gjorde ham velsmagende, hvorpaa han var tjenlig til at ofres og tjenlig til at drikkes«.

Taitt. S. 6,4,7,1-2: »De (Guderne) slog ham (Soma) ihjel, han stank, Guderne kunde ikke holde ham ud. De sagde til Vāyu: »gør ham velsmagende for os«. — Vāyu gjorde ham velsmagende for dem, derfor hænger man det, som stinker, paa et vindomsust Sted, thi Vāyu gør det rent og velsmagende«.

Den først pressede Soma er endnu halvvejs dæmonisk, den er ikke tjenlig til hverken at drikkes eller at ofres. Den Kraft, der er i den, kan blive baade til ondt og godt, og man maa borttage det dæmoniske Præg og rette Kraften mod det gode.

I ovennævnte Tekster, der er legendariske i deres Form, er det Vāyu, Vinden, der lutrer Somaen. Hvilken rituel Akt, det svarer til, kan ikke siges nøjagtigt paa dette Grundlag. Men det maa være et Led i den Klargøringsproces, som den pressede Soma gennemgik, før den kunde drikkes. Den rensede guddommelige Soma bærer jo netop det rituelle Tilnavn Pavamāna »den klartflydende«.

Der er endnu en Tekst, som spiller over det ovennævnte Forhold, og den er ikke legendarisk, men en almindelig ritualistisk Forklaring:

Taitt. S. 3,1,8,2-3: »Den første Draabe, som falder fra Somaen, der bliver presset, har Magt til at ihjelslaa Offerbringerens Kraft, Styrke, Børn og Kvæg. Han skal [derfor] sige denne Mantra over den: »du er faldet til mig med Børn, med Rigdoms Blomstring, dræb ikke min Kraft og Styrke«; saaledes beder han denne Bøn, for at der ikke skal ske Drab af hans Kraft, Styrke, Børn og Kvæg«.

Det er samme Realitet sagt med jævne Ord. Den første Soma

rummer Kraft baade til godt og ondt. Ved en Formel, som har haft sin Plads i Ritualet, retter man Kraften mod det gode.

Saaledes fører man Opløsningen af Identifikationen mellem Vṛtra og Soma igennem, Adskillelsen bliver komplet, til den ene Side er den rensede guddommelige Soma, til den anden Side den knuste livløse Dæmon. Somaen er nu alene indeholdt i de »klartflydende« Draaber, der er strømmet ned i Samlekarret. Men Dæmonen har ogsaa stadig sin Inkorporation.

Naar Saften er presset af Somastænglerne, er disse uden Saft og Kraft og har derfor nu en helt anden Karakter end før Brugen.

Det kommer til Udtryk i nogle Tekster, som hører til Avabhṛtha, det rituelle Bad som danner Afslutning paa Somakultfesten:

Çat. Br. 4,4,5,1: »Han gaar nu ned til Afværge-badet (Avabhṛtha). Grunden til, at han gaar ned til Afværge-badet [,er denne]: den Livssaft (*rasa*), som har været i ham (nemlig i Soma og i Offerbringeren), den har han (Præsten) fremskaffet (uddraget) af ham til Ofringerne; nu dette Legeme (*çarīra*, de brugte Stængler), der er ikke [mere] Livssaft i det, dog maa det ikke bortkastes; man bringer det ned i Vandet, og da Vand er Livssaft, saa lægger han denne Livssaft ind i det; saaledes forener han ham med denne Livssaft, saaledes frembringer han ham deraf [igen], og frembragt frembringer han (Soma) ham (Offerbringeren). Og fordi man bringer [det] ned (*ava-hṛ*) i Vandet, derfor [kaldes Badet] Avabhṛtha«.

Çat. Br. 4,4,5,15: »Dernæst er der en Offerkage paa en Skaal til Varuṇa. Den Livssaft, som har været i ham (nemlig i Soma og Offerbringeren), den har han (Præsten) fremskaffet (uddraget) af ham til Ofringerne; nu dette Legeme (*çarīra*, de brugte Stængler), der er ikke [mere] Livssaft i det; men Offerkagen er Livssaft, og denne Livssaft lægger han ind i det. Saaledes forener han ham med denne Livssaft, saaledes frembringer han ham deraf [igen]; og frembragt frembringer han (Soma) ham (Offerbringeren). Derfor er der en Offerkage paa en Skaal til Varuṇa«.

Çat. Br. 4,4,5,16: »Dernæst siger han, naar han har dannet et Lag af Offersmør [i Skeen], idet han skærer ud af Offerkagen: »reciter for Varuṇa«. Her skærer nogle to Gange [Stykker] af den brugte Soma, men det skal han ikke gøre; thi det er et

[tomt] Legeme, som ikke er tjenligt til Ofring. To Gange skærer han ud [af Kagen] og drypper en Gang [med Smør] og salver Udskæringerne. Naar han saa har opfordret til Çrauṣaṭ[-Raabet], siger han: »udfør Offeret til Varuṇa«, og ofrer mens Vaṣaṭ [-Raabet] bringes«.

Ligesom Presningen har været det rituelle Udtryk for Dæmonkampen og Dæmondrabet, saaledes har ogsaa disse værdiløse og knuste Somastængler været det rituelle Billede af den nedlagte Dæmon. De svarer til, hvad der bliver tilbage af Vṛtra efter Kampen, naar alt det værdifulde er erhvervet og erobret fra ham.

Reflekser af dette realistiske Billede paa den aflivede Vṛtra genfindes ogsaa indenfor Mytedigtningen. Thi det er uden Tvivl Billedet fra Kultpladsen, de knuste Stængler, der har inspireret visse Udtryk om den dræbte Dæmon, f. Eks. R. V. 1,32,5.8: »Som Grene afhuggede med Øksen ligger Slangen trykket fast mod Jorden«, og: »den liggende [Slange, der er] som et knækket Rør«. Ligesom det ogsaa, omend i en lidt ændret Udformning, genfindes i Billedet R. V. 10,89,7: »Indra fældede (*han*) Vṛtra, ligesom Øksen Træerne«.

Omvendt viser Forholdet sig ved, at man knytter Ahi-ideer, Slangeforestillinger, til de brugte Stængler.

Disse knuste Stængler maa nemlig ikke bortkastes, som det allerede fremgik af de før citerede Tekster. Det sidste Led af Kultfesten, Afhelgningen, gaar ud paa at stille alle de Kræfter i Bero, som har været virksomme under Kulten. Man vender tilbage fra Kultlivets intense Sfære til Hverdagens mere jævne og langelige Rytme.

Et meget delikat Punkt er det da paa en harmonisk Maade at blive af med Somaens efterladte Rester. Denne Soma, som har haft en saa bevæget Skæbne under Dramaets Forløb: den blev erhvervet i Triumf, fejret som en Fyrste, saa blev den tillige Dæmonen, blev dræbt under Presningens Kamp, men genopstod til fuld Guddommelighed som klartflydende Draaber, medens dens efterladte »Legeme« uden Saft og Kraft er et forkrænkeligt Vehicel for den dræbte Dæmon.

Under Afslutningsbadet bringer man disse Stængler ned i Vandet, og derunder retter man følgende Formel til dem, Çat. Br. 4,4,5,3: »»Vær ikke nogen Øgle (*pṛdāku*) eller Slange (*ahi*)«, [siger han]; dette er Ønsket om »god Færd« til den brugte Soma, naar man bringer den ned i Vandet, og det er »god Færd« for denne [Offerbringer]; for Slanger er som Reb, og Slangernes Tilholdssteder er som Brønde, og det er, som er der Fjendskab mellem Mennesker og Slanger; »at det ikke skal opstaa heraf«, [tænker han], og derfor siger han: »vær ikke nogen Øgle eller Slange««.

Disse Ord viser klart, at der knyttes Ahi-forestillinger til den brugte Soma, og det kan kun forstaas paa den Maade, at de inkorporerer den nedlagte Vṛtra, Dæmonen. Der benyttes Udtrykkene »*ahi*« og »*pṛdāku*«, der begge betyder Slange. Det første anvendes jo overordentlig ofte netop som Benævnelse for Vṛtra.

Ved den ovennævnte Formel beskytter man sig altsaa mod eventuelle skadelige Indflydelser fra de brugte Stængler for det Tilfælde, at der endnu skulde være virksomme dæmoniske Kræfter tilbage i dem.

Iøvrigt skaffer man sig af med dem i Vandet. Maaden, hvorpaa det sker, er helt i Pagt med det kultiske Afslutningstema, Afdæmpning, Beroligelse og Genoprettelse af et harmonisk Forhold, i dette Tilfælde til Somaen, der som Dæmonen maatte lade sit Liv:

Çat. Br. 4,4,5,20-22: »20: Dette er Aṅgirasernes Fremgangsmaade. Efter at have udført [Offeret] paa den ene eller anden [af disse Maader] lader han (Adhvaryu) Krukken, hvori den brugte Soma er, flyde bort [med Ordene]: »i Havet, i Vandene er dit Hjerte [,o Soma]«; for Havet er Vandene, og Vandene er Livssaft (*rasa*). Saaledes lægger han denne Livssaft i ham, saaledes forener han ham med denne Livssaft, saaledes frembringer han ham deraf [igen], og frembragt frembringer han ham. »Lad Planter og Vande forene sig med dig«, [siger han]; saaledes lægger han begge Slags Livssaft i ham, baade den, der er i Planterne, og den, der er i Vandene. »Gid vi maa tjene dig, o Offerets Offerherre, i at synge Hymner og fremsige Hyldest, med Svāhā«, [siger han]; hvadsomhelst der af Offeret er godt, det lægger han paa denne Vis i ham. 21: Naar han derpaa har ladet den gaa, staar han ved den [med følgende Ord]: »guddommelige Vande, denne er eders Barn«, thi denne er Vandenes Barn, »bær I ham vel tilfreds og vel fostret«. Dermed overgiver han ham til Vandene til Beskyttelse. »Guddommelige Soma«, [siger han dernæst,] »dette er dit Omraade (*loka*)«, thi Vandene er dennes Omraade (*loka*), »deri skal du vokse til Velsignelse,

voks til fulde«, hvormed han mener: bliv deri til Velsignelse for os og beskyt os for alle Ulykker. 22: Derpaa sænker han [den i Vandet med følgende Ord]: »o Avabhṛtha Nicumpuṇa (?), du glider af Sted som Nicumpuṇa; lad mig ved Hjælp af Guderne afvende den Synd, som er begaaet [af mig] mod Guderne, og ved Hjælp af de dødelige den Synd, som [af mig] er begaaet mod de dødelige«. Thi Synden begaaet mod Guderne har han i Sandhed afvendt ved Hjælp af Guderne, nemlig ved Hjælp af Kong Soma, og Synden begaaet mod de dødelige har han afvendt ved Hjælp af de dødelige, nemlig ved Hjælp af Offerdyret og Offerkagen. »Beskyt [mig], o Gud, for Skade fra den højthylende [Dæmon]«, [siger han], hvormed han mener: bevar mig for alle Ulykker«.

Her toner Skyldmomentet frem igen, omend paa en anden Maade end før. Afslutningsmotivet er formet som en Genoprettelse. I Vandet skal den knuste Soma atter fyldes med Essens og Liv, fra Vandet skal den genopstaa fuld værdig og brugelig til atter at træde i Tjeneste for Guder og Mennesker.

Her tænkes paa den Soma, der ydede sin velsignelsesrige Kraft til Offerfesten. Men Antitesen, det dæmoniske, hører uadskilleligt med, og derfor slutter han af med Ordene: bevar mig for den højthylende Dæmon.

Dette er da sidste Akt for Vṛtras Vedkommende. Man havde oplevet Dæmonens voldsomme Fremvækst paa Helligstedet, inkorporeret i det allerhelligste, tilranende sig Livet og Lykken. Man havde oplevet den anspændte Kamp og Dæmonens Nederlag.

Nu steder man ham til Hvile med de sidste livløse Rester af Somastænglerne. Dramaets højspændte Konflikt er løst, Dønningerne er kommet til Ro, Motivet, der var Kultfestens Liv, glider ud i en Stilnen af, en Synken hen.

Menneskene drager tilbage til Hverdagen med Offervelsignelsen, det genvundne Liv med dets Rigdoms Fylde, og Dæmonen, der maatte lade Livet, er sunket til Ro. Men ikke dræbt for bestandig. Der kommer en Dag, hvor han har genvundet sin Kraft, saa kalder Kultens Kamp paany. Thi det er den primitivantike Erfaring, at intet ejes for bestandig, Livet maa stadig fornyes, og Fornyelsen sker gennem Kamp og Sejr over Mørkets onde Magter, der vel kan kues, men aldrig tilintetgøres.

Register over benyttede Tekststeder.

Rigveda.

Çatapatha Brāhmaṇa.

Taittiriya Saṃhita.

Aitareya Brāhmaṇa.

Kauṣītaki Brāhmaṇa.

Taittiriya Brāhmaṇa.

Pañcaviṃça Brāhmaṇa.

Atharva Veda.

Bṛhaddevatā.

Indleveret til Selskabet den 18. April 1944.
Færdig fra Trykkeriet den 3. Maj 1945.